

***1905.
Resultats i perspectives.
(Anexes sobre el 1905)***

Lev Trotski

Primer Volum

Versió catalana feta per Alejo Martínez des de: *1905. Resultados y perspectivas*, Ruedo Ibérico, Ligugé, 1971, Tom 1 i *1905. Bilan et perspectives*, Le Club français du livre. Paris, 1969, pàgines 7-241. He contrastat també amb: *La revolución de 1905*, Planeta, Barcelona, 1975, pàgines 29-230. Els tres textos de l'anexe a aquest Primer Volum estan presos de:
<http://marxists.org/catala/trotsky/1908/xx/proletrevol.htm> (*El proletariat i la revolució russa*);
<http://marxists.org/catala/trotsky/1909/06/diferencies.htm> (*Les nostres diferències*) i
<http://marxists.org/catala/trotsky/1915/10/poder.htm> (*La lluita pel poder*).

Índex

<i>Prefaci a l'edició russa de 1922</i>	3
<i>Prefaci a l'edició alemanya de 1909</i>	6
<i>El desenvolupament social de Rússia i el tsarisme</i>	8
<i>El capitalisme rus</i>	12
<i>El camperolat i la qüestió agrària</i>	19
<i>Les forces motrius de la revolució russa</i>	24
La ciutat moderna	25
La gran burgesia capitalista	26
La democràcia burgesa	27
El proletariat	28
La noblesa i els propietaris grans terratinents	29
El camperolat i la ciutat	30
El caràcter de la revolució russa	31
<i>La "primavera"</i>	35
<i>El 9 de gener</i>	42
<i>La vaga d'octubre</i>	48
<i>Formació del Soviet de Diputats Obrers</i>	59
<i>El 18 d'octubre</i>	63
<i>El ministeri de Witte</i>	66
<i>Els primers dies de la "llibertat"</i>	68
<i>Els sicaris de Sa Majestat</i>	72
<i>L'assalt a les bastilles de la censura</i>	76
<i>L'Oposició i la revolució</i>	85
<i>La vaga de novembre</i>	90
<i>"Les vuit hores i el fusell!"</i>	97
<i>El mugic es rebel·la</i>	101
<i>La flota roja</i>	106
<i>Al llindar de la contrarevolució</i>	113
<i>Els darrers dies del soviat</i>	118
<i>Desembre</i>	125
<i>Conclusions</i>	133
ANEXES AL PRIMER VOLUM	146
El proletariat i la revolució russa (sobre la teoria menxevic al respecte de la revolució russa).....	146
Les nostres diferències.....	154
La lluita pel poder.....	161

Prefaci a l'edició russa de 1922

Els esdeveniments de 1905 es presenten com el grandios pròleg del drama revolucionari de 1917. Durant els llargs anys de reacció triomfant que li seguiren, 1905 romangué sempre davant les nostres mirades com un tot acabat, com l'any de la Revolució Russa. En l'actualitat, 1905 ja no té aqueix caràcter individual i essencial, sense haver perdut per això la seua importància històrica. La revolució de 1905 sorgí directament de la guerra russojaponesa i, de la mateixa manera, la revolució de 1917 ha estat el resultat immediat de la gran matança imperialista. Així, pels seus orígens com pel seu desenvolupament, el pròleg contenia tots els elements del drama històric del que avui som espectadors i autors. Però aquests elements s'oferien en el pròleg de forma abreujada, encara sense desenvolupar. Totes les forces components que entraren en escena en 1905, es troben avui il·luminades amb una llum més viva pel reflex dels esdeveniments de 1917. L'octubre roig, com l'anomenàvem ja aleshores, cresqué convertint-se, dotze anys més tard, en un octubre incomparablement més grandiosament i vertaderament triomfant.

El nostre gran avantatge en 1905, en l'època del pròleg revolucionari, consistí en el fet que els marxistes estàvem armats amb un mètode científic per a l'estudi de l'evolució històrica. I això ens permetia establir una explicació teòrica de les relacions socials que el moviment de la història no ens presentava més que per indicis i al·lusions. Força aviat, la caòtica vaga de juliol de 1903, en el sud de Rússia, ens havia proporcionat l'ocasió d'apreciar que el mètode essencial de la Revolució Russa seria una vaga general del proletariat, transformada immediatament en insurrecció. Els esdeveniments del 9 de gener, confirmant de forma sorprenent aquestes previsions, ens portaren a plantejar en termes concrets la qüestió del poder revolucionari. A partir d'aqueix moment, a les files de la socialdemocràcia russa, es busca i s'investiga activament quina és la naturalesa de la Revolució Russa i quina la seua dinàmica interna de classe. Fou precisament en l'interval que separa el 9 de gener i la vaga d'octubre de 1905, que l'autor arribà a concebre el desenvolupament revolucionari de Rússia sota la perspectiva fixada a continuació per la teoria anomenada "de la revolució permanent". Aquesta designació, certament quelcom abstrusa, volia expressar que la Revolució Russa, obligada en primer terme a considerar en el seu esdevenidor més immediat determinats fins burgesos, no podria, no obstant això, detenir-s'hi. La revolució no resoldria els problemes burgesos que es presentaven davant ella en primer pla més que portant el proletariat al poder. I una vegada que aquest s'hagués apoderat del poder, no podria limitar-se al marc burgès de la revolució. Ben al contrari, i precisament per a assegurar la seua victòria definitiva, l'avantguarda proletària, des dels primers dies de la seua dominació, hauria de penetrar profundament en els dominis prohibits de la propietat, tant burgesa com feudal. En aquestes condicions, era inevitable l'encontre amb manifestacions hostils per part dels grups burgesos que la sostingueren en el començament de la seua lluita revolucionària i, també, per part de les masses camperoles, la cooperació de les quals l'hauria empentat cap al poder. Els interessos contradictoris que dominaven la situació d'un govern obrer, en un país endarrerit en què la immensa majoria de la població es componia de camperols, no podien menar a una solució sinó en el pla internacional, sobre el fons d'una revolució proletària mundial.

Quan, en virtut de la necessitat històrica, la Revolució Russa hagués desbordat els estrets límits que li fixava la democràcia burgesa, el proletariat triomfant es veuria obligat a trencar igualment el marc de la nacionalitat, és a dir, hauria de dirigir conscientment el seu esforç de manera que la Revolució Russa esdevingués el pròleg de la revolució mundial.

Tot i que existisca un interval de dotze anys entre aquest judici i els fets, l'apreciació que acabem d'exposar ha estat plenament confirmada. La Revolució Russa no ha pogut limitar-se a un règim de democràcia burgesa; ha hagut de transmetre el poder a la classe obrera. I si aquesta es mostrà en 1905 massa feble per a conquerir el lloc que li corresponia, s'ha pogut afirmar i madurar, no en la república de la democràcia burgesa, sinó en els ocults refugis en què la confinava el tsarisme del 3 de juny. El proletariat assolí el poder en 1917 gràcies a l'experiència adquirida pels seus majors en 1905. Els joves obrers necessiten posseir aquesta experiència, necessiten conèixer la història de 1905.

He decidit afegir a la primera part d'aquest llibre dos articles, un dels quals (relatiu al llibre de Txerevanin) s'imprimí en 1908 en la revista de Kautsky, *Neue Zeit*, i un altre, consagrat a establir la teoria de "la revolució permanent", i en el que l'autor polemiza amb els representants de l'opinió que dominava aleshores al respecte en la socialdemocràcia russa, es publicà (crec que en 1909) en una revista del partit polonès, els inspiradors de la qual eren Rosa Luxemburg i Lleó Ioguiches. Aquests articles permetran al lector, em sembla, orientar-se amb major facilitat en el conflicte d'idees que es produí al si de la socialdemocràcia russa, durant el període que seguí immediatament a la primera revolució, i faran també alguna llum sobre certes qüestions extremadament greus que es discuteixen en l'actualitat. La conquesta del poder no fou de cap manera improvisada a l'octubre de 1917, com tants valents s'imaginaren; la nacionalització de les fàbriques i de les factories per la classe obrera triomfant, no fou tampoc un "error" del govern obrer que s'hauria negat a escoltar les advertències dels menxevics. Aquestes qüestions es discutiren, rebent una solució de principi, al llarg d'un període de quinze anys.

Els conflictes d'idees relatius al caràcter de la Revolució Russa sobrepassaren des d'un començament els límits de la socialdemocràcia russa i afectaren als elements avançats del socialisme mundial. La forma en què els menxevics concebien la revolució fou exposada a consciència, és a dir, amb tota la seua vulgaritat, pel llibre de Txerevanin. De seguida, precipitadament, els oportunistes alemanys adoptaren aquesta perspectiva. A proposta de Kautsky, feu la crítica d'aquest llibre en *Neue Zeit*. Llavors Kautsky es mostrà totalment d'acord amb la meua apreciació. També ell, com el difunt Mehring, s'adheria al punt de vista de "la revolució permanent". Ara, un poc tard, Kautsky pretén unir-se en el passat als menxevics. Pretén empetitir-se i engolir-se de nou el seu ahir al nivell del seu avui. Però aquesta falsificació exigida per les inquietuds d'una consciència que, davant les seues pròpies teories, no es troba massa pura, està al descobert gràcies als documents que subsisteixen en la premsa. El que en aquella època escrivia Kautsky, el millor de la seua activitat literària i científica (la resposta al socialista polonès Luznia, els estudis sobre els obrers nord-americans i russos, la resposta a l'enquesta de Plekhanov sobre el caràcter de la Revolució Russa, etc.), tot això fou i continua essent una implacable refutació del menxevisme, i justifica completament, des del punt de vista teòric, la tàctica revolucionària adoptada més tard pels bolxevics, a qui estúpids i renegats, amb el Kautsky d'avui al capdavant, acusen ara d'ésser aventurers, demagogs, sectaris de Bakunin.

Figura com a tercer suplement un article titulat “La lluita pel poder”, publicat en 1915 a París pel periòdic rus *Natxe Slovo* i que tracta de demostrar que les relacions polítiques, esbossades de forma prou nítida en la primera revolució, han de trobar la seua confirmació definitiva en la segona.

En allò que fa a les formes de la democràcia, el present llibre es troba lluny d’oferir la claredat necessària, claredat que igualment manca en el moviment l’aspecte general del qual s’ha pretès fixar. És fàcil de comprendre: sobre aquesta qüestió, el nostre partit no havia assolit encara de fer-se una opinió plenament motivada deu anys més tard, en 1917. Però aquesta insuficiència de llum o d’expressió no procedia d’una actitud preconcebuda. Des de 1905, ens havíem allunyat infinitament del misticisme de la democràcia; ens representàvem la marxa de la revolució, no com una realització de les normes absolutes de la democràcia, sinó com una lluita de classes, durant la qual serien utilitzats provisionalment els principis i les institucions de la democràcia. En aquella època, platejàvem per endavant, de forma determinada, la idea de la conquesta del poder per la classe obrera; estimàvem que aquesta conquesta era inevitable i, per arribar a aquesta deducció, lluny de basar-nos en les probabilitats que presentés una estadística electoral segons “l’esperit democràtic”, consideràvem únicament les relacions de classe a classe. Els obrers de Petersburg, des de 1905, anomenaven al soviets “govern proletari”. Aquesta denominació circulà llavors i es féu d’ús familiar, perquè entrava perfectament en el programa de la lluita per a la conquesta del poder per la classe obrera. Però, al mateix temps, oposàvem al tsarisme el programa polític de la democràcia en tota la seua extensió (sufragi universal, república, milícies, etc.). No podíem obrar altrament. La política de la democràcia és una etapa indispensable per al desenvolupament de les masses obreres, sempre a condició que s’admeta una reserva essencial: saber que, en certs casos, calen desenes d’anys per a recórrer aquesta etapa, mentre que sota altres circumstàncies la situació revolucionària permet a les masses alliberar-se dels prejudicis democràtics fins i tot abans que les institucions de la democràcia hagen tingut temps d’establir-se i realitzar-se. El règim governamental dels socialistes revolucionaris i dels menxevics russos (de març a octubre de 1917) comprometé integralment la democràcia abans que aquesta hagués pogut fondre’s i solidificar-se en les formes de la república burgesa. Però, fins i tot al llarg d’aquest període que precedí immediatament al colp d’estat proletari, nosaltres, que havíem escrit en el nostre estendard “Tot el poder als soviets”, encara marxàvem sota les ensenyes de la democràcia, sense poder oferir ni a les masses populars ni a nosaltres mateixos una resposta definitiva a la pregunta: Què succeiria si l’engranatge de la democràcia no s’ajustés a la roda del sistema socialista? Quan escrivíem el nostre llibre, així com molt més tard, davall Kerenski, es tractava per a nosaltres essencialment de preparar la conquesta del poder per la classe obrera; la qüestió jurídica romanien en un pla secundari, i no ens preocupàvem en absolut de trobar solució a qüestions enutjoses pels seus aspectes contradictoris, quan havíem d’ocupar-nos de la lluita per superar obstacles materials.

La dissolució de l’Assemblea Constituent fou la realització revolucionària brutal d’un disseny que hauria pogut ésser realitzat d’una altra manera, amb ajornaments, amb una preparació electoral d’acord amb les necessitats revolucionàries. Però es desdenyà precisament aquest aspecte jurídic de la lluita, i el problema del poder revolucionari es plantejà obertament; d’altra banda, la dispersió de l’Assemblea Constituent per les forces armades del proletariat exigí al seu torn una revisió completa de les relacions que

podien existir entre la democràcia i la dictadura. La Internacional proletària no podia, al capdavall, sinó guanyar amb aquesta situació, tant en la teoria com en la pràctica.

Aquest llibre fou escrit en 1908-1909, a Viena, per a una edició alemanya que es publicà a Dresde. El fons del llibre alemany estigué constituït per diversos capítols del llibre rus *La nostra revolució* (1907), però amb considerables modificacions, introduïdes a fi d'adaptar l'obra als hàbits del lector estranger. La major part del llibre hagué d'ésser escrit de nou. Per a publicar aquesta nova edició russa ha calgut reconstruir el text, en part seguint els manuscrits que s'havien servat, en part traduint una altra vegada de l'alemany. Haguí de recórrer per a això a la col·laboració del camarada Rumer, que ha executat el treball amb notable atenció. Tot el text ha estat revisat per mi.

Lev Trotski
Moscou, 12 de gener de 1922

Prefaci a l'edició alemanya de 1909

El moment d'apreciar històricament, en el seu conjunt i d'una forma definitiva, la Revolució Russa, no ha arribat encara; la situació respectiva de les forces en presència encara no està prou definida; la revolució continua, provoca a tota tesa noves i noves conseqüències; la seua importància és il·limitada. En presentar aquest llibre al lector, no es pretén oferir-li una obra històrica; s'aporta el testimoni d'un espectador i actor, es camina sobre les mateixes empremtes dels esdeveniments, a la llum d'una opinió que és la del partit de l'autor, socialdemòcrata¹ en política i marxista des del punt de vista científic. L'autor s'ha esforçat, primer que res, en explicar al lector la lluita revolucionària del proletariat rus, lluita l'apogeu de la qual residí en l'activitat del Soviet de Diputats Obrers de Petersburg, alhora que hi trobava el seu desenllaç tràgic. Si l'autor ha assolit recompondre aquests esdeveniments d'una manera satisfactòria, haurà complit amb el millor de la seua tasca.

En la introducció, són analitzades les bases econòmiques de la Revolució Russa. El tsarisme, el capitalisme rus, l'estructura agrària de Rússia, les formes i les relacions de la seua producció, les classes de la societat, la noblesa agrària, els camperols, els grans capitalistes, la petita burgesia, els intel·lectuals, el proletariat, presentats en les seues relacions mútues i en la seua situació respecte a l'estat, tal és el contingut d'aquesta introducció, que té com a objecte mostrar al lector, en els seus agrupaments estàtics, les forces socials que entraran en acció davall la influència de la dinàmica revolucionària.

El nostre llibre no pretén tampoc exposar la totalitat dels fets materials. Hem renunciat deliberadament a la idea de proporcionar una representació detallada de la revolució en tota l'extensió del país; dins dels límits fixats a aquesta hora, no hauríem

¹ Llavors ens anomenàvem encara socialdemòcrates (1922).

pogut establir més que una nomenclatura dels fets, útil potser per a informar, però que no hauria explicat res de la lògica interna dels esdeveniments, ni del seu aspecte viu. Preferim seguir un altre camí: ressaltant els esdeveniments i les institucions en què es resumia en certa manera el sentit de la revolució, hem situat en el centre del nostre quadro el centre del moviment mateix: Petersburg. No abandonem el sòl de la capital septentrional més que quan la revolució es trasllada a un altre lloc, siguen les costes del Mar Negre (*La flota roja*), siga el camp (*El mugic es rebel·la*), siga Moscou (*Desembre*).

Puix que ens limitem en l'espai, també ens cal fitar-nos en el temps.

Assignem un lloc destacat als tres últims mesos de 1905 (octubre, novembre i desembre), període culminant de la revolució, que comença amb la gran vaga general de tota Rússia, a l'octubre, i acaba per l'aixafament de la insurrecció de desembre, a Moscou.

En el que concerneix al període preparatori ens hem fixat dos moments, indispensables per a la comprensió de la marxa general dels esdeveniments. Fou primer l'era, tan breu, del príncep Sviatopolk-Mirski, aquella lluna de mel d'acostament entre el govern i "la societat", quan tot no respirava sinó confiança i cordialitat, quan les comunicacions oficials del govern i els articles de fons dels periòdics liberals presentaven una odiosa barreja d'anilina i de melassa. En segon lloc, el 9 de gener, el Diumenge Roig, d'incomparable grandesa dramàtica, quan, en una atmosfera de pau i de confiança, xiularen de sobte les bales de la guàrdia imperial i tronaren les malediccions de les masses proletàries. La comèdia de la primavera liberal finia; allò que s'obria era la tragèdia de la revolució.

Hem silenciats gairebé per complet els vuit mesos que separen abril d'octubre. Per interessant que siga aquesta època, no ens ofereix res absolutament nou, res sense la qual cosa la història dels tres mesos decisius de 1905 puga semblar intel·ligible. La vaga d'octubre és la conseqüència immediata de la manifestació de gener davant el Palau d'Hivern, així com la insurrecció de desembre sorgeix de la vaga d'octubre.

El capítol que tanca la part històrica estableix el balanç de l'any revolucionari, analitza els mètodes de lluita i ofereix un quadro resum del desenvolupament polític dels tres anys següents. El que cal deduir d'aquest capítol pot expressar-se així: *La révolution est morte, vive la révolution!*

El capítol consagrat a la vaga d'octubre està datat al novembre de 1905. Aquest article fou escrit durant les últimes hores de la gran vaga que sumí en la confusió a la banda de governants i forçà Nicolau II a signar amb tremolosa mà el manifest del 17 d'octubre. Llavors, l'article es publicà en dos números del periòdic socialdemòcrata *Natxalo* (*El començament*) que es publicava en Petersburg; està reproduït ací quasi sense modificacions, no sols perquè reconstrueix de manera suficient per als nostres propòsits el quadro general de la vaga, sinó també perquè l'estat d'ànim que expressa i el to que s'hi ha emprat caracteritzen fins a un cert punt l'estil dels publicistes d'aquella època.

La segona part del llibre constitueix un tot independent: és la història del procés judicial als integrants del Soviet de Diputats Obrers, més tard de la deportació a Sibèria i l'evasió de l'autor de la present obra. No obstant això, les dues parts del llibre estan

íntimament unides. El Soviet de Diputats Obrers de Petersburg, a finals de 1905, es mantenia al centre dels esdeveniments revolucionaris; a més, i açò és l'important, la detenció dels membres del soviets obre l'època de la contrarevolució. Són les seues víctimes, unes rere altres, totes les organitzacions revolucionàries del país. Sistemàticament, pas a pas, amb una perseverança aferrissada i una set de venjança incomparable, els vencedors esborren totes les empremtes del gran moviment. Com menys se senten en perill, més sanguinari es fa el seu baix rancor. El Soviet de Diputats Obrers de Petersburg fou sotmès a causa en 1906; la major pena aplicada fou la privació de tots els drets i la deportació a Sibèria a perpetuïtat. El Soviet de Diputats Obrers en Ekaterinoslav no fou jutjat fins a 1909, i el resultat fou diferent: algunes desenes d'acusats foren condemnats a treballs forçats; es dictaren trenta-dos sentències de mort, de les quals vuit foren executades.

Després d'una lluita digna de titans i la victòria efímera de la revolució, sobrevé l'època de la liquidació: són les detencions, les deportacions, els intents d'evasió, la dispersió dels revolucionaris pel món sencer... Tal és el nexa que uneix les dues parts d'aquest llibre.

Viena, octubre de 1909

Lev Trotski

El desenvolupament social de Rússia i el tsarisme

La nostra revolució² matà la idea que érem un poble *a banda*, mostrant que la història no havia creat per a nosaltres lleis d'excepció. I, al mateix temps, la revolució russa té precisament un caràcter particular que és la suma dels trets distintius del nostre desenvolupament social i històric, i que obre al seu torn perspectives històriques totalment noves.

Resulta inútil preguntar si, en comparació amb Europa occidental, els russos en diferim en qualitat o en quantitat. Però és indubtable que el desenvolupament social de Rússia té per trets essencialment distintius la seua lentitud i la seua naturalesa primitiva. L'estat rus, de fet, és només un poc més jove que els altres estats europeus: les cròniques situen a l'any 862 el començament de la seua existència. No obstant això, la marxa extremadament lenta del desenvolupament econòmic, a conseqüència de les condicions desfavorables que li creaven la naturalesa del país i la dispersió de la població, obstaculitzava el procés de cristallització social i col·locava tota la nostra història en un força lluny al darrere dels altres països.

És difícil dir quina seria l'existència de l'estat rus si hagués hagut de discórrer en l'aïllament, sota l'influx de tendències exclusivament interiors. Ens és suficient que no haja estat així. La vida social russa es trobà des d'un principi i cada vegada més, sotmesa a la incessant pressió de les forces d'Europa occidental, de les relacions socials i governamentals d'una civilització més desenvolupada. En ésser relativament poc considerable el comerç internacional, la funció principal correspon a les relacions militars que existien entre estats. La influència social d'Europa es traduí primer en la introducció de l'art militar.

L'estat rus, que s'aixecà sobre bases econòmiques totalment primitives, ensopegà en el seu camí amb organitzacions nacionals els orígens de les quals tenien

² Es tracta de la revolució de 1905 i dels canvis que ocasionà en la vida social i política de Rússia: formació de partits, representació en les dumes, lluita política oberta, etc. (1909).

bases econòmiques més elevades. Dues possibilitats s'obrien llavors: l'estat rus havia de o sucumbir en la lluita contra aquestes organitzacions, com succeí amb l'Horda d'Or en el seu conflicte amb Moscou, o bé sobrepassar el desenvolupament de les seues pròpies condicions econòmiques absorbint, sota la pressió exterior, una part immensa de les energies de la nació. Estava ja massa allunyada de la seua situació primitiva l'economia popular russa per a adoptar el primer partit. L'estat no fou destruït, més bé cresqué sota la pressió monstruosa de les forces econòmiques de la nació.

Fins a un cert punt, açò pot aplicar-se a qualsevol altre estat europeu. Si bé es trobarà la diferència que, en la lluita per l'existència que menaren entre si, aquests estats es recolzaven sobre bases econòmiques si fa o no fa del mateix valor i que, per consegüent, el desenvolupament de les seues funcions polítiques no experimentava una pressió exterior tan indiscutible des del punt de vista econòmic.

La lluita contra els tàrtars de Crimea i de Nogai exigí una extrema tensió d'energia. Però l'esforç no fou certament més considerable que el que impulsà la lluita secular de França contra Anglaterra. No són els tàrtars els qui obligaren Rússia a adoptar les armes de foc i crear regiments permanents de *streltsi*; ni els que l'obligaren més tard a constituir una cavalleria de mercenaris i una infanteria. La pressió procedí de Lituània, Polònia i Suècia. Per tal de sostenir-se contra enemics millor armats, l'estat rus es veié forçat a crear una indústria i una tècnica, contractant al seu servei especialistes de l'art militar, hisendats i arbitristes, fabricants de pólvora, fent-se amb manuals de fortificació, instituint escoles navals, manufactures, consellers secrets i íntims de la cort. Si fou possible fer venir de l'estranger instructors militars i consellers secrets, no menys fou obligat extraure els mitjans materials, al preu que fos, del propi país.

La història de l'economia política russa constitueix una cadena ininterrompuda d'esforços heroics en el seu gènere, destinats tots a garantir els recursos indispensables de l'organització militar. Tot l'aparell governamental fou construït i, de tant en tant, reconstruït en interès del Tresor. La funció dels governants consistia en apoderar-se de cada partícula del treball nacional i utilitzar-la per als fins en qüestió.

En la seua recerca dels fons indispensables, el govern no retrocedia davant res: imposava als camperols càrregues fiscals arbitràries i sempre excessives, a les que la població no es podia emmotllar-se. Establí la responsabilitat solidària del municipi. Mitjançant precs i amenaces, exhortacions i violències, extragué els diners a mercaders i monestirs. Els camperols fugien en totes direccions, els mercaders emigraven: els censos del segle XVIII reten testimoni d'una reducció progressiva de la població. Sobre un pressupost d'un milió i mig, al voltant del 85% es consignava al sosteniment de les tropes. Al començament del segle XVIII, el tsar Pere, a conseqüència dels revessos que havia sofert, es veié obligat a reorganitzar la infanteria sobre una nova planta i a crear una flota. En la segona meitat del mateix segle, el pressupost assolía ja de 16 a 20 milions, dels quals el 60 i el 70% servien les necessitats de l'exèrcit i la flota. Mai aquestes despeses abaixaren del 50% fins i tot amb Nicolau I. Mediat el segle XIX, la guerra de Crimea enfrontà l'autocràcia dels tsars amb els estats d'Europa més poderosos en el pla econòmic, Anglaterra i França, en resultà la necessitat de reorganitzar l'exèrcit sobre la base del servei militar universal. Quan es produí la semiemancipació dels camperols en 1861, les exigències del fisc i de la guerra exercien en l'estat un paper decisiu.

Però els recursos interiors no eren suficients. Sota Caterina II, el govern ja havia trobat la possibilitat de llençar emprèstits exteriors. D'ara en avant, i progressivament, la borsa europea passa a ésser la font que alimenta les finances del tsarisme. L'acumulació d'enormes capitals en els mercats financers d'Europa occidental exerceix,

des d'aquell moment, una influència fatal en el desenvolupament polític de Rússia. El creixement de l'organització política es tradueix ara no sols en un augment desmesurat dels impostos indirectes, sinó també en una inflació febril del deute públic. En deu anys, de 1898 a 1908, aquest deute creix en un 19%, i al final d'aquest període assoleix ja els nou mil milions de rubles. Pot hom apreciar fins a quin punt l'aparell governamental de l'autocràcia era dependent dels Rothschild i dels Mendelssohn, pel fet que només els interessos del deute absorbiren llavors al voltant d'un terç dels ingressos nets del Tresor. En el pressupost de 1908 les despeses previstes per a l'exèrcit i la flota, amb els interessos del deute públic, i les despeses ocasionades pel final de la guerra, s'elevaven a 1.018 milions de rubles, és a dir, al 40,5% de tot el pressupost.

Com a conseqüència de la pressió que exercia així l'Europa occidental, l'estat autòcrata absorbia una porció desmesurada de l'excedent de producció, és a dir, vivia a costa de les classes privilegiades que es formaven llavors, i obstaculitzava així el seu desenvolupament, ja molt lent de per si. Però açò no és tot. L'estat posà les seues miras en els productes de l'agricultura; arrencava al camperol allò que havia de nodrir la seua existència, l'expulsava dels llocs en què a penes havia tingut temps d'instal·lar-se i entorpia així el creixement de la població, endarrerint el desenvolupament de les forces productives. D'aquesta sort, en la mesura que l'estat absorbia una porció exagerada de l'excedent de producció, frenava el procés de per si lent de la diferenciació de classes, i en arrabassar a l'agricultura una part considerable dels productes que la mateixa precisava absolutament, l'estat destruïa fins i tot les bases primitives de producció sobre les quals s'hauria hagut de recolzar.

No obstant això, per tal d'existir i dominar, el mateix estat necessitava una organització jeràrquica de classes. Aquesta és la raó que, fins i tot minant les bases econòmiques que haurien permès el creixement d'aquesta organització, l'estat assagés de forçar el desenvolupament amb mesures d'ordre governamental i, com qualsevol altre govern, tractés de dirigir aquest moviment de formació de classes d'una manera adient als seus interessos.

En el joc de forces socials, l'equilibri s'inclinava molt més de banda del poder estatal que no com s'aprecia en la història de l'Europa occidental. L'intercanvi de serveis (en perjudici del poble treballador) entre l'estat i els grups superiors de la societat, intercanvi que es tradueix en la distribució de drets i obligacions, càrregues i privilegis, s'efectuava entre nosaltres de forma molt menys avantatjosa per a la noblesa i el clero que en els estats occidentals de l'Europa medieval. I, no obstant això, seria massa exagerat (perquè significaria destruir tota perspectiva històrica) afirmar, com fa Miliukov en la seua història de la cultura russa, que en aquella època, mentre que en occident les classes creaven l'estat, a Rússia el poder de l'estat creava les classes en el seu propi interès.

Les classes no poden ésser constituïdes per via legislativa o administrativa. Abans que tal o tal altre grup de la societat es pugui configurar com a classe privilegiada, amb l'ajuda del poder governamental, ha d'adquirir per si mateix tots els seus avantatges econòmics. No es fabriquen les classes seguint llistes jeràrquiques o per mitjà d'estatuts semblants als de la Legió d'Honor.

Només està fora de dubte que, en relació amb les classes privilegiades russes, el tsarisme gaudia d'una independència incomparablement major que la que gaudí l'absolutisme europeu, sorgit d'una monarquia de classe.

L'absolutisme assolí l'apogeu del seu poder quan la burgesia, que s'havia alçat a coll del Tercer Estat, s'afermà fins al punt de servir de contrapès suficient enfront de la societat feudal. Una situació en què les classes privilegiades i posseïdores s'equilibraven, lluitant entre si, garantia a l'organització governamental el màxim

d'independència. Lluís XIV podia dir: "L'estat, sóc jo". La monarquia absoluta de Prússia apareixia davant Hegel com un fi en si mateix, com la realització de la idea de l'estat en general.

En el seu esforç per crear un aparell estatal centralitzat, el tsarisme hagué de reprimir les pretensions de les classes privilegiades i, sobretot, lluitar contra la indigència, el caràcter salvatge i la manca de cohesió del país, les diferents parts de la qual vivien una existència econòmica totalment independent. No fou l'equilibri de les classes dirigents des del punt de vista econòmic, com en occident sinó, al contrari, la seua feblesa social i la seua nul·litat política que feren de l'autocràcia burocràtica un poder absolut. Des d'aquesta perspectiva, el tsarisme és una forma intermèdia entre l'absolutisme europeu i el despotisme asiàtic, i tal vegada s'apropa més a aquest darrer.

Però, mentre que unes condicions socials que en part corresponien a Àsia transformaven el tsarisme en una organització autocràtica, la tècnica i el capital europeus proveïen a aquesta organització amb tots els recursos propis de les grans potències europees. Aquesta circumstància donà al tsarisme la possibilitat d'intervenir en totes les relacions polítiques d'Europa, i el seu pesant puny exercí un paper decisiu en tots els conflictes. En 1815, Alexandre I apareix a París, restableix als Borbó al tron i esdevé el propagador de la idea de la Santa Aliança. En 1848, Nicolau I concedeix un meravellós emprèstit per a aixafar la revolució europea i envia soldats russos a combatre contra els insurgents hongaresos. La burgesia europea esperava que les tropes del tsar li serviren un dia per a lluitar contra el proletariat socialista, així com havien servit amb anterioritat al despotisme europeu contra la pròpia burgesia.

No obstant el desenvolupament històric seguí un altre camí. L'absolutisme s'enfonsà davant el capitalisme que amb tant d'afany havia suscitat.

En l'època precapitalista, la influència de l'economia europea sobre l'economia russa era necessàriament limitada. El caràcter natural i, per consegüent, independent i absolut de l'economia popular russa la protegia contra la influència de les formes superiors de producció. L'estructura de les nostres classes, segons hem dit, mai assolí el seu complet desenvolupament. Però quan les relacions capitalistes s'establiren definitivament en Europa, quan les finances crearen una nova economia i l'absolutisme, en la seua lluita per l'existència, s'alià amb el capitalisme europeu, la situació canvià completament.

Els socialistes de pura "crítica", que havien deixat de comprendre la importància del poder estatal per a la revolució socialista, haurien pogut constatar, amb l'exemple de l'autocràcia russa, per bàrbara i desproveïda de sistema que fos la seua activitat, el paper immens que correspon exercir a l'estat al terreny purament econòmic, quan l'obra de l'estat es realitza en el sentit general del desenvolupament històric.

En esdevenir instrument de capitalització en l'economia russa, el tsarisme cercava primer que res la seua pròpia consolidació.

Cap a l'època en què la societat burgesa que es desenvolupava sentí la necessitat de tenir institucions polítiques com les d'occident, l'autocràcia, amb ajuda de la tècnica i del capital europeus, prengué el caràcter d'un gran empresari capitalista, banquer, propietari del monopoli dels ferrocarrils i dels alcohols. Es recolzava en un aparell burocràtic centralitzat que resultava inservible per a regular les noves relacions, però que era molt capaç d'ésser emprat amb energia quan es tractava d'una repressió sistemàtica. L'inconvenient de l'extensió de l'imperi es veié corregit amb el telègraf. L'exèrcit de què disposava l'absolutisme era una força colossal, i, si es palesà per davall de la seua comesa en les serioses proves de la guerra russojaponesa, encara era suficient per a assegurar la dominació del poder a l'interior. El govern de l'antiga França, com

qualsevol govern europeu en vigílies de 1848, mai disposà d'un instrument anàleg al que constitueix actualment l'exèrcit rus.

El poder financer i militar de l'absolutisme aixafava i cegava, no sols la burgesia europea, sinó fins i tot al liberalisme rus, arrabassant-li tota esperança d'ésser capaç de lluitar amb l'absolutisme en igualtat de forces i obertament. Aquest poder financer i militar exclouïa, en aparença, tota possibilitat de revolució russa.

Succeí ben al contrari.

Com més centralitzat i independent de les classes dirigents és l'estat, més es transforma ràpidament en organització absoluta, alçada per damunt de la societat. Com majors són les forces militars i financeres d'una organització d'aquesta mena, més pot perllongar amb èxit la seua lluita per l'existència. L'estat centralitzat, amb un pressupost de dos mil milions, un deute de vuit mil milions i un exèrcit permanent d'un milió d'homes, podia subsistir molt de temps després d'haver deixat de satisfer les exigències més elementals del desenvolupament social, i fins i tot, en particular, les exigències de la seguretat militar, per a la salvaguarda de les quals havia estat constituït.

D'aquesta manera, el poder administratiu, militar i financer de l'absolutisme, que li donava la possibilitat de subsistir *tanmateix* el desenvolupament social, lluny d'impedir tota revolució com pensava el liberalisme, feia, per contra, de la revolució l'única sortida admissible, i aquesta revolució havia de tenir un caràcter més radical doncs que el poder de l'absolutisme obria progressivament el precipici entre el poder i les masses populars arrossegades en el nou moviment econòmic.

El marxisme rus pot vertaderament enorgullir-se d'haver estat l'únic a aclarir el sentit d'aquest moviment, ja que només ell ha previst les formes generals³, en un període en què el liberalisme es nodria de les inspiracions d'un "realisme" plenament utòpic, mentre que els "populistes" (*narodniki*) revolucionaris vivien de fantasmagories i creença en els miracles.

El capitalisme rus

El nivell de desenvolupament de les forces productives, quant a la rapacitat de l'estat, era massa baix per a permetre l'acumulació de l'excedent, o bé una extensió de la divisió social del treball o, en fi, el creixement de les ciutats. Els oficis no se separaven de l'agricultura, no estaven concentrats a les ciutats, quedant dispersos en la població rural, entre les mans dels artesans rurals, en tota l'extensió del país. A causa també de la dispersió de les indústries, els artesans es veien obligats a treballar no per encàrrec, com ho fan els de les ciutats europees, sinó per a la venda a l'engròs. L'intermediari entre els productors aïllats i els consumidors no menys aïllats, era el mercader (en rus: *gost*, l'hoste, el viatger). D'aquesta manera, la disseminació i la penúria de la població i, per consegüent, l'escassa importància de les ciutats, feien extremadament important el paper *del capital comercial* en l'organització econòmica de l'antiga Moscòvia. Però aquest capital romania fragmentat i no assolía de crear grans centres comercials.

³ Fins i tot un buròcrata reaccionari com ara Mendeleev no pot deixar de reconèixer-ho. A propòsit del desenvolupament de la indústria, assenyala: "El socialistes s'adonaren en aquest respecte, de certes veritats i les compregueren en certa mesura, però es perderen, emportats per l'esperit llatí [!] en recomanar la violència, adulant el baixos instints del populatxo i fixant-se com a objectius el colp d'estat i el poder" (1909).

No fou l'artesà rural, ni tampoc el gran comerciant, qui sentí la necessitat de crear una indústria forta i vasta, sinó l'estat. Els suecs obligaren el tsar Pere a construir una flota i a reconstituir sobre nova planta el seu exèrcit. Però, en complicar la seua organització militar, l'estat de Pere el Gran queia sota la dependència directa de la indústria de les ciutats hanseàtiques, Holanda i Anglaterra. La creació de manufactures nacionals afectades al servei de l'exèrcit i de la flota esdevé així el punt essencial de la defensa de l'estat. Abans de Pere, mai havia calgut ocupar-se de la producció industrial. Després d'ell es poden comptar ja 233 empreses públiques o privades de gran envergadura: mines i arsenals, fàbriques de draps, de tela, de ciris, etc. La base econòmica de les noves formacions industrials estava constituïda, d'una banda, pels recursos de l'estat, d'una altra pel capital comercial. Finalment, amb prou freqüència, s'importava una nova branca industrial alhora que el capital europeu, que s'havia assegurat els privilegis necessaris per a un determinat nombre d'anys.

El capital dels mercaders exercí un paper important en la creació de la gran indústria a Europa occidental. Però allí la manufactura havia crescut en perjudici del petit ofici en via de descomposició, i l'artesà d'antany havia perdut la seua independència per a esdevenir l'assalariat del fabricant. La manufactura, en passar d'occident a Moscòvia, no trobà artesans lliures, i hagué d'emprar el treball dels serfs.

D'aquesta manera, la manufactura russa, en el segle XVIII, es trobà, des d'un principi, lliure de tota competència per part de les ciutats. Tampoc rivalitzava amb ella l'artesà rural, el qual treballava per al consumidor a l'engròs, mentre que la manufactura, regida per un reglament de la cima a la base, es trobava principalment al servei de l'estat i, en part, de les classes altes de la societat.

En la primera meitat del segle XIX, la indústria tèxtil trenca el cercle del treball servil i dels reglaments estatals. La manufactura, basada en el treball d'assalariats lliures, era, com és lògic, radicalment hostil a les normes socials de Rússia davall Nicolau I. En conseqüència, els nobles posseïdors d'esclaus figuraven entre els partidaris de la llibertat d'indústria. Totes les simpaties de Nicolau s'inclinaven vers la seua banda. No obstant això, les necessitats de l'estat, els interessos del fisc en particular, l'obligaren a una política d'aranzels prohibitius i de subvencions financeres als fabricants. Quan finalment fou autoritzada l'exportació de màquines d'Anglaterra, tota la indústria tèxtil russa es construí segons models anglesos. L'alemany Knopp, de 1840 a 1850 aproximadament, transportà d'Anglaterra a Rússia la maquinària de 122 filatures, fins a l'últim clau. En les diverses regions de la indústria tèxtil, arribà a circular el dita: "A l'església, és el popa; a la fàbrica, Knopp". I com la indústria tèxtil treballava per al mercat, tot i la constant escassetat d'obers lliures i experimentats, assolí col·locar Rússia, abans de l'abolició de la servitud, en el cinquè lloc pel nombre d'oficis. Però les altres branques industrials, sobretot la metal·lúrgia, a penes s'havien desenvolupat després del tsar Pere. La causa principal d'aquest marasme era la servitud, que no permetia l'aplicació de la nova tècnica. Si la fabricació d'indianes responia a una necessitat dels camperols esclaus, el ferro suposava una indústria desenvolupada, l'existència de grans ciutats, de ferrocarrils, de vaixells a vapor. Era impossible crear tot això sobre la base de la servitud. Aquesta endarrereria al mateix temps el desenvolupament de l'economia rural, que treballava cada vegada més per als mercats estrangers. L'abolició de la servitud s'imposava, doncs, sense demora, essent la condició prèvia al desenvolupament econòmic. Però, qui podia realitzar-la? La noblesa no volia ni escoltar-ne parlar. La classe capitalista era encara massa insignificant per a obtenir mitjançant pressió una reforma tan considerable. Les agitacions que sovint es produïen entre els camperols no es podien comparar de cap manera, per la seua extensió, a la guerra dels camperols que es produí en Alemanya o a la *jacquerie*

francesa; foren explosions parcials que no trobaren direcció a les ciutats, i massa febles per a destruir el poder dels propietaris. El tsarisme hagué de patir els desastres militars de Crimea per a decidir-se, en el seu propi interès, a obrir davant el capital la via del progrés amb una reforma a mitges, per la semiemancipació de 1861.

A partir d'aquest moment, s'obre el nou període de desenvolupament econòmic del país; allò que el caracteritza és la ràpida formació d'una reserva de treball "lliure", el febril creixement de la xarxa ferroviària, la creació de ports, l'incessant flux de capitals europeus, l'europèitzaació de la tècnica industrial, l'increment de les facilitats i el bon mercat del crèdit, un nombre més gran de companyies per accions, l'aparició de l'or al mercat, un furios proteccionisme i la inflació del deute públic, que s'acumula com un allau. El regnat d'Alexandre III (1881-1894), època en què una ideologia de nacionalisme específic i absolut dominava tots els pensaments, imposant-se a tots els esperits, tant en l'habitatge del conspirador revolucionari (populista) com en la cancelleria imperial (populisme oficial), fou també l'època d'una revolució despietada en totes les relacions que regien la producció; amb la implantació de la gran indústria i la proletarització del mugic, el capital europeu minava les més profundes bases de l'autonomia moscovita i asiàtica.

Els ferrocarrils foren el poderós instrument d'industrialització del país. La iniciativa de la seua creació pertanyé, lògicament, a l'estat. La primera via fèrria, entre Moscou i Petersburg, fou inaugurada en 1851. Després dels desastres de Crimea, el govern cedeix el seu lloc a les empreses privades en allò que fa a la construcció de ferrocarrils. Però el mateix govern, incansable àngel de la guarda, roman darrere dels empresaris; concorre a la formació de capitals per accions i obligacions, s'encarrega de garantir les rendes del capital i cobreix el camí dels accionistes de qualsevol classe de privilegis i avantatges estimulants. Durant els deu primers anys que seguiren a l'abolició de la servitud, es construïren set mil verstes de vies fèrries, en els deu següent, dotze mil, més tard, en un tercer període de deu anys, set mil verstes i, finalment, en els deu anys que seguiren, més de vint mil verstes en la Rússia europea i al voltant de trenta mil en tot l'imperi.

Des de 1880 fins a fi de segle, quan Witte es convertí en l'hereu de la idea d'un capitalisme autocràtic i policial, l'estat torna a concentrar entre les seues mans totes les empreses ferroviàries. Per a Witte el desenvolupament del crèdit era un mitjà, posat en mans del Ministre d'Hisenda, "per a canalitzar l'economia nacional en aquest o en aquell sentit"; els ferrocarrils de l'estat es presentaven al seu esperit de buròcrata com "un poderós instrument que permetrà dirigir el desenvolupament econòmic del país". Com a home de la borsa i ignorant polític, era incapaç de comprendre que reunia forces i preparava armes per a la revolució. Cap a 1894, la longitud de les vies fèrries assolí les 31.800 verstes, de les que 17.000 pertanyien a l'estat. En 1905, any de la primera revolució, el personal dels ferrocarrils, que exercí un paper polític tan considerable, comptava a les seues files 667.000 treballadors.

La política aranzelària del govern rus, combinant estretament la rapacitat del fisc amb un cec proteccionisme, tancava quasi completament el camí a les mercaderies europees. Privat de la possibilitat de llençar els seus productes sobre el nostre mercat, el capital europeu franquejà la frontera occidental en forma menys vulnerable i més seductora: fou per a nosaltres diners. L'animació del mercat financer rus depenia sempre de nous emprèstits susceptibles d'acordar-se amb l'estranger. Paral·lelament, els empresaris europeus s'apoderaven directament de les branques més importants de la indústria russa. El capital financer d'Europa, emportant-se la part del lleó del pressupost de l'estat rus, tornava en part a territori rus sota la forma de capital industrial. Açò li proporcionava la possibilitat, no sols d'esgotar, per mitjà del fisc governamental, les

forces productives del mugic sinó, també, d'explotar directament l'energia obrera dels nostres proletaris. Només en l'última dècada del segle precedent, sobretot després del llançament de la moneda d'or (1897), no s'introduí menys de milió i mig de rubles de capital industrial a Rússia. Mentre que, durant els quaranta anys anteriors a 1892, els fons de les empreses per accions, en capital enterament desembossat, no sobrepassaven els 919 milions, s'elevaren bruscament en els deu anys següents a 2.100 milions de rubles. La importància adquirida per aquest torrent d'or que des d'occident s'abocava sobre la indústria russa, és visible pel fet que el valor de la producció de totes les nostres fàbriques i manufactures, que s'elevava a 1.500 milions de rubles en 1890, assolí en 1900 de 2.500 a 3.000 milions. Al mateix temps, el número d'obers de fàbriques i manufactures ascendia d'1,4 a 2,4 milions.

Si l'economia russa, així com la seua política, es desenvolupava sempre davall la influència immediata o, millor dit, sota la pressió de l'economia europea, la forma i la profunditat d'aquesta influència canviaven a tota tesa com veiem. En l'època de la producció per oficis i les manufactures en occident, Rússia havia importat d'Europa tècnics, arquitectes, capatassos, i en general artesans experimentats. Quan la manufactura fou reemplaçada per la fàbrica, Rússia s'ocupà sobretot d'adquirir i importar maquinària. I, finalment, quan davall la influència immediata de les necessitats de l'estat, la servitud fou abolida, cedint el seu lloc al treball "lliure", Rússia s'obrí a l'acció directa del capital industrial, a què havien desembarassat el camí els emprèstits exteriors.

Les cròniques relaten que en el segle IX cridem d'ultramar als varegs, per a establir amb la seua ajuda el nostre estat nacional. Vingueren més tard els suecs, que ens ensenyaren l'art de la guerra seguint mètodes europeus. Thomas i Knopp ens portaren la indústria tèxtil. L'anglès Hughes implantà al sud del nostre país la metal·lúrgia. Nobel i Rothschild transformaren la Transcaucàsia en una font de rendes (jaciments petrolífers). I, al mateix temps, el *gran víking*, l'internacional Mendelssohn, feia de Rússia una dependència de la borsa.

Mentre que el nostre nexa econòmic amb Europa es limità a la introducció d'obers experts i a la importació de màquines, o fins i tot a emprèstits destinats a la producció, no es tractava, en suma, per a l'economia nacional de Rússia, més que d'incorporar tals o tals altres elements de la producció europea. Però quan els capitals lliures de l'estranger, perseguint beneficis cada vegada més elevats, es llençaren sobre el territori rus al que rodejava la gran muralla xinesa dels drets duaners, la història determinà immediatament que tota l'economia russa es confongués amb l'organisme del capital industrial europeu. Tal és el programa l'execució del qual ocupa els últims decennis de la nostra història econòmica.

Fins a 1861, no existia encara més que el 15% del nombre total d'empreses industrials russes; de 1861 a 1880, aquesta proporció és del 23,5%, i de 1881 a 1900 ascendeix per damunt del 61%; en els deu últims anys del segle precedent, feien la seua aparició el 40% de totes les empreses existents.

En 1767, Rússia produïa 10 milions de puds d'acer. En 1886, cent anys més tard, aquesta producció només havia arribat als 19 milions. En 1896 assolí ja 98 milions i, en 1904, els 180; cal afegir-hi que si en 1890 el sud de Rússia no proporcionava encara més d'1/5 de tot l'acer, deu anys més tard forní ja la meitat. El desenvolupament de la indústria petrolífera en el Caucas seguí el mateix camí. Entre 1860 i 1870, l'extracció no forní encara més que un milió escàs de puds de petroli; en 1870, la producció assolí 21,5 milions de puds. Des de 1885 aproximadament, el capital estranger es posa a l'obra, apoderant-se de Transcaucàsia, de Bakú fins a Batum, i treballant per al mercat

mundial. En 1890, la producció de petroli ascendeix a 242,9 milions de puds i, en 1896 a 429,9 milions.

Així, l'exploració de les vies fèrries, el carbó i el petroli en el sud, vers al qual es precipita el centre de gravetat econòmic del país, no compta més que de vint a trenta anys. El desenvolupament de la producció hi prengué, des d'un principi, un caràcter purament americà i, en uns quants anys, els capitals francobelgues canviaren radicalment l'aspecte d'aquestes províncies meridionals, d'estepes immenses, cobrint-les d'empreses monstruoses, gairebé desconegudes a Europa. Foren precisades dues condicions: la tècnica europea-americana i les subvencions de l'estat rus. Totes les fàbriques metal·lúrgiques del sud (i moltes d'elles foren comprades fins a l'últim caragol a Amèrica i transportades a través de l'oceà), reben, des de la seua aparició, comandes anticipades de l'estat per a diversos anys. L'Ural, amb els seus costums patriarcals que encara l'apropen a l'època de la servitud, i amb el seu capital "nacional", quedà molt enrere; només amb aquests últims temps el capital anglès ha començat a extirpar d'aquest país la barbàrie i els vells costums.

Les condicions històriques del desenvolupament de la indústria russa expliquen prou per què, tanmateix la seua relativa joventut, ni la petita producció ni la mitjana exerceixen ací un paper considerable. La gran indústria de les fàbriques i de les factories no cresqué entre nosaltres "naturalment", orgànicament, passant progressivament pel petit ofici i la manufactura, perquè els mateixos oficis no tingueren temps de separar-se del treball dels camps i es veieren condemnats, pel capital i la tècnica estrangers, a perir econòmicament abans que haguessen pogut nàixer. Les fàbriques de teixits de cotó no hagueren de lluitar contra la competència de l'artesà; foren, per contra, les que feren aparèixer petits fabricants de teles als pobles. La indústria metal·lúrgica del sud o la petrolífera del Caucas no hagué de preocupar-se tampoc de l'absorció de les petites empreses; més bé calgué suscitar-les i animar-les en gran nombre de branques secundàries i auxiliars de l'economia.

És absolutament impossible expressar amb xifres exactes les relacions proporcionals de la petita i la gran producció a Rússia, a conseqüència del lamentable estat en què es troba la nostra estadística industrial. El quadre següent no proporcionarà més que una idea aproximada de la situació real, perquè les informacions que concerneixen les dues primeres categories d'empreses, ocupant fins a 50 obrers, estan basades en dades molt imperfectes o, per dir-ho millor, sense cap garantia:

Grups d'empreses mineres fàbriques i manufactures	Nombre d'empreses	Nombre d'obriers en milers	Nombre d'obriers en percentatge (%)
Menys de 10 obrers	17.436	65,0	2,5%
De 10 a 49	10.586	236,5	9,2%
De 50 a 99	2.551	175,2	6,8%
De 100 a 499	2.779	608,0	23,8%
De 500 a 999	556	381,1	14,9%
1.000 i més	453	1.097,0	42,8%
Total	34.361	2.562,8	100,0%

La relació és fins i tot més clara si hom compara els beneficis obtinguts en les diverses categories d'empreses comercials i industrials de Rússia:

Beneficis	Nombre d'empreses	Beneficis (en milions)
De 1.000 a 2.000 rubles	37.000 = 44,5%	56 = 8,6%
Per damunt de 50.000 rubles	1.400 = 1,7 %	291 = 45,0%

Dit amb d'altres paraules, aproximadament la meitat del nombre total d'empreses (44,5%) realitza menys de la desena part del benefici total (8,6%), mentre que 1/60 de les empreses (1,7%) obtenen quasi la meitat d'aquests beneficis (45%).

I està fora de dubte que els beneficis de les grans empreses, representats per les xifres anteriors, estan molt per davall de la realitat. Per a mostrar fins a quin punt es troba centralitzada la indústria russa, citarem les dades paral·leles que concerneixen Alemanya i Bèlgica, excloent-ne les empreses mineres:

I

Obrers	Alemanya (cens 1895)					Rússia (dades de 1902)		
Obrers	Nombre d'empreses	Nombre d'obers (en milers)	Nombre d'obers (en %)	Nombre d'obers (per empresa)	Nombre d'empreses	Nombre d'obers (en milers)	Nombre d'obers (en %)	Nombre d'obers (per empresa)
De 6 a 50	191.101	2.454,3	44%	13	14.189	234,5	12,5%	16,5
De 51 a 1.000	18.698	2.595,5	46%	139	4.722	918,5	49,0%	195,0
De més de 1.000	296	562,6	10%	1.900	302	710,2	83,5%	2.351
Total	210.095	5.612,4	100%		19.213	1863,2	100%	

II

	Bèlgica (cens de 1895)				Rússia (dades de 1902)			
	Nombre d'empreses	Nombre d'obers (en milers)	Nombre d'obers (en %)	Nombre d'obers (per empresa)	Nombre d'empreses	Nombre d'obers (en milers)	Nombre d'obers (en %)	Nombre d'obers (per empresa)
De 56 a 59	13.000	162	28,3%	12,5	14.189	234,5	12,6%	16,5
De 50 a 499	1.446	250	43,7%	170,0	4.298	628,9	33,8%	146,3
De 500 i més	184	160	28,0%	869,0	726	999,8	53,6%	1.337,0
Total	14.650	572	100%			1.863,2	100%	

El primer quadre, encara que les dades no siguin completes, permet afirmar que: 1) en grups de la mateixa espècie, un empresa russa compta generalment amb molts més obrers que no una empresa alemanya; 2) els grups d'empreses grans (de 51 a 1.000 obrers) i molt grans (més de 1.000) concentren a Rússia una proporció major d'obrers que en Alemanya. En l'últim grup, aquest excés té un caràcter no sols relatiu, sinó absolut. El segon quadre mostra que es poden formular les mateixes conclusions quan es comparen Rússia i Bèlgica.

Veurem més tard la considerable importància que presenta aquesta concentració de la indústria russa per a la marxa de la nostra revolució, com en general per al desenvolupament polític del país.

Al mateix temps, hem de tenir en compte una altra circumstància no menys capital: aquesta indústria molt moderna, del tipus capitalista més elevat, només engloba directament la minoria de la població, mentre que la majoria, composta de camperols, es debat en les xarxes de l'opressió i la misèria que els imposa la constitució de les classes. Aquesta circumstància, al seu torn, assenyala estrets límits al desenvolupament de la indústria capitalista.

Heus aquí la distribució de la població *industrial*, en relació als treballadors de l'agricultura o d'altres professions, en Rússia i als Estats Units d'Amèrica.

	Rússia (cens de 1879)		Estats Units (cens de 1900)	
	En milers	En %	En milers	En %
Agricultura, silvicultura i empreses anàlogues	18.653	60,8%	10.450	35,9%
Mines, indústria de fabricació, comerç, transports, professions liberals, criats	12.040	39,2%	18.623	64,1%
Total	30.693	100%	29.073	100%

Sobre 128 milions d'habitants a Rússia, no es compten més treballadors de la indústria (30,6 milions) que a Amèrica del Nord (29 milions), on la població no és sinó de 76 milions. La raó és que el país es troba, des de tots els punts de vista, econòmicament endarrerit, per la qual cosa *l'enorme majoria constituïda per la població agrícola enfront de les restants professions* (60,8% contra 39,2%) és un fet que domina tots els àmbits de l'economia pública.

En 1900, les fàbriques i grans manufactures dels Estats Units produïen mercaderies per un valor de 25.000 milions de rubles, mentre que Rússia no fornïa sinó 2.500 milions, és a dir la desena part, la qual cosa mostra fins a quin punt el treball era entre nosaltres poc productiu generalment. En el mateix any, l'extracció de carbó assolí: a Rússia, 1.000 milions de puds; a França, 1.000 milions, en Alemanya, 5.000 milions; en Anglaterra, 1.3000 milions. La producció de ferro llançà una proporció de 1,4 puds per cap a Rússia, 4,3 a França, 9 en Alemanya, i 13,5 en Anglaterra. "I no obstant això, diu Mendeleev, seríem capaços d'aprovisionar al món de ferro i acer, que resulten al nostre país a bons preus. Els nostres jaciments petrolífers, les nostres riqueses en carbó i en altres productes de la terra a penes són explotats". Però és impossible obtenir un desenvolupament de la indústria en relació amb tantes riqueses sense ampliar el mercat interior, sense elevar la capacitat adquisitiva de la població, en una paraula, sense assegurar la millora econòmica de les masses camperoles.

Aquesta és la raó de la decisiva importància que per als destins capitalistes de Rússia té la qüestió agrària.

El camperolat i la qüestió agrària

Segons càlculs, que d'altra banda no brillen per la seua exactitud, la renda econòmica de Rússia, en la indústria d'extracció i transformació, assoleix de 6.000 a 7.000 milions de rubles per any, dels que aproximadament 1.500 són absorbits per l'estat. D'aquesta manera Rússia és de tres a quatre vegades més pobre que la resta de països europeus. El nombre de productors, en relació al volum total de població, és força restringit, com hem vist; i al seu torn la productivitat d'aquests elements és poc considerable. Açò concerneix la indústria, la producció de la qual anual està lluny de correspondre al nombre de braços emprats; però les forces productives de l'agricultura es troben en un nivell incomparablement més baix: empra, en efecte, aproximadament el 61% de les forces obreres del país i, tot i això, la seua renda no sobrepassa els 2.800 milions, essent, doncs, inferior a la meitat de la renda total de la nació.

Les condicions de l'economia rural russa, representades pels camperols en la seua enorme majoria, han estat predeterminades en els seus trets essencials pel caràcter de "l'emancipació" de 1861. Aquesta reforma, realitzada en interès de l'estat, es portà a terme tractant de satisfer les exigències de la noblesa, i no sols es veié perjudicat el mugic en el repartiment de la terra sinó, a més a més, sotmès a intolerables gravàmens.

El quadre següent mostra les quantitats de terra que foren afectades, a causa del repartiment de liquidació, a les tres principals categories de camperols:

Categories de camperol	camperols de sexe masculí en 1860	Deciatines atribuïdes	Deciatines per camperol
Camperols abans pertanyents a propietaris nobles	11.907.000	37.758.000	3,17
Camperols abans pertanyents a l'estat	10.347.000	69.712.000	6,74
Camperols propietaris de terres	870.000	4.260.000	4,90
Total	23.124.000	111.730.000	4,83

Si s'admet que la porció de terra concedida als antics serfs de l'estat (6,7 deciatines per home) era, en les condicions econòmiques d'aleshores, suficient per a ocupar els braços de tota una família (cosa que, si fa o no fa, correspon a la realitat), es veurà que els alliberats d'antics propietaris i els camperols de la tercera categoria haurien hagut de rebre al voltant de 44 milions de deciatines més per a obtenir el més just. Els lots que, en temps de la servitud, eren explotats pels camperols per a les seues pròpies necessitats, no exigien més que la meitat del treball de què els camperols eren capaços, perquè aquests devien tres dies setmanals de treball al seu propietari. No obstant això, d'aquests lots insuficients es retirà en conjunt (amb grans diferències de modalitat segons les regions) un 2% de les millors terres en profit dels senyors. D'aquesta manera la superpoblació de l'explotació agrària, que havia estat una de les condicions del sistema de servituds personals, era agreujada encara més en les seues conseqüències per la rapinya de les terres de camperols efectuada en benefici de la noblesa.

Els cinquanta anys que seguiren a la reforma ocasionaren canvis considerables en la propietat de les terres, que passaren de mans de la noblesa a les dels comerciants i burgesia camperola, per un valor de 750.000 milions de rubles. Però aquesta modificació a penes suposà cap avantatge per a la massa camperola.

En les cinquanta governacions de la Rússia europea, la distribució de la terra es presentava en 1905 com segueix:

	Milions de deciatines
1. 112 lots de terra pertanyents a:	
Exserfs estatals	66,3
Exserfs de grans terratinents	38,4
2. Terra de propietat privada pertanyent a:	101,7
Companyies i associacions (incloent-hi 11,4 pertanyents a associacions camperoles)	15,7
Propietaris privats:	
Fins a 20 deciatines (incloent-hi 2,3 pertanyents a camperols-propietaris)	3,2
Entre 20 o 50 deciatines	3,3
Més de 50 deciatines	79,4
3. Terres del tsar i independents (incloent-hi 4,6 pertanyents a terra no forestal i arable)	145,0
4. Terres pertanyents a l'Església, a monestirs, a institucions municipals, etc.	8,8

Com hem vist, el resultat de la reforma fou proporcionar 4,8 deciatines per camperol com mitjana, comptant només els homes; quaranta-cinc anys més tard, en 1905, el camperol no posseïa per cap sinó 3,1 deciatines, compresos els lots per ell adquirits. En altres paraules, la superfície de terres posseïdes pels camperols s'havia reduït en un 36%.

L'exercici de l'activitat comercial i industrial, que no atreïa cap a si més que un terç del creixement anual de la població camperola; el moviment d'emigració cap a les províncies de la perifèria, que fins a un cert punt feia escassejar aquesta població al centre; en fi, l'acció del Banc Rural, que forní la possibilitat als camperols acomodats d'adquirir, entre 1882 i 1905, 7,3 milions de deciatines de terra, foren factors incapaçs de provocar una reacció, que restablís l'equilibri en relació al creixement natural de la població i impedís l'agreujament de la crisi ocasionada per la manca de terra.

Segons càlculs aproximats, al voltant de set milions d'homes adults no troben al país ocupació per a les seues forces. Només una minoria entre ells constitueix les reserves de l'exèrcit industrial o es compon de vagabunds professionals, captaires i semblants. La indiscutible majoria d'aqueixos milions d'"homes inútils" pertany a la classe camperola de les províncies en què la terra és més fèrtil, les províncies de la *terra negra* (*txernozem*). No són proletaris, són camperols adscrits a la gleba. Aplicant les seues forces a una terra que podria molt bé ésser treballada sense ells, redueixen en un 30% la productivitat del treball agrícola i, confosos amb la massa de conreadors, no escapen a la proletarització sinó implantant el pauperisme entre ella.

L'única solució que pot pensar-se en teoria hauria consistit en intensificar l'economia agrícola. Però, per a això, els camperols necessitarien coneixements, iniciativa; haurien d'ésser alliberats de la tutela en què se'ls manté i gaudir d'un estatut jurídic prou estable, condicions que no existien i no podien existir en la Rússia autocràtica. A més, i aqueix és l'obstacle principal i essencial que dificulta el perfeccionament de l'economia rural, es mancava i es manca encara de recursos

materials. La crisi de l'economia camperola, en aquest aspecte com en relació a la manca de terra, es remunta a la reforma de 1861.

Per insuficients que fossen els lots atribuïts, els camperols no els reberen a títol gratuït. Les terres que els havien alimentat durant el període de servitud, és a dir, que els pertanyien en propietat i que la reforma havia, a més, afectat, els camperols hagueren d'adquirir-les de nou, i els diners que lliuraren als seus antics amos fou recollit per l'estat com a intermediari. Agents del govern, que estaven d'acord amb els propietaris, procediren a l'estimació, i en compte dels 648 milions de rubles que representava la renda capitalitzada de la terra, carregaren sobre els colls dels camperols un deute de 867 milions. Sense comptar els diners que els camperols lliuraren per a tornar a adquirir els seus propis béns, donaren de més als seus antics amos altres 219 milions, com a rescat del seu alliberament. Caldria afegir-hi els exorbitants drets d'arrendament, com a resultat de la manca de terra, i la monstruosa activitat del fisc governamental. És així com els impostos directes sobre la terra graven cada deciatina pertanyent a un camperol en 1,56 rubles, mentre que la deciatina pertanyent a qualsevol altre particular no paga més que 0,23 rubles. El pressupost de l'estat recau, doncs, amb tot el seu pes sobre la classe camperola. Emportant-se la part del lleó en les rendes que forneix la terra a l'agricultor, l'estat no ofereix a penes res a canvi al poble per a elevar el seu nivell intel·lectual i desenvolupar les seues forces productives. Les comissions d'economia rural, que el govern havia organitzat en 1902, comprovaren que els impostos directes i indirectes absorbien del 50 al 100% i més, de l'ingrés net d'una família d'agricultors. Aquesta circumstància, d'una banda conduïa a l'acumulació de deutes no saldats dels que hom no podia confiar sortir; d'una altra banda, causava el marasme i fins i tot la decadència completa de l'economia rural. En els immensos territoris de la Rússia central, la tècnica de treball i el volum de les collites es troben encara al nivell en què es trobaven fa mil anys. La collita de blat en Anglaterra és d'una mitjana de 26,9 hectolitres per hectàrea; en Alemanya, de 17,0, a Rússia, de 6,7. Convé afegir-hi que la productivitat dels camps que pertanyen als camperols és en un 46% inferior a la de les terres dels propietaris nobles, i aquesta diferència és major com pitjor és la collita; el camperol ha deixat fa molt de temps de somiar en acumular reserves de blat per als mals anys. Les noves aportacions comercials, basades en la moneda d'una banda i en el fisc d'una altra, l'obliguen a transformar totes les seues reserves en gra i tot l'excedent de la producció en valors comptants, que són immediatament absorbits pels drets de pagesia i el Tresor Públic. L'apetència febril del ruble obliga l'agricultor a forçar despietadament el sòl, que no té adob i no és treballat segons mètodes racionals. La privació aviat ve a venjar a la terra espletada, assolant el poble desproveït de reserves, i essent per a ell un cataclisme devastador.

Però fins i tot durant els anys "normals", la massa camperola no escapa mai a un cert grau de fam. Vegem el pressupost del mugic, que convindria gravar sobre els daurats ventres dels banquers europeus creditors del tsarisme: per a la seua alimentació, una família de camperols despèn, per persona i any, 19,5 rubles, per a allotjament 3,8, per a vestit 5,5, per a altres necessitats materials, 1,4, per a necessitats intel·lectuals 2,5 (!). Un sol obrer qualificat en Amèrica consumeix directament i indirecta tant com dues famílies de camperols russos de sis persones cadascuna. Però per a cobrir aquestes despeses, que ni un sol moralista polític s'atreveria a dir exagerades, l'agricultor rus acaba amb un dèficit de més de mil milions de rubles per any. Les petites indústries rurals suposen per als camps al voltant de 200 milions de rubles. Descomptant aquesta suma, l'economia rural es troba encara enfront d'un dèficit anual de 850 milions de rubles; precisament la suma que el fisc arrenca anualment a la classe camperola.

En caracteritzar així l'economia rural hem marginat, deliberadament fins ara, les diferències regionals que existeixen, i que de fet tenen una importància considerable, que s'ha traduït de manera força expressiva en els moviments agraris. Si ens limitem a considerar les cinquanta governacions de la Rússia europea, i si es fa a banda la zona septentrional de boscos, la resta del país pot dividir-se, des del punt de vista de l'economia rural i del desenvolupament econòmic en general, en tres grans conques:

I. La zona industrial en què estan compreses la governació de Petersburg al nord i la de Moscou al sud. La fàbriques, sobretot tèxtils, els petits oficis rurals, el cultiu del lli, l'agricultura comercial, els conreus d'horta en particular, caracteritzen aquesta conca capitalista septentrional, que dominen Petersburg i Moscou. Com qualsevol altre país industrial, aquesta regió no té suficient blat amb el que produeix i recorre a la importació de grans del sud.

II. La regió del sud-est que confina amb el Mar Negre i el Baix Volga, "l'Amèrica russa". Aquesta zona, que a penes conegué la servitud, ha exercit un paper colonial en relació amb la Rússia central. En les lliures estepes que atreïen masses d'emigrants, s'hi instal·laren ràpidament fàbriques de blat, que empraven maquinària agrícola perfeccionada, expedien el gra cap al nord, a la regió industrial, i cap a l'oest, a l'estranger. Al mateix temps, la mà d'obra era atreta vers la indústria de fabricació, la indústria pesant floria i les ciutats creixien amb activitat febril. Les diferències d'aplicació de la mà d'obra en el nucli rural s'acusen ací amb gran força. Enfront del granger s'alça el proletari de l'agricultura que, amb molta freqüència, procedeix de les governacions de "la terra negra".

III. Entre el nord de la vella indústria i el sud de la nova, s'estén l'àmplia zona de "la terra negra", "l'Índia russa". La seua població, relativament densa ja en l'època de la servitud i enterament vinculada a l'agricultura, ha perdut, amb la reforma de 1861 el 24% de les terres de què disposava; foren els millors lots, els més indispensables, els que foren arrabassats als camperols per a satisfer els propietaris. El valor de la terra augmentà ràpidament, els propietaris adoptaren un sistema d'economia purament parasitari, fent treballar les seues terres amb els instruments i les bèsties de càrrega comunals, o arrendant-les a camperols incapaços de sortir de les condicions d'una penosa parceria. La mà d'obra abandona aquesta regió per milers i milers d'homes, emigra cap al nord, a la zona industrial, o vers les estepes del sud, on, necessàriament, es deprecia el valor del seu treball. A la zona de la "terra negra", no hi ha ni gran indústria, ni agricultura capitalista. L'agricultor-capitalista és incapaç de competir ací amb l'agricultor-indigent, i la maquinària agrícola a vapor és vençuda en la seua lluita contra l'agilitat psicològica del mugic que, després d'haver pagat com a arrendament no sols tota la renda del seu "capital", sinó també la major part del seu salari, s'alimenta amb un pa fet de farina barrejada amb raspadures de fusta o amb corfa mòlta. En alguns llocs, la misèria dels camperols pren tals proporcions que la presència de paneroles i xinxes en l'isba està considerada com a eloqüent símptoma de benestar. I, en efecte, Txingarev, metge d'un zemstvo, i actualment diputat liberal en la tercera Duma, constatà que, entre els camperols desproveïts de terra, als districtes de la governació de Voronej per ell explorats, mai es troben xinxes, mentre que, per a les restants categories de la població rural, la quantitat de xinxes en l'isba, està en proporció amb el benestar de les famílies. La panerola té, segons sembla, un caràcter menys aristocràtic, però també requereix unes comoditats majors que les que exigeix el míser habitant de Voronej: entre el 9,3% dels camperols, no es troben paneroles, en raó de la fam i del fred que regnen en els habitatges.

En aquestes condicions, resulta inútil parlar del desenvolupament de la tècnica. L'equip de cultiu, incloent-hi les bèsties d'arrossegament, és venut ben sovint per a

pagar l'arrendament i els impostos, o l'alimentació del treballador. Però allí on falta el desenvolupament de les forces productives, no hi ha lloc per a una diferenciació social. En la comunitat de la "terra negra" regna la igualtat en la misèria. En comparació amb el nord i el sud, les distincions socials entre els camperols són només superficials. Per damunt dels contrastos embrionaris de les classes, no pot assenyalar-se sinó el gravíssim antagonisme entre els camperols empobrits i la noblesa paràsita.

Els tres tipus econòmics que acabem de caracteritzar no corresponen exactament, com és lògic, als límits geogràfics de les regions. La unitat nacional i l'absència de barreres duaneres interiors no permeten la formació d'organismes econòmics individuals. Cap a 1880, la situació de semiservatge agrícola que regnava en les dotze governacions de la terra negra s'estenia, a més, a altres cinc governacions. Les bases capitalistes predominaven en la situació rural de nou governacions de la "terra negra" i en deu estranys a aquesta zona. Finalment, en set governacions s'equilibraven ambdós sistemes.

La lluita entre les granges d'arrendament i l'agricultura capitalista (lluita que, tot i que no involucra vessament de sang, reclama inenarrables víctimes) ha estat contínua i encara prossegueix sense parar; l'agricultura capitalista es troba molt lluny d'estar en posició de vanagloriar-se. Tancat a la ratera del seu lot i sense qualsevol altra forma de vida, el camperol es veu obligat, com hem vist, a prendre en arrendament la terra del propietari al preu demanat. No sols renuncia a qualsevol benefici, no sols redueix al màxim el seu consum personal, sinó que ven per una banda i per una altra els seus apers de cultiu, rebaixant així el ja poc notable nivell de la seua tècnica. Davant aquests "avantatges" decisius de la petita producció, el gran capital retrocedeix desarmat: el propietari liquida una economia racional i arrenda la seua terra, en petites parcel·les, als camperols. Augmentant sense parar els preus d'arrendament i el valor de la terra, la superpoblació del centre contribueix a disminuir els salaris en tot el país. Suprimeix així els avantatges que es podrien esperar de la introducció de la maquinària i del perfeccionament de la tècnica, no sols en l'agricultura, sinó en tot l'àmbit industrial. Durant els deu últims anys del segle XIX, una profunda decadència econòmica afectà una part considerable de les regions meridionals, observant-s'hi, amb el creixement dels preus d'arrendament, una disminució progressiva de la cabanya rural. La crisi de l'economia agrícola i l'empobriment dels pobles estreixen més i més la base del capitalisme industrial rus, que ha de basar els seus càlculs en primer terme sobre el mercat interior. En la mesura que la gran indústria viu de les comandes de l'estat, la creixent misèria del mugic s'ha convertit per a ella en un perill no menys amenaçador, perquè aquesta indignència ha atacat les bases mateixes del pressupost públic.

Aquestes circumstàncies expliquen prou per què la qüestió agrària s'ha convertit en l'eix de la vida política a Rússia. En ensopegar amb els múltiples talls d'aquest problema, tots els partits d'oposició i revolucionaris han rebut fins ara profundes ferides; així succeí, al desembre de 1905, en la primera i en la segona Duma. La tercera Duma gira en l'actualitat en torn a la qüestió agrària com un esquirol en la seua gàbia. I és sobre aquesta qüestió on el tsarisme té un gran risc de trencar-se el seu criminal cap.

El present govern de noblesa i burocràcia (fins i tot amb les millors intencions) és incapaç d'efectuar una reforma radical en un domini en què els pal·liatius han perdut des de fa temps qualsevol eficàcia. Els 6 o 7 milions de deciatines de terra utilitzable de què disposa l'estat, són absolutament insuficients per a donar ocupació a un excedent de mà d'obra masculina que s'estima en 5 milions. El govern no podria d'altra banda sinó *vendre* aquestes terres als camperols, i fins i tot açò segons els preus que ell mateix hauria consentit als propietaris; és a dir, que fins i tot arribant a suposar la transmissió ràpida i completa d'aquells milions de deciatines als camperols, ara com en 1861, el

mugic, en compte de trobar la seu explotació productiva, cauria una vegada més als pous sense fons de la noblesa i el govern.

El camperolat no pot saltar directament des del seu estat de misèria i de fam al paradís d'una agricultura intensiva i racional; perquè aquest trànsit siga possible, el camperol hauria de rebre, en les condicions de treball actuals, de manera immediata una base suficient per a l'ocupació de la seua mà d'obra. La primera i indispensable condició de tota reforma agrària, seria col·locar novament totes les propietats agrícoles, grans i mitjanes, a disposició del mateix poble. A més, enfront de les desenes de milions de deciatines que no són per als propietaris més que un mitjà d'extirpar rendes usuràries, cal deixar en segon pla les 1.840 explotacions, amb 7 milions de deciatines, on el gran cultiu es presenta sota un aspecte relativament modernitzat. La venda d'aquestes explotacions privades als camperols a penes alteraria la situació: allò que el mugic paga ara com a arrendament, hauria de pagar-ho com a dret de rescab. Només cal contemplar un procediment: la confiscació.

Però no és difícil demostrar que la confiscació, fins i tot la de les grans explotacions, no seria suficient per a salvar els camperols. La renda total de l'economia rural s'eleva a 2.800 milions de rubles, d'aquesta xifra, 2.300 milions corresponen als camperols i obrers agrícoles, i aproximadament 450 milions als propietaris nobles. Hem assenyalat abans que el dèficit anual dels camperols és de 850 milions. Per consegüent, la renda abastable amb les terres confiscades als propietaris no arribaria a cobrir el dèficit.

Els adversaris de l'expropiació de la noblesa han emprat més d'una vegada càlculs d'aquest tipus. Però marginen el principal aspecte de la qüestió: l'expropiació presentarà tot el seu valor quan, sobre els béns arrels arrencats a les mans dels ociosos, pugua desenvolupar-se lliurement una economia rural d'alt cultiu que augmente considerablement la renda agrària. El cultiu a la manera de les granges americanes no és al seu torn possible en territori rus més que després de l'abolició definitiva de l'absolutisme, del tsarisme, del seu fisc, de la seua tutela burocràtica, del seu militarisme devorador, dels seus compromisos financers envers la borsa europea. La fórmula de la qüestió agrària, en tota la seua amplitud, seria: expropiació de la noblesa, abolició del tsarisme, democràcia.

Només així es podria fer avançar l'economia rural. D'aquesta manera podria elevar les seues forces productives i, alhora, intensificar la demanda de productes industrials. La indústria rebria un poderós impuls, prenent per a si una part considerable de la mà d'obra avui inútil als camps. Encara que amb això no es trobe encara "la solució" de la qüestió agrària: davall el règim capitalista, no pot ésser resolta. Però, en tot cas, la liquidació revolucionària de l'autocràcia i del règim feudal ha de precedir a aquesta solució.

La qüestió agrària a Rússia és un pes enorme, lligat als peus del capitalisme, un suport i al mateix temps la dificultat principal per al partit revolucionari, l'obstacle major per al liberalisme, un *memento mori* per a la contrarevolució.

Les forces motrius de la revolució russa

Rússia compta amb 5,4 milions de quilòmetres quadrats a Europa, 17,5 milions a Àsia, 150 milions d'habitants. Sobre aquests immensos espais, totes les èpoques de la cultura humana: des de la barbàrie primitiva dels boscos septentrionals, on es menja peix cru i s'ora davant un tros de fusta, fins a les noves condicions socials de la vida capitalista, en què l'obrer socialista es considera com a participant actiu de la política

mundial i segueix atentament els esdeveniments dels Balcans o els debats del Reichstag. La indústria més concentrada d'Europa sobre la base de l'agricultura més endarrerida. La màquina estatal més poderosa del món, que empra totes les conquestes del progrés tècnic per a obstaculitzar el progrés històric al seu país... En els capítols precedents, hem intentat, fent a banda detalls, proporcionar un quadre general de les relacions econòmiques i els contrastos socials de Rússia. Aqueix és el sòl sobre el qual creixen, viuen i lluiten entre si les classes. La revolució ens mostrarà aquestes classes en el període de la lluita més aferrissada. Però, en la vida política, actuen directament els grups constituïts conscientment: partits, associacions, exèrcit, burocràcia, premsa i, per damunt de tot això, els ministres, els dirigents, els demagogs i els botxins. Resulta impossible discernir les classes a primera vista; ordinàriament romanen entre bastidors, el que no exclou que els partits, els seus caps, els ministres i els seus botxins, siguin els òrgans de les classes. Certament, importa que aquests òrgans siguin bons o roïns, per a la marxa i resultat dels esdeveniments. Si els ministres no són més que jornalers "d'una raó d'estat objectiva", això no els allibera de la necessitat de tenir un poc de cervell al crani (circumstància que obliden ben sovint). D'altra banda, la lògica de la lluita de classes no ens dispensa d'emprar la nostra lògica subjectiva. Qui no és capaç de trobar espai per a la seua iniciativa, la seua energia, el seu talent i un cert heroisme en el marc de la necessitat econòmica, no posseeix el secret filosòfic del marxisme. D'altra banda, si volem comprendre el procés polític (en la present circumstància la revolució en el seu conjunt), hem d'ésser capaços, per davall del bigarrament dels partits i dels programes, de la perfídia i les ganances sanguinàries d'uns, el valor i l'idealisme d'altres, de descobrir els contorns reals de les classes socials, les arrels de les quals s'enfonsen en les entranyes profundes de la producció i les flors de les quals s'obren en les esferes superiors de la ideologia.

La ciutat moderna

El caràcter de les classes capitalistes es troba estretament unit a la història del desenvolupament de la indústria i de la ciutat. És cert que el món industrial està menys lligat a la població de les ciutats en Rússia que fóra d'ella. Al marge dels suburbis poblats de fàbriques, que no estan exclosos de la ciutat més que des del punt de vista administratiu, hi ha diverses desenes de centres industrials considerables als pobles grans: fora de les ciutats es localitza el 57% de les empreses, amb un 58% del nombre total d'obriers. I, malgrat això, la ciutat capitalista continua essent l'expressió més acabada de la nova societat.

Les ciutats modernes de Rússia són l'obra d'uns quants decennis. En el primer quart del segle XVIII, la població de les ciutats s'elevava en Rússia a 328.000 ànimes, açò és, al voltant d'un 3% de la del país. En 1812, hi havia a les ciutats 1,6 milions d'ànimes, la qual cosa no suposava encara sinó el 4,4%. Mediat el segle XIX, les ciutats compten amb 3,5 milions d'habitants, és a dir, el 7,8%. Per fi, segons el cens de 1897, la població de les ciutats es compon ja de 17,3 milions, un 13% del total del país. De 1885 a 1897, la població ha augmentat a les ciutats en un 33,8% i als pobles només el 12,7%. Determinades ciutats han crescut amb rapidesa fins i tot major. La població de Moscou s'ha elevat de 604.000 a 1.359.000 en els últims trenta-cinc anys, la qual cosa representa un 123%. Aquest creixement fou encara més actiu a les ciutats del sud: Odessa, Rostov, Ekaterinoslav, Bakú, etc.

Paral·lelament a l'augment del nombre i l'extensió de les ciutats, es produïa en la segona meitat del segle XIX una transformació completa del seu paper econòmic i de l'estructura interior de les classes.

En oposició a les ciutats corporatives europees, que havien lluitat enèrgicament i amb èxit en nombrosos casos per arribar a concentrar als seus murs tota la indústria de fabricació, les antigues ciutats russes, com les dels dèspotes asiàtics, no complien gairebé cap de les funcions de la producció. Eren centres militars i administratius, fortaleses de campanya i, en alguns casos, centres comercials que vivien del que se'ls proveïa. La població d'aquestes ciutats es componia de funcionaris i empleats, mantinguts a costa dels fons públics, de comerciants i, finalment, d'agricultors que havien cercat refugi en les seues muralles. Fins i tot Moscou, la major ciutat de l'antiga Rússia, no era, al capdavant, més que un gran poble agregat a la casa del tsar.

Els oficis de les ciutats només ocupaven un lloc insignificant: la indústria de producció es trobava aleshores dispersa, com hem vist, entre els artesans del camp. Els avantpassats dels 4 milions d'artesans rurals amb què comptava el cens de 1897 havien exercit les funcions productives dels oficis urbans, com a Europa, però, diferents en això dels mestres-obrers europeus, no participaren en la creació de les manufactures i les fàbriques. Quan aquestes últimes feren la seua aparició, proletaritzaren a més de la meitat dels petits artesans i sotmeteren els restants a la seua acció directa o indirecta.

Així com la indústria russa no havia passat per l'etapa medieval del petit ofici, les ciutats russes no conegueren el creixement progressiu d'un tercer estat en les corporacions, els gremis, les comunes i els municipis. El capital europeu, en unes quantes dècades, creà la indústria russa que, al seu torn, creà les ciutats modernes, on les funcions essencials de la producció són assegurades pel proletariat.

La gran burgesia capitalista

El predomini econòmic fou lliurat, doncs, al gran capital. Però el paper immens que exercí, sota aquesta circumstància, el capital estranger tingué conseqüències fatals per a la influència política de la burgesia russa. Quant als deutes contrets per l'estat, una part considerable de la renda nacional passava cada any a l'estranger, enriquint i reforçant la burgesia financera d'Europa. L'aristocràcia de la borsa que, als països europeus, deté l'hegemonia i que ha transformat sense esforç el govern del tsar en el seu vassall financer, no podia i no volia unir-se a l'oposició burgesa que es trobava a Rússia, per la primera raó que cap altre govern nacional li hauria assegurat els beneficis usuraris que obtenia del tsarisme. Però no sols el capital financer; també el capital *industrial* estranger, en explotar les riqueses naturals i la mà d'obra del nostre país, donava realitat al seu poder polític fora de les fronteres de Rússia, als parlaments francès, anglès o belga.

D'altra banda, el capital del país no podia posar-se al capdavant de la lluita nacional contra el tsarisme, perquè es trobà des del primer moment en estat d'hostilitat envers les masses populars: el proletariat a qui explota directament i la classe camperola a qui desposseeix per mitjà de l'estat. Açò és vàlid en particular per a la gran indústria, la qual depèn en l'actualitat per tot arreu de les mesures governamentals i principalment del militarisme. És cert que es troba interessada en obtenir "un ferm estatut d'ordre civil", però encara té major necessitat d'un poder estatal fortament centralitzat, gran dispensador de tots els avantatges i privilegis. A les seues fàbriques, els empresaris de la metal·lúrgia es troben cara a cara amb la part més avançada i més activa de la classe obrera, que aprofita cada defalliment del tsarisme per a fer incursions en els dominis del capital.

La indústria tèxtil serva més independència respecte a l'estat; a més, està directament interessada en el creixement de la capacitat de compra de les masses, millora que no es pot assolir sense una vasta reforma agrària. Per aquesta raó, el centre de la indústria, Moscou, desplegà en 1905 una oposició molt més violenta, si no més

enèrgica, davant la burocràcia autocràtica, que no Petersburg, seu de la metal·lúrgia. La municipalitat moscovita considerava amb indubtable benevolència l'onada creixent de la rebel·lió. Si bé sobtadament es mostrà més resolta i fidel al “principi” d'un ferm poder governamental quan la revolució li fou descobrint tot el contingut social de les seues pretensions, impulsant al mateix temps els obrers tèxtils a seguir la ruta que havien marcat els metal·lúrgics. La capital de la contrarevolució s'alià amb la propietat contrarevolucionària, i trobà el seu cap en Gutxkov, comerciant de Moscou, líder de la majoria en la tercera Duma.

La democràcia burgesa

En matar en embrió al petit ofici rus, el capital europeu destruí el terreny social sobre el qual hauria pogut recolzar-se la democràcia burgesa. ¿És possible comparar el Moscou o el Petersburg d'avui amb el Berlín o la Viena de 1848, o millor encara amb el París de 1789, que desconeixia els ferrocarrils, el telègraf i considerava una manufactura de 300 obrers com una gran empresa? No hi ha ni empremtes entre nosaltres de la sòlida petita burgesia que passà per l'escola secular de l'administració autònoma i de la lluita política i que, més tard, unint les seues forces a les d'un jove proletariat no constituït definitivament, prengué per assalt les bastilles de la feudalitat. Qui la reemplaçà? Una “nova classe mitjana”, composta pels professionals de la intel·liguència: advocats, periodistes, metges, enginyers, professors, mestres d'escola. Aquesta capa social que mancava per si mateixa de valor en la producció general i era poc nombrosa i desproveïda d'independència des del punt de vista econòmic, sentint perfectament la seua feblesa, no cessa de cercar la gran classe a la qual podia lligar-se. I ací sorgeix el fet notable: el seu primer suport no foren els capitalistes sinó els agricultors.

El Partit Constitucional Demòcrata (*k-d* o cadet), que dirigí les dues primeres dumes, es formà en 1905 per la unió de l'Associació constitucional dels zemstvos amb l'Associació denominava “de l'emancipació”. La fronda liberal dels membres dels zemstvos expressava, d'una banda, el descontentament envejós dels agraris envers del monstruós proteccionisme industrial que palesava la política governamental i traduïa, d'altra banda, l'oposició dels propietaris més amants del progrés, als qui la barbàrie agrària del camp rus impedia aixecar la seua economia particular sobre un peu capitalista. L'Associació de l'emancipació agrupava elements intel·lectuals als que una situació social “convenient” i el benestar resultant de la mateixa impedié entrar en la via revolucionària. L'oposició dels zemstvos tingué sempre un caràcter d'impotència covard, i el molt august hereu expressava una amarga veritat quan declarà, en 1894, que les aspiracions polítiques d'aquest grup no eren més que “absurds somnis”. D'altra banda, els privilegiats de la intel·liguència, grup que d'altra banda depenia materialment de l'estat, de forma directa o indirecta, o del gran capital al que protegia el govern o, en fi, de la propietat liberal censatària, eren incapaços de desplegar una oposició política d'una certa entitat.

Pels seus orígens, el partit cadet confonia la feblesa de l'oposició dels zemstvos amb la debilitat general de la intel·liguència diplomada. Fins a quin punt el liberalisme dels zemstvos era superficial, es pogué veure clarament des de finals de 1905, quan els propietaris (influïts per les agitacions agràries) es giraren bruscament cap al vell poder. La intel·liguència liberal s'entendrí en haver d'abandonar la casa pairal del propietari en què, al capdavall, només era un fill adoptiu, i intentà fer-se reconèixer en la seua pàtria històrica, a les ciutats. I què hi trobà fora d'ella mateixa? El gran capital conservador, el proletariat revolucionari i un irreductible antagonisme de classe entre ambdós.

Fou aquest antagonisme que escindí fins a la base la petita producció allí on havia servat alguna importància. El proletariat dels petits oficis es desenrotlla a l'atmosfera de la gran indústria i es distingeix poc del proletariat de les fàbriques. Atrapats entre la gran indústria i el moviment obrer, els artesans russos constitueixen una classe fosca, famèlica, amargada que, junt amb el lumpenproletariat, proporciona el personal de combat a les manifestacions de les Centúries Negres i als pogroms...

Com a resultat, el grup intel·lectual de la burgesia, deplorablement endarrerit, engendrat sota les malediccions socialistes, roman a la vora d'un abisme, davant els conflictes de classe; aclaparat per les tradicions de l'antiga propietat i obstaculitzat per prejudicis professorals, manca d'iniciativa, d'influència sobre les masses i de confiança en el demà.

El proletariat

Les causes històriques i mundials que havien fet de la democràcia a Rússia un cap (força poc brillant) sense cos, determinaren, d'altra banda, la importància del paper que havia d'exercir el jove proletariat rus. Ara bé, quines forces reunia? Les xifres de 1897, molt incompletes, ens donen la resposta següent:

Nombre d'obrers	
A. Indústries minera, fabricació, vies de comunicació, construccions i empreses comercials	3.332.000
B. Agricultura, silvicultura, caça i pesca.	2.723.000
C. Jornalers i artesans.	1.195.000
D. Criats, porters, ordenances, etc.	2.132.000
Total (homes i dones)	9.382.000

Comptant els membres de la família que viuen en dependència del treballador, el proletariat representava, en 1897 el 27,6% de la població, és a dir, un poc més de la quarta part. L'activitat política és molt diversa en les diferents capes de què aquesta massa es compon, i el paper dels dirigents en la revolució pertany gairebé exclusivament als obrers compresos en el primer grup del quadre anterior. Seria erroni, no obstant això, mesurar la importància efectiva i virtual del proletariat rus respecte a la revolució basant-se en la seua quantia relativa; semblant perspectiva significaria no voler veure, per davall de les xifres, les relacions socials.

La importància del proletariat es determina pel seu paper en l'economia moderna. Els mitjans de producció més poderosos de la nació es troben sota l'acció directa o indirecta dels obrers: 3,3 milions de forces obreres (grup A) produeixen com a mínim la meitat de la renda anual del país! Els més importants mitjans de comunicació, els ferrocarrils, que per si sols transformen un immens país en un tot econòmic, com ho han demostrat els esdeveniments, situen el proletariat en una posició econòmica i política d'abast inapreciable. És precís afegir-hi els correus i telègrafs que, sense dependre directament del proletariat, es troben no obstant això sota la seua influència efectiva.

Mentre que el camperolat es troba dispers per tot el país, el proletariat es mobilitza en grans masses en les manufactures i als centres fabrils. Constitueix el nucli de la població urbana en tota ciutat que gaudisca d'importància econòmica i política; tots els avantatges que posseeix la ciutat en un país capitalista (concentració de les forces i els mitjans de producció, unió dels elements més actius de la població i agrupament dels béns de la civilització) esdevenen, de forma natural, avantatges de

classe per al proletariat. Aquesta classe s'ha dibuixat i constituït amb una rapidesa inaudita en la història. Tot just en sortir del bressol el proletariat rus es trobà davant el poder estatal més centralitzat i un capital amb les seues forces no menys concentrades. Les tradicions corporatives i els prejudicis del petit ofici no tingueren cap influència sobre ell. Des dels seus primers passos, optà per la via de la lluita sense pietat.

D'aquesta manera, la insignificança del petit ofici i, en general de la petita producció, i el caràcter molt desenvolupat de la gran indústria russa han tingut com a resultat, en política, rebutjar la democràcia burgesa en benefici de la democràcia proletària. La classe obrera, en assumir les funcions productives de la petita burgesia, s'encarregà igualment del paper polític que aquesta burgesia exercia antany i de les pretensions històriques que tingués de dirigir les masses camperoles, en el moviment en què aquestes s'emancipaven del jou de la noblesa i el fisc.

El lloc polític sobre el qual la història posà a prova als partits urbans fou la qüestió agrària.

La noblesa i els propietaris grans terratinents

El programa dels cadets, o més ben dit el seu antic programa, que contemplava l'expropiació forçosa de la mitjana i gran propietat segons una "justa" estimació, constitueix, segons l'opinió dels membres del partit, el màxim que cal obtenir "pels procediments creadors d'un treball legislatiu". De fet, la temptativa liberal d'expropiació de les grans propietats únicament menà a l'expropiació pel govern del dret electoral i al colp d'estat del 3 de juny de 1907. Els cadets consideraven la liquidació dels béns arrels de la noblesa com una operació purament financera i s'esforçaven amb plena consciència a fer la seua "justa estimació" tan acceptable com fos possible per als propietaris. Però la noblesa considerava les coses de manera totalment diversa. Amb el seu infal·lible instint, havia comprès immediatament que no es tractava simplement de vendre 50 milions de deciatines, fins i tot a un alt preu, sinó de la liquidació del seu paper social de classe dirigent, i refusà senzillament deixar-se subhastar. En la primera Duma, el comte Saltikov exclamava, dirigint-se als propietaris: "La vostra divisa i el vostre lema han d'ésser: ni una polzada de les nostres terres, ni un gram d'arena dels nostres camps, ni un bri d'herba dels nostres prats, ni una branca dels nostres boscos!" I aquesta veu no clamava al desert; no, els anys de la revolució són justament per a la noblesa russa un període de concentració de classe i consolidació política. Durant la reacció més ombrívola, sota Alexandre III, la noblesa no era més que una casta, tot i que fos la primera d'elles. L'autocràcia, que vetllava per tal de servir la seua independència, no deixava escapar ni un sol segon la noblesa d'una estreta vigilància policíaca i arribava a emprar el seu control en modelar la seua cobdícia. Mentre que en l'actualitat, la noblesa és, en el ple sentit de la paraula, la casta que mana: obliga els governadors de província a ballar al so de la seua música, amenaça als ministres, i obertament els destitueix, dirigeix al govern ultimàtum rere ultimàtum i sempre obté el seu compliment. El seu lema és: ni una polzada de les nostres terres, ni una parcel·la dels nostres privilegis!

Entre les mans de 60.000 particulars propietaris de terres, amb una renda anual superior a 1.000 rubles, es troben concentrades al voltant de 75 milions de deciatines, avaluades en el mercat en 56.000 milions de rubles; produeixen als seus posseïdors més de 450 milions de renda neta anual. Almenys dos terços d'aquesta suma reverteixen a la noblesa. La burocràcia es troba estretament lligada a la propietat. Per al manteniment de 30.000 funcionaris, que reben més de mil rubles d'ingressos, es despenen anualment quasi 200 milions de rubles. I és justament entre aquests funcionaris alts i mitjans on

predomina la noblesa. Finalment, disposa només per a si mateixa dels òrgans del zemstvo autònom i de les rendes derivades del mateix.

Si abans de la revolució una meitat llarga dels zemstvos tenien al capdavant propietaris “liberals”, que s’havien assenyalat per un treball purament “civilitzador”, els anys revolucionaris canviaren aquesta situació per complet; en aquests grups foren reclutats els representants menys conciliadors de la reacció. El totpoderós Consell Unificat de la noblesa ofega des d’un principi les temptatives que fa el govern, en interès de la indústria capitalista, per a “democratitzar” els zemstvos o afuixar les manilles dels camperols.

En presència de fets semblants, el programa agrari dels cadets com a base d’*un acord per via legislativa*, no és sinó una miserable utopia i no resulta estrany que els cadets hi renunciaren tàcitament.

La socialdemocràcia ha portat a terme la crítica del programa cadet, principalment sobre la línia de la “justa estimació”, i, al capdavant, ha encertat. Ja des del punt de vista financer, el rescat de totes les explotacions, que suposaria per als propietaris més de mil rubles anuals, afegiria al nostre deute públic de 9.000 milions una suma aproximada de 5 a 6.000 milions, la qual cosa significa que només els interessos del deute devorarien anualment 750 milions. Però no és només l’aspecte *financer*; és el punt de vista polític allò que té, en aquest assumpte, un valor decisiu.

Les condicions de la reforma suposadament emancipadora de 1861, en comprendre una suma exagerada de rescat per a les terres camperoles, indemnitzaven de fet els propietaris per l’emancipació dels seus serfs (en la mesura aproximada de 250 milions, és a dir, del 25% del preu total de rescat). Per consegüent, la “justa estimació” contribuïa a liquidar els grans drets històrics i els privilegis de la noblesa, i si aquesta darrera havia pogut, en el seu moment, atorgar la seua adhesió a la reforma semiemancipadora, és que podia resignar-s’hi. Feia gala llavors d’un segur instint, així com avui quan refusa resolutament tancar la seua existència de classe amb un suïcidi (encara que fos segons una “justa estimació”). Ni una polzada de les nostres terres, ni una parcel·la dels nostres privilegis!: sota l’estendard que porta aquesta divisa, la noblesa s’apoderà definitivament de l’aparell estatal desarticulat per la revolució, i ha mostrat que lluitarà, amb tot l’aferrissament de què és capaç una classe dirigent, quan es tracta per a ella de la vida o la mort.

No serà per mitjà d’un acord parlamentari com podrà ésser resolta la qüestió agrària, sinó per l’empenta i la pressió revolucionària de les masses.

El camperolat i la ciutat

La barbàrie social i política de Rússia té les seues arrels als camps; però açò no significa que el camp haja estat incapaç de formar una classe que amb les seues pròpies forces pogués trencar aqueixes lligadures. Disseminats sobre una extensió de 5 milions de verstes quadrades, en la Rússia europea (en 500.000 localitats), els camperols no extraguieren del seu passat cap experiència d’unió per a la lluita política. Durant les revoltes agràries de 1905-1906, els camperols aixecats no pensaven sinó en expulsar els propietaris dels límits del poble, el districte o el cantó. Contra la revolució camperola, els nobles propietaris disposaven d’un aparell estatal complet i centralitzat. Per a vèncer-lo, els camperols haurien hagut d’operar mitjançant una insurrecció simultània i resolta. Però foren incapaços d’això, en raó mateixa de totes les condicions d’existència que els eren imposades. El cretinisme local és una maledicció que pesa sobre les revoltes camperoles. Els homes del camp no s’emancipen sinó quan deixen de pensar en els seus interessos purament camperols i s’adhereixen als moviments revolucionaris de les noves classes socials.

Ja al llarg de la revolució dels camperols alemanys, en el primer quart del segle XVI, tanmateix la feblesa econòmica i la insignificança política de les ciutats en l'Alemanya d'aleshores, els camperols es col·locaven amb tota naturalitat sota la direcció immediata dels partits urbans. Revolucionària des del punt de vista social i per l'objectiu que perseguia, però desunida i impotent en política, aquesta classe no hauria sabut constituir el seu propi partit i, d'acord amb les circumstàncies locals, tendia la seua mà, unes vegades al partit burgès d'oposició, altres a la plebs revolucionària de la ciutat. Aquesta única força capaç d'assegurar la victòria a la revolució d'aleshores, l'embrió del proletariat contemporani, es trobava al seu torn completament desproveïda de lligams nacionals i no tenia una consciència clara dels fins revolucionaris. Tots aquests impediments depenien en certa manera del desenvolupament econòmic del país, de l'estat primitiu de les vies de comunicació i del particularisme nacional. D'aquesta manera, no es pogué obtenir la col·laboració revolucionària del camp en rebel·lió i la plebs urbana. El moviment camperol fou aixafat...

Passats més de tres segles, la mateixa situació tornà a presentar-se amb la revolució de 1848. La burgesia liberal no sols no tenia interès en aixecar els camperols i unir-los entorn seu, sinó que temia sobretot l'extensió d'un moviment rural que hauria contribuït principalment a reforçar els elements radicals de la plebs urbana contra la mateixa burgesia. La plebs, d'altra banda, no havia arribat encara a prendre figura social i política, superant la seua desunió, i no hauria pogut, per consegüent, postergar la burgesia liberal per a posar-se al capdavant de les masses camperoles. La revolució de 1848 pateix una total derrota...

Però seixanta anys abans, veiem a França la triomfal realització dels problemes revolucionaris, gràcies precisament a la cooperació entre els camperols i la plebs urbana, és a dir, els proletaris, semiproletaris i *lumpenproletariat* de l'època, aquesta cooperació es presentà sota l'aspecte de la dictadura de la Convenció, açò és, de la dictadura de la ciutat sobre el camp, la capital sobre la província i els *sans-culottes* sobre París.

En la Rússia moderna, la supremacia social de la població industrial respecte al món rural és incomparablement major que en l'època de les antigues revolucions europees i, al mateix temps, a les ciutats russes d'avui, el caos de la plebs ha estat substituït per un proletariat perfectament definit. Una sola circumstància no ha canviat: els camperols, en temps de revolució, no poden servir de suport més que al partit que tinga al seu darrere les masses urbanes més revolucionàries i que no tema acabar amb la propietat feudal per veneració envers els béns de la burgesia. Aquest partit és ara i no pot ésser un altre que la socialdemocràcia.

El caràcter de la revolució russa

Pel propòsit directe i immediat que a si mateixa s'imposa, la revolució russa és pròpiament "burgesa", perquè té com a objecte emancipar la societat burgesa dels grills i les cadenes de l'absolutisme i la propietat feudal. Ara bé, la principal força motriu d'aquesta revolució es troba constituïda pel proletariat, i per aquesta raó, pel seu mètode, la revolució és proletària. Aquest contrast ha semblat inacceptable, inconcebible a nombrosos pedants que defineixen el paper històric del proletariat per mitjà de càlculs estadístics o aparents analogies històriques. Per a ells, el cap providencial de la revolució russa ha d'ésser la democràcia burgesa, mentre que el proletariat ha marxat al capdavant dels esdeveniments al llarg de tot el període d'empenta revolucionària, hauria d'acceptar deixar-se embolicar als bolquers d'una teoria mal fonamentada i pedant. Per a ells, la història d'una nació capitalista repeteix, amb modificacions si fa o no fa importants, la història d'una altra. No perceben el

procés, propi dels nostres dies, del desenvolupament capitalista mundial que engloba tots els països a què s'estén i que, per la unió de les condicions locals amb les generals, crea una amalgama social la naturalesa de la qual no pot ésser definida recercant llocs comuns històrics, sinó només per mitjà d'una anàlisi de base materialista.

Entre Anglaterra, pionera del desenvolupament capitalista, que a través d'una llarga successió de segles creà noves formes socials i una poderosa burgesia que és la seua expressió, i, d'altra banda, les colònies actuals, a les que el capital europeu porta, sobre vaixells totalment muntats, rails ja fets, travesses, perns, cotxes saló per a l'administració colonial, alhora que, amb ajuda de la carrabina i la baioneta, obliga els indígenes a sortir del seu estat primitiu per a adaptar-se a la civilització capitalista, no hi ha cap analogia quant al desenvolupament històric, encara que pugui descobrir-se un nexa profund i íntim entre fenòmens de tan diferent aspecte.

La nova Rússia ha pres un caràcter peculiar ja que ha rebut el baptisme capitalista, en la segona meitat del segle XIX, del capital europeu que es presentà davall la seua forma més concentrada i abstracta, com a capital financer. La història anterior d'aquest capital no està relacionada, de cap manera, amb la història de la Rússia antiga. Per tal d'assolir en el seu propi país les altures inaccessibles de la Borsa moderna, el capital hagué de sortir dels carrers estrets, dels carrerons de la ciutat medieval i el petit a través dels quals aprengué a caminar i grimpar. En la seua lluita incessant amb l'Església, es veié obligat a desenrotllar la tècnica i la ciència, agrupar estretament entorn seu tota la nació, apoderar-se del poder revelant-se contra els privilegis feudals i dinàstics. S'hagué d'obrir un camí lliure, posant fora de combat els petits oficis que foren el seu origen per a, a continuació, arrencar-se de la carn mateixa de la nació, de les influències ancestrals, els prejudicis polítics, les simpaties de la raça, les longituds i latituds geogràfiques, a fi d'estendre's, com a gran au carnívora, sobre el globus terrestre, enverinant avui amb opi l'artesà xinès que prèviament ha arruïnat, enriquint demà els mars russos amb nous vaixells de guerra i arrabassant despús-demà els dipòsits de diamants de Sud-àfrica.

No obstant això, quan el capital anglès o francès, extracte concentrat d'una obra històrica de segles, és transportat a les estepes del Donetz, resulta absolutament incapaç de manifestar les forces socials, les passions, els valors relatius que prèviament ha absorbit. Sobre un territori nou, no pot renovar el desenvolupament ja realitzat, sinó que reprèn la seua obra en el punt en què l'havia deixada al seu país. Entorn de les màquines que ha portat a través de mars i duanes, agrupa de seguida, sense etapes intermèdies, les masses proletàries i infon a aquesta classe les energies revolucionàries de les velles generacions burgeses, aquella energia que ell havia reunit.

En l'època heroica de la història de França, contemplem una burgesia que encara no és conscient dels contrastos de què està plena la seua situació, prenent la direcció de la lluita per un nou ordre de coses, no sols contra les institucions antiquades de França, sinó fins i tot contra les forces reaccionàries de tota Europa. Progressivament, la burgesia, representada per les seues elits, es considera com el cap de la nació i de fet es converteix en això, arrossega les masses a la lluita, les forneix d'un lema, les ensenya una tàctica de combat. La democràcia introdueix en la nació el llaç d'una ideologia política. El poble (petit burgesos, camperols i obrers) elegeix com a diputats a burgesos i les instruccions que lliuren els municipis als seus representants estan escrites en el llenguatge de la burgesia que pren consciència del seu paper de Messies. En la mateixa revolució, encara que ja siguin visibles els antagonismes de classe, el poderós corrent de la lluita revolucionària expulsa, un rere l'altre, de la vida política els elements més inerts de la burgesia. Cap capa és arrossegada abans de transmetre la seua energia a les capes següents. La nació en el seu conjunt continua combatent pels fins que s'havia

assignat, per mitjans cada vegada més violents i decisius. Quan la massa nacional es posa en moviment i se'n separen les esferes superiors de la burgesia propietària, per a formar aliança amb Lluís XVI, les exigències democràtiques de la nació, dirigides ara contra aquesta burgesia, menen al sufragi universal i la república, formes lògicament indispensables de la democràcia.

La gran revolució francesa és realment una revolució nacional. Encara més. En ella, dins dels marcs nacionals troba la seua expressió clàssica la lluita mundial de la classe burgesa per la dominació, pel poder, per un triomf indiscutible.

En 1848, la burgesia era ja incapaç de exercir un paper d'aquest gènere. No volia, ni s'atrevia tampoc, a prendre a coll la responsabilitat de la liquidació revolucionària d'un règim social que entorpia la seua dominació. El seu propòsit es reduïa (i s'hi adonava) a introduir en l'antic règim les garanties indispensables per a assegurar, no el seu domini polític, sinó el repartiment del poder amb les forces del passat. No sols es negava a portar les masses a l'assalt de l'antic ordre, sinó que s'adheria al vell règim per a rebutjar les masses que tractaven d'arrossegar-la. Conscientment retrocedia davant les condicions objectives que haurien fet possible la seua dominació. Les institucions democràtiques se li presentaven no com l'objecte de la lluita, sinó com una amenaça per al seu benestar. La revolució no es faria per ella, sinó contra ella. D'ací que, en 1848, per a l'èxit de la revolució es precisava una classe que fos capaç de posar-se al capdavant dels esdeveniments, fent a una banda la burgesia, obrant malgrat ella, que pogués no sols impulsar-la cap avant per mitjà d'una violenta pressió, sinó, en el moment decisiu, llançar del camí el seu cadàver polític.

Ni la petita burgesia ni els camperols eren capaços d'exercir aquest paper.

La petita burgesia era hostil, no sols a les coses del passat sinó a les del futur. Encara es trobava lligada pels grills creats per les relacions socials de l'Edat Mitjana, però ja no tenia força per a resistir al desenvolupament de la indústria "lliure"; sense arribar a marcar les ciutats amb la seua influència, ja havia cedit el seu domini a la mitjana i gran burgesia; infestada de prejudicis, ensordida pel fragor dels esdeveniments, explotadora i explotada, cobdiciosa i impotent en la seua cobdícia, l'endarrerida petita burgesia no podia prendre la direcció de la història mundial.

El camperolat mancava encara més d'iniciativa. Disseminat, allunyat de les ciutats, centres nerviosos de la política i de la cultura, obtús, limitant les seues mirades a un estret horitzó, indiferent a tot allò que la ciutat havia aconseguit, aquesta classe no podia exercir una acció dirigent. Les seues aspiracions es ompliren en desembarassar els seus colls del pes de les servituds feudals i en haver pagat a la ciutat, que combatés pel seu dret, amb una negra ingratitud, els camperols emancipats s'havien convertits en fanàtics de l'"ordre".

La intel·liguència democràtica, desproveïda de tota força com a classe, s'arrossegava darrere de la seua germana major la burgesia liberal, servint-li de cua política, o bé se'n separava en els moments crítics per a palesar la seua impotència. Sumida en contradiccions i contrastos mal definits encara, escampava pertot arreu aquesta foscor.

El proletariat era massa feble, no tenia organització, experiència i coneixements. El desenvolupament capitalista havia anat prou lluny com per a fer necessària l'abolició de les antigues condicions feudals, però no prou per a projectar la classe obrera, producte de les noves condicions de producció, com a força política decisiva. L'antagonisme entre el proletariat i la burgesia es trobava massa afermat perquè aquesta pogués assumir sense temor la funció de dirigent nacional; però aquest antagonisme no era encara tan fort com per a permetre al proletariat fer-se càrrec d'aqueix paper.

Àustria oferí un exemple particularment significatiu i tràgic d'aquesta situació, mostrant que les relacions polítiques no estaven prou definides en el període revolucionari.

El proletariat de Viena palesà, en 1848, un heroisme sublim i una gran energia revolucionària. Anava i tornava sense parar al foc, impulsat només per un fosc instint de classe, sense adonar-se de l'objecte final de la lluita, temptejant i adoptant una divisa rere altra. La direcció del proletariat fou presa de forma sorprenent pels estudiants, l'únic grup democràtic que gaudia aleshores, gràcies a la seua activitat, d'una gran influència sobre les masses, i per consegüent sobre els esdeveniments. Però encara que els estudiants fossen capaços de batre's amb bravura a les barricades i de fraternitzar sincerament amb els obrers, no podien assegurar la direcció general de la revolució que els havia confiat "la dictadura del carrer". Quan el 26 de maig tots els obrers de Viena s'aixecaren davant la crida dels estudiants per a oposar-se al desarmament de "la legió acadèmica", quan la població de la capital s'apoderà de la ciutat, quan la monarquia fugida perdé tota influència sobre els esdeveniments, quan, sota la pressió popular, les últimes tropes foren evacuades i el poder estatal d'Àustria quedà reduït a una ombra, no es trobà una força política per a fer-se amb les regnes del govern. La burgesia liberal es negava conscientment a utilitzar un poder obtingut per mitjans de bandidatge. Només somiava amb la tornada de l'emperador, que s'havia retirat al Tirol, deixant òrfena Viena. Els obrers tingueren suficient valor com per a aixafar la reacció, però no posseïen l'organització necessària per a rebre la seua herència. Incapaç d'actuar com a pilot, el proletariat no pot obligar a exercir aquest gran paper històric a la democràcia burgesa que, com fa ben sovint, s'havia amagat en el moment en què més se la necessitava. La situació resultant ha estat molt ben caracteritzada per un contemporani en aquests termes: "de fet, la república està establida a Viena, però malauradament ningú se n'ha adonat..." Dels esdeveniments de 1848-1849, Lassalle extragué aquesta lliçó irrefutable: cap lluita a Europa pot assolir l'èxit si, des d'un principi, no s'afirma com a purament socialista, no obtenint-se mai cap avantatge d'una lluita en què les qüestions socials entren només com un fosc element i romanen en segon pla, d'una lluita menada avant sota l'ensinya enganyosa d'un renaixement nacional o d'un republicanisme burgès...

En la revolució el començament de la qual fixarà la història l'any 1905, el proletariat avançà per primera vegada sota un estendard que li pertanyia en propietat, cap a un fi realment seu. I, al mateix temps, està fora de dubte que cap de les antigues revolucions ha absorbit tanta energia popular i ha assolit tan escasses conquestes positives com la revolució russa fins a l'hora present. Estem lluny de voler profetitzar, no creiem poder anunciar els esdeveniments que es produiran a les setmanes o als mesos venidors. Però, per a nosaltres, una cosa està clara: la victòria només és possible per la via indicada, formulada en 1849 per Lassalle. De la lluita de classes a la unitat de la nació burgesa, no hi ha possible tornada. L'"absència de resultats" de la Revolució Russa només palesa un aspecte passatger del seu caràcter social més profund. En aquesta revolució "burguesa" sense burgesia revolucionària, el proletariat, pel desenvolupament interior dels fets, és portat a prendre l'hegemonia sobre la classe camperola i a lluitar per la conquesta del poder sobirà. La primera onada de la revolució russa es trencà contra la grollera incapacitat política del mugic que, al seu poble, devastava l'explotació del senyor a fi de fer-se amb les seues terres i que, a continuació, vestit amb l'uniforme dels quarters, afusellava els obrers. Tots els esdeveniments d'aquesta revolució es poden considerar com una sèrie de despietades lliçons de coses, per mitjà de les quals la història inculca violentament al camperol la consciència del nexa que indefectiblement existeix entre les seues necessitats locals i el problema

central del poder. A l'escola històrica dels conflictes violents i de les derrotes cruels s'elaboren els primers principis l'adopció dels quals ha de determinar la victòria revolucionària.

“Les revolucions burgeses [escrivia Marx en 1852], es precipiten ràpidament d'èxit en èxit, els seus efectes dramàtics se superen, homes i coses estan com il·luminats per un foc de diamants, l'entusiasme extàtic és l'estat permanent de la societat, però són totes de curta durada. Prompte assoleixen el seu punt culminant, i la llarga apatia que segueix a l'embriaguesa s'apodera de la societat abans que s'haja pogut recuperar i assimilar els resultats del període de tempestat i empenta (*Sturm und Drang*). Al contrari, les revolucions proletàries es critiquen constantment a si mateixes, interrompen a cada moment la seua pròpia marxa, tornen sobre allò que sembla ja realitzat per a començar-ho de nou, ridiculitzen despietadament les malapteses, les febleses i les misèries de les seues primeres temptatives, sembla que no derroquen l'adversari sinó per a donar-li l'ocasió de recuperar forces i alçar-se de nou formidable enfront d'elles; retrocedeixen sense parar, aclaparades per la immensitat indeterminada dels seus propis objectius fins al moment en què, per fi, és creada la situació que fa impossible qualsevol retrocés i les mateixes circumstàncies criden amb veu imperiosa: *Hic Rhodus, hic salta!*”.

La “primavera”

I

El difunt general Dragomirov, en una lletra particular, jutjava així el ministre de l'Interior Sipiaguin: “Quina pot ésser la seua política interior? És senzillament el Munter Major de La Cort i, a més, un imbècil.” Aquesta opinió és tan justa que pot excusar-se el gir grollerament amanerat del militar que la formulà. Després de Sipiaguin, veiérem en el mateix lloc a Pleve, després al príncep Sviatopolsk-Mirski, després a Buliguin, després a Witte i Durnovo... Uns es distingien de Sipiaguin, només en què no eren munters majors de Sa Majestat, o en què a la seua manera eren intel·ligents. Però tots, un rere l'altre, sortien de l'escenari deixant al seu darrere la perplexitat inquieta dels amos de dalt, l'odi i el menyspreu del públic. El Munter Major de la trista figura o el delator professional, el senyor brutalment benèvol o l'especulador sense fe ni llei, tots es presentaven amb la ferma intenció d'acabar amb les pertorbacions, restituir el prestigi perdut del poder, salvaguardar les bases de l'estat, i tots, cadascú a la seua manera, obrien les rescloses de la revolució i eren arrossegats en el seu corrent. Les pertorbacions es desenrotllaven amb una poderosa regularitat, eixamplaven inexorablement el seu abast, enfortien les seues posicions i arrencaven els obstacles que s'oposaven al seu pas; i, sobre el fons d'aquesta gran obra, davant el seu ritme interior, davant la seua inconscient genialitat, apareixien els homenets del poder que promulgaven lleis, contractaven nous deutes, disparaven sobre els obrers, arruïnaven els camperols, i, com a resultat, sumien cada vegada més el poder que volien salvar en una furiosa impotència.

Crescuts en l'atmosfera de les petites conspiracions de cancelleria i de les intrigues de despatx, on la ignorància impúdica rivalitza amb la perfídia, sense idea alguna de la marxa i del sentit de la història contemporània, del moviment de les masses, de les lleis de la revolució, proveïts de dues o tres pobres idees, de miserables programes destinats a informar sobretot els borsistes de París, aquests homes s'esforcen en unir a procediments dignes dels grans favorits de la cort en el segle XVIII les formes

pròpies dels “homes d'estat” de l'occident parlamentari. Amb humiliants coquetejos, satisfan mitjançant entrevistes als corresponsals de la Borsa europea, exposen davant ells els seus “plans”, els seus “objectius”, els seus “programes”, i cadascun d'ells expressa l'esperança de poder resoldre finalment el problema que ha esgotat sense resultats els esforços dels seus predecessors. Si només fos possible calmar la sedició! Comencen de forma diferent, però acaben tots per donar l'ordre de disparar sobre els sediciosos. Allò que els espanta és que la sedició no mor, que és immortal... I tots acaben en un enfonsament ignominiós i, quan un terrorista no els fa el servei d'alliberar-los d'una penosa existència, són condemnats a sobreviure al seu descrèdit i a veure la sedició, poderosa i genial com les forces de la naturalesa, emprar els seus plans i els seus objectius per a assolir la victòria.

Sipiaguin fou mort per un tret de revòlver. Pleve, destrossat per una bomba. Sviatopolsk-Mirski no fou més que un cadàver polític després del 9 de gener. Buliguin fou arrambat, com un drap vell, per la vaga d'octubre. El comte Witte, totalment exhaurit per les revoltes militars i obreres, caigué sense pena ni glòria en ensopegar amb el llinard de la Duma que ell mateix havia creat...

En determinats cercles d'oposició, especialment entre els liberals dels zemstvos i els demòcrates de la intel·liguència, les transformacions ministerials portaven sempre esperances imprecises, una nova confiança, nous plans. I, en efecte, per a l'agitació que tractaven de suscitar les gasetes liberals, per a la política dels propietaris partidaris d'una constitució, no resultava indiferent veure al capdavant dels assumptes un vell gos policia com Pleve o un ministre de confiança com Sviatopolsk-Mirski. Pleve fou, ben entès, tan impotent davant la sedició popular com el seu successor; però també es presentava amenaçador per als periodistes liberals i els petits conspiradors dels zemstvos. Detestava la revolució amb un odi furiós de vell delator a qui espera la bomba en tots els cantons del carrer, perseguia els sediciosos amb els ulls injectats en sang, però en va... I el seu odi insatisfet s'estenia als professors, als membres dels zemstvos, als periodistes als qui volia considerar com a “instigadors” legals de la revolució. Reduí la premsa liberal a l'últim grau d'enviliment. Tractava els periodistes com a canalles: no sols els exiliava o tancava, sinó que, en les entrevistes que tenia amb ells, els amenaçava com si foren xiquets. Castigava els més moderats representants dels comitès d'economia rural, organitzats per iniciativa de Witte, com a turbulents estudiants, i no “vulnerables membres de zemstvos”. Assolí els seus fins: la societat liberal tremolava davant ell i l'odiava amb el fervent rancor de la impotència. Gran nombre d'aquests fariseus liberals que clamen infatigablement contra la “violència de les esquerres” com contra la “violència de les dretes”, acolliren la bomba del 15 de juliol com a una enviada del Messies. Pleve fou terrible i detestable per als liberals però, enfront de la sedició, no era ni més ni menys que qualsevol altre. El moviment de masses ignorava necessàriament el marc d'allò que estava permès o prohibit. Sota aquestes condicions, importava ben poc que aquest marc fos més ample o més estret.

II

Els panegiristes oficials de la reacció s'han esforçat en representar la regència de Pleve com un instant, si no de felicitat, almenys de calma universal. En realitat, el favorit fou incapaç de crear fins i tot allò que podria anomenar-se tranquil·litat policíaca. A penes arribat al poder, palesà la seua gelosia ortodoxa de neòfit dues vegades convertit per la intenció que tingué de visitar les santes relíquies de Laura; però es veié obligat a partir a tota velocitat cap al sud, on acabaven d'esclatar grans agitacions agràries, en els governs de Kharkov i Poltava. Les sublevacions i els desordres entre els camperols aviat es renovaren sense parar en diversos punts del

territori. La famosa vaga de Rostov, al novembre de 1902, i les jornades de juliol de 1903, en tota l'extensió del sud industrial, foren els signes precursors de totes les manifestacions ulteriors del proletariat. Sortien contínuament les multituds al carrer. Els debats i les decisions en el comitès, relatives a les necessitats de l'economia rural, serviren d'obertura a una vasta campanya dels zemstvos. Les universitats amb anterioritat al ministeri de Pleve, eren focus de violenta agitació política; sota la seua administració servaren aquest paper. Els dos congressos de Petersburg al gener de 1904 (el de tècnics i el de metges), foren les avançades de la reunió dels intel·lectuals demòcrates. De manera que el pròleg de la "primavera" social fou representat davall Pleve. Furioses represàlies, empresonaments, investigacions judicials, escorcolls i mesures de deportació que provocaren el terror, no pogueren, al capdavant, paraitzar completament ni tan sols la mobilització de la societat liberal.

L'últim semestre del ministeri Pleve coincidí amb el començament de la guerra. La sedició es calmà o, per dir-ho millor, es recollí. És possible fer-se una idea de l'estat d'ànim que regnava en les esferes burocràtiques i en l'alta societat liberal de Petersburg durant els primers mesos de guerra, seguint el llibre del periodista vienès Hug Hantz, *Vor der Katastrophe (Abans de la catàstrofe)*. S'hi observava un embogiment pròxim a la desesperació. "Açò no pot seguir així!" Quina era la possible sortida? Ningú ho sabia; ni els alts funcionaris retirats, ni els cèlebres advocats liberals, ni els famosos periodistes igualment liberals. "La societat és del tot impotent. És inútil pensar en un moviment revolucionari procedent del poble, i fins i tot si aquest moviment es produís estaria dirigit no contra el poder, sinó contra els amos en general". Quina era, doncs, la possible salvació? Estàvem davant la fallida financera i el desastre militar. Hug Hantz, que romangué en Petersburg els tres primers mesos de la guerra, afirma que la pregària comuna de liberals moderats i nombrosos conservadors es formulava així: "*Gott, hilf uns, damit wir geschlagen werden*" (Déu, ajuda'ns, perquè siguem derrotats). La qual cosa naturalment no impedia que la societat liberal adoptés el to del patriotisme oficial. En múltiples declaracions, tots els zemstvos, totes les dumes, sense excepció, juraren fidelitat al tron i es comprometeren a sacrificar la seua existència i els seus béns (bé sabien que les coses no anirien tan lluny) per a salvaguardar l'honor i el poder del tsar i de zemstvos i dumes. Un rere l'altre, els mestres de la universitat feren ressò de la declaració de guerra mitjançant al·locucions en què les floritures de l'estil harmonitzaven amb la bizantina neciesa de fons. No fou una espifiada, un malentès. Fou una tàctica basada sempre sobre un únic principi: l'apropament tant sí com no. D'aquí tots els esforços que es feren per tal d'ajudar l'absolutisme a travessar les angoixes de la reconciliació. S'organitzaren, no per a combatre l'autocràcia, sinó per a servir-la; no es tractava de vèncer el govern, sinó de seduir-lo. S'aspirava a merèixer la seua gratitud i la seua confiança, convertint-se en indispensable per a ell. Aquesta tàctica és tan vella com el liberalisme rus i no ha guanyat amb els anys ni en intel·ligència ni en dignitat. Així, des del començament de la guerra, l'oposició liberal féu tot allò que és necessari per a corrompre definitivament la situació. Però la lògica revolucionària dels esdeveniments no coneixia el descans. La flota de Port Arthur havia estat derrotada, mort l'almirall Makarov, la guerra prosseguia ara en terra ferma (Yalu, Kin-chou, Dachi-chao, Vafangou, Liaoiao, Chahe noms tots que decretaren l'oprobri de l'autocràcia. La posició del govern era més difícil que mai, la desmoralització dels governants feia impossibles qualsevol continuïtat d'idees i qualsevol fermesa en la política interior. Les vacil·lacions, els intents d'acomodació i d'apaivagament es feien inevitables. La mort de Pleve fou una ocasió favorable per a modificar el curs de la política.

III

La “primavera” governamental havia d'ésser obra del príncep Sviatopolsk-Mirski, antic cap de la gendarmeria. Per què? Ell mateix hauria estat, sens dubte, l'últim en explicar aquesta designació.

La figura política d'aquest “home d'estat” es dibuixa nítidament en les entrevistes concedides als corresponsals de la premsa estrangera per a comunicar-los el seu programa:

-Quina és l'opinió del príncep [pregunta el col·laborador de l'*Echo de Paris*] respecte a l'opinió pública que reclama per a Rússia ministres responsables?

-El príncep somriu:

-Tota responsabilitat seria artificial i nominal.

-Quin és el seu punt de vista, príncep, sobre les qüestions confessionals?

-Sóc enemic de les persecucions religioses, però amb certes reserves...

-És cert que estaria disposat a concedir més llibertats als jueus?

-S'aconsegueixen excel·lents resultats amb la bondat.

-En general, senyor ministre, es declara partidari del progrés?

Resposta: el ministre té la intenció de “conformar els seus actes amb l'esperit d'un progrés ampli i vertader, *en la mesura, almenys, que això no contrarie el règim existent*” Són paraules textuais!

D'altra banda, el príncep no prenia seriosament ni el seu propi programa. És cert que la comesa immediata de l'administració consistiria en assegurar el bé de la població “confiada a la nostra atenció”; però el ministre confessava al corresposal americà Thomson, que de fet no sabia encara en què havia d'emprar el seu poder.

“No seria exacte que digués [declarava el ministre] que tinc un programa determinat. La qüestió agrària? Sí, sí, sens dubte existeix sobre aquest problema una enorme documentació, però no la conec, de moment, més que a través dels periòdics”.

El príncep tranquil·litzava Peterov, consolava als liberals i concedia als corresponsals estrangers seguretats que honraven el seu cor, però comprometien definitivament la seua reputació de geni polític.

I aquesta feble figura de senyor, de *barin*, ornada amb els cordons de gendarme, estava cridada (no sols per Nicolau, sinó, per la imaginació dels liberals) a tallar els grillons seculars, tan profundament arrelats en la carn del país.

IV

Tot el món semblava haver acollit Sviatopolsk-Mirski amb entusiasme. El príncep Mestxerski, redactor del periòdic *Grajdanin* (*El ciutadà*), escrivia que havia arribat un dia de festa per a “la immensa família de les gents de bé a Rússia”. “La independència és parent de la noblesa de caràcter [escrivia el venerable Suvorin], i la noblesa de caràcter ens és molt necessària”. El príncep Ukhtomski, en les *Petersburgskia Viedomosti* (*La informació de Petersburg*) atreia l'atenció sobre el fet que el nou ministre “procedia d'una antiga línia de prínceps que es remuntava a Rurik pel Mondmac”. *La Neue Freie Presse* de Viena assenyala amb satisfacció les qualitats essencials del príncep: “humanitat, justícia, objectivitat, simpatia envers les llums de la instrucció”. *La Birgeviia Viedomosti* (*La Informació de la Borsa*) recorda que el príncep només té quaranta-set anys i que, per consegüent, no ha tingut encara temps d'impregnar-se de la rutina burocràtica.

Aleshores aparegueren relats en prosa i en vers on es deia que “estàvem sumits en un profund son”, i que l'antic comandant del cos de gendarmes ens havia despertat amb el seu gest liberal i ens havia indicat les vies “d'un apropament entre el poder i el

poble”. Quan es llegeixen totes aquestes declaracions, quan es consideren totes aquestes efusions, sembla que es respirés estupidesa a una pressió de vint atmosferes.

Només l'extrema dreta no perdía el cap enmig d'aquesta “bacanal d'entusiasmes liberals”. La *Moskovskia Viedomosti* (*La Informació de Moscou*) recordava despietadament el príncep que amb la cartera de Pleve havia assumit tota la tasca del difunt ministre. “Si els nostres enemics interiors, a les seues imprentes clandestines, en diverses organitzacions, a les escoles, en la premsa i al carrer, amb la bomba en les mans, han aixecat tan alt el cap per a marxar a l'assalt del nostre Port Arthur interior, això només ha estat possible perquè desorientaven la societat i una determinada fracció de les esferes dirigents amb teories absolutament fal·laces sobre la necessitat d'abolir els més sòlids fonaments de l'estat rus: l'autocràcia dels seus tsars, l'ortodòxia de la seua església i el sentiment nacional del seu poble”.

El príncep Sviatopolsk intentà servir el just mig: l'autocràcia, però suavitzada per la legalitat; la burocràcia, però recolzada sobre les forces socials. La *Novoie Vremia*, que recolzava al príncep perquè el príncep estava en el poder, prengué oficiosament al seu compte el paper de mediador polític. Les circumstàncies eren inevitablement favorables perquè escollís aquesta actitud.

El ministre, les bones intencions del qual no trobaven cap ressò entre la camarilla que dominava al tsar, intentà tímidament recolzar-se sobre els membres dels zemstvos: a aquest objecte, tenia la intenció d'utilitzar la conferència que s'anunciava i que havia de reunir els representants de les administracions locals. La *Novoie Vremia* invitava els membres dels zemstvos a exercir una prudent pressió des de l'esquerra. L'animació que es palesava llavors en la societat i el to exaltat de la premsa inspiraven, no obstant això, grans aprensions quant als resultats de la conferència. El 30 d'octubre, la *Novoie Vremia* es batia resolutament en retirada. “Per interessants i constructives que siguin les decisions que prenguen els membres de la conferència, no convé oblidar que, quant a la composició d'aquesta assemblea i dels mitjans emprats per a reunir-la, és perfectament raonable considerar-la oficialment com una assemblea privada; les seues decisions no poden tenir sinó un caràcter purament acadèmic i no constitueixen més que una obligació moral”.

La conferència dels zemstvos que havia d'ésser un punt de suport per al ministre “del progrés”, fou prohibida, al capdavant, per ell i es reuní de forma semiclandestina semilegal, en una residència privada.

V

Un centenar de membres reputats dels zemstvos (per una majoria de setanta vots contra trenta) reclamava, el 6 i el 8 de novembre de 1904, les llibertats públiques, la inviolabilitat de l'individu i una representació popular amb participació en el poder legislatiu, sense pronunciar, però, la paraula sagrada de constitució.

La premsa liberal d'Europa elogià amb deferència la discreció plena de tacte dels zemstvos: els liberals havien sabut expressar allò que volien dir evitant les paraules que haurien fet impossible per al príncep Sviatopolsk l'acceptació de les seues mocions.

En això troba la seua vertadera explicació la nova figura retòrica inventada pels zemstvos: el silenci.

En formular les seues exigències, els membres dels zemstvos es dirigien exclusivament a un govern amb el que s'haurien d'entendre; no pensaven per a res en les masses populars a les que haurien pogut cridar en el seu suport. Elaboraren els diferents punts d'un compromís polític, però no lemes destinats a commoure les multituds. Cosa en la qual romanien fidels a si mateixos.

“La societat ha acabat la seua tasca, ara és el govern a qui correspon actuar!” (exclamava la premsa en to insinuant i, alhora, obsequiós). El govern del príncep Sviatopolsk-Mirski acceptà aquesta crida, aquest “desafiament”, i precisament en raó a l’obsequiosa invitació, cregué el seu deure cridar a l’ordre la revista liberal *Pravo (El dret)*. Es prohibí als periòdics imprimir i discutir les resolucions de la conferència dels zemstvos. Una modesta súplica del zemstvo de Txernigov fou declarada “insolent i desproveïda de tacte”. La “primavera” governamental tocava a la seua fi. La “primavera” del liberalisme a penes havia començat.

La conferència dels zemstvos donà forces a l’esperit d’oposició “de la societat cultivada”. El congrés, és cert, no es trobava compost de representants oficials de tots els zemstvos; però s’hi havia vist a representants de les administracions locals i a gran nombre d’homes “autoritzats” als qui la seua inèrcia rutinària devia justament conferir pes i importància. És cert també que el congrés no havia estat legalitzat per la burocràcia, però s’havia desenrotllat a la vista i presència de les autoritats. No és doncs estrany que els intel·lectuals, reduïts per les fortes lliçons que havien rebut a l’últim grau de timidesa, cregueren llavors que les seues aspiracions de constitució, els somnis secrets dels seus insomnis, havien rebut, gràcies a les resolucions d’aquest congrés semioficial, una sanció semilegal. I res podia donar més ànims a la humiliada societat liberal que la idea, per il·lusòria que fos, de recolzar-se en la legalitat per a les seues gestions. Fou aquell un període de banquets, mocions, declaracions, protestes, memòries i peticions. Totes les corporacions imaginables, totes les assemblees, partint de les seues necessitats professionals, d’incidents regionals, solemnitats o jubileus, acabaven per formular les exigències constitucionals que contenien “els 11 punts” ja famosos de la resolució adoptada per la conferència dels zemstvos. La democràcia s’afanyava a formar un cor al voltant dels corifeus del zemstvo per a ressaltar millor la importància de les seues decisions i reforçar la seua acció sobre la burocràcia! Tota la tasca política del moment, per a la societat liberal, consistia en pressionar sobre el govern pujant a coll dels membres del zemstvo. En els primers temps, es cregué que les mocions bastarien per a, com un torpede, fer saltar per l’aire la burocràcia. Però no succeí res semblant. Ens acostumàrem a les mocions; els mateixos que les escrivien i aquells contra els qui estaven dirigides deixaren de prestar-les atenció. La veu de la premsa, a la que el ministeri de la confiança interior ofegava més i més, manifestava una irritació debades... al mateix temps l’oposició comença a dividir-se. Als banquets, es veu aparèixer ben sovint cada vegada més a figures inquietes, rudes, intolerants, de radicals: aquesta vegada és un intel·lectual, una altra, un obrer. Denuncien l’actitud equívoca dels zemstvos i exigeixen de la societat cultivada consignes clares i una tàctica determinada. Se’ls fan senyals per a imposar-los silenci, per a calmar-los, se’ls adula, se’ls ataca, se’ls tapa la boca, són acariciats i, finalment, expulsats; però realitzen la seua tasca, empenen els elements intel·lectuals d’esquerra a la via revolucionària.

Mentre que l’ala dreta de la “societat”, vinculada, per interessos materials o per les idees, al liberalisme censatari, s’encarregava de mostrar la moderació i el caràcter lleial de les mocions del congrés i apel·lava al sentit polític del príncep Sviatopolsk, els intel·lectuals radicals i, principalment, els estudiants, s’unien a la campanya de novembre a fi de treure-la del compromís en què estava encallada, donar-li un caràcter més combatiu i vincular-la al moviment revolucionari dels obrers a les ciutats. És així com es produïren dos grans manifestacions al carrer: la de Petersburg, el 28 de novembre, i la de Moscou, els dies 5 i 6 de desembre. Aquestes demostracions eren per als “fills” radicals la conclusió directa i necessària de les consignes llençades pels “pares” liberals: ja que s’havia decidit reclamar un règim constitucional, calia comprometre’s en la lluita. Però els “pares” no mostraven cap intenció de seguir les

idees polítiques amb tanta perseverança. Ben al contrari, cregueren el seu deure mostrar-se espantats: massa pressa, massa fogositat, podrien trencar la fràgil tela d'aranya de la confiança. Els “pares” no recolzaren els “fills”; els abandonaren als cosacs i a la gendarmeria del príncep liberal.

Els estudiants no foren recolzats tampoc pels obrers. En açò es palesà clarament el caràcter estret de la campanya dels banquetes de novembre i desembre de 1904; el proletariat no s'hi uní més que a través de la seua poc considerable elit; els “vertaders obrers”, l'aparició dels quals engendrava a un temps temors hostils i curiositat, no es mostrà en les reunions d'aquest període sinó en curt nombre. La profunda evolució que s'efectuava aleshores en la consciència de les masses no tenia lògicament res en comú amb les demostracions precipitades de la joventut revolucionària. Així els estudiants foren, al capdavall, abandonats quasi exclusivament a les seues pròpies forces.

No obstant això totes aquestes manifestacions, després del llarg silenci polític que la guerra havia causat, en la greu situació interior que havia estat conseqüència del desastre militar, aquestes demostracions purament polítiques a les capitals, la notícia de les quals es transmetia pel telègraf al món sencer, produïren, en tant que símptoma, una impressió molt més forta sobre el govern que el que haurien pogut fer les sensates amonestacions de la premsa liberal... El govern es desemperesí, tornà en si i s'afanyà a prendre posició.

VI

A la campanya constitucional que s'inicià amb la reunió d'una desena de membres dels zemstvos a la residència sumptuosa de Korsakov i que s'havia tancat amb l'enviament d'unes desenes d'estudiants a les comissaries de la policia de Petersburg i Moscou, el govern respongué de dues maneres: amb un ucàs de reforma i amb una “comunicació” policial. L'ucàs imperial del 12 de desembre de 1904, que ha quedat com el fruit més madur de la política primaveral “de confiança”, planteja com a condició *sine qua non* de les reformes ulteriors la intangibilitat de les lleis fonamentals de l'imperi. En el seu conjunt, l'ucàs reproduïa les entrevistes plenes de benevolència i reserves del príncep Sviatopolsk amb els corresponsals estrangers. Açò és prou per a fixar el seu valor. Hi havia una claredat política molt major en la comunicació governamental que aparegué dos dies després de l'ucàs. Aquest document caracteritza al congrés de novembre com la font original d'un moviment estrany al poble rus i fa observar a les municipalitats i als zemstvos que en deliberar sobre les resolucions de la conferència de novembre contravenen la llei. El govern recorda, a més a més, que el seu deure legal consisteix en defensar l'ordre en l'estat i garantir la seguretat pública; per consegüent, totes les reunions de caràcter antigovernamental seran dissoltes per tots els mitjans legals de què disposen les autoritats. Si el príncep tingué poc èxit en regenerar pacíficament el país, realitzava amb notable fortuna l'encàrrec més general per al que la història l'havia col·locat el capdavant del govern: la destrucció de les il·lusions polítiques i els prejudicis de la classe mitjana.

El període de Sviatopolsk-Mirski, que s'obrí als sons alegres de la trompeta, i fou clausurat amb el xiulet de la *nagaika* (fuet dels cosacs), tingué com a resultat final excitar l'odi envers l'absolutisme fins a un grau desconegut entre tots els elements més o menys conscients de la població. Els interessos polítics prengueren una forma més determinada, el descontentament guanyà en profunditat i esdevingué una espècie de principi. El pensament d'ahir, encara primitiu, s'aboca avui amb avidesa sobre el treball de l'anàlisi política. Tots els fenòmens del mal públic i de l'arbitrarietat governamental són per fi considerats en les seues causes originals. Les ensenyes revolucionàries no espanten ja ningú; al contrari, troben el ressò de milers de veus, es transformen en dites

populars. Com una esponja absorbeix un líquid, la consciència social s'impregna de tota paraula de negació, d'acusació o de maledicció dirigida a l'absolutisme. El govern no pot ja fer res impunement. Cada malaptesa és carregada ràpidament en el seu compte. Els seus coquetejos amb l'opinió només inciten a la burla, les seues amenaces engendren odi. És cert que el ministeri del príncep Sviatopolsk havia assolit algunes facilitats en la premsa, però els interessos d'aquesta sobrepassaven ja amb molt la condescendència de la Direcció d'Assumptes de Premsa. Un altre tant succeïa en la resta de dominis: la semilibertat atorgada per gràcia no irritava menys que l'esclavitud absoluta. Tal és, en general, la sort de les concessions en les èpoques revolucionàries: no poden satisfer, però susciten noves exigències. Aquestes pretensions eren formulades altivament en la premsa, en les assemblees, als congressos, i irritaven, al seu torn, al poder que perdia ràpidament tota "confiança" i recorria a la repressió. Per la força es dissolien reunions i congressos, ploïen els cops sobre la premsa, eren perseguïdes les manifestacions amb brutalitat despietada. Finalment, com per a ajudar tots a conèixer definitivament el pes específic de l'ucàs del 12 de desembre el príncep Sviatopolsk publicà, el 31 de desembre, una circular en què explicava que la reedició del reglament sobre els camperols, anunciat per l'ucàs liberal, s'efectuaria segons el projecte de Pleve. Fou l'últim acte governamental de 1904. 1905 s'obrí amb esdeveniments que establiren un tall fatal entre el passat i el present. Subratllaren amb un traç sagnant l'època de la "primavera", període en què la consciència política del país havia viscut la seua infància. El príncep Sviatopolsk, la seua bondat, els seus plans, la seua confiança, les seues circulars, tot fou tirat enrere, tot oblidat.

El 9 de gener

El cap dels Strelitz
 Gran sobirà,
 No podem retenir el poble
 Força les portes, crida:
 "Volem parlar amb el tsar Boris.
 Volem veure el tsar Boris"
 Boris
 Òbriguen-se les portes de bat a bat:
 Entre el poble rus i el seu tsar
 No hi ha cap barrera
 (A. TOLSTOI, *El Tsar Boris*)

I

"Sobirà, nosaltres, els obrers, les nostres dones i els nostres febles ancians, els nostres pares, hem vingut a tu, sobirà, per a demanar justícia i protecció. Estem reduïts a la misèria, som oprimits, aclaparats amb un treball superior a les nostres forces, injuriats, no es vol reconèixer en nosaltres a homes, som tractats com a esclaus que han de patir la seua sort i callar. Hem esperat amb paciència, però se'ns precipita cada vegada més a l'abisme de la indignència, la servitud i la ignorància. El despotisme i l'arbitrarietat ens aixafen, ens ofeguem. Les forces ens manquen, sobirà! S'ha arribat al límit de la paciència; per a nosaltres, aquest és el terrible moment en què la mort val més que la prolongació d'insuportables turments".

Tals són els accents solemnes en què ressona l'amenaça dels proletaris a través de la súplica dels súbdits; tal és el començament de la famosa petició dels obrers de Petersburg. Relatava totes les persecucions i totes les injúries que el poble patia. Enumerava tot: des dels corrents d'aire que travessaven les fàbriques fins a la servitud política del país. Sol·licitava l'amnistia, les llibertats públiques, la separació de l'església de l'estat, la jornada de vuit hores, el salari normal i la sessió progressiva de la terra al poble. Però, primer que res, exigia la convocatòria d'una assemblea constituent, elegida per sufragi universal no censatari.

“Aquestes són, sobirà [concloïa la petició] les principals necessitats que et sotmetem. Ordena i jura satisfer-les i faràs Rússia forta i gloriosa, gravaràs el teu nom en els nostres cors, als cors dels nostres fills i néts, per sempre. Si refuses escoltar les nostres súpriques, morirem ací, en aquesta plaça, davant del teu palau. No hi ha una altra sortida per a nosaltres, no tenim cap motiu per a cercar-la en altre lloc. Davant nosaltres només queden dos camins: o cap a la llibertat i la felicitat, o cap a la tomba. Mostra'ns, sobirà, quin hem d'escollir; el seguirem sense replicar, tot i que fos el camí de la mort. Sacrifique's la nostra vida per la Rússia exhaurida en els turments. No lamentarem aquest sacrifici; l'oferirem voluntàriament”.

I efectivament l'oferiren.

La petició dels obrers oposava a la fraseologia confusa de les resolucions liberals els termes precisos de la democràcia política; a més, introduïa l'esperit de classe en exigir el dret de vaga i la jornada de vuit hores. La seua significació política no rau, però, en el text, sinó en el fet. La petició servia de pròleg a una acció que havia d'unir les masses obreres davant el fantasma d'una monarquia idealitzada, amb el resultat d'oposar immediatament el proletariat i la monarquia real com enemics mortals.

La marxa dels esdeveniments ha quedat en totes les memòries. Els incidents se succeïren, durant alguns dies, amb una notable moderació, perseguint sempre el mateix objectiu. El 3 de gener, esclatà la vaga a la fàbrica Putilov. El 7 de gener, el nombre de vaguistes s'elevava a 140.000. La vaga assolí el seu apogeu el 10 de gener. El 13 es reprengué el treball. De manera que estem en presència d'un moviment primer que res econòmic que té per causa un motiu ocasional. El moviment s'estén, arrossega desenes de milers d'obers i es transforma per consegüent en un esdeveniment polític. Al capdavant del moviment es troba la “Societat d'Obrers de Tallers i Fàbriques”, organització d'origen policial. Els radicals, la política de banquets dels quals ha entrat en un atzucac, cremen d'impaciència. Es troben descontents pel caràcter purament econòmic de la vaga i empenten cap avant el conductor del moviment, Gapon. El qual es compromet a la via política i troba, en les masses obreres, tal desbordament de descontent, irritació i energia revolucionària, que els plans de les seues inspiracions es perden i ofeguen amb ell. La socialdemocràcia passa a primer pla. És acollida amb manifestacions hostils, però aviat s'adapta al seu auditori i el subjuga. Les seues ensenyes esdevenen les de la massa i queden fixades en la petició.

El govern s'oculta. Per quina raó? Perfídia? Provocació? O bé miserable confusió? Una cosa i una altra. Els buròcrates, entorn del príncep Sviatopolsk, romanen estúpids, sense saber què fer. La banda de Trepov, que s'havia afanyat a posar fi a la “primavera” i que, per consegüent, havia preparat conscientment una matança, permet als esdeveniments desenrotllar-se fins al seu final lògic. El telègraf tingué plena llibertat d'informar el món sencer respecte de les etapes recorregudes per la vaga de gener. L'últim porter de París sabia amb tres dies d'antelació que a Petersburg, el diumenge 9 de gener, a les dues de la vesprada, havia d'esclatar la revolució. I el govern rus no féu res per a impedir l'efusió de sang.

En les onze seccions de la societat obrera, les reunions prosseguien sense interrupció. S'hi elaborava, s'hi redactava la petició i s'hi deliberava sobre el pla d'un seguici que avançaria cap al palau. Gapon corria amb cotxe d'una secció a una altra, els agitadors de la socialdemocràcia havien perdut la veu a força de parlar i queien extenuats. La policia no es mesclava en res. No existia.

D'acord amb la resolució adoptada en comú, l'avanç cap al palau fou pacífic: no es cantava, ni es portaven banderes, ni es pronunciaven discursos. Els manifestants vestien endiumenjats. En algunes parts de la ciutat portaven icones i oriflames. En totes parts ensopegaren amb les tropes. Suplicaren a l'exèrcit que obrís pas, imploraren, intentant rodejar els destacaments o travessar-los. Els soldats dispararen durant tota la jornada. Els morts es comptaren per centenars, els ferits per milers. No pogué establir-se el seu nombre exacte, perquè la policia retirava els cadàvers durant la nit, fent-los desaparèixer secretament.

A mitjanit, el 9 de gener, escrivia Georgi Gapon: "Als soldats i als oficials que assassinen els nostres germans innocents, a les seues dones i als seus fills, a tots els opressors del poble: la meua maledicció pastoral. Als soldats que ajuden el poble a obtenir la llibertat, la meua benedicció. Els eximisc del seu jurament de soldats envers el tsar traïdor que ha ordenat vesar sang innocent...".

La història se serví del pla fantàstic de Gapon per a arribar als seus fins i no li quedava al clergue sinó sancionar amb l'autoritat sacerdotal les seues conclusions revolucionàries.

L'11 de gener, en la sessió del consell de ministres, Witte, que no gaudia llavors de cap poder real, proposà una deliberació sobre els esdeveniments del 9 de gener i l'adopció de mesures "per a prevenir en el futur tan deplorables incidents". La proposta de Witte fou rebutjada per "no entrar en la competència del consell i no estar inscrita en l'ordre del dia de la sessió". El consell de ministres passà per damunt del començament de la Revolució Russa, perquè aquesta revolució no estava inscrita en l'ordre del dia de la seua sessió.

II

La històrica manifestació del 9 de gener es presentà sota un aspecte que ningú, lògicament, hauria pogut preveure. El sacerdot a qui la història havia posat al capdavant de la massa obrera, durant alguns dies, de manera tan inesperada, marcà els esdeveniments amb el segell de la seua personalitat, de les seues opinions, de la seua dignitat eclesiàstica. I aquestes aparences dissimularen, davant els ulls de moltes persones, el sentit real dels esdeveniments. Però la significació essencial del 9 de gener no rau en el seguici simbòlic que avançà cap al Palau d'Hivern. La sotana de Gapon era quelcom accessori. El vertader actor fou el proletariat. Comença per una vaga, s'unifica, formula exigències polítiques, baixa al carrer, atreu cap a si totes les simpaties, tot l'entusiasme de la població, xoca amb la força armada i obre la Revolució Russa. Gapon no creà l'energia revolucionària dels obrers petersburgesos, es limità a descobrir-la, sense haver-la sospitat. Fill d'un clergue, seminarista més tard, estudiant de l'acadèmia eclesiàstica, capellà d'una presó, agitador entre els obrers amb l'autorització benèvola de la policia, es trobà de sobte al capdavant d'una multitud els components de la qual eren centenars de milers. La seua situació oficial, la seua sotana, l'exaltació de les masses poc conscients i la rapidesa fabulosa dels esdeveniments havien fet de Gapon "un líder".

Home d'imaginació desordenada, amb aparences d'aventurer, meridional sanguini amb un caire de bergant, completament ignorant en les qüestions socials,

Gapon era tan poc capaç de regular els esdeveniments com de preveure'ls. Els esdeveniments l'arrossegaven.

Durant molt de temps la societat liberal cregué que, en la personalitat de Gapon, s'amagava tot el misteri del 9 de gener. Se li oposava a la socialdemocràcia com a cap polític que posseís el secret de seduir les masses, mentre que els socialdemòcrates no formaven, segons es deia, més que una secta de doctrinaris. Hom oblidava d'altra banda que el 9 de gener no hauria arribat de no haver trobat Gapon en el seu camí diversos milers d'obrers conscients que passaren abans per l'escola socialista. Els quals l'encerclaren de seguida en un anell de ferro del que no hauria assolit escapar d'haver-ho pretès. Però ni tan sols ho intentà. Hipnotitzat pel seu propi èxit, es deixà portar per la marea creixent.

No obstant això, si des de l'endemà al Diumenge Sagnant compreníem que el paper polític de Gapon se subordinava absolutament als fets, subestimàvem encara les seues qualitats personals. En l'aurèola de la seua còlera pastoral, amb la maledicció en els llavis, se'ns apareixia de lluny com una figura d'estil quasi bíblic. Hauria dit hom que les poderoses passions revolucionàries s'havien despertat al pit d'un jove sacerdot, capellà de la presó central de Petersburg. Què és el que veiérem després? Quan la flama descendí, Gapon quedà al descobert davant nosaltres en la seua nul·litat política i moral. Les actituds que afectà davant l'Europa socialista, els seus escarransits escrits "revolucionaris", datats en l'estranger, simples i grollers, la seua arribada a Rússia, les seues relacions clandestines amb el govern, els denaris de Witte, les seues entrevistes pretensives i absurdes amb els representants dels periòdics conservadors, la seua conducta sorollosa, les seues fanfarronades i, finalment, la miserable traïció que fou causa de la seua pèrdua, tot destruï definitivament la idea que ens havíem format de Gapon el 9 de gener. Involuntàriament recordem les penetrants paraules de Victor Adler, cap de la socialdemocràcia austríaca, qui, en rebre el primer telegrama sobre l'estada de Gapon en l'estranger, declarà: "Llàstima... Per a la seua fama en la història hauria estat millor que desaparegués misteriosament com havia vingut. Se servaria la bella llegenda romàntica d'un sacerdot que obrí les portes de la revolució russa... Hi ha homes [afegia Adler, amb la fina ironia que el caracteritza], hi ha homes que estan millor entre els màrtirs que entre els camarades de partit...".

III

"No existeix encara un poble revolucionari en Rússia". Això escrivia Peter Struve, en l'òrgan que publicava en l'estranger sota el títol de *L'Emancipació*, el 7 de gener de 1905, és a dir, dos dies abans que els regiments de la guàrdia aixafaren la manifestació dels obrers petersburgesos.

"No hi ha un poble revolucionari en Rússia", declarava per la boca d'un renegat socialista el liberalisme rus que, durant un període de tres mesos, als seus banquets, havia adquirit la convicció d'ésser el principal personatge en l'escenari polític. I aquesta declaració no havia tingut temps d'arribar fins a Rússia quan ja el telègraf transmetia a tots els punts del món la gran notícia del començament de la Revolució Russa...

L'esperàvem, no en dubtàvem. Havia estat per a nosaltres, durant llargs anys, una simple deducció de la nostra "doctrina" que excitava les burles de tots els cretins de tots els matisos polítics. No creien en l'eficàcia de les peticions dels zemstvos, en Witte, en Sviatopolsk-Mirski, en caixes de dinamita... No hi havia prejudici polític que no acceptaren amb els ulls tancats. Només la fe en el proletariat els semblava un prejudici.

No sols Struve, sinó tota "la societat cultivada" al servei de la qual havia passat, es trobaren sorpresos d'improvís. Fou amb mirades d'espant i d'impotència com observaren, des de les seues finestres, el drama històric que desenvolupava. La

intervenció dels intel·lectuals en els esdeveniments tingué un caràcter vertaderament llastimós i nul. Una diputació composta d'uns quants literats i professors, visità el príncep Sviatopolsk-Mirski i al comte Witte, “amb l'esperança [explicava la premsa liberal] d'aclarir la qüestió de tal manera que no fos necessari l'ús de la força armada”. Una muntanya marxava contra una altra muntanya, i un grapat de demòcrates creia que seria suficient de podrir-se a les avantcambres de dos ministeris per a eludir allò inevitable. Sviatopolsk es negà a rebre la diputació; Witte obrí els braços en senyal d'angoixa. A continuació, com si hom hagués volgut, amb una frescor digna de Shakespeare, introduir els elements de la farsa en la major de les tragèdies, la policia declarà que la malaurada diputació era “un govern provisional” i l'envià a la fortalesa de Pere i Pau. Però, en la consciència dels intel·lectuals, en aquesta informe taca de boira, les jornades de gener deixaren un solc ben marcat. Per a un temps indeterminat, arxivaren el nostre liberalisme tradicional amb el seu únic avantatge: la fe en un felix canvi de les figures governamentals. L'estúpid regnat de Sviatopolsk-Mirski fou, per a tal liberalisme, l'època d'apogeu. L'ucàs de reforma del 12 de desembre fou el seu fruit més madur. Però el 9 de gener escombrà “la primavera” a la que substituí per la dictadura militar i l'omnipotència de l'inoblidable general Trepov, a qui l'oposició liberal acabava justament de despenjar del lloc de cap de policia a Moscou. Al mateix temps es dibuixava nítidament, en la societat liberal, l'escissió entre la democràcia i l'oposició censatària. La manifestació dels obrers forní més pes als elements radicals de la intel·liguència, així com, anteriorment, la manifestació dels zemstvos havia estat una cartada en mans dels elements oportunistes. Per a l'ala esquerra de l'oposició, la qüestió de la llibertat política es presentà finalment sota el seu aspecte real, com una qüestió de lluita, de preponderància de forces, d'ímpetu per part de les robustes masses populars. I, al mateix temps, el proletariat revolucionari, encara ahir “ficció política” dels marxistes, esdevenia avui una poderosa realitat.

“¿És ara [escrivia l'influent setmanari liberal *Pravo (El dret)*], després de les sagnants jornades de gener, quan pot posar-se en dubte la idea de la missió històrica del proletariat urbà de Rússia? Evidentment, aquesta qüestió, almenys per al moment històric actual, està resolta, i no per a nosaltres, sinó per als obrers, que en aquestes memorables jornades d'honor sagnant han inscrit els seus noms en el llibre d'or del moviment social rus”. Entre l'article de Struve i les línies que acabem de citar hi havia un interval d'una setmana, i no obstant això, és tota una època històrica la que els separa.

IV

El 9 de gener marca un gir en la consciència política de la burgesia capitalista.

Si, en els últims anys anteriors a la revolució, a despit del capital, es creà tota una escola de demagògia governamental (pels procediments del cèlebre Zubatov), que provocava els obrers a conflictes econòmics amb els fabricants, amb l'objecte de desviar-los de tot conflicte amb el poder governamental, d'ara en avant, a partir del Diumenge Sagnant, la marxa normal de la vida industrial s'interrompé completament. La producció només s'efectuava a salts, en els intervals que subsistien entre les perturbacions. Els fantàstics beneficis realitzats sobre els aprovisionaments de guerra, en compte de tornar a la indústria que patia una crisi, enriquien un petit nombre d'aus de rapinya privilegiades, en situació de monopoli; el capital no podia, puix, resignar-se a veure el creixement progressiu de l'anarquia interior. Les diferents branques de la indústria passen a l'oposició una rere l'altra. Les societats d'agents de borsa, els congressos industrials, els anomenats “despatxos de consulta”, que no són sinó sindicats disfressats i les restants organitzacions del capital que, encara ahir, servaven la seua

virginitat política, votaven avui ordres del dia de desafiament enfront de l'autocràcia policíaca i s'expressaven amb el llenguatge del liberalisme. El comerciant de la ciutat mostrava bé que, estant a l'oposició, no cediria en res al propietari "instruït". Les dumes, no contentes d'unir-se als zemstvos, s'avançaven a ells; la Duma de Moscou, composta en efecte de comerciants, ocupà en aquesta època la posició més avançada.

La lluita entre les diferents branques del capital que tracten d'atreure's les gràcies i els favors del Ministeri d'Hisenda, retrocedeix provisionalment davant la necessitat que se sent en general de renovar el règim governamental i el dret civil. En compte de les senzilles nocions de concessió i subvenció, o bé al seu costat, apareixen idees més complexes: desenvolupament de les forces productives, ampliació del mercat interior. Al costat d'aquests pensaments essencials, totes les peticions, les notes i les resolucions dels empresaris organitzats expressen la greu preocupació que tenen de calmar les masses obreres i camperoles. El capital ha perdut la il·lusió respecte a les virtuts curatives de la repressió policíaca que, en colpejar l'obrer afecta la butxaca de l'industrial; el capital arriba a la solemne conclusió que la marxa pacífica de l'explotació capitalista exigeix un règim liberal. "Tu també, Brut!", exclama la premsa reaccionària, quan veu els comerciants de Moscou, als Antics Creients, conservadors de l'antiga pietat, treballar amb les seues mans en l'apuntament de les plataformes constitucionals. Però aquest clamor no deté al Brut de la indústria tèxtil. Ha de seguir la corba de la seua evolució política per a, a les acaballes de l'any, en el moment en què assoleix el seu zenit el moviment proletari, tornar a refugiar-se davall l'ègida secular, una i indivisible, de la *nagaika*.

V

Però la matança de gener tingué una influència especialment notable i profunda sobre el proletariat de tota Rússia. D'un extrem a un altre del país correu una onada grandiosa de vagues que estremiren el cos de la nació. Segons un càlcul aproximat, la vaga s'estengué a 122 ciutats i localitats, a unes quantes mines del Donetz i a deu companyies de ferrocarrils. Les masses proletàries foren remogudes fins als seus fonaments. El moviment arrossegà un milió d'ànimes. Sense tenir un pla determinat, fins i tot sovint sense formular cap exigència, interrompent-se i començant de nou, guiada només per l'instint de solidaritat, la vaga regnà al país per espai d'uns dos mesos.

En el més fort d'aquesta tempestat, al febrer de 1905, escrivíem: "Després del 9 de gener, la revolució no coneixerà descans. No es limita ja a un treball subterrani ocult a la vista, per a aixecar incessantment nous estrats; ha arribat a fer obertament, amb pressa, la crida de les seues companyies, els seus batallons, els seus regiments i els seus cossos d'exèrcit. La força principal d'aquesta immensa tropa es troba constituïda pel proletariat; per això la revolució procedeix a la crida dels seus soldats mitjançant la vaga."

"Una rere l'altra, les professions, les fàbriques, les ciutats abandonen el treball. Els ferroviaris són els iniciadors del moviment, les vies fèrries serveixen de transmissor a aquesta epidèmia. Són formulades exigències econòmiques, satisfetes gairebé immediatament, en tot o en part. Però ni el començament de la vaga, ni el seu final depenen exclusivament de les reivindicacions presentades, ni de les satisfaccions que s'obtenen. La vaga comença, no perquè la lluita econòmica haja arribat a exigències determinades, sinó, per contra, en fer-se una selecció d'exigències que es formulen perquè es té necessitat de la vaga. Hi ha la necessitat de comprovar per si mateix, pel proletariat d'altres llocs i en fi pel poble sencer, les forces que s'han acumulat, la solidaritat de la classe, el seu ardor combatiu; cal passar una revista general de la

revolució. Els mateixos vaguistes i els qui els recolzen, i els qui per ells senten simpatia, i els que els temen, i els que els odien, tots comprenen o senten confusament que aquesta curiosa vaga que corre localment d'un lloc a un altre, recupera el seu impuls, i passa com un remolí; tots comprenen o senten que no obra per si mateixa, que es limita a complir la voluntat de la revolució que l'envia. Sobre el camp d'operacions de la vaga, és a dir, sobre tota l'extensió del país, està suspesa una força amenaçadora, sinistra, carregada d'una insolent temeritat.”

“Després del 9 de gener, la revolució no coneix descans. Sense preocupar-se ja de guardar els secrets de la seua estratègia, obertament i sorollosa, en llençar per terra les rutines habituals, en desembarassar-se de qualsevol hipnosi, ens mena cap a la seua màxima puixança”.

La vaga d'octubre

-Així que vostè pensa que la revolució avança?

-Avança!

(*Novoie Vremia*, 5 de maig de 1905)

-Ací està!

(*Novoie Vremia*, 14 de maig de 1905)

I

Assemblees populars absolutament lliures entre els murs de les universitats, mentre que al carrer regna sense límits Trepov: heus aquí una de les paradoxes més sorprenents de l'evolució política i revolucionària durant la tardor de 1905. Un vell ignorant, el general Glazov, nomenat no se sap per quin ministre de la instrucció pública, creà sens dubte asils en què la paraula tenia tota la seua llibertat. El cos liberal de professors elevava protestes: la universitat pertany a la ciència, la gent del carrer no té res a fer en una acadèmia. El príncep Sergi Trubetskoi morí amb aquesta veritat en els llavis. Però la porta de la universitat romangué àmpliament oberta durant unes quantes setmanes. “El poble” omplia els corredors, les aules i les sales. Els obrers venien directament de la fàbrica a la universitat. Les autoritats havien perdut el cap. Podien detenir, arrossegar i afusellar els obrers en tant que aquests es trobaven al carrer o a les seues cases. Però a penes l'obrer havia traspassat el llindar de la universitat quan la seua persona esdevenia inviolable. Així s'oferia a les masses una lliçó d'experiència que els demostrava els avantatges del dret constitucional sobre el dret autocràtic.

El 30 de setembre, se celebraren les primeres assemblees populars a les universitats de Petersburg i Kiev. L'agència telegràfica descriu amb horror el públic que s'havia amuntonat al paranímf de la universitat de Sant Vladimir. Segons els telegrams, es veia, en aquesta multitud, entre els estudiants, gran nombre “de persones d'ambdós sexes vingudes de l'exterior, alumnes d'ensenyament secundari, adolescents de les escoles privades, obrers, un revoltim de gent de tota espècie i captaires”.

La paraula revolucionària havia sortit dels subterranis i ressonava a les sales de conferències, en els corredors i els patis de la universitat. La massa s'impregnava amb avidesa de les divises de la revolució, tan belles en la seua senzillesa. Una multitud no organitzada, reunida per atzar, que, per als imbècils de la burocràcia i els aventurers del periodisme reaccionari, no era més que “un revoltim de gent de tota espècie”,

manifestava una disciplina moral i un instint polític que arrencaren exclamacions admiratives fins i tot als publicistes burgesos.

“Saben allò que més m’ha sorprès en la reunió de la universitat? [escrivia un cronista del periòdic *Russ* (Rússia)] L’ordre meravellós, exemplar, que regnava. S’havia anunciat una suspensió a la sala de sessions i me n’aní a rondar al corredor. El corredor de la universitat és ara tot el carrer. Totes les aules que donaven al corredor estaven plenes de gent; s’hi celebraven reunions particulars, per fraccions. El mateix corredor estava atapeït, la multitud anava i venia. Alguns estaven asseguts en els cantells de les finestres, en els bancs, als baguls. Es fumava. Es xerrava a mitja veu. Hauria cregut estar assistint a una ‘reunió’, però l’assemblea era més nombrosa i més seriosa que en les recepcions a l’ús. I no obstant això, hi estava el poble, el vertader poble, el poble de mans roges i totalment aclivellades pel treball, amb el color terrós que tenen els qui passen la seua vida en locals tancats i malsans. I tots els ulls brillaven, enfonsats a les òrbites... Per a aquests homes de talla petita, prims, mal nodrits, que havien arribat de la fàbrica o de la factoria, del taller en què es trempa l’acer, on es fon el lingot de ferro, on sufoquen la calor i el fum, per a tots ells la universitat era un temple, d’altes muralles, amplis espais, on resplendia el color blanc. I tota paraula que es pronunciés ací tenia els accents d’una oració... La curiositat despertada, com una esponja, absorbeix qualsevol (?) doctrina”.

No, la multitud inspirada no absorbia en si qualsevol doctrina. Haguérem volgut veure prendre la paraula davant ella aquests atrevits de la reacció que pretenen que entre els partits extremistes i la massa no hi ha cap solidaritat. No s’atreviren. Romangueren confinats als seus caus, esperant una treva per a calumniar el que passava. Però no sols ells s’abstingueren: els polítics i els oradors del liberalisme no es mostraren tampoc davant l’immens i movent auditori. Els oradors de la revolució regnaven ací sense competència. La socialdemocràcia reunia els innumerables àtoms del poble mitjançant la fusió viva, la conjunció indestructible de les idees polítiques. Traduïa les grans passions socials de les masses en el llenguatge acabat dels lemes revolucionaris. La multitud que sortia de la universitat no s’assemblava ja a la que abans hi entrava... Se celebraven reunions tots els dies. Entre els obrers, els esperits s’exaltaven cada vegada més, però el partit no llançava cap crida. Hom comptava de fer una manifestació general molt més tard, per a l’aniversari del 9 de gener i la convocatòria de la Duma d’Estat que s’havia de reunir el 10. El sindicat de ferroviaris amenaçava de detenir el pas als diputats reaccionaris que volgueren dirigir-se a Petersburg. Però els esdeveniments es precipitaren, avançant-se a tota previsió.

II

El 19 de setembre, els caixistes de la impremta Sitin, a Moscou, es posaren en vaga. Exigien una disminució de les hores de treball i un augment del salari a destall basat en mil caràcters, incloent-hi els signes de puntuació: aquest petit esdeveniment no tingué un altre resultat, ni més ni menys, que obrir la vaga política general de tota Rússia; hom començava pels signes de puntuació i, al capdavant, hom havia de tirar a baix l’absolutisme.

La vaga de Sitin fou aprofitada, com es lamenta en el seu informe el departament de policia, per una associació no autoritzada que s’anomena “Unió d’obriers litògrafs de Moscou”. A la vesprada del 24 cinquanta imprentes es trobaven ja en vaga. El 25 de setembre, en una reunió autoritzada pel *gradonatxalnik* (prefecte de policia de la ciutat), s’elaborà un programa de reivindicacions. El *gradonatxalnik* atribuï aquest programa a “l’arbitrarietat del consell (soviet) de diputats dels tipògrafs”, i, en nom de la

“independència” individual dels obrers, a qui amenaçava la voluntat proletària, el sàtrapa intentà aixafar la vaga amb tots els seus mitjans.

Però el moviment que havia començat per una qüestió de puntuació ja abastava altres branques de la indústria. Els forners de Moscou deixaren les pasteres i s'obstinaren en la seua resistència, fins al punt que dos esquadrons (*sotnies*) del 1er Regiment de Cosacs del Don es veieren obligats, amb la bravura aventurera que caracteritza aquesta arma insigne, a prendre per assalt la panificadora Filipov. El primer d'octubre, es telegrafiava de Moscou que la vaga estava en declivi a les fàbriques i factories. Però no era més que un descans.

El 2 d'octubre, els caixistes de les impremtes de Petersburg decidiren provar la seua solidaritat amb els camarades de Moscou mitjançant una vaga de tres dies. Es telegrafia de Moscou que “la vaga continua” a les fàbriques. No hi hagueren desordres als carrers: el millor aliat de la policia fou, en aquesta ocasió, una pluja torrencial.

Els ferrocarrils que havien d'exercir un paper tan considerable en la lluita d'octubre donen llavors un primer avís. El 30 de setembre començà l'agitació als tallers de les línies de Kursk i de Kazan. Aquestes dues vies estaven preparades per a obrir la campanya el primer d'octubre. El sindicat els retingué. En base a l'experiència de les vagues d'entroncaments de febrer, abril i juliol, preparava la vaga general dels ferrocarrils per al moment de convocatòria de la Duma; en aquell moment, s'oposava a tota acció separada. Però la fermentació no es calmava. El 20 de setembre s'havia inaugurat a Petersburg la “conferència” oficial dels representants ferroviaris, en relació a les caixes de retir. La conferència prengué sobre si l'ampliació dels seus poders i, amb l'aplaudiment de tots els ferroviaris, es transformà en un congrés independent, sindical i polític. De tot arreu arribaren felicitacions al congrés. L'agitació creixia. La idea d'una vaga general immediata sobre els ferrocarrils començava a obrir-se pas al radi de Moscou.

El 3 d'octubre, el telèfon ens anuncia de Moscou que la vaga a les fàbriques i les factories disminueix a poc a poc. En la línia de Moscou-Brest, on els tallers havien deixat de treballar, s'aprecia un moviment a favor de la tornada al treball.

La vaga no era encara decidida. Reflexionava, vacil·lava.

L'assemblea de diputats obrers de les corporacions de la impremta, de la mecànica, de la fusteria, el tabac i d'altres branques, adoptà la resolució de constituir un consell (soviet) general dels obrers de Moscou.

En les jornades que seguiren, tot sembla marxar vers l'apaivagament. La vaga de Riga havia finit. Als dies 4 i 5, tornaren al treball en totes les impremtes de Moscou. Els periòdics sortiren. Un dia més tard aparegueren els periòdics de Saratov, després d'una setmana; res semblava, doncs, anunciar els esdeveniments.

En la reunió universitària de Petersburg, el 5, una resolució invita els obrers a deixar les vagues, “per esperit de solidaritat”, en una data fixada. Des del 6 d'octubre, els caixistes de Moscou tornen a les seues caixes després d'una manifestació de tres dies. En la mateixa data, el *gradonatxalnik* de Petersburg anuncia que l'ordre regna en la direcció de Schlüsselburg i que els treballs, interromputs per les ordres vingudes de Moscou, s'han reprès en totes bandes. El 7, la meitat dels obrers de la drassana de construccions navals del Neva tornaven als seus llocs de treball. Al districte del Neva, totes les fàbriques treballaven, a excepció de la d'Obukhov, que havia declarat la vaga política fins al 10 d'octubre.

Evidentment, les jornades recuperarien el seu ritme acostumat, naturalment el seu ritme revolucionari. Semblava que la vaga hagués volgut fer unes quantes experiències a l'atzar per a abandonar-les prompte i anar-se'n. Però no era sinó una aparença.

III

En realitat, la vaga anava a desplegar-se en tota la seua amplitud. Resolgué realitzar la seua obra amb la major brevetat i es concentrà immediatament als ferrocarrils.

En raó de l'efervescència que es feia sentir en totes les línies, particularment al radi de Moscou, l'oficina central del sindicat de ferroviaris decidí declarar la vaga general. El propòsit no era, d'altra banda, sinó assajar una mobilització de totes les forces disponibles; la batalla seguia sempre ajornada fins a gener.

El 7 d'octubre fou un dia decisiu. "El cor tingué espasmes", escrivia la *Novoie Vremia*: les locomotores als ferrocarrils de Moscou s'apagaven una rere altra. El telègraf llençava parts d'alarma: Nixni-Novgorod, Arzamas, Katxira, Riazan, Venev, una rere altra o a l'uníson, es queixaven d'haver estat traïdes pels ferrocarrils.

El 7, la línia de Moscou-Kazan es posà en vaga. En Nixni-Novgorod, l'entroncament de Romodanovo també aturà el treball. L'endemà, la vaga s'estengué a les línies de Moscou-Iaroslav, Moscou-Nixni i Moscou-Kursk. Però els altres centres no respongueren immediatament a la crida.

El 8 d'octubre, en la conferència dels ferroviaris del radi de Petersburg, fou acordat ocupar-se immediatament de l'organització d'un sindicat panrus dels ferrocarrils, la creació del qual havia estat decidida al congrés d'abril a Moscou; i açò per tal de presentar a continuació un ultimàtum al govern i recolzar les reivindicacions per a una vaga de tota la xarxa. No es parlava, doncs, de vaga més que per a un futur indeterminat.

El 9 d'octubre es detingueren els trens de Moscou-Kiev-Voronex, de Moscou-Brest i d'altres direccions. La vaga domina la situació i, sentint-se en terreny segur, anul·la totes les decisions preses fins aleshores per esperit de moderació, bé per a dominar, bé per a entorpir el moviment.

El 9 d'octubre igualment, en una sessió extraordinària del congrés de delegats ferroviaris de Petersburg, es formula i expedeix immediatament per telègraf a totes les línies les consignes de la vaga dels ferrocarrils: la jornada de vuit hores, les llibertats cíviques, l'amnistia, l'Assemblea Constituent.

La vaga estén ara una mà dominadora sobre tota l'extensió del país. Es desfà de totes les seues vacil·lacions. A mesura que el nombre de vaguistes augmenta, la seua seguretat esdevé més forta. Per damunt les necessitats econòmiques de les professions, s'elevan les reivindicacions revolucionàries de la classe. En desfer-se dels marcs corporatius i locals, comença a sentir que és ella mateixa la revolució, i açò li confereix una audàcia inesperada.

Corre sobre els rails i, amb gest autoritari, tanca el camí al seu darrere. Adverteix del seu pas pel fil telegràfic del ferrocarril. "La vaga! Feu la vaga!", exclama en totes direccions. El 9, els periòdics anunciaven a tota Rússia: en la direcció de Kazan havia estat detingut un cert Bednov, electrotècnic, que estava carregat de proclames. Pensaven així detenir encara la vaga confiscant un paquet de proclames. Insensats! La vaga seguia...

Perseguí un pla colossal: detenir la vida industrial i comercial del país, sense ometre cap detall. Quan el telègraf es nega a servir-la, per una resolució enterament militar, talla els fils o derroca els pals. Deté les locomotores inquietes i les deixa sense vapor. Talla igualment les centrals d'electricitat o bé, si això presenta dificultats, destrueix els cables i sumeix les estacions en la nit. Quan una oposició tenaç destorba els seus designis, no dubta en arrencar els rails, demolir un semàfor, posar de costat una locomotora, obstruir la via, entravessar vagons en un pont. Penetra a l'elevador i deté el

funcionament de la maquinària. Deté els trens de mercaderies allí on els troba; quant als de viatgers, els mena fins a l'estació més pròxima o, si cal, fins al seu destí.

No deroga el seu acord d'atur sinó per a assolir millor els seus fins. Obre una tipografia quan té necessitat de publicar els butlletins de la revolució, se serveix del telègraf per a enviar les seues instruccions, deixa passar els trens que porten als delegats dels vaguistes.

Per a la resta, no fa cap excepció: tanca les fàbriques, les farmàcies, les botigues, els tribunals.

A vegades, la seua atenció decau, s'afebleix la seua vigilància en un lloc o en un altre. A vegades un tren aventurat assoleix franquejar les barreres de la vaga i fugir; organitza llavors la persecució. Llisca com un criminal, travessant estacions tenebroses i desertes, sense que el telègraf previnga de la seua arribada, acompanyat pel temor, abandonat al que desconeix. Però, finalment, la vaga l'atrapa, deté la locomotora, obliga el mecànic a descendir i obre el tub de fuga.

Posa en acció tots els mitjans: crida, exhorta, conjura, suplica de genolls (a Moscou una dona oradora s'agenollà sobre l'andana de l'estació de Kursk), amenaça, espanta, lapida i arriba a llençar trets de revòlver. Ha d'assolir els seus fins, coste el que coste. L'aposta és massa considerable: es tracta de la sang dels pares, del pa dels fills, de la reputació mateixa de les forces revolucionàries. Tota una classe obeeix, i si una ínfima porció del món obrer, desviada per aquells contra els que s'ha entaulat la lluita, s'entrevessa en el camí, cal estranyar-se que la vaga, amb una ruda empenta, faça a banda els recalitrants?

IV

Els nervis motors del país s'insensibilitzen cada vegada més. L'organisme econòmic s'anquilosa. Smolensko, Kirsanov, Tula, Lukhoianov es queixen de patir la vaga completa. Els batallons de guàrdia dels ferrocarrils no tenen ni la força ni l'habilitat per a obrar quan tota la línia, tota la xarxa es gira contra ells. El 10, el tràfic havia cessat en gairebé totes les línies de Moscou, en la de Nicolau (Moscou-Petersburg), en particular fins a Tver, i Moscou es trobava completament perduda al centre de l'immens territori. L'última línia de la xarxa, la de Savelovo es posà en vaga el 16.

El 10 a la nit, els ferroviaris en vaga es reuniren en una sala de la Universitat de Moscou i decidiren continuar el moviment fins a la completa satisfacció.

La vaga s'havia estès des del centre fins a les extremitats. Arribava, el 8, a la línia de Riazan a l'Ural, el 9 les de Briansk-Polesie i de Smolensko-Dankov. El 10, la de Kursk-Kharkov-Sebastopol i la de Iekaterinoslav, totes les vies de la xarxa de Kharkov. Els productes de consum corrent augmentaven ràpidament de preu. L'11 en Moscou es queixaven de no tenir llet.

En el mateix dia, la vaga féu noves conquestes. El trànsit es detingué a la via de Samara-Zlatoust. La xarxa d'Orel s'immobilitzà. Sobre les línies del sud-oest, aturaren, al seu torn, les estacions més importants: Kazatin, Birzula i Odessa; a la via de Kharkov foren Nicolaiev, i Kremetxug. Tots els camins de Polesie foren tallats. No arribaren al dia més que tres trens a Savatov i portaven delegats de la vaga. Els trens de delegats, segons anunciava el telègraf, eren acollits amb ovacions al llarg de tot el recorregut.

La vaga dels ferrocarrils s'estén inevitablement, arrossegant una línia rere una altra, un tren rere altre. L'11 d'octubre el general governador de Curlàndia emetia la suspensió del treball a les vies fèrries. Aquest desafiament rebé immediata resposta. El 12, no hi havia ja un sol tren entre Moscou i Kreuzburg, tota la línia estava en vaga, el

tren de Windau no arribava. El 15 en Windau, l'elevador i l'agència comercial dels ferrocarrils interrompien les seues activitats.

A la nit de l'11 al 12, el moviment es detingué en tots els entroncaments del Vístula. Al matí cap tren sortí de Varsòvia vers Petersburg. En el mateix dia, el 12, la vaga s'estengué a Petersburg. L'instint revolucionari li havia indicat la bona tàctica: primer havia aixecat tota la província, inundat Petersburg amb milers de telegrams d'alarma, havia creat així el "moment psicològic", aterrit el poder central, i, a continuació, arribaven persones per a donar el colp final. En el matí del 12, amb una completa unanimitat, s'aturaren els treballs en tota la xarxa de Petersburg. Només la línia de Finlàndia funcionava encara, esperant la mobilització revolucionària d'aquest país; la via no havia de tancar-se fins a quatre dies més tard, el 16. El 13 d'octubre, la vaga afectà Reval, Libau, Riga i Brest. Els treballs cessen a l'estació de Perm. El moviment es deté en una part del camí de Tatxkent. El 14, es posen en vaga la xarxa de Brest, la línia de Transcaucàsia i les estacions d'Askhabad i de Novaia-Bukhara, en les línies de l'Àsia central. El mateix dia, començava la vaga en la línia de Sibèria; començava per Astràgal i Irkutsk i, guanyant d'orient a occident, arribava, el 17 d'octubre, a Txeliabinsk i Kurgan. El 15 d'octubre estava en Bakú, el 17 a l'estació d'Odessa.

A la paràlisi dels nervis motors s'hi uní, per un cert temps, la dels nervis sensorials: les comunicacions telegràfiques foren suspeses: l'11 d'octubre en Kharkov, el 13 en Txeliabinsk i Irkutsk, el 14 a Moscou, el 15 a Petersburg. Quant a la vaga dels ferrocarrils, el correu refusà acceptar la correspondència interurbana.

Hom pogué veure, sobre la vella *trakt* (carretera nacional) troiques a la manera antiga.

No sols tots els camins de Rússia i de Polònia, sinó també els de Vladicaucas, Transcaucàsia i Sibèria estaven bloquejats. Tot l'exèrcit de ferroviaris estava en vaga: 750.000 homes.

V

Sonà l'alarma en els butlletins de la borsa del blat, de les mercaderies a l'engròs, de les carns, de les verdures, del peix, etc. El preu dels queviures, sobretot el de la carn, pujà ràpidament. La borsa dels diners tremolava. La revolució havia estat sempre la seua mortal enemiga. Quan ambdues es trobaren cara a cara, la borsa perdé el cap. Es precipità cap al telègraf, però aquest servava un silenci hostil. El correu es negava igualment a servir-la. La borsa fou a cridar a la porta del Banc de l'Estat, però aquest no responia ja de l'execució dels girs. Les accions dels ferrocarrils i de les empreses industrials abandonaren el lloc, com una niuada d'ocells espantats, i volaren, no per a ascendir al cel, sinó per a caure el més baix possible. En l'ombriu regne de l'àgio, sobrevingué el pànic, l'esmussar de dents. La circulació de diners es veié obstaculitzada. Els ingressos no arribaven de la província a les capitals. Les empreses que paguen al comptat tancaven les seues finestretes. El nombre d'efectes protestats augmentava amb rapidesa. Els signataris de bitllets i xecs, els avaladors, els deutors i els endossants s'agitaren, corrien de dreta a esquerra, exigint la violació de les lleis que havien estat fetes per a ells perquè l'*enemiga*, la vaga, que personificava la revolució, havia violat totes les lleis del canvi i el moviment econòmic.

La vaga no es limita ja als ferrocarrils, tendeix a fer-se general.

Després d'haver descarregat les locomotores i apagat les llums de les estacions, es dirigeix, amb la multitud de ferroviaris, a les ciutats, deté el tramvia, agafa per la brida el cavall del cotxer i fa descendir el client, tanca els magatzems, els restaurants, els cafès, les tavernes i s'apropa audaçment a les portes de la fàbrica. Era esperada.

Ressona el xiulet d'alarma, cessa el treball, augmenta la multitud immediatament al carrer. Va més lluny i porta ja la bandera roja. Sobre la bandera hom llegeix que sol·licita una Assemblea Constituent i la República, que lluita pel socialisme. Passa per davant de la redacció d'un periòdic reaccionari. Considera amb aversió tal focus d'epidèmia ideològica, i si troba una pedra en el seu camí la llença contra la finestra. La premsa liberal, que s'imagina servir el poble, envia cap a la multitud una diputació, promentent aportar "la reconciliació" en aquestes terribles jornades i sol·licitant gràcia i perdó. La iniciativa és deixada sense resposta. A les impremtes, les caixes són alineades i els caixistes baixen al carrer. Els despatxos, els bancs tanquen... La vaga regna com a ama de tot.

El 10 d'octubre, s'obre la vaga política general a Moscou, Kharkov i Reval. L'11, en Smolensko, Kozlov, Iekaterinoslav i Lodz. El 12, en Kursk, Belgorod, Sàmara, Saratov i Poltava. El 13 a Petersburg, Ortxa, Minsk, Krenientxug, Simferopol. El 14, en Gomel, Kalisz, Rostov del Don, Tiflis, Irkutsk. El 15, a Vilnius, Odessa, Batum. El 16, en Orenburg. El 17, en Derpt, Vitebsk, Tomsk. La vaga arribà a estendre's a Riga, Libau, Varsòvia, Plotsk, Belostok, Kovno, Dvinsk, Pskov, Poltava, Nicolaiev, Mariupol, Kazan, Czenstoxovo, Zlatoust, etc. Per tot arreu, la vida industrial es deté, així com en molts llocs el moviment comercial. Tanquen els establiments d'ensenyament. A la vaga del proletariat s'adhereixen les "unions" d'intel·lectuals. En nombrosos casos, els jurats es neguen a jutjar, els advocats a al·legar, els metges a tractar els seus malalts. Els jutges de pau tanquen les seues sales d'audiència.

VI

La vaga organitza grandiosos mítings, l'animació intensa de les masses i l'embogiment del poder creixen paral·lelament, es fomenten entre si. Carrers i places estan cobertes de patrulles a peu i a cavall. Els cosacs provoquen la vaga al desordre: es llencen sobre la multitud, llencen fuetades, colpegen amb el sabre, desapareixen sense advertència, des dels seus llocs d'emboscada.

Llavors la vaga demostra, sempre que pot, que no consisteix simplement en una interrupció del treball per a esperar els esdeveniments, que no és una protesta passiva de braços creuats. Es defensa, i de la defensa passa a l'ofensiva.

En diverses ciutats del migdia, aixeca barricades, assalta les botigues dels armers, s'arma i ofereix una resistència, si no victoriosa, almenys heroica.

En Kharkov, el 10 d'octubre, després d'un míting, la multitud s'apoderà d'un dipòsit d'armes. L'11, prop de la universitat, obrers i estudiants aixecaren barricades. Pals telegràfics foren tombats entravessant els carrers; s'hi afegiren planxes de ferro, procedents de les portes cotxeres, portelles, reixes, caixes d'embalatge, planxes i bigues, unit tot amb fil d'aram. Nombroses barricades es subjectaren sobre bases de pedra; foren posades sobre les bigues pensants llambordes arrencades de la vorera. Cap a l'una de la vesprada, gràcies a aquesta arquitectura senzilla però noble, havien estat aixecades deu barricades. Igualment havien estat obstruïdes les finestres i les entrades de la universitat. El sector fou declarat en estat de setge... Els poders sobre el lloc es confiaren a un cert tinent general, Mau, sobre la bravura del qual no hi havia cap dubte. No obstant això el governador tractà de parlamentar. Usant com a intermediari la burgesia liberal, s'elaboraren les condicions d'una capitulació honrosa. La milícia que s'organitzà fou saludada pels aplaudiments entusiastes dels ciutadans. Restablí l'ordre. Petersburg exigia, però, que *l'ordre* fos aixafat per *la força*. La milícia, a penes constituïda, fou dispersada; la ciutat es trobà de nou en poder dels bergants a peu i a cavall.

En Iekaterinoslav, l'11 d'octubre, els cosacs dispararen traïdorament sobre una multitud pacífica; de seguida, s'aixecaren les primeres barricades. Hi hagueren sis. La major, la barricada mare, es trobava a la plaça de Briansk. Vehicles, rails, pals, un gran nombre d'objectes menuts, tot allò que la revolució, segons l'expressió de Víctor Hugo, pot llançar al cap de l'antic règim, serví per a la construcció. El mateix esquelet de la barricada fou recobert amb una espessa capa de terra. Es cavaren fossats als costats i foren disposats filats davant ells. Des del matí, diversos centenars d'homes es trobaven en cada barricada. El primer assalt fet per les tropes fou fallit; els soldats no s'apoderaren del primer obstacle fins a les tres i mitja. En el moment en què avançaven, dues bombes foren llençades des de l'alt de les teulades, una rere l'altra, hi hagué morts i ferits entre els soldats. Cap al capvespre, l'exèrcit era amo de totes les barricades. El 12, una calma sepulcral regnà en la ciutat. Els soldats netejaven les seues carrabines i la revolució sepultava els seus morts.

El 16 fou dia de barricades a Odessa. Des del matí, als carrers de la Transfiguració i de Richelieu, eren bolcats els vagonets del tramvia, arrancades les banderes, tallats els arbres, amuntonats els bancs. Rodejades de fil d'aram de pues quatre barricades tancaven el carrer en tota la seua longitud. Foren preses pels soldats després d'un combat i agranades per servents.

En moltes altres ciutats hi hagué escaramusses entre la multitud i les tropes, es tractà de construir barricades. Però, en el seu conjunt, les jornades d'octubre no foren més que una vaga política, una gran maniobra per a la revolució, una revista simultània de totes les forces; no fou una vertadera insurrecció.

VII

I no obstant això, l'absolutisme cedí. La terrible sobreexcitació que es féu sentir en tot el país, el torbament que delataven els informes vinguts de les províncies i la profusió dels quals era indiscutible per si mateixa, la incertesa absoluta respecte l'endemà, tot acabà produint un increïble pànic a les files del govern. No podia comptar de forma absolutament segura amb l'exèrcit: els soldats es deixaven veure en els mítings, oficials prenien la paraula per a afirmar que un terç de l'exèrcit estava "amb el poble". La vaga dels ferrocarrils creava, d'altra banda, obstacles insuperables per a la repressió militar. I, en fi, calia pensar en la borsa europea. Aquesta havia comprès que es trobava davant la revolució, i declarava que no desitjava tolerar-la més. Exigia ordre i garanties constitucionals

En haver perdut així el cap, aclaparat, l'absolutisme atorgà concessions. Es promulgà el manifest del 17 d'octubre. El comte Witte esdevingué primer ministre i això (que intente desmentir-nos!) gràcies a la victòria de la vaga revolucionària o, millor, gràcies a la insuficiència d'aquesta victòria. A la nit del 17 al 18, el poble recorria els carrers amb banderes roges, reclamava l'amnistia, cantava *Memòria Eterna* (el rèquiem rus) en els punts de la ciutat on s'havien produït les carnisseries de gener, i cridava "anatema" sota les finestres de *Pobedonotsev* i del *Novoie Vremia*... En el matí del 18 es produí la primera matança de l'era constitucional.

L'enemic no estava aixafat. Només s'havia batut en retirada un cert temps, davant la manifestació sobtada d'una força imprevista. La vaga d'octubre mostrà que la revolució podia d'ara en avant aixecar simultàniament totes les ciutats de Rússia. Aquest pas endavant era immens, i la reacció dirigent mostrà que comprenia la seua importància quan respongué a l'intent d'octubre mitjançant el manifest, d'una banda, i, d'una altra banda, amb la convocatòria de tots els seus efectius per a organitzar el terror negre.

VIII

Fa deu anys, Plekhanov declarava al congrés socialista de Londres:

“El moviment revolucionari rus triomfarà en tant que moviment obrer, o no triomfarà”.

El 7 de gener de 1905, Struve escrivia: “En Rússia no hi ha un poble revolucionari.”

El 17 d'octubre, el govern autocràtic contrasignava la primera victòria seriosa de la revolució, i tal victòria l'havia assolida el proletariat. Plekhanov tenia raó: el moviment revolucionari havia triomfat en tant que moviment obrer.

És cert que la vaga obrera d'octubre es produí no sols amb l'ajuda material de la burgesia, sinó amb el seu suport, en allò que fa a la vaga de les professions liberals. Açò no canvia, no obstant això, res. Una vaga d'enginyers, d'advocats i de metges no podia tenir cap importància per si mateixa. Únicament acresqué en un grau força modest la significació política de la vaga general dels treballadors. Al contrari, subratllà l'hegemonia indiscutible, il·limitada, del proletariat en la lluita revolucionària; les professions liberals que, després del 9 de gener, adoptaren els lemes fonamentals de la democràcia, preconitzats pels obrers de Petersburg, en octubre se sotmeteren al mètode de lluita que constitueix la força específica del proletariat: declararen la vaga. De tots els intel·lectuals, el grup més revolucionari, el dels estudiants, havia introduït des de temps enrere a les universitats el procediment de lluita per la vaga, pres de les fàbriques, i això malgrat les solemnes protestes de tot el professorat liberal. L'hegemonia revolucionària del proletariat s'afermà a continuació per l'extensió de la vaga als tribunals, a les farmàcies, a les administracions dels zemstvos i a les dumes municipals.

La vaga d'octubre fou la demostració de l'hegemonia proletària en la revolució burgesa i, al mateix temps, la de l'hegemonia de la ciutat sobre un país de camperols.

El vell poder de la terra, divinitzat per l'escola populista, fou reemplaçat per l'*autoritat absoluta de la ciutat capitalista*.

La ciutat s'havia fet ama de la situació. Havia concentrat riqueses immenses, havia assolit la vinculació del camp mitjançant el ferrocarril; per aquest camí havia assimilat les millors forces d'iniciativa i de creació en tots els dominis de la vida; havia subjugat materialment i moral tot el país. En va la reacció intenta avaluar la importància proporcional de la població urbana i es consola pensant que Rússia és encara una nació de camperols. El paper polític de la ciutat moderna no es pot mesurar amb la simple xifra dels seus habitants, així com tampoc el seu paper econòmic. El retrocés de la reacció davant la vaga de la ciutat, tanmateix el silenci del camp, és la millor prova que hom puga oferir de la dictadura exercida per aquella.

Les jornades d'octubre mostraren que si, en la revolució, l'hegemonia pertany a les ciutats, en les ciutats aquesta hegemonia li correspon al proletariat. Els esdeveniments, però, descobriren alhora que *la ciutat conscientment revolucionària no tenia política comuna amb el camp, que únicament comandava l'instint*.

Les jornades d'octubre plantejaren en la pràctica i en tota la seua amplitud la qüestió: de quina banda es troba l'exèrcit? I han mostrat que de la solució d'aquest interrogant depenia la sort de la llibertat russa.

Les jornades d'octubre suscitaron una orgia de reacció a partir de finals de mes. La força tenebrosa aprofità el moment en què la marea revolucionària descendia per a llançar-se a l'atac amb tota la fúria sanguinària que la caracteritza. El seu èxit fou a causa del fet que la vaga revolucionària, abandonant el martell, encara no havia empunyat l'espasa. Les jornades d'octubre provaren a la revolució, de manera feridora, que li calia estar armada.

Organitzar el camp i vincular-lo a la ciutat; assolir l'estreta adhesió de l'exèrcit; prendre les armes, tals són les simples i considerables deduccions que imposaren al proletariat la lluita i la victòria d'octubre.

Sobre aquestes deduccions es recolza d'ara en avant la revolució.

En l'estudi que escriguérem en l'època de la "primavera" liberal, davall el títol *Abans del 9 de gener*, assajàrem d'assenyalar les vies que hauria de seguir més tard el desenvolupament de les forces revolucionàries. Aplicàrem tota la nostra energia a ressaltar la importància d'una vaga política de masses, com a mètode indispensable de la revolució russa. Certs polítics perspicaços, homes d'altra banda respectables sota tots els aspectes⁴, ens retreien la recerca d'una recepta de la revolució. Aquests crítics ens explicaven que la vaga, mitjà específic de lluita *per a la classe proletària*, no pot exercir sota les circumstàncies d'una revolució nacional i *burgesa* el paper que preteníem "imposar-li". Els esdeveniments que es produïren, malgrat tantes previsions basades sobre la rutina, tanmateix les teories més "sensates", ens estalvien la necessitat de refutar a aquests honrats crítics. La vaga general de Petersburg, ocasió del drama del 9 de gener, esclatà abans que l'estudi hagués estat publicat: evidentment, la nostra "recepta" no era més que un simple plagi, una còpia de la veritat del moviment revolucionari.

Al febrer de 1905, durant les vagues parcials i caòtiques que suscità el Diumenge Sagnant de Petersburg, escrivíem: "Després del 9 de gener, la revolució no coneixerà descans. No es limita ja a un treball subterrani, ocult a la vista, per a aixecar incessantment nous estrats: ha arribat a fer obertament, amb pressa, la crida de les seues companyies, els seus batallons, els seus regiments i els seus cossos d'exèrcit. La força principal d'aquesta immensa tropa està constituïda pel *proletariat*; per això la revolució procedeix a la crida dels seus soldats mitjançant la *vaga*."

"Una rere l'altra, les professions, les fàbriques, les ciutats abandonen el treball. Els ferroviaris són els iniciadors del moviment, les vies fèrries serveixen de transmissor a aquesta epidèmia. Són formulades exigències econòmiques, satisfetes quasi immediatament, en tot o en part. Però ni el començament de la vaga, ni la seua fi depenen per complet de les reivindicacions presentades, ni de les satisfaccions que s'obtenen. Cada vaga parcial comença no perquè la lluita econòmica quotidiana haja arribat a exigències determinades: al contrari, es fa una selecció d'exigències i se les formula perquè cal la vaga. Hi ha la necessitat de comprovar per si mateix, pel proletariat d'altres llocs, i en fi pel poble sencer, les forces que han estat acumulades, la solidaritat de la classe, el seu ardor combatiu; cal revistar la revolució. Els mateixos vaguistes i els qui els recolzen, i aquells que senten envers ells simpatia, i els que els temen, i els que els odien, tots comprenen o senten confusament que aquesta furiosa vaga que corre bojament d'un lloc a un altre, recupera el seu impuls i passa com un remolí; tots comprenen o senten que no obra per si mateixa, que es limita a complir la voluntat de la revolució que l'envia".

No ens enganyem: sobre el terreny preparat per una campanya de vagues de nou mesos, sorgí la gran vaga d'octubre.

Per al liberalisme, les idees del qual són orgànicament superficials, els esdeveniments de la tardor foren tan imprevisos com els havia estat els del nou de gener. Açò no entrava en l'esquema històric previ del pensament liberal; la vaga era una intrusa i els liberals no l'acceptaren més que *a posteriori*. Encara més, si abans de la

⁴ Es tracta dels escriptors menxevics: Martov, Dan, etc. (1909)

vaga d'octubre el liberalisme, recolzat sobre els congressos de zemstvos, desdenyà la idea d'una vaga general, aquest mateix liberalisme, representat per la seua ala esquerra, després del 17 d'octubre, en haver comprovat el triomf de la vaga, s'alçà contra qualsevol altra forma de lluita revolucionària.

“Aquesta vaga pacífica [escrivia Procopovix en la revista *Pravo (El dret)*⁵], vaga que ha ocasionat un nombre molt menys considerable de víctimes que ho fes el moviment de gener, i que s'ha tancat *amb un colp d'estat*, ha estat una revolució, ja que *ha transformat radicalment el règim governamental de Rússia*”.

“La història [prosegueix] que havia privat el proletariat d'un dels seus mitjans de lluita pels drets populars, la insurrecció i les barricades al carrer, li ha fornit un altre molt més poderós, la vaga política general”.

Concedíem aleshores, certament, una enorme importància a una vaga política de les masses, considerada com a indispensable mètode de la revolució russa, mentre que els radicals com Procopovix es nodrien de vagues esperances basades en l'oposició dels zemstvos. Però no podem admetre de cap manera que la vaga general haja abolit i reemplaçat els antics mètodes revolucionaris. No podem tampoc reconèixer que la vaga d'octubre, per molta estima en què la tinguem, haja “radicalment transformat el règim governamental de Rússia”. Al contrari, tots els esdeveniments polítics ulteriors no s'expliquen més que en raó del fet que la vaga d'octubre *no ha canviat en res* el règim governamental.

Sens dubte, la vaga dels ferrocarrils i del telègraf desorganitzà fins a l'últim grau el mecanisme governamental. I la desorganització s'agreujà amb la durada de la vaga. Però, en perllongar-se, la mateixa vaga trastornava les funcions de la vida, econòmica i social i debilitava necessàriament els obrers. I, finalment, havia de tenir un acabament. Però, des que la primera locomotora estigué a pressió, des que el primer aparell Morse produí el seu tac-tac, el poder que subsistia trobà la possibilitat de reemplaçar totes les palanques trencades i renovar totes les peces avariades de la vella màquina governamental.

En la lluita és extremadament important afeblir l'adversari; és la funció de la vaga. Al mateix temps, posa en peu l'exèrcit de la revolució. Però ni aquest resultat ni aquell constitueixen per si mateixos un colp d'estat.

Cal, a més a més, arrencar el poder als qui el detenen i traspasar-lo a la revolució. Aqueixa és la tasca essencial. La vaga general crea les condicions necessàries perquè aquest treball siga executat, però és, per si mateixa, insuficient per a portar-lo a terme.

El vell poder governamental es recolza sobre la seua força material, sobre l'exèrcit primer que res. Sobre el camí d'un vertader “colp d'estat”, a més del que crega hom haver fet sobre el paper, es troba sempre l'exèrcit. En un moment donat de la revolució, es planteja una qüestió que domina totes les restants: de quin banda estan les simpaties i les baionetes de les tropes? La resposta no es pot obtenir mitjançant una investigació. Pot hom formular moltes observacions justes i precioses sobre l'ample i la regularitat dels carrers modernes, sobre els nous models de fusell, etc., però totes aquestes consideracions tècniques deixen en peu la qüestió de la conquesta revolucionària del poder governamental. La inèrcia de l'exèrcit ha d'ésser superada. La revolució no arriba a aqueix fi més que provocant una col·lisió entre l'exèrcit i les masses populars. La vaga general crea condicions favorables per a aqueix enfrontament. El mètode és brutal, però la història no en coneix un altre.

⁵ *Pravo*, 1905, nº 41. (1909)

Formació del Soviet de Diputats Obrers

Octubre, novembre i desembre de 1905: és l'època culminant de la revolució. Començà per la modesta vaga dels tipògrafs moscovites i es tancà amb el saqueig de l'antiga capital dels tsars lliurada a les tropes del govern. Però amb l'excepció de l'hora final (la de la insurrecció moscovita) el primer lloc en els esdeveniments d'aquest període no li correspon a Moscou.

El paper de Petersburg en la Revolució Russa no es pot comparar amb el de París en la revolució que tanca el segle XVIII. Les condicions generals de l'economia encara primitiva de França, l'estat rudimentari dels seus mitjans de comunicació d'una banda, i per una altra la seua centralització administrativa, permetien a París localitzar de fet la revolució entre les seues muralles. Entre nosaltres succeí ben al contrari. El desenvolupament capitalista suscità en Rússia tants focus revolucionaris separats com centres industrials existien, i aquests, a més, servant la independència i espontaneïtat dels seus moviments, continuaven estant estretament lligats entre si. El ferrocarril i el telègraf descentralitzaven la revolució, tanmateix el caràcter centralitzat de l'estat, i no obstant això, els mateixos mitjans de comunicació donaven unitat a totes les manifestacions locals de força revolucionària. Si hom pot admetre, al capdavant, que la veu de Petersburg haja tingut una influència preponderant, açò no vol dir que tota la revolució estigués concentrada en la Perspectiva Nevski o davant del Palau d'Hivern; significa simplement que les consignes i els mètodes de lluita que preconitzava Petersburg trobaren un poderós ressò revolucionari en tot el país. L'organització de Petersburg, la premsa de Petersburg, proporcionaven models ràpidament adoptats per les províncies. Els esdeveniments que es produïren en els diversos racons del país, a excepció de les rebel·lions de la flota i de les forteses, mai presentaren un valor independent.

Per tant, si tenim dret a col·locar la capital del Neva al centre de tots els esdeveniments amb què acaba 1905, en el mateix Petersburg hem de concedir el lloc més alt al Consell o Soviet de Diputats Obrers. És realment la més important organització obrera que haja conegut Rússia fins avui. A més, el Soviet de Petersburg fou un exemple i un model per a Moscou, Odessa i diverses altres ciutats. Però cal assenyalar sobretot que aquesta organització, que vertaderament emanava de la classe dels proletaris, fou l'organització-típus de la revolució. Tots els esdeveniments giraren al voltant del soviets, tots els fils s'hi nuaren, totes les crides procedir d'ell.

Què era, doncs, el soviets?

El consell dels diputats obrers es formà per a respondre a una necessitat objectiva, suscitada per la conjuntura d'aleshores: calia tenir una organització que gaudís d'una autoritat indiscutible, lliure de tota tradició, que agrupés des del primer moment les multituds disseminades i desproveïdes d'enllaç; aquesta organització havia d'ésser la confluència per a tots els corrents revolucionaris en l'interior del proletariat; havia d'ésser capaç d'iniciativa i de controlar-se a si mateixa automàticament; l'essencial, en fi, era poder posar-la en marxa en vint-i-quatre hores. L'organització socialdemòcrata que vinculava estretament, en els seus amagatalls clandestins, diversos centenars, i mitjançant la circulació de les idees, milers d'obrers a Petersburg, estava en condicions de donar a les masses una consigna que il·luminés la seua experiència natural a la llum fulgurant del pensament polític; però el partit no hauria estat capaç d'unificar per un nexu viu, en una sola *organització*, els milers i milers d'homes de què es componia la multitud: en efecte, el partit sempre havia realitzat l'essencial del seu treball en laboratoris secrets, als caus de la conspiració que les masses ignoraven. L'organització dels socialistes revolucionaris patia de les mateixes malalties de la vida subterrània, agreujades fins i tot per la seua impotència i inestabilitat. Les dificultats

existents entre les dues fraccions igualment fortes de la socialdemocràcia, d'una banda, i la seua lluita amb els socialistes revolucionaris d'una altra banda, feien absolutament indispensable la creació d'una organització *imparcial*. Per a tenir autoritat sobre les masses, l'endemà de la seua formació, s'havia d'instituir sobre la base d'una representació molt àmplia. Quin principi calia d'adoptar? La resposta era òbvia. En ésser el procés de producció l'únic nexa que existia entre les masses proletàries, desproveïdes d'organització, no hi havia una altra alternativa sinó atribuir el dret de representació a les fàbriques i els tallers⁶. Es tenia com a exemple i precedent la comissió del senador Txidlovski. Una de les dues organitzacions socialdemòcrates de Petersburg prengué la iniciativa de la creació d'una administració autònoma revolucionària obrera el 10 d'octubre, en el moment en què s'anunciava la major de les vagues. El 13 a la nit, a l'edifici de l'Institut Tecnològic, se celebrà la primera sessió del futur soviè. Només estaven uns trenta o quaranta delegats. Fou decidit cridar immediatament el proletariat de la capital a la vaga política general i a l'elecció de delegats. “La classe obrera [deia la crida redactada en la primera sessió] s'ha vist obligada a recórrer a l'última mesura de què disposa el moviment obrer mundial: la vaga general... En el termini d'uns dies, han de produir-se esdeveniments decisius a Rússia. Determinaran per a molts anys la sort de la classe obrera; hem de marxar, doncs, per davant dels fets amb totes les forces disponibles, unificades sota l'ègida del nostre soviè comú...”.

Aquesta decisió d'importància incalculable fou adoptada per unanimitat; ni tan sols hi hagué debat sobre el principi de la vaga general, sobre els mètodes que convenien, sobre els fins i les possibilitats que es podien contemplar, i foren no obstant això aquestes qüestions les que suscitaron, poc de temps després, una lluita ideològica apassionada a les files del nostre partit alemany. No hi ha cap necessitat d'explicar aquest fet per les diferències psicològiques de les nacionalitats; al contrari, és a nosaltres els russos als qui podria hom retraure una predilecció malaltissa vers les filigranes de la tàctica i l'abús de les subtileses en el detall. La raó vertadera de la conducta adoptada es troba en el caràcter revolucionari del període. El soviè, des del moment que fou instituit fins al de la seua pèrdua, romangué sota la poderosa pressió de l'element revolucionari, el qual, sense perdre's en consideracions vanes, desbordà el treball de la intel·liguència política.

Cadascun dels nivells de la representació obrera estava predeterminat, “la tàctica” a seguir s'imposava de manera evident. No calia examinar els mètodes de lluita, a penes es comptava amb el temps de formular-los...

La vaga d'octubre marxava amb pas segur cap al seu apogeu. Al capdavant del seguici, avançaven els obrers del metall i la impremta. Foren els primers a entrar en combat i formularen de forma neta i precisa, el 13 d'octubre, les seues consignes polítiques.

“Declarem la vaga política [proclamava la fàbrica d'Obukhov, aquesta ciutadella de la revolució] i lluitarem fins al final per la convocatòria de l'Assemblea Constituent sobre la base del sufragi universal, igualitari, directe i secret, a fi d'instaurar en Rússia la república democràtica”.

⁶ Hi havia un delegat per cada grup de cinc-cents obrers. Les petites empreses Industrials s'unien per a forma grups d'electors. Els joves sindicats reberen, igualment, el dret de representació. Cal dir, no obstant això, que aquestes normes no eren observades molt rigorosament; determinats delegats no representaven més que a cent o dos-cents obrers o, fins i tot, menys. (1909)

En promulgar les mateixes consignes, els obrers de les plantes elèctriques declaraven: “Units amb la socialdemocràcia, lluitarem per les nostres reivindicacions fins al final i afirmem davant tota la classe obrera que estem disposats a combatre amb les armes a la mà per l’alliberament total del poble”.

L’exigència del moment era definida de manera encara més atrevida pels obrers tipògrafs que enviaven, el 14 d’octubre, els seus diputats al soviat: “Reconeixent que la lluita passiva és per si mateixa insuficient, que no basta d’abandonar el treball, decidim: que és necessari transformar les tropes de la classe obrera en vaga en un exèrcit revolucionari, és a dir, organitzar immediatament companyies de combat. Que aquestes companyies s’ocupen d’armar la resta de les masses obreres, si és necessari mitjançant el saqueig de les armeries i arrabassant les seues armes a la policia i l’exèrcit allí on es pugui”. Aquesta resolució no es quedà en meres paraules. Les companyies de tipògrafs armats assoliren un èxit notable en apoderar-se de les grans impremtes que serviren per a la publicació de les *Notícies del Soviet de Diputats Obrers (Izvestia)*; reteren serveis inapreciables en ocasió de la vaga de correus i telègrafs.

El 15 d’octubre, encara treballaven majoritàriament les fàbriques tèxtils. A fi d’arrossegar a la vaga els abstencionistes, el soviat elaborà tota una sèrie de mitjans graduats, des de les exhortacions fins a l’ús de la violència. No es veié obligat, però, a recórrer a aquest extrem. Si les crides impreses romanien sense efecte, bastava amb l’aparició d’una multitud de vaguistes, a vegades fins i tot d’uns quants homes, perquè hom aturés el treball.

“Jo passava davant de la fàbrica Pecqueliu [informa al soviat un dels diputats]. Veig que hi treballen. Truque. ‘Diga que és un diputat del soviat obrer’. ‘I què vol vostè?’, pregunta el gerent. ‘En nom del soviat, exigisc que la seua fàbrica tanque immediatament’. ‘Bé, a les tres abandonarem el treball’.”

El 16 d’octubre, totes les fàbriques tèxtils estaven ja en vaga. Només al centre de la ciutat estaven obertes les botigues. Als barris obrers, tot comerç havia cessat. En ampliar la vaga, el soviat s’ampliava i afirmava a si mateix. Tota fàbrica que abandonava el treball nomenava un representant i l’enviava, proveït dels papers necessaris, al soviat. En la segona sessió, quaranta grans factories estaven ja representades, així com dues fàbriques i tres sindicats: els dels tipògrafs, empleats de magatzem i comptables. A aquesta sessió, que se celebrà a l’amfiteatre de física de l’Institut Tecnològic, assistia per primera vegada l’autor del present article.

Era el 14 d’octubre: la vaga d’una banda, la divisió a les files del govern d’una altra banda, tot afermava la proximitat d’una crisi. En aquell dia aparegué el cèlebre decret de Trepov: “No disparar a l’aire i no estalviar munició”. L’endemà, el 15 d’octubre, el mateix Trepov reconeixia de sobte que entre el poble, “es feia sentir la necessitat de reunions” i, tot i prohibint els mítings en els establiments d’ensenyament superior, prometia posar tres edificis de la ciutat a la disposició de les assemblees. “Quin canvi en vint-i-quatre hores [escrivíem llavors en *Izvestia* del soviat de diputats obrers]; ahir només estàvem madurs per a la munició i avui ho estem per a les reunions públiques. Aquest truà sanguinari té raó: en les grans jornades de lluita, el poble guanya maduresa d’hora en hora”. Malgrat la prohibició, les escoles superiors estaven atapeïdes a la nit del 14. Les reunions se celebraven en totes bandes. “Nosaltres, reunits ací, declarem [tal fou la resposta que es donà al govern] que el poble revolucionari de Petersburg per nosaltres representat, es trobaria estret a les rateres que ens ofereix el general Trepov. Declarem el nostre propòsit de continuar les nostres assemblees a les universitats, a les fàbriques, als carrers i allí on ens convinga”. A la sala d’actes de l’Institut Tecnològic, on tinguérem ocasió de parlar sobre la necessitat de reclamar de la Duma municipal l’armament de la milícia obrera, ens traslladarem a l’amfiteatre de

física. Allí veiérem per primera vegada el Soviet de Diputats que només existia des de la vespra. Hi havia, sobre els escalons, un centenar de delegats obrers i membres dels partits revolucionaris. El president i els secretaris estaven asseguts a la taula de demostracions. L'assemblea tenia més aire de consell de guerra que de parlament. Ni rastre de verbositat, aqueixa plaga de les institucions representatives! Les qüestions sobre les quals es deliberava (l'extensió de la vaga i les exigències a presentar a la Duma) eren de caràcter purament pràctic i els debats es prosseguien sense frases inútils, en termes breus, enèrgics. Se sentia que cada segon valia un segle. La menor vel·leïtat de retòrica ensopegava amb una resolta protesta del president, recolzada per totes les simpaties de l'austera assemblea. Fou encarregada una diputació especial de formular davant la Duma municipal les reivindicacions següents: 1er adoptar mesures immediates per a reglamentar l'aprovisionament de la massa obrera ; 2on obrir locals per a les reunions; 3er suspendre tota distribució de provisions, locals, fons a la policia, a la gendarmeria, etc.; 4a assignar les sumes necessàries per a l'armament del proletariat de Petersburg que lluita per la llibertat.

Era ben sabut que la Duma estava composta de buròcrates i propietaris; exigències de naturalesa tan radical no tenien un altre objecte que produir l'agitació. El soviets, naturalment, no es feia cap il·lusió sobre aquest punt. No esperava resultats pràctics; tampoc els hi hagué.

El 16 d'octubre, després d'una sèrie d'incidents, diversos intents d'arrest de membres del soviets, etc. (recordem que tot açò succeïa abans de la promulgació del manifest constitucional), una diputació del soviets fou rebuda en "consulta privada" per la Duma municipal de Petersburg. Primer que res, a demanda formal de la diputació, enèrgicament recolzada per un grup de consellers, la Duma decidí que si eren detinguts els diputats obrers, enviaria al *gradonatxalnik* (cap superior de policia) l'alcalde de la ciutat amb l'encàrrec de declarar que els consellers consideraven l'arrest dels diputats com un insult a la Duma. Només després passà la diputació a formular les seues exigències.

"El colp d'estat que té lloc a Rússia [deia en acabar el seu discurs el camarada Radin (l'avui difunt Knuniantz), portaveu de la diputació] és una transformació burgesa que apunta a l'interès de les classes posseïdores. Vos interessa, doncs, senyors, accelerar la seua realització. I si sou capaç de veure un poc lluny, si compreneu de forma vertaderament àmplia els interessos de la vostra classe, heu d'ajudar amb totes les vostres forces el poble per a vèncer l'absolutisme com més aviat millor. No tenim necessitat de l'expressió de la vostra simpatia ni del suport platònic que podríeu concedir a les nostres reivindicacions. Exigim que ens doneu el vostre suport mitjançant una sèrie de gestos pràctics."

"El monstruós sistema d'eleccions ha volgut que els béns d'una ciutat que compta amb milió i mig d'habitants es troben entre les mans de representants d'uns milers de propietaris. El Soviet de Diputats Obrers exigeix (té dret a exigir, no a sol·licitar, perquè representa diversos centenars de milers d'obers, habitants d'aquesta capital, mentre que la vostra veu és només la d'un grapat d'electors), el Soviet de Diputats Obrers exigeix que els béns municipals siguin posats a disposició de tots els habitants de la ciutat per a les seues necessitats. I com que, en aquest moment, la lluita contra l'absolutisme és la tasca més important que s'imposa a la societat, i com nosaltres necessitem per a prosseguir aquesta lluita llocs de reunió, obriu-nos *els nostres edificis municipals!*"

"Necessitem recursos per a continuar la vaga, assigneu els fons de la municipalitat per a aquest objecte i no per a mantenir la policia i els gendarmes!"

“Necessitem armes per a conquerir i guardar la llibertat, assigneu els fons necessaris per a l’organització d’una milícia de proletaris!”.

Sota la guàrdia d’un grup de consellers, la diputació abandonà el saló de sessions. La Duma es negà a satisfer les exigències essencials del soviets i expressà la seua confiança en el policia, protectora de l’ordre.

A mesura que es desenrotllava la vaga d’octubre, el soviets esdevenia, naturalment, el centre que atreia l’atenció general dels homes polítics. La seua importància creixia literalment d’hora en hora. El proletariat industrial havia estat el primer en tancar files al seu voltant. La unió dels sindicats que s’havia adherit a la vaga a partir del 14 d’octubre, hagué de reconèixer, gairebé immediatament, el protectorat del soviets. Nombrosos comitès de vaga (els d’enginyers, advocats, funcionaris del govern) regulaven els seus actes per les decisions del soviets. Sotmetent les organitzacions independents, el soviets unificà en torn seu la revolució.

Al mateix temps, la divisió es feia sentir cada vegada més a les files del govern.

Trepov no escatimava res i acariciava amb la mà les seues metralladores. El 12, es féu col·locar per Nicolau al capdavant de totes les tropes de la guarnició de Petersburg. El 14, donava ordres de no estalviar municions. Dividí la capital en quatre sectors militars, manat cadascun d’ells per un general. En qualitat de general-governador, amenaça tots els venedors de comestibles de fer-los deportar en el termini de vint-i-quatre hores si tanquen les seues botigues. El 16, custòdia les portes de totes les escoles superiors de Petersburg, que són ocupades per les tropes. Sense que la llei marcial siga proclamada, de fet està en vigor. Patrulles a cavall sembren el terror al carrer. Per tot arreu estan acantonades les tropes: als edificis públics, en els establiments de l’estat, als patis de les cases particulars. Mentre els mateixos artistes del ballet imperial s’unien a la vaga, Trepov, incansable, omplia de soldats els teatres buits. Grunya i es fregava les mans, pressentint quelcom important.

S’equivocava en els seus càlculs. Els seus adversaris polítics, representats per un corrent burocràtic que cercava un compromís fraudulent amb la història, s’imposaren. Witte, cap d’aquest partit, fou cridat al poder.

El 17 d’octubre, els esbirros de Trepov dispersaren la reunió del Soviet de Diputats Obrers. Però aquest trobà la possibilitat de reunir-se una vegada més. Decidí que es prosseguiria la vaga amb redoblada energia. Recomanà als obrers que no pagaren ni els seus lloguers, ni les mercaderies que prenién a crèdit abans de la tornada al treball i invità propietaris i comerciants a no mostrar-se exigents envers els obrers. Aqueix mateix 17 d’octubre, aparegué el primer número de les *Notícies del Soviet de Diputats Obrers (Izvestia)*.

I, el mateix dia, signava el tsar el manifest de la constitució.

El 18 d’octubre

El 18 d’octubre fou un dia de gran confusió. Multituds immenses anaven amunt i avall, amb aspecte extraviat, pels carrers de Petersburg. S’havia obtingut una constitució. Què passaria? Què és allò que estava permès i prohibit?

En la inseguretat dels dies anteriors, jo dormia a casa d’un amic que estava empleat al servei de l’estat. El 18 al matí se m’hi apropà, amb l’últim full del *Pravitelstvenni Vestnik (El Monitor)*. Un somriure d’alegria i entusiasme, que d’altra

banda tractava de reprimir el seu escepticisme habitual, es dibuixava sobre el seu fi rostre.

- S'ha publicat el manifest constitucional!
- No és possible!
- Llija.

Ens posàrem a llegir en veu alta. El document expressava primer l'aflicció d'un cor paternal a la vista dels trastorns; tot seguit afirmava que "el dolor del poble és també el nostre dolor"; finalment, prometia de manera categòrica totes les llibertats, el dret de legislar per a la Duma i l'extensió del dret electoral.

Ens miràrem en silenci. Resultava difícil expressar els pensaments i els sentiments contradictoris que despertava el manifest. La llibertat de reunió, la inviolabilitat de la persona, el control sobre l'administració... Naturalment, allí només estaven les paraules. Però, en fi, no eren les paraules mateixes del tsar? Era Nicolau Romanov, el molt august patró dels pogromistes, el Telèmaco de Trepov, l'autor d'aquestes paraules! I aquest miracle s'havia obtingut mitjançant la vaga general. Quan els liberals, onze anys abans, sol·licitaren modestament que existís comunió entre el monarca autòcrata i el seu poble, el junker (oficial noble) coronat els havia estirat fet una orellada com a xiquets roïns, pels seus "somnia absurds". També aquestes paraules eren seues! I ara, es quadrava ben estirat, amb les mans seguint la costura dels pantalons, davant el proletariat en vaga.

- I vostè què pensa?, li preguntí al meu amic.
- Els molt imbècils han tingut por!, respongué.

Era una frase clàssica en el seu gènere. Llegírem el "molt respectuós" informe de Witte, contrasignat pel tsar amb aquesta observació: "A prendre en consideració".

- Té vostè raó, diguí, els imbècils han tingut vertaderament por.

Cinc minuts més tard, estava al carrer. La primera persona amb què em creuí era un estudiant sense alè que portava la seua gorra a la mà. Era un camarada del partit. Em reconegué.

- Aquesta nit, les tropes han disparat sobre l'Institut Tecnològic. Es pretén que s'havia llençat una bomba sobre ells des de l'Institut... És evidentment una provocació... Fa un moment, una patrulla acaba de dispersar a estocades una petita reunió en la Perspectiva Zabalkanski. El professor Tarlé, que havia pres la paraula, ha estat greument ferit. Diuen que ha mort...

- Vaja, vaja... No és un mal començament.

- Hi ha masses de gent que deambulen per tot arreu. S'espera als oradors. Me'n vaig corrent a la reunió dels agitadors del partit. Què penses? De què serà millor parlar? Ha d'ésser ara l'amnistia el tema central?

- Ja s'encarregaran tots de parlar sense nosaltres de l'amnistia. Exigiu que les tropes siguin allunyades de Petersburg. Ni un soldat en vint-i-cinc verstes a la redona...

L'estudiant prosseguí el seu camí corrent i agitant la seua gorra. Una patrulla a cavall passà davant mi. Trepov, doncs, encara no havia desmuntat. La descàrrega dirigida sobre l'Institut era el comentari que afegia al manifest. Aquests mossos s'havien encarregat immediatament de destruir les il·lusions constitucionals.

Passí davant de l'Institut Tecnològic. Seguia tancat i custodiat per soldats. Sobre el mur, estava encara fixada la promesa de Trepov de "no estalviar munició". Al costat d'aquesta declaració, algú havia apegat el manifest del tsar. En les voreres, la gent formava petits grups.

- A la Universitat! clamà una veu. S'hi parlarà.

Seguí als altres. La marxa era ràpida i en silenci. La multitud augmentava de minut en minut. No s'apreciava cap alegria; més bé incertesa i inquietud... Les patrulles

no es deixaven veure, i els agents de policia s'apartaven tímidament de la multitud. Els carrers estaven guarnits amb banderes nacionals.

- Ah! Ah! L'Herodes -exclamà un obrer. Ell, ara, té por...

Li respongueren rialles d'assentiment. L'animació creixia visiblement. Un adolescent arrencà d'una porta cotxera la bandera tricolor amb el seu pal, esgarrà les bandes blaves i blanca i esgrimí ben alt el tros roig que quedava de l'estendard "nacional" per damunt de la multitud. Desenes de persones l'imitaren. Minuts després, una multitud de banderes roges suraven sobre la massa. Els esquinçalls blaus i blancs eren arrossegats, aixafats... Travessàrem el pont i entràrem en Vasilievski Ostrov. Sobre el moll s'havia format un immens embut a través del qual la innumerable multitud discorria pacientment. Tothom intentava aproximar-se al balcó des del qual parlarien els oradors. El balcó, les finestres i la fletxa de la Universitat estaven adornades amb banderes roges. Em costà molt entrar en l'edifici. Prenguí la paraula en tercer o en quart lloc. Des del balcó es descobria un espectacle sorprenent. El carrer estava totalment cobert pel poble apinyat. Les gorres blaves dels estudiants i les banderes roges posaven taques clares sobre aquesta multitud de més de mil ànimes. Regnava un silenci absolut, tots volien escoltar els oradors.

- Ciutadans! Ara que hem posat el peu sobre el pit dels bandits que ens governen, se'ns promet la llibertat. Se'ns prometen els drets electorals, el poder legislatiu. I qui ens ho promet? Nicolau II. De bona gana, per bona voluntat? Ningú s'atreviria a pretendre-ho. Començà el seu regnat felicitant els cosacs per haver disparat sobre els obrers de Iaroslav, i, de cadàver en cadàver, arribà al Diumenge Sagnant del 9 de gener. Hem obligat l'infatigable botxí que tenim sobre el tron a prometre'ns la llibertat. Bon triomf! Però no vos afanyeu a cantar victòria: No és completa. Una promesa de pagament no val una moneda d'or. Creieu que una promesa de llibertat siga ja la llibertat? Aquell de vosaltres que crega en les promeses del tsar, que vinga a dir-ho ací dalt: ens agradarà contemplar aquest ésser estrany. Mireu al voltant vostre, ciutadans, ha canviat quelcom des d'ahir? S'han obert les portes de les nostres presons? No escolteu, com abans, els gemecs i esmussar de dents que ressonen als seus murs maleïts? Han tornat a les seues llars els nostres germans, des del fons dels deserts de Sibèria?...

- Amnistia! Amnistia! Amnistia! - cridar des de baix.

- ...Si el govern hagués volgut sincerament reconciliar-se amb el poble, hauria començat per concedir l'amnistia. Però, ciutadans, creieu que l'amnistia siga tot? Es deixarà sortir avui un centenar de militants polítics per a detenir-ne mil demà. No heu vist al costat del manifest sobre les llibertats l'ordre de no escatimar munició? No s'ha disparat aquesta nit sobre l'Institut Tecnològic? No s'han executat avui càrregues sobre el poble que escoltava tranquil·lament un orador? No continua essent aqueix botxí de Trepov l'amo de Petersburg?

- A baix Trepov!, cridaren novament des de baix!

- A baix Trepov!, però, creieu que és l'únic? No hi ha en les reserves de la burocràcia molts altres truans que poden reemplaçar-lo? Trepov ens governa amb l'ajuda de les tropes. Els soldats de la guàrdia, coberts de la sang del 9 de gener: ací està el seu suport i la seua força. És a ells als qui ordena que no estalvien la munició per als vostres caps i els vostres pits. No podem, no volem, no hem de continuar vivint sota el règim del fusell! Ciutadans, exigim ara que les tropes siguen allunyades de Petersburg! Que no quede un soldat en vint-i-cinc verstes a la redona. Els ciutadans lliures s'encarregaran de mantenir l'ordre. Ningú haurà de patir ni arbitrariedad ni violència. El poble prendrà tots i a cadascun sota la seua protecció.

- Que s'allunyen les tropes de Petersburg!

- ...Ciudadans! La nostra força rau en nosaltres mateixos. Amb l'espasa a la mà, hem de prendre la guàrdia de la llibertat. Quant al manifest del tsar, vegeu: no és més que un full de paper. Ací està davant de vosaltres, i mireu: el rebregue! Ens l'ha donat avui, ens el llevaria demà per a fer-lo trossos, com jo esgarre en aquest moment, davant les vostres mirades, aquest paperot de llibertat...

Dos o tres oradors parlaren després i tots acabaren els seus discursos invitant la multitud a reunir-se, a les quatre, en la Perspectiva Nevski, enfront de la catedral de Kazan, per a marxar des d'allí a les presons a reclamar l'amnistia.

El ministeri de Witte

El 17 d'octubre, el govern del tsar, sotaiguat per la sang i les malediccions dels segles, havia capitulat davant l'aixecament de les masses obreres en vaga. Cap intent de restauració podria mai esborrar de la història aquest esdeveniment. Sobre la corona sagrada de l'absolutisme, la bota del proletari havia aplicat la seua marca inesborrable.

El missatger de la capitulació, tant en la guerra interior com en l'estrangera, fou el comte Witte. Era un plebeu, un estrany, un intrús en l'alta burocràcia; com la gent d'aquest medi, era inaccessible a la influència de les idees generals, dels principis morals i polítics; però en comparació amb els seus rivals, tenia l'avantatge de no estar vinculat per cap de les tradicions de la noblesa, de la cort i de les seues cavallerisses. Açò li havia permès progressar, esdevenir un buròcrata ideal, lliure de compromisos no sols envers la necessitat, la religió, la consciència i l'honor, sinó també cap als prejudicis de la seua classe. S'adaptava així amb major facilitat a les exigències elementals.

El missatger de la capitulació, en la guerra interior dels munters majors, tenia l'aire d'un geni polític.

La carrera constitucional del comte Witte descansa enterament sobre la revolució. Durant deu anys tenidor de llibres no controlat i caixer de l'autocràcia, havia estat, en 1902, relegat pel seu adversari Pleve al lloc sense importància de president del Consell de Ministres. Quan el mateix Pleve "passà a la reserva" per la bomba d'un terrorista, Witte assolí de fer-se valdre, amb el concurs de gelosos periodistes, en el paper de salvador de Rússia. Es comptava amb to significatiu que recolzava totes les mesures liberals del comte Sviatopolsk-Mirski. En ocasió de les derrotes que patírem en orient, aquest home perspicaç movia el cap. En vigílies del 9 de gener, respongué als liberals espantats: "Sabeu que no dispose del poder". Així, els atemptats terroristes, les victòries japoneses i els esdeveniments revolucionaris li obriren el camí. De Portsmouth, on havia afegit la seua rúbrica a un tractat dictat per la finança mundial i els seus agents polítics, tornà triomfador. Hom hauria pogut creure que era ell, Witte, i no el mariscal Oyama, qui havia assolit totes les victòries de l'Orient Llunyà. Sobre aquest home providencial es concentrava l'atenció del món burgès en la seua totalitat. A París, el periòdic *Le Matin* havia exposat en vitrina un tros de secant que Witte havia aplicat sobre la seua signatura en Portsmouth. Tot en ell excitava l'interès del ximple: la seua estatura colossal, els seus descurats pantalons, i fins i tot el seu nas mig aixafat. L'audiència que obtingué de l'emperador Guillem fixà encara més sòlidament sobre el seu cap l'aurèola de gran home polític. D'altra banda, la seua entrevista secreta amb l'emigrat Struve mostrava que podria aconseguir l'adhesió del liberalisme més "sediciós". Els banquers se sentien transportats d'alegria: aquest home sabia assegurar-

los el pagament regular dels seus interessos. Witte recuperà amb un aire satisfet i segur de si mateix el seu lloc sense autoritat; pronuncià discursos liberals en el comitè i, especulant visiblement sobre les perturbacions, declarà que la diputació dels ferroviaris en vaga representava “les millors forces del país”. No s’havia equivocat en els seus càlculs: la vaga d’octubre l’elevà al rang de ministre autòcrata de la Rússia constitucional. Witte féu la seua nota més liberal en el “molt respectuós informe” que exposava el seu programa. Intenta en ell elevar-se des del punt de vista de l’avantcambra i del cortesà, des del punt de vista de les coves i del fisc, a l’altura de les idees polítiques més generals. L’informe reconeix, en efecte, que l’agitació que s’ha apoderat del país no és simplement l’obra d’agitadors; que prové d’haver-se trencat l’equilibri entre les tendències de la “societat” pensant i les formes exteriors de la seua existència. Si, no obstant això, es fa a una banda el medi per al qual aquest informe estava escrit, si se’l considera com el programa d’“un home d’estat”, hom se sorprèn per la indigència del pensament, el caire evasiu i covard de la forma, la manca de precisió del llenguatge, fet en realitat per a les coves. La declaració sobre les llibertats públiques és presentada sota un aspecte confús, que subratlla més l’energia dels comentaris pels quals són limitades aquestes llibertats. Quan s’atreveix a prendre la iniciativa d’una reforma constitucional, Witte ni tan sols pronuncia el nom de constitució. Espera realitzar-la insensiblement en la pràctica recolzant-se sobre persones que ni el seu nom poden tolerar. Però, per a això, requereix la tranquil·litat. Declara doncs que, d’ara en avant, els arrestos, les confiscacions i les execucions tindran lloc, tot i que sobre la base de les antigues lleis, “en l’esperit” del manifest del 17 d’octubre. En la seua truaneria simplicitat, esperava que la revolució capitulés immediatament davant el seu liberalisme com el dia anterior l’autocràcia havia capitulat davant la revolució. Cometia un groller error.

Si Witte rebé el poder gràcies a la victòria o, més ben dit, gràcies a la semivictòria de la vaga d’octubre, les mateixes circumstàncies que li procuraren l’ascens el col·locaren en una situació sense sortida. La revolució no es mostrà prou forta com per a demolir la vella maquinària governamental i construir-ne una nova amb els elements de la seua pròpia organització. L’exèrcit romaní en les mateixes mans. Tots els vells administradors, des dels governadors de província fins als caps de policia, elegits per al servei de l’autocràcia, servaren els seus llocs. Les antigues lleis seguiren igualment en vigor, en espera de la promulgació d’unes altres de noves. D’aquesta manera, l’absolutisme, com a fet material, subsistia íntegrament. Romania el mateix títol, perquè al nom d’autòcrata seguí adherir el de tsar. És cert que les autoritats reberen l’ordre d’aplicar les lleis de l’absolutisme “en l’esperit” del manifest de 17 d’octubre. Però era com si li haguessen proposat a Falstaff lliurar-se a l’orgia amb un “esperit de castedat”. Com a resultat, els autòcrates locals de les seixanta satrapies russes perderen completament el cap. Tant es posaven a la cua de les manifestacions revolucionàries i saludaven militarment la bandera roja, com parodiaven Gessler, exigint que la població es descobrís davant ells, com a representants de la persona sagrada de Sa Majestat, ja autoritzaven els socialdemòcrates a sol·licitar a les tropes que prestaren jurament, ja organitzaven obertament matances contrarevolucionàries. El resultat fou una anarquia completa. No existia el poder legislatiu. Ni tan sols se sabia en quin moment i com serien convocats els representants d’aquest poder.

Cada vegada eren majors els dubtes sobre si alguna vegada arribaria a reunir-se l’Assemblea. Per damunt d’aquest caos, el comte Witte servava el seu equilibri, esforçant-se en mistificar Peterhof i la revolució i, possiblement, en mistificar-se a si mateix més que ningú. Rebia innumerables diputacions, radicals i reaccionàries, es mostrava igualment previngut amb les unes com amb les altres, exposava confusament

els seus plans davant els corresponsals d'Europa, redactava tots els dies comunicacions governamentals, en les que suplicava amb to llagrimós als alumnes dels instituts que no participaren en les manifestacions organitzades contra el poder, i recomanava totes les classes dels instituts i totes les classes de la societat, l'autodomini i la tornada a un treball regular; en una paraula, feia totes les estupideses imaginables.

Com a contrapartida, els elements contrarevolucionaris de la burocràcia no perdien el seu temps. Havien après a les seues pròpies expenses a apreciar l'ajuda de les "forces socials": per tot arreu suscitaven organitzacions de pogromistes, i sense tenir en compte la jerarquia burocràtica oficial, s'unien estretament, tenint a més un home propi en el mateix ministeri, un home dit Durnovo. Es tractava d'un dels més vils representants de la vil burocràcia russa, un canalla a qui l'inoblidable Alexandre III s'havia vist obligat a expulsar dient: "Lleveu-me aquest porc de la meua vista!" Hom tragué Durnovo del poal de fem per a servir-se'n, en qualitat de ministre de l'interior, com a contrapès del cap "liberal" del gabinet. Witte acceptà aquesta col·laboració deshonrosa fins i tot per a ell i veié així el seu propi paper reduït a una ficció, així com el manifest havia estat reduït per la pràctica burocràtica. Després d'haver publicat tota una sèrie d'escrits confusos, redactats segons l'esperit liberal de les coves i fatigosos per a tothom, Witte arribà a la conclusió que la societat russa mancava del més rudimentari sentit polític, de tota força moral i d'instints socials. Constatà el seu propi fracàs i preveié que una sagnant política de repressió seria inevitable com a mesura preparatòria per a la instauració del nou règim. Però no es jutjava cridat a complir aquesta obra, creia no tenir "les capacitats necessàries" i prometé cedir el seu lloc a un altre. Mentia una vegada més en aquesta ocasió. Primer ministre sense autoritat, menyspreat de tots, servà el seu lloc durant tot el període de desembre i gener, mentre que l'amo de la situació, Durnovo, amb les mànigues arromangades, realitzava el seu treball de carnisser contrarevolucionari.

Els primers dies de la "llibertat"

El mateix dia de la publicació, el soviets digué, clarament i neta, allò que pensava. Els representants del proletariat exigiren: l'amnistia, la dimissió de la policia de dalt a baix, l'allunyament de les tropes, la creació d'una milícia popular. Comentant aquesta resolució en un article de fons de *Izvestia* escrivíem: "De manera que se'ns dóna una constitució. Ens és concedida la llibertat de reunió, però les reunions són assetjades per la tropa. Se'ns ha donat la llibertat de paraula i no ha estat tocada la censura. Se'ns ha donat la llibertat de la ciència, però les universitats estan ocupades pels soldats. Se'ns ha donat la inviolabilitat de la persona, però les presons estan atapeïdes. Se'ns ha donat a Witte, però s'ha deixat Trepov. Se'ns ha donat una constitució, però l'autocràcia roman. Se'ns ha donat tot, i no tenim res" I esperen encara un apaivagament? Es veuran decebuts. "El proletariat sap allò que vol i allò que no vol. No vol aqueix bergant de policia que s'anomena Trepov, ni aqueix cortesà liberal que s'anomena Witte; no vol ni al llop, ni a la rabosa. No vol la *nagaika* embolicada en el pergamí de la constitució".

El soviets emet llavors aquesta decisió: "*la vaga general continua.*"

Les masses obreres executen la voluntat del soviets amb una unanimitat sorprenent. Cap fum surt de les xemeneies de les fàbriques; són aquelles com els testimonis muts de la incredulitat dels barris obrers en què no ha penetrat la il·lusió constitucional. No obstant això, a partir del 18, la vaga perd el seu caràcter combatiu. Es

transforma en una grandiosa manifestació de desconfiança. Però heus aquí que la província, a la que ha desbordat la capital en la seua lluita, torna al treball. El 19, acaba la vaga a Moscou. El Soviet de Petersburg fixa la tornada al treball per al 21 d'octubre al migdia. Abandonant l'últim el camp de batalla, organitza una admirable demostració de disciplina proletària: invita milers i milers d'obrers a reprendre les seues ferramentes el mateix dia i a la mateixa hora.

Abans que conclogués la vaga d'octubre, el soviets pogué apreciar l'enorme influència que havia adquirit en una setmana: ho veié el dia en què, a petició de les multituds, es posà al seu capdavant i per a desfilar amb elles pels carrers de Petersburg.

El 18, cap a les quatre de la vesprada, centenars i milers de persones s'havien reunit davant la catedral de Kazan. La consigna era: amnistia. La multitud volia marxar a les presons, sol·licitava ésser dirigida i avançà cap al lloc on celebraven la seua sessió els diputats obrers. A les sis de la vesprada, el soviets designa tres dels seus membres per a conduir la manifestació. Ostentant benes blanques sobre el cap i en el braç, aguaiten en la finestra del tercer pis. Baix, l'oceà humà respira i s'agita. Les banderes roges suren sobre la negra superfície com les veles de la revolució. Forts clamors acullen els elegits. El soviets en ple baixa al carrer i se submergeix en la multitud. "Un orador!" Desenes de braços es tendeixen cap a l'orador; un instant més i es troba en peu a coll d'un desconegut. "Amnistia! A les presons!" Himnes revolucionaris, crits sense fi... Sobre la plaça de Kazan i prop de la d'Alexandre, els caps es descobreixen: ací s'uneixen als manifestants les ombres de les víctimes del 9 de gener. S'hi canta en el seu honor *Memòria Eterna* i *Caiguéreu en sacrifici*... Les banderes roges passen davant de la casa de Provedonostsev. S'eleven xiulets i malediccions. Les escolta el vell voltor? Podria aguaitar sense por: en aquest moment, ningú el tocava. Que el vell criminal contemple amb els seus propis ulls al poble revolucionari que s'ha fet amo de Petersburg! I endavant!

Dues o tres illes de cases més, i la multitud es troba davant la presó de detenció preventiva. Arriben notícies que un fort destacament de soldats es troba emboscats en la mateixa. Els guies de la manifestació decideixen avançar-se per a un reconeixement. En aquest moment s'apropa una diputació de la Unió d'Enginyers (més tard se sabé que la meitat dels membres d'aquesta diputació havien usurpat el seu títol), i anuncia que l'ucàs d'amnistia està ja signat. Totes les cases de detenció estan ocupades per tropes, i la Unió pot afirmar, de font segura, que d'aproximar-se la multitud a les presons, Trepov té les mans lliures i per consegüent es fa inevitable l'efusió de sang. Després de posar-se ràpidament d'acord, els representants del soviets dispersen la multitud. Els manifestants juren que si l'ucàs no es promulga, es reuniran davant la crida del soviets i marxaran sobre les presons.

La lluita per l'amnistia es produí en tots els punts del país. A Moscou, el 18 d'octubre, una multitud enorme obtingué del general governador l'alliberament immediat dels presoners polítics la llista dels quals fou lliurada a una diputació del Comitè de Vaga⁷ (futur Soviet de Diputats Obrers de Moscou); l'alliberament s'efectuà sota el control d'aquesta diputació. El mateix dia, el poble trencava les portes de les presons de Simferopol, alliberant els presos polítics. A Odessa i Reval, els reclusos sortiren igualment dels seus calabossos davant la petició formal dels manifestants. A Bakú, un intent d'assalt menà a una escaramussa amb les tropes: hi hagueren tres morts i 18 ferits. En Saratov, Windau, Taixkent, Poltava, Kovno... per tot arreu, avançaven les manifestacions cap a les presons. "Amnistia!" no sols les pedres dels carrers sinó fins i tot la mateixa Duma municipal de Petersburg repetia aqueix crit.

⁷ Aquest comitè aviat es desenrotllà per a esdevenir el Soviet de Diputats Obrers de Moscou. (1909)

- Anem, gràcies a Déu! Els felicite, senyors! - declarà Witte, penjant el telèfon i dirigint-se a tres obrers que representaven el soviets.

- El tsar ha signat l'amnistia.

- És una amnistia sencera o parcial, comte?

- L'amnistia és atorgada dins de límits raonables, però tot i això és prou àmplia.

El 22 d'octubre, el govern publicava finalment l'ucàs imperial "sobre l'alleugeriment de la sort de les persones que, abans de la promulgació del manifest, s'haguessen mostrat culpables d'actes criminals contra l'estat"; era un acte de mesquinesa barata, redactat amb tota una graduació de "misericòrdies". Era l'obra lògica d'un poder en el que Trepov encarnava l'estat i Witte el liberalisme.

Però hi hagué una categoria de "criminals d'estat" als qui aquest ucàs no assolí i no podia abastar. Eren aquells als que s'havia torturat, decapitat, estrangulat, espedaçat i afusellat, eren tots els que havien mort per la causa popular. En aquestes hores d'octubre en què les masses revolucionàries s'inclinaven piadosament sobre les places ensagnades de Petersburg, commemorant les víctimes del 9 de gener, hi havia ja als dipòsits de la ciutat nous cadàvers, els dels primers morts de l'era constitucional. La revolució no podia tornar la vida als seus nous màrtirs, resolgué, senzillament, adoptar el dol i fer-los funerals solemnes. El soviets fixa per al 23 d'octubre la manifestació general de les exèquies. Es proposa informar d'això al govern mitjançant una diputació, al·legant certs precedents: el comte Witte havia donat ordre efectivament un dia, de posar en llibertat dos agitadors detinguts en un míting; en una altra ocasió, havia fet obrir de nou la fàbrica estatal del Bàltic, tancada durant la vaga d'octubre. Després d'escoltar les objeccions i advertències dels representants oficials de la socialdemocràcia, l'assemblea decideix fer saber al comte Witte, mitjançant una delegació especial, que el soviets pren sobre si la responsabilitat de l'ordre durant la manifestació i exigeix que siguin allunyades la policia i les tropes.

El comte Witte està molt ocupat i acaba de refusar una audiència a dos generals; però rep sense discussió la diputació del soviets. Una desfilada? Res té personalment a objectar: "Les desfilades d'aquesta mena són perfectament tolerades a Europa occidental". Però açò no li concerneix. És precís dirigir-se a Dmitri Fedorovitx Trepov, ja que la ciutat es troba confiada a la seua custòdia.

- No podem dirigir-nos a Trepov; no tenim els poders necessaris.

- Ho sent. Altrament, podrien comprovar per vostès mateixos que no és de cap manera la bèstia feroç que es pretén.

- I que diu de la famosa ordre: "No estalviar munició", comte?

- Oh! És una frase que se li escapà en un moment de còlera...

Witte fa una trucada per telèfon, Trepov li participa amb deferència el seu desig de "que no s'aboque sang" i espera una decisió. Trepov, altivament, l'envia al *gradonatxalnik*. El comte escriu amb tota rapidesa unes paraules a aquest últim i lliura la lletra a la diputació.

"Prenem la seua lletra, comte, però pretenem servir la llibertat dels nostres actes. No estem segurs d'haver d'utilitzar aquesta nota.

-Ah! Naturalment, naturalment! Res hi he d'objectar."⁸

És un vertader tall en la història d'octubre. El comte Witte felicita els obrers revolucionaris per haver obtingut l'amnistia. El comte Witte desitja que la desfilada se celebri sense efusió de sang, "com en Europa". Poc segur de poder derrocar Trepov,

⁸ "Amb el comte Witte", estudi de P.A. Zlydnev, membre de la diputació, en l'obra col·lectiva titulada: *Història del Soviet de Diputats Obrers de Petersburg*, 1906. El comitè executiu, després d'haver escoltat l'informe de la diputació, prengué la següent resolució: "Encarregar al president del consell de diputats obrers lliurar la seua lletra al president del consell de ministres." (1909)

intenta llavors reconciliar amb ell el proletariat. Representant suprem del poder, se serveix d'una diputació obrera per a sol·licitar al cap de policia que tinga a bé prendre la constitució sota la seua custòdia. Covardia, berganteria, estupidesa! Tal és la divisa del govern constitucional.

En contrapartida, Trepov marxa recte cap avant. Declara que “en aquesta època de trastorns, en el moment en què una part de la població està disposada a aixecar-se, amb les armes a la mà, contra l'altra, cap manifestació sobre el terreny polític, en l'interès mateix dels manifestants, pot ésser tolerada”, i invita els organitzadors de la manifestació a renunciar al seu disseny... “quant a les penoses conseqüències que podrien tenir les mesures de fermesa que haurà de prendre sens dubte l'autoritat policial.” Era clar i nítid com un estocada o un tret de fusell. Armar la canalla de la ciutat a les comissaries, llençar-la sobre la manifestació, ocasionar la confusió i aprofitar-la per a fer intervenir la policia i les tropes, travessar la ciutat com un cicló, deixant al seu darrere la sang, la devastació, el fum dels incendis i la ràbia impotent de la multitud, era l'invariable programa del bergant de policia a qui un idiota coronat havia confiat la sort del país. Els platets de la balança governamental oscil·laven en aquell moment: Witte o Trepov? S'anava a ampliar l'experiència constitucional o a ofegar-la en un pogrom? Desenes de ciutats, durant aquesta lluna de mel, esdevingueren teatres d'esdeveniments atroços els fils dels quals es trobaven en mans de Trepov. Però Mendelssohn i Rothschild preferien la constitució: les lleis de Moisès, com les de la borsa, els prohibeixen el consum de sang fresca. En això raïa la força de Witte. La situació oficial de Trepov fou desmuntada i Petersburg era el seu últim reducte.

El moment estava carregat de responsabilitats. El Soviet de Diputats no tenia cap interès en recolzar Witte, i tampoc el desig de fer-ho, cosa que demostrà uns dies més tard. I baixar al carrer era anar a l'encontre de les mires del general. Naturalment, la situació política no es resumia només en el conflicte que havia sorgit entre la borsa i les cambres de tortura. Era possible situar-se per damunt dels plans de Witte i de Trepov, i cercar conscientment un encontre per a escombrar ambdós. Aquesta era precisament, en la seua direcció general, la política del soviat: mirava ben de front i marxava vers un conflicte. No obstant això, no es creia autoritzat a accelerar la seua arribada. Millor seria més tard. Cercar una batalla decisiva en una manifestació de dolc, en el moment en què l'energia titànica desplegada per la vaga d'octubre començava a decaure, obrint pas a una reacció psicològica temporal de cansament i satisfacció, hauria estat un error monstruós.

L'autor d'aquest llibre (crec necessari esmentar aquest fet perquè, més tard he rebut sovint severes reprotxes al respecte) proposà renunciar a la manifestació projectada en ocasió de les exèquies. El 22 d'octubre, en una sessió extraordinària del soviat, a l'una de la matinada, després de debats apassionats, la moció que havíem preconitzat fou adoptada per indiscutible majoria. Aquest era el seu text: “El Soviet de Diputats Obrers tenia la intenció d'organitzar funerals solemnes a les víctimes d'un govern criminal, el diumenge 23 d'octubre; però la intenció pacífica dels obrers de Petersburg ha indignat tots els representants sanguinaris d'un règim que expira. El general Trepov, que s'ha alçat sobre els cadàvers del 9 de gener i que res ha de perdre en l'estima de la revolució, ha llençat avui un desafiament al proletariat de la capital. Trepov, en la seua insolent declaració, fa entendre que dirigirà contra el pacífic seguici les bandes negres armades per la policia, i que a continuació, amb el pretext d'apaivagament, ensagnarà una vegada més els carrers de Petersburg. A fi de desfer aquest pla diabòlic, el Soviet de Diputats declara que el proletariat de la capital entaularà la seua última batalla al govern del tsar, no al dia i l'hora que esculla Trepov, sinó quan les circumstàncies es presenten de manera avantatjosa per al proletariat organitzat i armat. En conseqüència, el Soviet

de Diputats decideix substituir les exèquies solemnes per imponents mítings que seran organitzats en diversos llocs de la ciutat per a honrar les víctimes; es recorda, a més a més, que els militants caiguts al camp de batalla ens han deixat, en morir, la consigna de multiplicar els nostres esforços per a armar-nos i accelerar la proximitat del dia en què Trepov, amb tota la seua banda policial, siga llençat al munt d'immundícies en què ha d'ésser sepultada la monarquia”.

Els sicaris de Sa Majestat

En el moment de la liquidació de la vaga d'octubre pel soviè, Rússia vivia jornades ombrívoles: els plors d'innocents assassinats, les malediccions furioses de les mares, les raneres dels vells i els rugits de la desesperació pujaven cap als cels des de tots els punts del país. Un gran nombre de ciutats i localitats s'havien transformat en un infern. El fum dels incendis velava els rajos del sol, les flames devoraven carrers senceres, les seues cases i els seus habitants. L'antic règim es venjava de les humiliacions que havia sofert.

Reuní per tot arreu les seues falanges, en tots els amagatalls, en tots els caus. Podia hom reconèixer en aquest exèrcit el petit botiguer i el captaire, el taverner i el seu client habitual, el dependent i el delator, el lladre professional i el lladregot, al petit artesà i el porter de la casa de plaer, el fosc mugic famolenc i el nouvingut del camp a qui atordeix l'estrèpit de la fàbrica. La misèria amargada, les tenebres profundes i el vici que es ven es col·loquen sota el comandament dels privilegis rapaços i de l'alta anarquia.

Aquesta gent s'havia entrenat a les manifestacions de massa, en els seguicis “patriòtics” que formaren al començament de la guerra russojaponesa. És aleshores quan es veieren aparèixer els accessoris indispensables: el retrat de l'emperador, una botella de vodka i la bandera tricolor. Des d'aleshores l'organització regular dels baixos fons reberen un prodigiós desenvolupament: si la massa dels autors de pogroms (en tant que puga parlar-se ací de massa) es recluta gairebé a l'atzar, el nucli d'aquest exèrcit sempre és disciplinat i organitzat militarment. Rep des de dalt i transmet cap avall la consigna, fixa l'hora de la manifestació i la mesura de les atrocitats a cometre. “Pot organitzar-se un pogrom al vostre gust [declarava un cert Kommisarov, funcionari del departament de policia], tindrem deu homes si ho desitja i deu mil si els necessita”⁹.

Quan s'ha de produir un pogrom, tothom ho sap per endavant: es distribueixen crides, articles odiosos apareixen en l'òrgan oficial *Gubernskia Viedomisti* (*La informació provincial*), de vegades fins i tot es publica una gassetta especial. El *gradonatxalnik* d'Odessa signa i llança una proclama per a cridar les bandes negres a la matança. Quan ha estat preparat el terreny, es veu venir als especialistes d'aquest mena d'assumptes, com a actors en gira. Escampen rumors sinistres entre les masses ignorants: els jueus es disposen, sembla, a caure sobre els ortodoxos; els socialistes han profanat una veritable icona; els estudiants han fet miquetes un retrat del tsar. Si no hi ha universitat a la ciutat, s'atribueix aquest sacrilegi a membres del zemstvo liberal o fins i tot a alumnes de l'institut. Són estranyes notícies que es transmeten d'un extrem a un altre del país per telègraf, confirmades fins i tot per personatges oficials. Al mateix

⁹ Aquest fet fou comunicat a la primera Duma pel príncep Urussov, antic sotssecretari d'estat en el ministeri de l'interior. (1909).

temps, els preparatius continuen: es redacten llistes de proscripció en què són esmentades les residències i les persones que els bandits han d'atacar en primer lloc; un pla general és elaborat; es fa venir dels suburbis, per a una data determinada, els miserables, els famolencs. En arribar el gran dia, l'ofici diví és celebrat a la catedral. El bisbe pronuncia un sermó. Al capdavant del seguici patriòtic marxa el clero, amb el retrat del tsar tret de la direcció de policia, amb innumerables banderes nacionals. La música militar acompanya la processó i toca sense parar. Als costats i en cua, la policia. Els governadors saluden el seguici, els caps de policia besen en públic als directors de la banda. Les campanes de les esglésies redoblen. "Descobriu-vos!" Enmig de la multitud estan disseminats instructors especials, vinguts de fora, i membres de la policia local, de civil, però que a vegades, per manca de temps, han servat els pantalons de l'uniforme. Segueixen atentament tot allò que succeeix, animen, exalten la multitud, la fan comprendre que tot està permès i cerquen l'ocasió d'obrir foc. Al començament, només es trenquen vidres, es maltracta els vianants o s'entra de pas en les tavernes on es beu de franc. La música militar repeteix incansablement l'himne rus, *Déu guarde l'emperador!*, l'himne dels pogroms. Si l'ocasió es fa esperar massa, se la provoca: algú escala un graner i, des d'allí dalt, dispara sobre la multitud, quasi sempre a l'aire. Les bandes armades de pistoles per la policia cuiden que el furor de la multitud no es paralitzi per l'espant. Al tret del provocador, responen amb una salva dirigida cap a les finestres d'un pis designat per endavant. Trenquen tot en les botigues i estenen davant del seguici peces de drap i de seda que procedeixen d'un pillatge. Si s'ensopega amb mesures de defensa, les tropes regulars vénen en ajuda dels bandits. Tot retrocedeix davant els fusells... Protegida en la seua avantguarda i a la seua reraguarda per patrulles de soldats, amb un esquadró de cosacs que s'avança a un reconeixement, dirigida per policies i provocadors, acompanyada de mercenaris rondadors voluntaris que tafanegen el guany, la banda es precipita a través de la ciutat en una bogeria d'embriaguesa i de sang¹⁰... El captaire és amo de la situació. Fa un moment encara esclau tremolós, perseguit per la policia, mort de fam, sent que ara cap barrera podria oposar-se al seu despotisme. Tot li està permès, disposa de l'honor com dels béns dels ciutadans, té dret de vida i mort. Si li convé, llençarà al carrer una anciana des de la finestra d'un tercer pis, destrossarà un piano, trencarà amb la cadira el cap d'un lactant, violarà una xiqueta davant els ulls de la multitud, enfonsarà claus en un cos viu... Assassina famílies senceres; arruixa de petroli una casa, fa d'ella un braser i, amb el seu garrot, acaba amb els que es llancen al paviment. Els miserables irrompen en un hospici armeni, decapiten ancians, malalts, dones, xiquets... No hi ha suplici imaginat per un cervell furiós de vi i de fanatisme que li estiga prohibit. Ho pot tot, i a tot s'atreveix... *Déu guarde l'emperador!* Un jove ha vist tan de prop la mort que els seus cabells, en uns minuts, han emblanquit! Un xiquet de deu anys que ha perdut la raó sobre els cadàvers mutilats dels seus pares! Un metge que ha conegut tots els horrors del setge de Port Arthur sense vacil·lar, però que no ha pogut suportar unes hores del pogrom d'Odessa, i se sumeix en les tenebres eternes de la bogeria. *Déu guarde l'emperador!*... Ensagnades, cremades, embogides, les víctimes corren d'una banda a una altra en un pànic de malson, cercant una ombra de salvació. Uns desposseeixen els morts dels seus vestits sagnants, se'ls posen i es giten entre els munts de cadàvers, romanent immòbils en ells durant hores,

¹⁰ "En nombrosos casos, els policies dirigiren la massa de bergants vers les cases, apartaments i botigues dels jueus, per a fer-hi pillatge i devastació; forniren als malfactors de garrots, branques d'arbre, fins i tot ells mateixos participaren en el saquejos, en el pillatge i els assassinats i guiaren la gentada en tots els seus actes." (*Informe del senador Kuzminski a Sa Majestat sobre el pogrom d'Odessa*). "Bandes de brivalls que es lliuraven al saqueig i el pillatge, és la confessió del *gradonatxalnik* Neudgart, victorejaven amb 'bravos' d'entusiasme." El baró Kaulbars, comandant de l'exèrcit, dirigí als agents de policia un discurs que començà així: "Cal dir les coses tal com són. Cal confessar que tots, en el nostre fur intern, aprovem aquest pogrom." (1909).

durant un, dos o tres dies... Altres cauen de genolls davant els oficials, els policies, davant els assassins, estenen els braços, s'arrossegueu en la pols, besen les botes dels soldats, supliquen, demanen socors. La resposta són rialles de borrarxo. "Heu volgut la llibertat, gaudiu-ne!" En aquestes paraules es resumeix la moral, la infernal política dels pogroms... Ebri de sang, el captaire prossegueix el seu camí. Ho pot tot, s'atreveix a tot, és l'amo. El "tsar blanc" li ho ha permès tot, visca el tsar blanc!¹¹ No s'equivoca. És l'autòcrata de tota Rússia i no un altre qui serveix de protector suprem a aquesta *camorra* semigovernamental de bandits i assassins, recolzada per la burocràcia oficial, que agrupa en les províncies més de cent representants de l'alta administració i té per estat major la camarilla de cortesans. Limitat i atemorit, totpoderós i nul d'esperit, presa de prejudicis dignes d'un esquimal, enverinada la sang amb tots els vicis de la raça imperial, Nicolau Romanov, com molts dels del seu ofici, faria la més crapulosa depravació amb una ferocitat apàtica. La revolució, a partir del 9 de gener, el desposseí de les seues insígnies sagrades i d'ara en avant ha d'imposar ell mateix sense vergonya la seua corrupció. Estan lluny els dies en què, romanent ell mateix en l'ombra, s'acontentava amb els serveis de Trepov per a l'organització dels pogroms¹². Ara es mostra orgullós del vincle que l'uneix a la insolent canalla de les tavernes i les companyies disciplinàries. Llançant als peus el principi estúpidament convencional de "la monarquia fora dels partits", intercanvia telegrams amistosos amb bandits reputats com a tals, concedeix audiències a "patriotes", als qui el menyspreu general ha cobert de salivades i, davant les exigències de la Unió del Poble Rus, atorga la gràcia sense excepció als assassins i els saquejadors a qui els seus propis tribunals han condemnat. És difícil imaginar-se un pocavergonya amb menys respecte cap a l'ideal místic de la monarquia: en no importa quin país, no importa quin tribunal es creuria obligat a condemnar aquest vertader i autèntic sobirà a treballs forçats a perpetuïtat, a menys de reconèixer en ell un cas de bogeria completa.

Durant l'ombrívola bacanal d'octubre, comparada amb la qual els horrors de la nit de Sant Bartomeu només semblen un innocent efecte teatral, hi hagué, en cent ciutats, de tres a quatre mil persones assassinades i deu mil mutilades. Les pèrdues materials, estimades en desenes, si no en centenars de milions de rubles, sobrepassen amb molt els danys patits pels propietaris durant les agitacions agràries... Així és com l'antic règim es venjava d'haver estat humiliat!

Quin fou el paper dels obrers en presència de tantes atrocitats?

A finals d'octubre, el president de la Federació de Sindicats dels Estats Units envià, dirigit al comte Witte, un telegrama en què invitava enèrgicament els obrers russos a reaccionar contra els pogroms que amenaçaven la llibertat recentment conquerida. "En nom de tres milions d'obers organitzats [finia el telegrama] i encara més, en nom de tots els obrers dels Estats Units, vos pregue, senyor comte, transmetre aquest missatge als vostres conciutadans, els nostres germans obrers". Però el comte Witte, que es donava algun temps arrere aires de demòcrata en Amèrica del Nord, proclamant que "la ploma és més forta que l'espasa", no trobà vergonyós amagar el telegrama al calaix més secret del seu despatx. El sovieta no fou informat al respecte sinó al novembre, i per camins desviats. Però els obrers russos (i això els honra) no havien esperat les advertències dels seus amics d'ultramar per a intervenir activament en

¹¹ "En una d'aquestes processons, hom portava al capdavant la bandera tricolor, darrere venia la fotografia de Sa Majestat i, immediatament darrere, un plat d'argent i un sac ple d'objectes furtats" (*Informe del senador Turau*). (1909)

¹² "Segons una opinió força estesa, Trepov informa a la Seua Majestat l'Emperador sobre la situació... i influencia sobre la direcció de la política... En haver estat nomenat comandant del Palau, el general Trepov demanà insistentment que hom li assignés fons especials per a mantenir els seus agents especials..." (*Lletra del senador Lopukhin*). (1909)

l'aventura sagnant. En gran nombre de ciutats, organitzaren companyies armades que resistiren a vegades heroicament als bandits, i si la tropa per la seua banda hagués servat almenys la neutralitat, les milícies obreres no haurien precisat cap esforç per a reprimir els desbordaments dels bergants.

“Al costat d'aquest malson [escrivia llavors Nemirovitx-Dantxenko, vell escriptor, absolutament estrany al socialisme i al proletariat], al costat d'aquesta nit de Walpurgis del monstre moribund, considereu la sorprenent fermesa, l'ordre i la disciplina que presidiren el grandios moviment de la classe obrera. Aquests no s'han deshonrat ni per assassinats, ni per pillatges; al contrari, en totes parts han vingut en ajuda de la societat i, certament, s'han mostrat molt més capaços que la policia, els cosacs i els gendarmes de defensar-la contra la bogeria devastadora dels cains sanguinaris. Les companyies obreres s'han format allí on els bergants començaven a manifestar la seua bogeria furiosa. La força nova que entra a l'arena de la història ha aparegut tranquil·la en la consciència del seu dret, moderada pel triomf del seu ideal de bé i de llibertat, organitzada i disciplinada com un vertader exèrcit, sabent perfectament que la victòria per a ella, és la victòria de totes les idees generoses en el nom de les quals la humanitat existeix, de tot allò que satisfà l'home, de tot allò pel que lluita i suporta mil turments”.

No hi hagué pogroms a Petersburg. No obstant això, els preparatius de la matança es feren obertament. Els israelites de la capital vivien en contínua alarma. A partir del 18, en diversos barris de la ciutat, foren maltractats estudiants, obrers agitadors, jueus. Les bandes no es mostraven només en les engires de la ciutat; avancen sobre la Perspectiva Nevski, es llencen sobre els vianants, amb esbrons i xiulets, emprant maces, navalles automàtiques i *nagaiques*. Diversos diputats del soviets veieren atacats, i, per tant, es proveïren de revòlvers. Agents de policia incitaven els comerciants i els seus dependents a atacar el seguici fúnebre que havia de travessar la ciutat el 23 d'octubre... Si les Centúries Negres foren obligades a contentar-se amb una guerra de guerrilles, no fou per culpa seua.

Els obrers es preparaven activament per a defensar la ciutat. Alguns equips es comprometeren a baixar al carrer en el moment que el telèfon els assenyalsés el perill. Les botigues d'armes venien les brownings sense comptar i sense preocupar-se dels límits fixats a aquest comerç per la policia. Però els revòlvers costen cars, els seus preus no són abordables per a la gent del poble: els partits revolucionaris i el soviets arriben difícilment a proporcionar a les seues companyies les armes indispensables. No obstant això, els rumors que anuncien un pogrom es fan cada vegada més amenaçadors. El 29 d'octubre, un poderós impuls arrossega les masses proletàries de Petersburg: cadascun s'arma com pot. Totes les fàbriques, tots els tallers que treballen el ferro o l'acer comencen a fabricar, per la seua iniciativa pròpia, armes blanques. Diversos milers de martells donen forma a punyals, piques, fuets de fil d'aram i maces. A la nit, en la sessió del soviets, els diputats pugen a la tribuna un rere l'altre, exhibeixen els seus ganivets, els blanden ben alt per damunt dels caps i fan públic el jurament fet pels seus electors d'aixafar el pogrom al primer intent. Semblant manifestació podia ja bastar per a paralitzar tota iniciativa dels bandits de professió. Però els obrers no s'hi limitaren. En la raval del Neva, als barris de les fàbriques, organitzaren una vertadera milícia amb serveis de nit regulars. Determinats grups s'encarregaren a més de muntar guàrdia als locals de la premsa revolucionària. Era una mesura indispensable en una època en què el periodista redactava el seu article i el caixista de peu davant la seua caixa, tenien cadascun el seu revòlver en la butxaca...

Armant-se per a la defensa contra les bandes negres, el proletariat s'armava necessàriament contra el poder imperial. El govern ho comprenia molt bé i manifestà la seua inquietud. El 8 d'octubre, *Pravitel'svenni Vestnik (El Monitor)* féu conèixer al públic allò que tothom sabia molt bé sense ell: "En aquests últims temps, els obrers s'armen amb revòlvers, escopetes, punyals, ganivets i piques. Entre els obrers d'aquesta manera armats, i el nombre dels quals s'eleva, segons les nostres informacions, a sis mil, s'ha format un grup que ha pres el nom de milícia, o companyia de protecció, i l'efectiu del qual és d'uns tres-cents homes; aquests obrers recorren els carrers a la nit, en destacaments de deu, sota pretext de mantenir l'ordre; el seu objectiu és en realitat protegir els revolucionaris contra les mesures de la policia o contra l'exèrcit".

Una campanya regular s'obrí a Petersburg contra les milícies. Els seus destacaments foren dispersats, les seues armes confiscades. Però, en aqueix moment, havia passat tot risc de pogrom. En sentit contrari, un altre perill s'anunciava, molt més greu. Si el govern concedia permís als seus franc-tiradors, feia entrar en escena les seues tropes regulars de *batxibuzuks*, els seus cosacs i els seus regiments de la guàrdia; es preparava a entaular una batalla en tota línia.

L'assalt a les bastilles de la censura

El Soviet de Petersburg menà avant una ben bella campanya (ben regulada, d'acord amb totes les exigències de la política i, finalment, victoriosa), per la defensa de la llibertat de premsa. Trobà un fidel company de lluita en una jove però sòlida organització professional i política: el Sindicat d'Obrers de la Premsa.

"La llibertat de premsa [declarava un orador obrer en una poblada reunió del sindicat que precedí la vaga d'octubre], no sols ens és necessària en tant que avantatge polític. És per a nosaltres una reivindicació econòmica. La literatura, arrencada a les tenalles de la censura, permetrà l'expansió de l'art tipogràfic i de les branques industrials que hi estan vinculades". Des d'aleshores, els obrers de la premsa engeguen una lluita sistemàtica contra els reglaments de la censura. Ja abans, durant tot l'any 1905, les tipografies legalment autoritzades havien imprès literatura clandestina. Però aquest treball es realitzava amb tota mena de precaucions i en una mesura força limitada. A partir d'octubre, gran nombre de caixistes s'ocupen de compondre escrits de naturalesa il·legal. A penes se senten molèsties als tallers per a efectuar semblant treball. Al mateix temps, els obrers exerceixen un pressió més forta sobre els editors. Els caixistes exigeixen que la publicació dels periòdics es faça sense tenir en compte els reglaments de la censura i amenacen, si no assoleixen satisfacció, d'abandonar el treball. El 13 d'octubre, es reuneix una conferència de representants dels periòdics. Els rèptils del *Novoie Vremia* es troben, així, al costat dels radicals d'extrema esquerra. I aquest arca de Noè de la premsa petersburgesa decideix "no sol·licitar del govern la llibertat de premsa, sinó realitzar-la pel seu propi compte". Quant de valor cívic en aquesta decisió! Afortunadament, la vaga general protegeix els editors, i la seua audàcia no és posada a prova. La "constitució" ve després en la seua ajuda. Els perills del martiri polític són apartats, a la mirada s'obren perspectives més radiant ja que es pot contemplar un acord amb el nou ministeri.

El manifest del 17 d'octubre no deia res de la llibertat de premsa, el comte Witte explicava, però, a les diputacions liberals que aquest silenci era un signe d'assentiment,

que la llibertat de paraula, que hi era promesa, s'estenia igualment a la premsa. Però, afegia el primer ministre, fins a la promulgació d'una nova llei sobre la premsa, la censura roman en vigor. S'equivocava: la seua censura constitucional fou tan imponent com ell mateix. No foren els editors, foren els obrers els qui ho decidiren.

“El manifest del tsar ha proclamat la ‘llibertat’ de la paraula a Rússia [declarà el soviets, el 19 d'octubre], però l'Administració Principal dels Assumptes de Premsa subsisteix encara, el llapis de la censura continua les seues gestes... La llibertat de la paraula impresa espera a ésser conquerida pels obrers. El Soviet de Diputats decideix que només podran sortir els periòdics els redactors dels quals serveixen la seua independència respecte al comitè de la censura, sense sotmetre els seus números a l'aprovació, i procedisquen com el Soviet de Diputats en la publicació del seu periòdic. Per consegüent, els caixistes i restants camarades obrers de la premsa que concorren amb el seu treball a la publicació dels periòdics, no es posaran a l'obra sinó després d'haver obtingut dels redactors la promesa formal de realitzar la llibertat de premsa. Fins a aqueix moment, els obrers dels periòdics continuaran la vaga i el Soviet de Diputats adoptarà totes les mesures necessàries perquè els camarades en vaga gaudisquen del seu salari. Els periòdics que no se sotmeten a la present decisió seran confiscats als llocs de venda i destruïts, les màquines tipogràfiques seran sabotejades i els obrers que haguessen transgredit la interdicció del soviets seran objecte de boicot.”

Aquesta decisió que, uns dies després, s'estenia a tots els periòdics, llibres i opuscles, constituí la nova llei sobre la premsa. La vaga de la impremta prosseguí amb la vaga general fins al 21 d'octubre. El sindicat d'obers de la premsa decidí no trencar la vaga ni tan sols per a la impressió del manifest constitucional, i la seua voluntat fou rigorosament observada. El manifest no aparegué més que en el *Pravitelstvenni Vestnik* (*El Monitor*), que el componien soldats. Cal afegir-hi que un periòdic reaccionari, *Sviet* (*La Llum*), edità un exemplar clandestí de la proclama del tsar, i ho féu amagant-se dels seus caixistes. *Sviet* pagà car el gest: la seua impremta fou saquejada pels obrers de les fàbriques.

Només nou mesos havien transcorregut des del pelegrinatge de gener cap al Palau d'Hivern! Era possible! Deu mesos abans, aquest mateix poble suplicava al tsar que li concedís la llibertat de premsa! Era cert? No, en veritat el nostre vell calendari mentia. La revolució establí ella mateixa i per a si mateixa el còmput dels seus anys: els seus mesos són lustres, els seus anys, segles.

El manifest del tsar no trobà entre vint mil tipògrafs, un sol subjecte disposat a servir-lo amb les seues mans. Al contrari, les proclames de la socialdemocràcia que comunicaven el manifest amb els comentaris indispensables, es difongueren en enormes quantitats a partir del 18 d'octubre. I el segon número d'*Izvestia* (*Les Notícies*) del soviets, que aparegué aqueix mateix dia, fou distribuït en tots els cantons.

Tots els periòdics declararen després de la vaga que d'ara en avant apareixerien sense preocupar-se de la censura. No obstant això, la majoria no digué una sola paraula sobre el vertader instigador de la mesura. Només *Novoie Vremia*, per la ploma del seu Stolipin, germà del futur primer ministre, expressà una tímida indignació: estàvem totalment disposats, afirmava, a fer aquest sacrifici sobre l'altar de la lliure premsa; però han vingut a nosaltres per a forçar-nos, llevant-nos el plaer que ens hauria donat tal acte d'abnegació. Un cert Batxmakov, editor del reaccionari *Narodni Golos* (*Veü del poble*) i del *Diari de Sant Petersburg*, òrgan diplomàtic que es publicava en francès, no manifestà cap disposició liberal, no volgué fer al mal temps bona cara i somriure quan tenia la mort en l'ànima. Sol·licità del ministeri una dispensa de censura per a les seues proves i exemplars, i imprimí una protesta furiosa en la *Veü del Poble*:

“Violant la llei mitjançant coacció [escrivia aquest cavaller de la reacció policial], encara que per a mi, i és la meua ferma convicció, la llei, per roïna que siga, sempre ha d'ésser observada fins a la seua abrogació regular pel poder legítim, publique a pesar meu el present número sense haver-lo presentat a la censura i reconec que aquest dret no em pertany. Proteste amb tota la meua ànima contra la violència moral que se'm fa, i declare que observaré la llei en quant es presente la menor possibilitat d'això, perquè en aquesta època de perturbacions consideraria com un deshonor ésser posat en el nombre dels vaguistes. Alexandre Batxmakov.”

Aquesta declaració caracteritza a la meravella les vertaderes relacions que existiren llavors entre la legalitat oficial i el dret revolucionari. I, per a ésser just, creiem necessari afegir-hi que la conducta de Batxmakov guanya molt en comparació amb la del periòdic *Slovo (La paraula)*, òrgan de tendència “octubrista”, que sol·licita oficialment del Soviet de Diputats Obrers que li lliure una ordre escrita per a no enviar més els seus números a la censura. Per a transformar tímidament l'antic règim, tals persones necessitaven ésser autoritzades a això per nous caps.

El Sindicat d'Obrers de la Premsa es mantenia infatigablement en guàrdia. Avui, havia de reaccionar contra l'intent d'un editor per a infringir la decisió del soviat i entrar en relacions amb la censura que s'enrampava per falta de treball... Demà havia de prevenir un intent d'un altre tipus: algú volia servir-se de la premsa per a llençar un crida al pogrom. Casos d'aquesta mena sovintejaven cada vegada més. La lluita contra la publicitat dels pogroms començà amb la confiscació de cent mil exemplars d'una proclama, encarregada i signada per “un grup d'obers”; el document instava la població a rebel·lar-se contra “els nous tsars”, és a dir, contra els socialdemòcrates. Sobre el text original de la crida es podien llegir les signatures del comte Orlov-Davidov i de la comtessa Mussina-Putxkina. Els caixistes sol·licitaren instruccions del Comitè Executiu, que els envià la prescripció següent: detenir les màquines, destruir els estereotips, confiscar les proves i els exemplars. Quant a la crida mateixa d'aquells bergants del gran món, el Comitè Executiu l'ha imprimí amb els comentaris apropiats en un periòdic socialdemòcrata.

“Sempre que el text no continga un crida directa a la violència i als pogroms, la impressió es produirà sense impediments”, tal fou el principi general establert de concert pel Comitè Executiu i pel Sindicat d'Obrers de la Premsa. Gràcies als esforços conjugats dels caixistes i del comitè, tota la publicitat dels pogroms fou definitivament exclosa de les impremtes privades: només el departament de policia i la direcció de la gendarmeria, tancant les seues portelles i barrant les seues portes, imprimien ara les crides sanguinàries en màquines a braç arrabassades amb anterioritat als revolucionaris.

La premsa reaccionària apareixia quasi sense dificultats. Hi hagué, certament, en els primers dies, algunes petites excepcions. Sabem que a Petersburg alguns caixistes intentaren un dia afegir observacions a un article reaccionari; també hi hagué un cert nombre de protestes contra els grollers despropòsits que cometien els enemics de la revolució. A Moscou, els caixistes es negaren a imprimir el programa del grup d'octubristes que tot just s'havia constituït.

“Això és, senyors, allò que hom anomena la llibertat de premsa! [gemegava llavors Gutxkov, que havia d'ésser més tard el cap de la Unió del 17 d'octubre, en un congrés de zemstvos]. En veritat, és encara l'antic règim, per l'altre extrem. No ens queda més que utilitzar els recursos d'aquest règim: farem imprimir en l'estranger o bé organitzarem una tipografia clandestina”.

Certament, la indignació dels fariseus de la llibertat capitalista no coneixia límits... Creien tenir raó en el sentit que el caixista no és responsable del text que compon. Però, en aquesta època excepcional, les passions polítiques assoliren tal grau

que l'obrer, fins i tot en l'esfera de la seua professió, no oblidava mai, un sol instant, la seua responsabilitat davant la revolució. Els caixistes de certes publicacions reaccionàries arribaren fins i tot a deixar els seus llocs, condemnant-se així voluntàriament a la penúria. Sens dubte, violaven així "la llibertat de premsa", en negar-se a posar en forma les calúmnies de la reacció o dels liberals contra la classe obrera a què pertanyien. Arribaren fins i tot a la violació dels compromisos del seu contracte.

Però el capital està fins a tal punt penetrat de la metafísica de la violència que comporta la pretesa "lliure contractació", que obliga obrers a realitzar les tasques més detestables, a construir presons i cuirassats, a forjar cadenes i manilles, a imprimir les mentides de la burgesia, que troba sempre acusacions per a aquells que es neguen, en nom de la moral de la seua classe, a executar treballs d'aqueix tipus: el capital hi veu una violació, ja de la "llibertat de treball", ja de la "llibertat de premsa".

El 22 d'octubre, els periòdics russos sortien alliberats de les seues traves seculars. Tot un eixam d'antics i nous periòdics burgesos continuava apareixent: per a ells, la possibilitat de dir-ho tot era una maledicció i no una benedicció, perquè, en aqueixa època, no tenien res a dir; no trobaven, en el seu vocabulari, les paraules que els haurien permès conversar amb el nou lector; la desaparició del gendarme de la censura deixava subsistir el gendarme que portaven al seu interior, la seua prudència obsequiosa davant l'autoritat; entre aquesta confraria que cobria la seua impotència política amb la toga sumptuosa que es denomina raó d'estat, o l'adornava amb els cascavells d'un radicalisme de basar, la veu de la premsa socialista ressonà aleshores clara i valerosa.

"El nostre periòdic és l'òrgan del proletariat revolucionari [declarava llavors *Natxalo (El començament)*, socialdemòcrata]. El proletariat rus, per la seua abnegació en la lluita, ens ha obert el camp de la paraula lliure; posarem la nostra lliure paraula al servei del proletariat rus." Publicistes del socialisme rus, que durant molt de temps havíem viscut com a talps de la revolució, conegueren llavors l'alegria i el valor d'una existència a cel obert, a l'aire lliure, el preu de la llibertat de paraula; nosaltres, que havíem sortit de les tenebres de la reacció, quan els vents rugien, quan per tot arreu volaven òlibes sinistres; nosaltres, poc nombrosos, febles, dispersos, inexperts, gairebé uns xiquets, contra l'espantosa bèstia de l'Apocalipsi; nosaltres, armats només amb una indestructible fe en l'evangeli del socialisme internacional, contra un enemic poderós, cobert de cap a peus amb l'armadura del militarisme internacional. Encoberts, dissimulats en les fissures de la societat "legal", havíem declarat a l'autocràcia una guerra sense quarter; per a nosaltres era qüestió de vida o mort. Quina havia estat la nostra arma? La paraula. Si hom volgués avaluar el nombre d'hores de presó i de llunyanes deportacions que hagué de pagar el nostre partit per cada paraula revolucionària, la lectura de les xifres seria terrible... Espantosa estadística dels nostres recursos nerviosos i de la sang dels nostres cors!

Sobre el llarg camí, sembrat de trampes i d'emboscades que s'estén entre l'escriptor "il·legal" i el lector no menys "il·legal", hi ha tota una sèrie d'intermediaris "il·legals": el caixista, el venedor ambulat, l'agent de propaganda... Quantes tipografies foren confiscades abans d'haver tingut temps de posar-se a treballar! Quantes impremtes no assoliren ni arribar al lector, essent cremades als patis de les comissaries. Quant de treball a pura pèrdua, forces paralitzades, existències trencades!

Els nostres miserables hectògrafs, les premses a braç que fabricàvem nosaltres mateixos en gran secret, aqueixos eren els instruments que oposàvem a les rotatives de la mentida governamental i el liberalisme autoritzat! No era com lluitar amb una destrall primitiva contra el canó Krupp? Es burlaven de nosaltres, ens satiritzaven. No obstant

això, durant les jornades d'octubre, fou la destralt de sílex la vencedora. La paraula revolucionària s'obrí espai, s'embrigà amb la seua pròpia força.

L'èxit de la premsa revolucionària fou immens. A Petersburg, apareixien dos grans periòdics socialdemòcrates; un d'ells comptà des del primer dia amb més de cinquanta mil subscriptors; l'altre, sense esforç, elevà la seua tirada en dues o tres setmanes a cent mil exemplars. El gran periòdic dels socialistes revolucionaris tingué així mateix àmplia difusió. Al mateix temps, la província, que ràpidament s'havia donat una premsa socialista, reclamava, tot i això i amb insistència creixent, les publicacions revolucionàries de la capital.

La situació de la premsa, com en general totes les condicions de la vida política, era força variada i desigual en les diferents regions del país. Tot depenia de la força que podia manifestar la reacció, del vigor que posseïa la revolució. A la capital, la censura de fet no existia. En províncies, s'havia mantingut però, sota la influència dels periòdics de Petersburg, havia afluixat les regnes. La lluita de la policia contra la premsa revolucionària prosseguia a l'atzar, mancava de qualsevol principi, de qualsevulla idea directriu. Es decretava la confiscació de determinades publicacions, però ningú s'encarregava seriosament d'executar aquestes ordres. Els números dels periòdics socialdemòcrates suposadament confiscats, es venien obertament, no sols als barris obrers, sinó en la Perspectiva Nevski. La província devorava la premsa de la capital com el mannà. A l'arribada dels trens correu s'alineaven, a les estacions, llargues files de compradors de periòdics. Les notícies eren discutides. Algú esgarrava amb mà impacient l'embolcall de la *Ruskaia Gazeta* (*Gasetta de Rússia*) i llegia en veu alta els principals articles. Els locals de l'estació estaven abarrotats i semblaven més bé una tumultuosa sala de conferències. Açò es repetia dia rere altre i esdevenia sistema. Però a vegades, fins i tot amb prou freqüència, l'actitud passiva de la policia deixava pas a l'arbitrarietat i a violències desenfrenades. Els sotsoficials de la gendarmeria confiscaven la premsa "sediciosa" de la capital, en els mateixos vagons, i la destruïen per paquets sencers. La policia perseguia amb aferrissament particular les revistes satíriques. Era Durnovo qui dirigia la caça, qui més tard proposà el restabliment de la censura prèvia dels dibuixos. Tenia raons per a això: la caricatura, en autoritzar-se amb l'opinió expressada temps enrere per Alexandre III, fixava invariablement el cap estúpid del ministre de l'interior sobre el cos d'un porc... Durnovo, no obstant això, no estava sol en els seus rancors; tots els ajudants de camp, camarlencs, mestres de cort, munters majors, cavallerissos majors, sentien com ell una set de venjança.

Aquesta colla havia aconseguit tirar mà sobre el projecte de llei concernent la premsa, que el ministre havia elaborat amb l'objecte, es deia, "de realitzar la llibertat de premsa des d'ara, en espera de la sanció legislativa de la Duma d'Estat"; en realitat, el ministeri venia a refrenar la llibertat que, gràcies al proletariat de Petersburg, existia ja de fet. El reglament provisional del 24 de novembre que mantenia la premsa com abans en mans de l'administració, preveia penes no sols per a tota crida a la vaga i per a tota manifestació sinó, també, per als insults a l'exèrcit, la difusió de falses notícies relacionades amb els actes del govern, i per a tota informació errònia en general. A Rússia, és costum que tot "reglament provisional" esdevinga una espècie de llei de les més duradores. Així succeí amb el reglament provisional sobre la premsa. Fou decretat en espera de la convocatòria de la Duma d'Estat; però tots els interessats el boicotejaren, i fou un reglament en l'aire com el mateix ministeri de Witte. No obstant això, la victòria de la contrarevolució al desembre obrí el camí per a la llei de Witte sobre la premsa. Entrà en vigor acompanyada de noves penes previstes per a qualsevol elogi dirigit a un criminal; la utilització de la llei era lliurada a la discreció dels

governadors i caps de policia. Presentada així, la llei subsistí durant la primera Duma, durant la segona i sobreviurà a la tercera...

Per tal d'acabar de descriure la lluita menada avant en nom de la llibertat de premsa, ens queda per relatar mitjançant quins procediments es publicava l'*Izvestia* del Soviet de Diputats Obrers. Perquè la història de la publicació d'aquests butlletins de la revolució il·lustra amb una pàgina interessant el relat de la lluita empresa pel proletariat rus per l'emancipació de la paraula.

El primer número s'imprimí abans del manifest de la constitució, fou imprès en petit format, amb molts pocs exemplars, en una tipografia particular, secretament, mitjançant el pagament de diners. El segon número s'imprimí el 18 d'octubre¹³. Un grup de voluntaris es dirigí a la impremta del *Syn Otetxestva (El fill de la pàtria)*, òrgan radical que, un poc més tard, passà a mans dels socialistes revolucionaris. L'administració quedà perplexa. La situació era confusa i encara no coneixia hom quines conseqüències podria tenir la impressió d'una publicació revolucionària.

- Les coses podrien arreglar-se si ens posàreu en estat d'arrest -declarà un dels membres de l'administració.

- Esteu arrestat -se li respongué.

- Per la força armada -afegí un altre traient de la seua butxaca un revòlver.

- Arrestat! Arrestat! Arrestat! -sonaven veus a l'impremta i les sales de la redacció.

- Deixeu entrar tots els que vinguen, però que no en surta ningú.

- On està el telèfon?... Quede's prop del telèfon!, s'ordenava.

El treball comença; cada moment apareixien noves figures a l'impremta. Arribaven els col·laboradors, els caixistes demanaven el seu sou. Foren cridats els caixistes al taller i col·locats davant de les seues caixes; els col·laboradors del periòdic foren encarregats d'escriure els requadres. El treball marxava a tot ritme.

La impremta de *Obtxestvennaia Polza (La Utilitat Social)* és ocupada. Totes les sortides són tancades i col·locats sentinelles.

A la sala d'estereotípia, es veu arribar l'obrer. Són desmuntades les cobertes i encesa l'estufa. Figures desconegudes apareixen al seu voltant.

- Qui dóna ordres ací? Qui vos ha permès?... exclama un nouvingut i es creu en el deure d'apagar el foc. És rebutjat i amenaçat amb el tancament en una habitació per als trastos. Però, què succeeix ací al capdavant? Se li explica que està imprimint-se el número tres d'*Izvestia* del Soviet de Diputats Obrers.

- Podíeu haver-ho dit abans... És que jo...? Sempre estic disposat... I el treball prossegueix enèrgicament sota la direcció experimentada del patró.

- Com fareu per a imprimir? L'electricitat no funciona! -Exclama el gerent a qui s'acaba de detenir.

- De quina estació la rebeu? La tindrem en mitja hora. El gerent dóna el nom de l'estació, però roman escèptic sobre la declaració que se li ha fet. Fa ja diversos dies que reclama, sense poder obtenir-ne, electricitat almenys per a il·luminar els locals; en la central els mariners han reemplaçat els obrers en vaga i només es proporciona electricitat als establiments de l'estat.

Exactament mitja hora més tard, l'electricitat brilla en les llums i els motors poden funcionar. Els personatges de l'administració mostren llavors una estranyesa

¹³ Tots els episodis que segueixen estan narrats a partir dels records del principal organitzador de les "imprentes volants" del soviè, el camarada Simanovski: *Com hom imprimia les Notícies (Izvestia) del Soviet de Diputats Obrers.* (1909)

barrejada amb una singular deferència. Uns minuts més i l'obrer que havia estat enviat torna amb una nota de l'oficial que està al comandament de la central d'electricitat. "A petició del Soviet de Diputats Obrers, serà proporcionat el corrent elèctric a la casa número 39 del carrer Boltxaia Podiatxeskaia per a la tipografia La Utilitat Social. Signat".

Els agressors i les persones detingudes treballen en comú i amb gran alegria; el número tres té un tiratge d'enorme quantitat d'exemplars.

Finalment, el lloc on s'imprimeix *Izvestia* és conegut per la policia. Es presenta en la tipografia, però massa tard: *Izvestia* han estat retirada i desmuntades les formes. Succeí en una ocasió, però, la nit del 4 de novembre, durant la segona vaga, que la policia assolí trobar i agafar en flagrant delictes la companyia volant d'*Izvestia*. El fet es produí a l'impremta del periòdic *Natxa Khisn (La nostra vida)*, on la tasca es desenrotllava des de feia quasi dos dies. En negar-se els companys a obrir les portes, la policia les forçà. "Recolzats per una companyia d'infanteria, amb la baioneta calada [relata Simanovski] els comissaris i els agents de policia feren irrupció al taller, però es detingueren desconcertats davant el pacífic quadro que descobrien: els caixistes continuaven el seu treball amb tota tranquil·litat sense inquietar-se de les amenaçadores baionetes."

- Tots estem ací per ordre del Soviet de Diputats Obrers -declararen els treballadors-, i exigim l'allunyament de la policia; si es nega a sortir, no podrem respondre per la conservació dels instruments i mobiliari de la tipografia.

Mentre que es prosseguien les converses amb la policia, mentre que aquesta recollia els manuscrits originals i les proves, i les segellava a les taules de treball, els obrers no perdien el seu temps i feien propaganda entre els soldats i els agents de la policia: els llegien a mitja veu la crida que el soviat dirigia als soldats, distribuint-los números d'*Izvestia*. Els noms dels caixistes foren anotats a continuació en una llista i els obrers posats en llibertat; les portes de la impremta foren tancades i segellades, s'hi col·locaren policies com a sentinelles.

Però quan l'endemà el jutge d'instrucció es presentà, no hi trobà res del que cercava. Les portes estaven tancades, els segells intactes, però les formes, les proves, i els manuscrits havien desaparegut. Tot havia estat transportat a la impremta de *La Informació de la Borsa (Birxeviia Vedomosti)*, on la impressió del número sis d'*Izvestia* es feia en aqueix mateix moment sense dificultats. A la nit del 6 de novembre es produí el més arriscat i sorprenent dels actes d'aquesta mena: ens apoderàrem de la immensa impremta del *Novoie Vremia*. L'important periòdic reaccionari consagrà l'endemà dos articles a l'esdeveniment, un dels quals es titulava: "Com s'imprimeix el diari oficial del proletariat."

Vegem de quina manera "la víctima" relata aquest assumpte:

"Cap a les sis de la vesprada, tres joves s'han presentat en l'impremta del periòdic... El gerent tot just acabava d'arribar. Li foren anunciats els nouvinguts als qui féu entrar al seu despatx.

- Faça sortir tothom -digué un dels joves al gerent- necessitem xerrar amb vostè sense testimonis.

- Sou tres i jo un -respongué el gerent. Preferisc que estiga ací algú per a escoltar-nos.

- L'invitem a fer sortir tothom. Que es queden si li sembla a l'habitació del costat: només hem de dir-li dues paraules.

El gerent donà el seu assentiment. Els desconeguts li declararen que estaven allí per ordre del Comitè Executiu i que tenien instruccions de prendre la impremta del *Novoie Vremia* i imprimir el número set d'*Izvestia*.

- No puc dir-los res sobre això -replicà el gerent. La tipografia no em pertany; hauré de parlar amb el patró.

- Li està prohibit a vostè sortir de la impremta; si necessita al seu patró, faça'l venir ací, -respongueren els diputats.

- Puc comunicar-li la seua proposta per telèfon.

- Bé...

El gerent es dirigí vers el telèfon, acompanyat pels dos diputats, i telefonà a Suvorin (fill). Aquest es negà a anar-hi per raons de salut, però envià al seu lloc un membre de la redacció, dit Goldstein. Goldstein descrigué els esdeveniments que seguiren de forma prou verídica, afegint només alguns petits detalls destinats a ressaltar de manera avantatjosa el valor cívic que cregué desplegar en aquesta ocasió. "En apropar-me a la impremta [relata] les becs de gas estaven apagats. Davant de l'establiment i als voltants, hi veí uns grups poc nombrosos i, davant de la porta, uns vuit o deu homes. Al pati, prop de l'entrada hi havia tres o quatre. Hi trobí el cap dels empleats que em conduí al despatx de l'administració. Allí estava el gerent amb tres joves que tenien aspecte d'obriers. En entrar jo, s'alçaren.

- Què tenen vostès a dir-me, senyors?, preguntí.

Per tota resposta, un dels joves em plantà davant els ulls un paper que contenia el mandat del Soviet de Diputats Obrers d'haver d'imprimir el pròxim número d'*Izvestia* en la tipografia del *Novoie Vremia*. Aquesta ordre havia estat escrita sobre un tros de paper i estava marcada amb jo no sé quins segells.

- És ara el torn de la seua impremta -em digué un dels enviats.

Què entén vostè per això d'"és ara el torn"? -preguntí jo.

Hem tirat els nostres números en *La Rússia*, en *La nostra Vida*, en *El Fill de la Pàtria*, en *La Informació de la Borsa*: ara serà en el seu...

Cal que ens done la seua paraula d'honor, en nom seu i en el de Suvorin, de no denunciar-nos abans que hàgem acabat el treball.

- No puc respondre per Suvorin i jo no tinc cap gana personalment, de donar-los la meua paraula d'honor.

- En aqueix cas, no li permetrem sortir.

- Sortiré per la força. Li ho advertisc, estic armat...

- Nosaltres estem armats igualment -respongueren els diputats traient els seus revòlvers.

- Faça venir al guardià i al cap dels empleats, digué llavors un dels diputats al gerent.

Aquest m'interrogà amb la mirada. Fiu un gest d'impotència. Es féu venir el guardià, obligant-lo a desposseir-se de la seua jaqueta. El cap dels dependents també vingué a l'oficina. Tots fórem posats en estat d'arrest. Un minut més tard, sonaven nombrosos passos en l'escala; a la porta de l'oficina, en el vestíbul, es reunien desconeguts. Tenia lloc l'ocupació.

Els tres diputats sortien contínuament, tornaven, desplegaven una gran activitat.

- Permeta'm -diguí a un d'ells-, que li pregunte amb quina màquina tenen vostès intenció de treballar.

- En la rotativa.

- I si se la carreguen?

- Tenim un excel·lent maquinista.

- I el paper, on van a prendre'l?

- Del seu.

- Però açò és un pillatge en regla, un robatori qualificat!

- Què li anem a fer?..."

El senyor Goldstein, al capdavant, s'hi resignà, prometé servir un silenci religiós i fou posat en llibertat.

“Baixí [relatava de nou el mateix]. A la porta cotxera, les tenebres eren absolutes. Prop de l'entrada, enfundat a la jaqueta presa del guardià, un “proletari” muntava guàrdia, proveït d'un revòlver. Un segon féu brillar un misto, un tercer posà la clau al pany. Féu lliscar el forrellat, s'obrí la portella i jo sortí...”

La nit transcorregué tranquil·lament. El gerent de la impremta, a qui s'havia proposat deixar-lo sortir sota paraula, es negà a abandonar el lloc. Els “proletaris” el deixaren tranquil... La composició avançava amb relativa lentitud, atès que els manuscrits es feien esperar. La còpia concernent als assumptes del dia encara no havia estat enviada. Si el gerent aconsellava activar el treball, se li responia: “Tenim temps; res ens reclama fora.” Finalment, cap a les cinc del matí, es feren veure el compaginador i el corrector. Aviat s'aprecià que era gent amb experiència...

“La composició fou acabada a les sis del matí. A continuació ens ocuparem de preparar les formes i fondre l'estereotip. El gas que havia de servir per a calfar el forn de l'estereotípia mancava a causa de la vaga. Foren enviats dos obrers en missió i s'obtingué el gas. Totes les botigues estaven tancades però, durant tota la nit, arribaren sense dificultat provisions. Les botigues s'obrien quan ho volien els proletaris. A les set del matí, es procedí a la impressió del diari oficial del proletariat. Es treballava en la rotativa i la tasca es realitzava sense entorpiments. Durà fins a les onze del matí. Llavors, els obrers abandonaren la tipografia, portant els paquets del periòdic imprès. El transport es féu en cotxes de lloguer reclutats en nombre suficient, des de diversos punts de la ciutat... La policia no fou informada sinó l'endemà i restà glaçada...”

Una hora després de concloure el treball, un fort destacament de policia, recolzat per una companyia d'infanteria, cosacs i empleats, feia irrupció al local del sindicat d'obrers de la premsa per a confiscar el número set d'*Izvestia*. La policia ensopegà amb una resistència de les més enèrgiques. Se li féu saber que els números que quedaven encara (153, sobre els 35.000 que havien estat impresos) no li serien lliurats per les bones. En nombroses imprentes de la ciutat, els caixistes, en saber la intrusió de la policia al local del seu sindicat, aturaren immediatament el treball al que tot just havien tornat després de la vaga d'octubre, per a deixar venir els esdeveniments. La policia oferí un compromís: les persones presents es girarien d'esquena i fingirien no veure res, la policia robaria *Izvestia* i faria constar en el seu procés verbal que la confiscació havia tingut lloc per la força. Però el compromís fou resolutament refusat. La policia no s'atreví a emprar la violència i es retirà en bon ordre sense haver recollit un sol exemplar d'*Izvestia*.

Després de l'ocupació de la impremta del *Novoie Vremia* el prefecte de policia declarà en una ordre del dia que els policies que toleraren al seu districte semblants atemptats serien fets responsables dels mateixos i incorrerien en penes severes. El Comitè Executiu respongué que *Izvestia*, que no es publicava més que durant les vagues generals, continuarien apareixent en el futur com abans, sempre que hi hagués necessitat; i, en efecte, durant la vaga de desembre, el segon Soviet de Diputats Obrers (després de la detenció del primer) publicà quatre números més d'*Izvestia*.

La relació detallada que en féu el *Novoie Vremia* de la incursió que s'havia fet a la seua impremta tingué resultats completament inesperats. Els revolucionaris de províncies seguiren l'exemple de Petersburg i, des d'aleshores, les ocupacions operades sobre les imprentes, per a les exigències de la literatura revolucionària, es multiplicaren en tota Rússia... És precís d'altra banda formular certes reserves sobre la naturalesa d'aquestes operacions. Fem a una banda les imprentes dels periòdics d'esquerra, l'administració de les quals només demanava ésser descarregada de tota responsabilitat

i, per consegüent, es declarava desitjosa d'ésser posada en estat d'arrest. Però l'episodi ressonant del *Novoie Vremia* no hauria estat possible sense el concurs actiu o passiu de tot el personal. Quan el que dirigia les operacions proclamava a l'impremta "l'estat de setge" i rellevava així de tota responsabilitat el personal, prompte desapareixia tota diferència entre els assetjadors i els assetjats; el caixista sota arrest prenia en les seues mans el text revolucionari, l'obrer especialista ocupava el seu lloc davant de la seua màquina i el gerent exhortava tant els seus assalariats com els obrers de fora a accelerar el treball. Els procediments d'ocupació no havien estat rigorosament calculats i la violència física mai hauria assegurat l'èxit; cal descomptar ací l'atmosfera de simpatia revolucionària que només l'activitat del soviets podia fer eficaç.

Serà possible preguntar-se amb estranyesa per què el soviets hagué de recórrer al perillós procediment dels atemptats nocturns per a imprimir el seu periòdic. La premsa socialdemòcrata es publicava llavors obertament. Pel to, diferia poc d'*Izvestia*. Imprimia íntegrament les decisions del soviets, resums de les seues sessions. És cert també que *Izvestia* apareixien gairebé exclusivament durant les vagues generals, quan la resta de la premsa servava silenci. Però hauria depès del soviets per una excepció per als periòdics socialdemòcrates, la publicació dels quals era absolutament legal, i dispensar-se així de la necessitat de cometre atemptats sobre imprentes de la premsa burgesa.

No obstant això, no ho féu. Per què?

Aquesta qüestió, plantejada aïlladament quedaria sense resposta. Però es comprendrà tot si es considera el soviets en el seu conjunt, des de la seua formació, en tota la seua tàctica, com l'expressió organitzada del dret suprem de la revolució en el moment del seu esforç més intens, quan no vol ni pot acceptar cap transacció amb l'enemic, quan marxa cap avant trencant tot allò que troba davant seu, eixamplant mitjançant un empenta heroica el seu territori i arrossegant tots els obstacles. Durant les vagues generals, quan tota la vida social estava suspesa, l'antic règim s'atribuïa un punt d'honor imprimint sense interrupció el seu *Monitor* (*Pravitelsvenni Viestnik*), i ho feia sota la protecció de les tropes. El soviets oposava a aquest procediment el de les seues companyies obreres i publicava l'òrgan de la revolució.

L'Oposició i la revolució

Així, el manifest, en compte de restablir l'ordre, havia contribuït a revelar en tota la seua amplitud l'antagonisme que existia entre els pols socials: d'una banda, la reacció pogromista de la noblesa i de la burocràcia, d'una altra, la revolució obrera. Durant els primers dies, o per dir millor durant les primeres hores, fins i tot semblà que el manifest no havia portat cap canvi en l'estat d'esperit dels elements més moderats de l'oposició. No obstant això, només era una aparença. El 18 d'octubre, una de les més poderoses organitzacions capitalistes, l'Oficina Consultiva de Metal·lúrgics escrivia al comte Witte: "Hem de declarar-ho sense reserves: Rússia només confia en els fets; la seua sang i la seua misèria no li permeten donar crèdit ja a simples paraules". En reclamar una amnistia completa, l'Oficina Consultiva "comprova, amb un plaer particular, que per part de les masses revolucionàries la violència no s'ha manifestat més que dins de límits molt estrets, i que aquestes masses han sabut observar una disciplina vertaderament increïble". L'Oficina declara que "en teoria" és poc donada a afirmar la necessitat d'un sufragi universal; però ha hagut de reconèixer que "la classe

obrera, que amb tanta força havia palesat la seua consciència política i la seua disciplina de partit, ha de participar en l'administració dels assumptes públics”.

Tot això era expressat en termes amplis i generosos, però no duraria molt de temps. Seria massa simple afirmar que estem ací en presència d'una política exclusivament decorativa. Sens dubte, certes il·lusions exercien un gran paper en aquest assumpte: el capital esperava encara que una àmplia reforma política desencadenés immediatament el mecanisme de la indústria, alliberada de tot obstacle. És el que explica que una part considerable dels empresaris (si no fou la majoria), servaren envers la vaga d'octubre una actitud d'amistosa neutralitat. A penes es féu ús del locaut. Els propietaris de les fàbriques metal·lúrgiques del sector de Moscou decidiren refusar els serveis dels cosacs.

Però la major mostra d'aprovació que es donà a les intencions polítiques de la lluita, fou el pagament als obrers dels seus salaris per tot el temps de la vaga d'octubre: amb l'esperança d'una expansió de la indústria sota “el règim de la legalitat”, els empresaris liberals registraren sense discutir aquesta despesa sota la rúbrica de despeses extraordinàries de producció. Però, en pagar als obrers el seu permís, el capital declarà secament: és l'última vegada! La força de l'atac conduït pels obrers li feia comprendre la necessitat de la prudència. Les esperances més volgudes del capital no es veieren justificades: el moviment de les masses, després de la promulgació del manifest, no es calmà; al contrari, de dia en dia manifestava una força major, una independència més absoluta, un caràcter de revolució social millor marcat. Mentre que els plantadors de la producció sucraera es veien amenaçats d'una confiscació de terres, tota la burgesia capitalista, en el seu conjunt, havia de retrocedir pas a pas davant els obrers, augmentant els salaris i disminuint les hores de treball.

Independentment del terror inspirat pel proletariat revolucionari, que s'havia incrementat febrilment durant els dos últims mesos de 1905, certs interessos més estrets però no menys seriosos impulsaven el capital vers una aliança immediata amb el govern. En primer pla, estava una necessitat prosaica però imperiosa, la necessitat de diners; les ànsies dels empresaris i els seus anhels tenien tots per objecte el Banc de l'Estat. Aquesta institució servia de premsa hidràulica a la “política econòmica” de l'autocràcia, de la que Witte fou el gran mestre durant deu anys. De les operacions del banc i, al mateix temps, de l'opinió i les simpaties del ministre depenia el ésser o no ésser de les grans empreses. Entre altres causes, certs préstecs concedits tanmateix els estatuts, el descompte de fantàstiques lletres de canvi i, en general, el favoritisme en el sector de l'economia política contribuïen al viratge de l'oposició capitalista. Quan davall la triple influència de la guerra, de la revolució i de la crisi general, el banc reduí les seues operacions al mínim, gran nombre de capitalistes es trobaren arruïnats. No es preocuparen ja de les perspectives polítiques generals, necessitaven diners costés el que costés. “No creiem ja en les paraules [declararen al comte Witte a les dos del matí, a la nit del 18 al 19 d'octubre], doneu-nos fets.” El comte Witte ficà la mà en la caixa del Banc d'Estat i els distribuï “fets”... Gran quantitat de fets. El descompte s'elevà bruscament. Fou de 138,5 milions de rubles al novembre i desembre de 1905, contra 83,1 milions de rubles per al mateix període en 1904. El crèdit dels bancs privats augmentà de manera encara més considerable: 148,2 milions de rubles a primers de desembre de 1905, contra 39 milions en 1904. Tots els tipus d'operacions es veieren igualment incrementades. “La sang i la misèria de Rússia” que comprovava, com hem vist abans, el sindicat capitalista, foren descomptades pel govern de Witte, i el resultat d'aquesta operació es traduí en la formació de la “Unió del 17 d'octubre”. Així, trobem al capdavant d'aquest partit, no un fervor polític, sinó una simple gratificació. En la persona d'aquests empresaris, organitzats en unions “professionals” o polítiques, el

Soviet de Diputats Obrers trobà des dels seus primers passos un enemic resolt i conscient.

Però si els octubristes tingueren almenys l'audàcia de prendre clarament posició contra la revolució, cal reconèixer el paper vertaderament digne de llàstima que exercí aleshores el partit del radicalisme intel·lectual i petit burgès que, sis mesos més tard, havia d'exercir la seua facúndia sobre les tarimes del Palau de Tàurida. Parlem dels cadets.

En el moment més fort de la vaga d'octubre, tenia les seues sessions el congrés fundador d'aquest partit. Faltaven la meitat dels delegats: la vaga dels ferrocarrils els havia tallat el camí. El 14 d'octubre, el nou partit definí la seua actitud davant els esdeveniments: "El partit, en donar el seu sencer assentiment a les reivindicacions, creu el seu deure declarar-se enterament solidari amb el moviment vaguista. Renuncia resoludament (resoludament!) al pensament d'arribar als seus fins per mitjà de converses amb els representants del poder". Farà tot el que es puga per tal d'impedir una col·lisió, però si no ho assoleix, declara per endavant que les seues simpaties i el seu suport aniran al poble. Tres dies més tard, el manifest de la constitució era signat. Els partits revolucionaris sortiren bruscament dels amagatalls de maledicció on estaven enterrats, i, sense haver tingut temps d'eixugar la suor de sang de què estaven coberts, se sumiren cos i ànima en les masses populars, cridant-les i agrupant-les per a la lluita. Fou una gran època: el martell de la revolució forjava noves ànimes.

Però, ¿què podien fer en aquesta circumstància els cadets, polítics de frac, oradors de fòrum, tribuns dels zemstvos? Esperaren passivament. El manifest existia, però encara faltava el parlament. No sabien quan i com vindria el parlament, i ni tan sols si vindria. El govern no els inspirava cap confiança, la revolució encara menys. El seu somni hauria estat salvar la revolució de si mateixa, però no veien com. No s'atrevien a aparèixer en les reunions populars. La seua premsa era l'expressió de la seua feblesa i de la seua covardia. Es llegia poc allò que imprimien. Així, en aquest període de la Revolució Russa, el més carregat de responsabilitats, els cadets només sabien estar de braços plegats. Un any més tard, Miliukov, que no discutia el fet, s'esforçà en justificar el seu partit, no d'haver negat les seues forces a la revolució, sinó de no haver fet res per obstaculitzar-la. "Tota manifestació d'un partit com el dels constitucional-demòcrates [escriure durant les eleccions de la segona Duma], era absolutament impossible en els darrers mesos de 1905. Aquells que retrauen ara al partit per no haver protestat llavors, mitjançant l'organització de mítings, contra les il·lusions revolucionàries del trotsquisme... no comprenen o no recorden de quin era aleshores l'estat d'ànim del públic democràtic que es reunia en els mítings". Tal és la justificació d'un partit "popular": no s'atreví a aparèixer davant el poble, per por d'espantar-lo!

En aquest període, la Unió de les Unions exercí un paper més avantatjós. La vaga d'octubre es generalitzà amb el concurs actiu dels intel·lectuals radicals. En organitzar comitès de vaga, en nomenar diputacions, suspengueren el funcionament d'institucions sobre les quals els obrers a penes tenien influència. És així com es van detenir els treballs en les administracions dels zemstvos, als municipis, els bancs, en qualsevol classe d'oficines, els tribunals, les escoles i fins i tot al Senat. Cal assenyalar també la importància vertaderament considerable dels socors en diners que l'ala esquerra dels intel·lectuals destinà al Soviet de Diputats Obrers. No obstant això, la idea del paper gegantí que hauria exercit la Unió de les Unions, de creure a la premsa burgesa de Rússia i d'Europa occidental, apareix com absolutament fantàstic quan es considera allò que aquesta Unió féu realment a la vista i amb el coneixement de tothom. La Unió de les Unions serví d'intendència a la revolució i a vegades, quant més, d'auxiliar en el combat. Però mai pretengué prendre la direcció del moviment.

D'altra banda, hauria pogut fer-ho? L'element original de l'agrupació era encara i sempre el filisteu conreat a qui les vicissituds històriques havien rosegat les ales. La revolució el sacsà i elevà per damunt de si mateix. Un matí, en despertar-se, havia demanat inútilment el seu periòdic. En arribar la nit, aqueixa mateixa revolució havia apagat la llum en l'apartament de l'intel·lectual i, sobre el mur tenebrós, havia traçat caràcters de foc anunciant jornades de pertorbació, però, al fi, grans jornades. El filisteu volia creure, i no s'atrevia. Volia prendre impuls i no podia. Tal vegada compreguem millor el drama que es desenrotllava en ell si el contemplem en el moment en què redacta una moció radical i considerem la seua actitud a la seua casa, a la taula, a l'hora del te.

L'endemà de la represa del treball, després de la vaga, aní a visitar una família coneguda on regnava l'atmosfera habitual del radicalisme petit burgès. A la paret del menjador estava fixat el programa del nostre partit que s'acabava d'imprimir en gran format: era el suplement del primer periòdic socialdemòcrata aparegut després de la vaga.

Tota la família estava sobreexcitada.

- No està malament... no està res mal...

- De què es tracta?

- I ho pregunta! El seu programa: faça'l una ullada!

- He tingut ocasió de llegir-lo més d'una vegada.

- No, però, com troba vostè açò?... Escriuen literalment: "El partit es dona com a objectiu polític immediat la demolició de l'autocràcia tsarista -comprèn vostè, *la demolició*- i vol reemplaçar-la per la república democràtica... La re-públi-ca! Comprèn vostè?"

- Crec comprendre-ho.

- I això s'imprimeix en condicions legals, el full es ven davant la mirada de la policia, es pot comprar per cinc copecs no lluny del Palau d'Hivern, no? Però és cert!

- Llavors li sembla bé?

- "Li sembla bé... li sembla bé!", és qüestió ara d'això? Es tracta de mi? Li parle d'ells, en Peterhof, d'aquells als qui els posen açò davant dels nassos. Diga'm, li ho pregue: pot açò agradar-los?

- Ho dubte!

El *pater familias* es mostrava especialment excitat. Dues o tres setmanes abans, encara detestava la socialdemocràcia amb l'estúpid odi que caracteritza el petit burgès radical, infectat des de la seua joventut de prejudicis populistes. Avui un sentiment nou l'embargava: sentiment de veneració barrejat amb inquietud.

- Aquest matí, hem llegit el programa en la direcció de la Biblioteca Imperial, perquè el número els hi ha estat enviat... Ah! Si els hagués escoltat! El director ha fet venir els seus dos adjunts i a mi, ha tancat la porta amb clau i ens ha llegit el programa des de la primera fins a l'última lletra. Paraula, tothom estava sufocat. "Què diu vostè d'açò, Nicolau Nicolaievitx?, m'ha preguntat el director. "No, vostè, vostè, Simon Petrovitx, què diu vostè?"

"Jo, ha respost, sap, he perdut la facultat de parlar. Encara ahir, no estava permès a un periòdic dir la menor cosa d'un comissari de policia. Avui, es declara així, per les bones, francament, a Sa Majestat l'Emperador: vaja's! Aquesta gent no tenen cap preocupació envers l'etiqueta, cap, cap... Pensada i dita..."

"Llavors un dels seus adjunts ha dit:

“El document està redactat d’una forma un poc pesada, caldria un poc més de lleugeresa en l’estil...”

“Simon Petrovitx el mira per damunt de les seues ulleres:

“Amic, no és un fulletà dominical, és un programa, comprèn?”

El programa d’un partit.

- I sap el que han dit per a acabar, aquests senyors de la Biblioteca Imperial? Com, han preguntat, de quina manera és admès hom com a membre del partit socialdemòcrata? Què li sembla?

- Molt bé.

- Hum... Però, en realitat, com entrar en el seu partit? -em pregunta el meu interlocutor després d’un lleuger dubte.

- Res més senzill. La condició essencial, és reconèixer, admetre el programa, després, cal fer-se inscriure en una secció i pagar regularment la seua cotització. El programa li agrada, no?

- Que el diable se’l porte a vostè, no està malament, és indiscutible... Però, què pensa vostè de la situació present? Encara que sap, diga’m, no com a redactor d’un diari socialdemòcrata, sinó amb tota franquesa... Estem lluny encara de la república democràtica, certament, però almenys, tenim la constitució.

- No, al meu parer, la república democràtica està molt més prop i la constitució molt més allunyada del que vostè pensa.

- Que el diable se’l porte! Què tenim, doncs, en aquest moment? No és la constitució?

- No, només el pròleg de la llei marcial.

- Què...? Vostè bromeja! Parla en el seu argot de periodista. Ni vostè mateix s’ho creu. Fantasies! Bestieses!...

- No, és el més pur realisme. La revolució creix en força i en audàcia. Veja el que succeeix a les fàbriques i els tallers, als carrers... Considere finalment el full de paper fixat sobre la seua paret. Fa quinze dies, no s’hauria atrevit a posar-lo ací. Quant a ells, allí, en Peterhof, què pensen?, li preguntaria jo a la meua vegada. Viuen encara, s’agafen a l’existència. Encara disposen de l’exèrcit. Creu vostè que cediran les seues posicions i es rendiran sense combat? De cap manera! Abans de deixar lliure el lloc, faran ús de totes les forces de què disposen, fins a l’última baioneta.

- Però, el manifest? L’amnistia? Són fets, fets!

- El manifest no és més que la declaració d’una treva momentània, per a respirar un poc. L’amnistia?... Des de les seues finestres, veu vostè la fletxa de la fortalesa de Pere i Pau: no s’ha mogut. La presó de les Creus tampoc. El servei de seguretat tampoc... Dubta vostè de la meua sinceritat, Nicolau Nicolaievitx. Doncs bé, puc dir-li açò: personalment, estic en les condicions requerides per a beneficiar-me de l’amnistia, però no tinc cap pressa per a fer la meua declaració legal. Visc i continuaré vivint fins al desenllaç amb papers falsos. El manifest no ha canviat res en la meua situació des del punt de vista jurídic i en la meua conducta.

- En aquest cas, vostès potser haurien d’observar un poc més de prudència en la seua política.

- Com és això?

- No parlar de la demolició de l’autocràcia.

- ¿De manera que s’imagina vostè que si ens expressem més cortesament, Peterhof ens concedirà la república i la confiscació de les terres?

- Hum... Jo em dic que de totes maneres exageren un poc...

- Això ho veurem... De moment, adéu: és l'hora per a mi d'anar a la sessió del soviat. A propòsit, per a la seua entrada en el partit. Només té vostè que dir una paraula, i l'ingressarem; és qüestió de dos minuts.

- Gràcies, moltes gràcies... No tinc pressa... La situació és encara tan incerta... Tornarem a parlar-ne... Adéu, adéu!...

La vaga de novembre

De perill en perill, d'escull en escull, el ministeri d'octubre cobria lentament el seu camí. Cap a on marxava? El mateix ho ignorava.

Als dies 26 i 27 d'octubre, esclatà en Cronstadt, a tres tirs de canó de Petersburg, un motí militar. Un cert nombre de soldats conscients de la situació política tractaven de contenir la massa, però el furor de la multitud explotà. Els millors elements de l'exèrcit, veient que no podien detenir el moviment, es posaren al capdavant. No obstant això, no tingueren la sort d'impedir els pogroms incitats per les autoritats, en els quals el paper principal correspongué a les bandes del famós taumaturg Joan de Cronstadt, que arrossegaren al seu darrere una obscura multitud de mariners. El 28, Cronstadt fou declarada en estat de setge i aixafat el malaurat motí. Els millors soldats i mariners es veien amenaçats per la pena capital.

El dia de la presa de la fortalesa de Cronstadt, el govern volgué donar una seriosa advertència al país; declarà l'estat de setge en tota Polònia: era un gran os que el ministeri del manifest es decidia per primera vegada a llançar als gossos de Peterov, després d'onze dies d'existència. El comte Witte assumí tota la responsabilitat d'aquesta mesura: en la comunicació governamental, mentia descaradament, fent al·lusió a una temptativa temerària (!) de separatisme per part dels polonesos i prevenint-los que es comprometien en una via perillosa "de la que havien conegut més d'una vegada les dures proves". L'endemà, per a no trobar-se captiu de Trepov, es veié obligat a batre's en retirada: reconegué que el govern es referia no tant als esdeveniments reals com a les conseqüències possibles del seu desenvolupament, "a causa de l'excessiva impressionabilitat dels polonesos". Així l'estat de setge era, a la seua manera, un tribut constitucional que es concedia al temperament polític del poble polonès.

El 29 d'octubre, un cert nombre de comarques dels governs de Txernigov, de Saratov, i de Tambov, on s'havien declarat pertorbacions agràries, foren proclamades en estat de setge. Segons semblava els mugics de Tambov es distingien igualment per una "excessiva impressionabilitat".

Les dents en la societat liberal tremolaren de terror. Aquest sector responia mitjançant gestos desdenyosos als coquetejos de Witte, però en el fons de la seua ànima, hi tenia ferma esperança. I ara, darrere de l'esquena de Witte es mostrava amb seguretat Durnovo, que tingué suficient esperit com per a adoptar per al seu ús l'aforisme de Cavour: "L'estat de setge és un mitjà de govern de què se serveixen els imbècils."

L'instint revolucionari suggerí als obrers que deixant impune l'atac obert de la contrarevolució, donaven forces al seu desvergonyiment. El 29, el 30 d'octubre i l'1 de novembre, se celebraren en la majoria de les fàbriques de Petersburg grans mítings en què es reclamava del soviat enèrgiques mesures de protesta.

El primer de novembre, després de violents debats, en una reunió nombrosa i tumultuosa, el soviat adoptà, per indiscutible majoria, la decisió següent:

“El govern continua marxant sobre cadàvers. Lliura als seus consells de guerra els valerosos soldats de l'exèrcit i de la flota de Cronstadt que s'han aixecat per a defensar els seus drets i la llibertat del poble. El govern rodeja el coll de la Polònia oprimida amb la soga de l'estat de setge.

El Soviet de Diputats Obrers invita el proletariat revolucionari a manifestar, per mitjà de la vaga política general, de la que ja ha constatat la força amenaçadora, i per mítings de protesta, la seua solidaritat fraternal amb els soldats revolucionaris de Cronstadt i el proletariat revolucionari de Polònia.

Demà, 2 de novembre, al migdia, els obrers de Petersburg deixaran el treball als crits de: A baix la pena de mort! A baix la llei marcial a Polònia i en tota Rússia!”

L'èxit de la crida sobrepassà totes les esperances. La vaga d'octubre només havia acabat quinze dies abans, havia consumit molta energia i, no obstant això, els obrers de Petersburg abandonaren els tallers amb una unanimitat sorprenent. Abans de migdia, el 2 de novembre, totes les grans fàbriques i factories que tenien representants en el soviet ja aturaven. Gran nombre d'empreses industrials, mitjanes i petites, que no havien participat encara en la lluita política, s'adherien ara a la vaga, elegien diputats i els enviaven al soviet. El comitè regional de la xarxa de vies fèrries de Petersburg adoptà la decisió del soviet, i tots els ferrocarrils, excepte el de Finlàndia, interromperen el seu trànsit. En total, el nombre dels vaguistes de novembre sobrepassà el de gener i fins i tot el d'octubre. No obstant això, els correus i telègrafs, els cotxes de lloguer, els tramvies de cavalls i la majoria dels dependents de comerç no s'uniren al moviment. Entre els periòdics només apareixien: *Pravitelstvenni Vietsnik*, *Viedomosti Petersburgskavo Gradonatxalstva* (La informació de la Prefectura de Petersburg) i *Izvestia*; els dos primers sota la protecció de les tropes, l'últim sota la de les companyies obreres armades.

El comte Witte fou pres absolutament d'improvís. Quinze dies abans, creia que, estant el poder entre les seues mans, només hauria d'exhortar, guiar, detenir, amenaçar, portar en una paraula les coses com volgués... La vaga de novembre, protesta indignada del proletariat contra la hipocresia governamental, desconcertà totalment al gran estadista. Res caracteritza millor la seua manca de comprensió de les coses de la revolució, el seu torbament pueril davant els fets i, al mateix temps, la seua altiva suficiència, que el telegrama mitjançant el qual s'imaginava calmar al proletariat. Aquest és el seu text íntegre:

“Germans obrers, poseu-vos al treball, renunciieu al motí, tingueu pietat de les vostres dones i dels vostres fills. El sobirà ens ha ordenat aplicar la nostra sol·licitud a la qüestió obrera. Amb aquest objecte, Sa Majestat Imperial ha constituït un Ministeri del Comerç i la Indústria, la funció del qual serà establir relacions equitatives entre obrers i patrons. Doneu-nos el temps necessari i es farà per vosaltres tot el possible. Seguiu els consells d'un home que vos vol bé, que sent simpatia envers vosaltres. Comte Witte”.

Aquest impúdic telegrama, en què una covarda còlera que dissimula el seu ganivet, pren aires d'altiva benevolència, fou rebut i llegit en la sessió del soviet, el 3 de novembre, i provocà una tempestat d'indignació. Amb ressonant unanimitat, fou adoptat immediatament el text de resposta que proposàrem, i que fou publicat l'endemà en *Izvestia*:

“El Soviet de Diputats Obrers, després d'haver escoltat la lectura del telegrama del comte Witte als seus ‘germans obrers’, expressa en primer terme l'extrema estranyesa que li causa la gosadia d'un favorit del tsar que es permet anomenar ‘germans’ als obrers de Petersburg. Els proletaris no tenen cap vincle de parentiu amb el comte Witte.

Sobre el fons de la qüestió, el soviet declara:

1.- *El comte Witte ens invita a apiadar-nos de les nostres dones i dels nostres fills. El Soviet de Diputats Obrers invita tots els obrers, com a resposta, a comptar quantes noves viudes i quants nous orfes figuren a les files de la classe obrera des del dia en què el comte Witte prengué el poder.*

2.- *El comte Witte assenyala la graciosa sol·licitud del sobirà respecte al poble obrer. El Soviet de Diputats Obrers recorda al proletariat de Petersburg el Diumenge Sagnant del 9 de gener.*

3.- *El comte Witte ens prega que li donem el ‘temps necessari’ i ens promet fer pels obrers ‘tot el possible’. El Soviet de Diputats Obrers sap que Witte ha trobat ja el temps per a lliurar Polònia als botxins militars, i el mateix soviet no dubta que el comte Witte farà tot el que es pugui per a ofegar el proletariat revolucionari.*

4.- *El comte Witte declara ésser un home que ens vol bé i que sent simpatia envers nosaltres. El Soviet de Diputats Obrers declara que no té cap necessitat de la simpatia dels favorits del tsar. Exigeix un govern popular sobre la base del sufragi universal, igualitari, directe i secret”.*

Persones ben informades afirmaven que el comte va tenir un sufocació en rebre la resposta dels seus “germans” en vaga.

El 5 de novembre, l’agència telegràfica de Petersburg comunicava: “Quant als rumors que s’han estès en províncies respecte a la institució d’un consell de guerra sumaríssim i de l’aplicació de la pena de mort als simples soldats i mariners que han participat en els desordres de Cronstadt, estem autoritzats per a declarar que tots els rumors d’aquest gènere són prematurs (?) i desproveïts de qualsevol fonament... Cap consell de guerra sumaríssim ha jutjat o jutjarà els culpables dels esdeveniments de Cronstadt”. Aquesta declaració categòrica no indicava una altra cosa que la capitulació del govern davant la vaga, i aquest fet no podia, certament ésser dissimulat per l’asserció infantil relativa a “rumors en províncies” mentre el proletariat de Petersburg, amb la seua protesta, havia suspès la vida comercial i industrial de la capital. Quant a Polònia, el govern havia entrat encara més prompte en la via de les concessions en declarar que tenia intenció de suspendre la llei marcial en els governs del regne de Polònia en el moment que l’“agitació hagués decaigut.”¹⁴

A la nit del 5 de novembre, el comitè executiu, estimant que havia assolit el seu zenit el moment psicològic, presentà, en la sessió del soviet, una moció destinada a finir la vaga. Per a caracteritzar la situació política d’aleshores, citarem el text del discurs llegit pel portaveu del comitè executiu:

“S’acaba de publicar un telegrama del govern que declara que els mariners de Cronstadt seran jutjats, no per un consell de guerra sumaríssim, sinó pel consell de guerra de la regió.

Aquest telegrama no és una altra cosa que la prova de la feblesa del govern tsarista i la prova de la nostra força. De nou, podem felicitar el proletariat de Petersburg per haver assolit una immensa victòria moral. Però parlem amb franquesa: si no s’hagués produït aquesta declaració governamental, hauríem tingut d’invitar, malgrat tot, els obrers de Petersburg a suspendre la vaga. Segons els telegrames d’avui, és visible que en totes bandes de Rússia la nostra manifestació política està en declivi. La nostra vaga actual no tenia més que el caràcter d’una demostració. No és sinó des d’aquest punt de vista que podem apreciar el seu èxit o el seu fracàs. El nostre objectiu directe i immediat ha estat demostrar a l’exèrcit que es desperta, que la classe obrera està amb ell, que no l’abandonarà als ultratges i a les violències sense dir

¹⁴ La llei marcial fou abolida per un ucàs del 12 de novembre. (1909)

una paraula. No hem guanyat el cor de tot bon soldat? Qui podria negar-ho? En aquestes condicions, és possible afirmar que no hem obtingut res? Es pot considerar el cessament de la vaga com una derrota per a nosaltres? No hem mostrat a tota Rússia que, uns dies després de la gran lluita d'octubre, mentre que els obrers no havien tingut encara temps de guarir les seues ferides, la disciplina de les masses era tan gran que bastava amb una paraula del soviets perquè tots els proletaris aturaren el seu treball com un sol home? Mireu! Aquesta vegada les fàbriques més endarrerides, que mai havien aturat el treball, s'adheriren a la vaga i els seus diputats es troben entre nosaltres, en el soviets. Els elements avançats de l'exèrcit han organitzat mítings de protesta i participat d'aquesta manera en la nostra manifestació. No és una victòria? No és un brillant resultat? Camarades, hem fet allò que havíem de fer. La borsa europea ha rendit novament els honors de la salutació a la nostra força, a la nostra energia. Ha estat suficient de conèixer la decisió del Soviet de Diputats Obrers perquè aquesta informació fos seguida d'una notable baixada dels nostres valors en l'estranger. Així, cada una de les nostres decisions, siga una resposta al comte Witte, o al govern en el seu conjunt, ha suposat un colp decisiu a l'absolutisme.

Alguns camarades exigeixen que la vaga continue fins que els mariners de Cronstadt siguin portats davant un jurat de la sala del criminal i fins a l'abrogació de la llei marcial a Polònia. En altres termes, volen que la vaga se sostinga fins a la caiguda del govern actual, perquè (cal adonar-se'n, camarades) contra la nostra vaga el tsarisme emprarà totes les seues forces. Si s'estima que el fi de la nostra manifestació era derrocar l'autocràcia, és clar que no ho hem assolit. Des d'aquest punt de vista, hauríem d'haver ofegat la indignació en els nostres pits i renunciar a la manifestació que hem fet per a protestar. Però la nostra tàctica, camarades, no està establida sobre aqueix pla. Les manifestacions que organitzem, són batalles successives. El fi perseguit és desorganitzar l'enemic i conquerir les simpaties de nous amics. I, quina simpatia pot ésser més important per a nosaltres que la de l'exèrcit? Compreneu-ho bé: quan discutim la qüestió de saber si cal continuar, si o no, la vaga, de fet preguntem si la vaga ha de servir el seu caràcter de demostració o transformar-se en batalla decisiva, és a dir, conduir-nos a la victòria completa o a la derrota. No temem ni les batalles ni les derrotes. Les nostres derrotes no són més que esgraons que ens condueixen a la victòria. Se ho hem provat ja més d'una vegada als nostres enemics. Però, per a cada batalla, cerquem les condicions més favorables. Els esdeveniments treballen per a nosaltres i nosaltres no tenim cap raó per a forçar la seua marxa. Digueu-me, si vos sembla, a qui resulta avantatjós retardar l'hora del combat decisiu: a nosaltres o al govern? L'avantatge és per a nosaltres, camarades! Perquè demà serem més forts que avui, i despús-demà més forts que demà. No oblideu, camarades, que només des de fa poc ens permeten les circumstàncies organitzar mítings per a milers de persones, unificar les masses del proletariat i dirigir-nos mitjançant la paraula revolucionària impresa a tota la població del país. Cal aprofitar el millor possible aquestes circumstàncies per a una àmplia propaganda, per a l'organització de les files del proletariat. El període de preparació de les masses, l'acció decisiva s'ha de prolongar tot el que podem, potser un o dos mesos, a fi que després marxem com un exèrcit ben agrupat, ben organitzat. Seria certament més avantatjós per al govern afusellar-nos immediatament, ja que encara no estem disposats per al combat final. Alguns camarades experimenten avui, com al dia en què renunciàrem a la manifestació dels funerals, el dubte següent: si ens batem en retirada en aquest moment, sabrem aixecar una vegada més les masses? No es calmarà la multitud? Vos responc: creieu que el règim actual pugua fer allò que cal per a l'apaivagament? Tenim raons per a inquietar-nos, per a témer que en el futur no hi haja esdeveniments que obliguen el poble a

aixecar-se? Creieu-me, aquests esdeveniments no mancaran, seran massa nombrosos: el tsarisme se n'encarregarà. No oblideu, a més a més, que encara tenim davant nosaltres una campanya electoral que ha de posar en peu tot el proletariat revolucionari. ¿I qui sap si la campanya electoral no ha d'acabar amb una explosió, si el proletariat no farà saltar per l'aire el poder existent? Dominem, doncs, els nostres nervis i no intentem marxar per davant dels esdeveniments. Hem de confiar en el proletariat revolucionari. S'ha calmat després del 9 de gener? Després de la comissió de Tsidlovski? Després dels esdeveniments del Mar Negre? No, l'onada revolucionària puja sense parar i no està lluny el moment en què es trencarà sobre el règim de l'autocràcia.

“El que ens espera és una lluita decisiva i sense quarter. Detinguem de moment la vaga, satisfets amb la victòria moral que ha assolit, i apliquem totes les nostres forces a crear i assegurar allò que més necessitem: l'organització, de nou l'organització, sempre l'organització. Només cal mirar entorn nostre per a veure que, en aquest domini, cada dia ens porta noves conquestes.

En aquest moment, els ferroviaris i els funcionaris de correus i telègrafs s'organitzen. Per l'acer dels rails i pel fil del telègraf, faran una sola foguera amb totes les llars revolucionàries del país. Ens donaran la possibilitat d'aixecar, arribat el moment, tota Rússia en vint-i-quatre hores. Cal preparar-se per a aqueix moment i elevar al més alt nivell la disciplina i l'organització. Al treball, camarades!

“Per ara, és indispensable passar a l'organització militar dels obrers, al seu armament. Que es constituïsquen en cada fàbrica grups de combatents, per deu homes, amb un cap elegit, per centenes amb un centurió, i que un comandant prengui l'autoritat sobre aquests batallons. Que s'impulsi la disciplina en aquests grups fins a tal punt que tota la fàbrica pugui posar-se en marxa a la primera crida. No oblideu que en l'hora del compromís decisiu, només podem comptar amb nosaltres mateixos. La burgesia liberal comença ja a considerar-nos amb desconfiança i hostilitat. Els intel·lectuals demòcrates dubten. La Unió de les Unions que s'ha unit de tan bona gana a nosaltres durant la primera vaga, sent molta menor simpatia per la segona. Un dels seus membres em deia un d'aquests dies: ‘Amb les vostres vagues, indisposeu la societat contra vosaltres. És possible que espereu vèncer l'enemic amb les vostres pròpies forces?’ Li recordí el moment de la revolució francesa en què la Convenció decretà: ‘El poble francès no tractarà amb un enemic que ocupa el seu territori’. Un dels membres de la Convenció exclamà: ‘És que heu conclòs un tractat amb la victòria?’ Hom li respongué: ‘No, hem conclòs un tractat amb la mort’.

“Camarades, quan la burgesia liberal, es diria que orgullosa per haver traït, ens pregunta: ‘Sols, sense nosaltres, penseu poder lluitar? Heu conclòs un tractat amb la victòria?’ li llancem a la cara la nostra resposta: ‘No, hem conclòs un tractat amb la mort’.

Per indiscutible majoria, el soviets adoptà la decisió següent: “Suspènere la manifestació de vaga el dilluns 7 de novembre, al migdia”.

Foren repartits a les fàbriques cartells amb la resolució del soviets, i apegats a la ciutat. Al dia i l'hora fixats, la vaga es detingué a l'uníson, com havia començat. Havia durat cent vint hores, tres vegades menys que la llei marcial a Polònia.

La importància de la vaga de novembre no consisteix certament en haver salvat del nus escorredor unes desenes de mariners; seria poca cosa en una revolució que devora les existències per desenes de milers. La seua importància no rau tampoc en què obligués el govern a suprimir, com més aviat millor, la llei marcial a Polònia; un mes més o menys sota el règim de les lleis d'excepció no és res per a un país que tant ha sofert. La vaga d'octubre fou un crit d'alarma dirigit al país sencer. ¿Qui sap si una

furiosa bacanal de reacció no s'hauria desencadenat en tot el país, en el cas d'haver tingut èxit l'experiència llençada a Polònia? Però el proletariat estava ací, demostrà que "existeix, vigila i està disposat per a tornar colp per colp"¹⁵. En aquesta revolució que, per la solidaritat que palesaren les races tan diverses del país, fa un contrast magnífic amb els esdeveniments de 1848 a Àustria, el proletariat de Petersburg, en nom de la pròpia revolució, no podia abandonar silenciosament en mans de la impacient reacció els seus germans de Polònia, no tenia dret a fer-ho. I, des del moment que es cuidava del seu propi futur, no podia ignorar, no tenia dret a ignorar la rebel·lió de Cronstadt. La vaga de novembre fou un crit de solidaritat llançat pel proletariat, per damunt dels caps del govern i de l'oposició burgesa, als presoners del quarter. I el crit fou escoltat.

El corresponsal de *El Times*, en el relat que féu de la vaga de novembre, recollia aquestes paraules d'un coronel de la guàrdia: "Malauradament, no pot negar-se que la intervenció dels obrers que han pres la defensa dels amotinats de Cronstadt ha tingut una influència moral molt lamentable sobre els nostres soldats". En aquesta "lamentable influència moral" està contingut l'essencial de la vaga de novembre. D'un sol colp, remogué les masses de l'exèrcit i, en el curs dels dies que seguiren, ocasionà una sèrie de mítings als quarters de la guarnició de Petersburg. En el comitè executiu, i fins i tot en les sessions del soviat, es veié aparèixer no sols soldats aïllats, sinó delegats de la tropa que pronunciaren discursos i sol·licitaren ésser recolzats; el vincle revolucionari s'afermà entre ells, les proclames es difongueren amb profusió en aqueix medi.

En aquells dies, l'efervescència guanyà les files més aristocràtiques de l'exèrcit. L'autor del present llibre tingué ocasió, durant la vaga de novembre, de participar com a "orador parlant en nom dels obrers" en una assemblea de militars, única en el seu gènere. El fet paga la pena d'ésser contat.

Havia rebut una targeta d'invitació de la baronessa Ikskul von Hildebrand; em presentí a les nou de la nit en una de les més riques residències particulars de Petersburg. El porter, que tenia l'aspecte d'un home resolt a no estranyar-se ja de res, em llevà l'abric i el penjà en una llarga filera de capots d'oficials. El lacai esperava, per a presentar-me, tenir la meua targeta de visita. En fi! Un home que s'oculta de la policia no podia tenir targeta de visita. Per a traure'l del compromís li lliurí la nota d'invitació de l'ama de la casa. Un estudiant s'apropà a mi en el vestíbul, després un *privat-dozent* radical, redactor d'una gran "revista", i, finalment, la mateixa baronessa. Esperaven sens dubte trobar en mi, "enviat dels obrers", una fisonomia més vinagrosa. Doní el meu nom. Fui invitat amablement a entrar. En alçar-se la cortina, poguí veure una agrupació de seixanta o setanta persones. Sobre cadires disposades en línies regulars, estaven asseguts, a un costat del corredor, trenta o quaranta oficials, entre ells brillants militars de la guàrdia; a l'altre costat, les dames. En un racó, davant, s'advertia un grup de levites negres: eren publicistes i advocats radicals. Davant d'una petita taula que servia de càtedra, un ancià feia funcions de president. Al seu costat, reconeguí Roditxev, el futur "tribú" dels constitucionals demòcrates. Parlava de l'aplicació de la llei marcial en Polònia, de les obligacions de la societat liberal i de la part pensant de l'exèrcit enfront de la situació polonesa; parlava amb to avorrit i monòton, els seus pensaments eren curts i vulgars, i quan conclogué el seu discurs s'escoltaren aplaudiments impregnats de cansament. Després d'ell, Peter Struve prengué la paraula; ahir encara era "l'exiliat de Stuttgart", a qui la vaga d'octubre havia obert de nou el camí de Rússia i que havia aprofitat l'ocasió per a prendre posicions a l'extrema dreta del liberalisme dels zemstvos i, des d'allí, emprendre una campanya desvergonyida contra la socialdemocràcia. Orador penós, remugant i menjant-se les paraules, demostrava que l'exèrcit havia de

¹⁵ Són les paraules de la resolució del soviat. (1909)

mantenir-se al terreny del manifest del 17 d'octubre i defensar-lo contra tot atac, tant de la dreta com de l'esquerra. Aquesta saviesa d'escurçó conservador resultava força divertida en els llavis de l'antic socialdemòcrata. Escoltí el seu discurs i recordí que, set anys abans, aquest home havia escrit: "Com més s'avança cap a l'orient d'Europa, més apareix la burgesia feble, covarda i vil en la seua actitud política". Des d'aleshores, sobre les croses del revisionisme alemany el mateix home havia passat al camp de la burgesia liberal, a fi de demostrar, per exemple, la justesa de l'aforisme que acabem de citar... Després de Struve, el publicista radical Procopovitx parlà del motí de Cronstadt; escoltàrem a continuació un desgraciat professor l'elecció del qual dubtava entre el liberalisme i la socialdemocràcia, i que parlà de tot i de res. Per fi, un famós advocat (Sokolov) invità els oficials a tolerar la propaganda als quarters. Els discursos prenién un to cada vegada més resolt, l'atmosfera es caldejava, els aplaudiments del públic es feien cada vegada més sonors. Arribat el meu torn assenyali que els obrers estaven desarmats, que amb ells la llibertat es trobava desguarnida, que en mans dels oficials es trobaven les claus dels arsenals de la nació, que en el minut decisiu aquestes claus haurien d'ésser transmeses a aquells als qui pertanyien per dret, és a dir, al poble. Fou la primera i, sens dubte, l'última vegada en la meua vida que tinguí ocasió de parlar davant un auditori d'aquest gènere...

La "lamentable influència moral" del proletariat sobre els soldats induí el govern a exercir actes de repressió. Es procedí a detencions en un dels regiments de la guàrdia; una part dels mariners foren enviats sota escorta de Petersburg a Cronstadt. De totes bandes, es dirigien al soviets soldats preguntant què es podia fer. A aquestes preguntes responguérem amb un crida feta famosa davall el nom de *Manifest als Soldats*. Aquest és el seu text:

"El Soviet de Diputats Obrers respon als soldats:

Germans soldats de l'exèrcit i de la flota!

Vos dirigiu sovint a nosaltres, Soviet de Diputats Obrers, per a obtenir un consell o un suport. En efectuar-se la detenció d'homes del regiment Preobrazenski, ens heu sol·licitat socors. En ésser detinguts alumnes de l'escola militar electrotècnica, ens heu demanat assistència. En ésser enviades sota escorta les tripulacions de la flota de Petersburg a Cronstadt, han cercat la nostra protecció.

Gran nombre de regiments ens envien els seus diputats.

Germans soldats, teniu raó. Només teniu per a defensar-vos al poble obrer. Si els obrers no marxen en socors vostre, no hi ha salvació per a vosaltres. El maleït quarter vos ofegarà.

Els obrers estan sempre de banda dels bons soldats. En Cronstadt i en Sebastopol, els obrers han lluitat i han mort amb els mariners. El govern havia decidit que els mariners i els soldats de Cronstadt passaren davant consell de guerra; els obrers de Petersburg aturaren immediatament tot treball.

Consenten a patir les tortures de la fam, però no volen considerar en silenci els turments que s'infligeix als soldats.

Nosaltres, Soviet de Diputats Obrers, nosaltres vos diem, soldats, en nom de tots els obrers de Petersburg:

Les vostres penes són les nostres penes, les vostres necessitats són les nostres necessitats; la lluita que porteu avant, és la mateixa que hem emprès. La nostra victòria serà la vostra victòria. Estem lligats a la mateixa cadena. Només unint els seus esforços el poble i l'exèrcit la trencaran.

Com obtenir la llibertat dels soldats de Preobrazenski? Com salvar els de Cronstadt i Sebastopol?

Per a això, cal netejar el país, de totes les presons tsaristes, de tots els consells de guerra. Mitjançant colps aïllats, no obtindrem res a favor dels de Preobrazenski, Sebastopol i Cronstadt. Només per un poderós impuls de tota la massa escombrarem l'arbitrarietat i l'autocràcia del sòl de la nostra pàtria.

Qui pot encarregar-se d'aquesta gran tasca?

El poble obrer unit amb l'exèrcit fratern.

Germans soldats: desperteu-vos, aixequen-vos, veniu a nosaltres! Bons i valerosos soldats, agrupeu-vos en associacions!

Desperteu els que dormen! Porteu per la força els ronses! Poseu-vos d'acord amb els obrers! Constituïu un vincle amb el Soviet de Diputats Obrers!

I endavant, per la justícia, pel poble, per la llibertat, per les nostres dones i els nostres fills!

“Una mà fraterna vos és estesa, la del Soviet de Diputats Obrers!”

Aquest manifest correspon als últims dies del soviets.

“Les vuit hores i el fusell!”

El proletariat estava sol en la lluita. Ningú volia ni podia recolzar-lo. Aquesta vegada, no es tractava ja de la llibertat de premsa, ni de combatre l'arbitrarietat dels d'uniforme, ni tan sols del sufragi universal. L'obrer demanava garanties per als seus músculs, per als seus nervis, per al seu cervell. Havia decidit reconquistar una part de la seua pròpia existència. No podia esperar per més temps i tampoc volia. En els esdeveniments de la revolució, havia pres coneixement de la seua força, havia descobert una vida nova, una vida superior. Acabava en certa manera de renàixer per a la vida de l'esperit. Tots els seus sentiments es trobaven tensos com les cordes d'un instrument. Nous mons immensos i radiants s'havien obert davant seu... ¿Caldrà esperar encara per molt de temps al gran poeta que reproduïska el quadro de la resurrecció revolucionària de les masses obreres?

Després de la vaga d'octubre, que havia fet de les fàbriques ennegrides pel fum els temples de la paraula revolucionària, després d'una victòria que havia omplert d'orgull els cors més pessimistes, l'obrer recaigué en l'engranatge maldit de la màquina. Encara presa de l'endormiscament de l'alba tenebrosa, s'havia de llançar a la gola infernal de les fàbriques; avançada la vesprada, quan la màquina finalment farta feia un senyal amb la seua sirena, l'obrer, presa encara i sempre de l'endormiscament, arrossegant el seu cos exhaurit, tornava a l'allotjament en la nit morosa i lúgubre. No obstant això, al voltant seu, cremaven flames clares, pròximes i inaccessibles, les flames que ell mateix havia encès. La premsa socialista, les reunions polítiques, la lluita dels partits, banquet immens i meravellós d'interessos i passions. Quina era, doncs, la sortida? La jornada de vuit hores. Fou el programa entre tots els programes, el desig entre tots els desitjos. Només la jornada de vuit hores podia alliberar immediatament la força del proletariat per a la política revolucionària del dia a dia. A les armes, proletaris de Petersburg! Un nou capítol s'obre en el llibre auster de la lluita.

Durant la gran vaga ja havien declarat els delegats més d'una vegada que a la tornada del treball les masses no consentirien per res del món seguir sota les antigues condicions. El 26 d'octubre, els delegats d'un dels sectors de Petersburg decideixen, independentment del soviets, realitzar a les seues fàbriques la jornada de vuit hores per la via revolucionària. El 27, la proposta dels delegats és adoptada per unanimitat en

diverses reunions obreres. Al taller mecànic Alexandrovski, la qüestió és decidida per escrutini secret, per a evitar tota pressió. Resultats: 1.668 vots a favor, 14 en contra. Els grans tallers metal·lúrgics no treballen més que vuit hores des del 28. Un moviment anàleg es dibuixa al mateix temps en l'altre extrem de Petersburg. El 29 d'octubre, l'organitzador de la campanya informa el soviets que la jornada de vuit hores ha estat establerta "per la força" en tres grans fàbriques. Trons d'aplaudiments. No hi ha lloc per al dubte. Que no és la violència la que ens ha donat la llibertat de reunió i la de premsa? Són per a nosaltres més sagrats els interessos del capital que els de la monarquia? Les tímides veus de l'escepticisme s'ofeguen en les onades de l'entusiasme general. El soviets emet una decisió de la més alta importància: invita totes les fàbriques i tallers a establir pel seu propi compte la jornada de vuit hores. Aquest decret és adoptat quasi sense debats, com si la decisió s'imposés per si mateixa. Dóna als obrers vint-i-quatre hores per a adoptar les seues disposicions al efecte. Fou suficient. "La proposta del soviets ha estat acollida pels nostres obrers amb trasbalsos d'entusiasme", escriu el meu amic Nemtsov, delegat d'un taller metal·lúrgic.

A l'octubre, hem lluitat en nom de les exigències del país sencer, ara posem per davant les nostres reivindicacions exclusivament proletàries que mostraran clarament als nostres patrons burgesos que no oblidem un sol instant les necessitats de la nostra classe. Després dels debats, el comitè de la fàbrica (reunió dels representants dels tallers; els delegats del soviets exercien un paper dirigent en aquests comitès) ha decidit per unanimitat establir la jornada de vuit hores a partir del primer de novembre. El mateix dia, els diputats han transmès la decisió del comitè de fàbrica a tots els tallers... Han invitat els obrers a portar els seus aliments a la fàbrica, a fi de no fer la suspensió habitual de migdia. El primer de novembre, els obrers han marxat al treball a les set menys quart del matí, com sempre. Al migdia, un colp de xiulet els ha cridat al menjar; ha estat l'ocasió per a nombroses bromes entre els companys, que no es concedien més que mitja hora de descans en compte d'una hora i tres quarts. A les tres i mitja, tota la fàbrica plegava, la jornada havia durat exactament vuit hores."

En el número 5 d'Izvestia llegim:

"El dilluns 31 d'octubre, tots els obrers de les fàbriques del nostre sector, d'acord amb la decisió del soviets, després d'haver treballat vuit hores, han deixat els tallers i han sortit en manifestació pels carrers amb banderes roges, al cant de La Marsellesa. En el curs del recorregut, els manifestants 'treien' als obrers que prolongaven el treball en els petits establiments."

La decisió del soviets fou aplicada en els altres sectors amb la mateixa energia revolucionària. L'1 de novembre, el moviment s'estén a quasi tots els tallers metal·lúrgics i a les més importants fàbriques tèxtils. Els obrers de les fàbriques de Schlussemburg preguntaven al soviets a través del telègraf: "Quantes hores de treball hem de fornir a partir d'avui?" La campanya es desenrotllava amb una força invencible, amb una grandiosa unanimitat. Però la vaga de cinc dies, tallà aquesta campanya en els seus començaments. La situació es feia cada vegada més difícil. La reacció governamental realitzava esforços desesperats, i no sense èxit, per a recuperar terreny. Els capitalistes s'unien enèrgicament per a la resistència, sota la protecció de Witte. La democràcia burgesa estava "farta" de vagues. Tenia set de tranquil·litat i repòs.

Abans de la vaga d'octubre, els capitalistes havien enjudiciat de diferent mode la reducció de treball pels obrers: uns amenaçaven de tancar immediatament les fàbriques, altres es limitaven a operar retencions sobre els salaris. En gran nombre de fàbriques i tallers, l'administració entrava en la via de les concessions, consentia en reduir la jornada a nou hores i mitja, i fins i tot a nou hores. Açò és, per exemple, el que decidí el sindicat d'impressors. La incertesa regnava en general entre els patrons. Cap al final de

la vaga de novembre, el capital, agrupant les seues forces, assolí dominar la situació i es mostrà intractable: la jornada de vuit hores no seria concedida, i en el cas que els obrers insistiren, es procediria a un *lock-out* en massa. Obrint el camí als patrons, el govern prengué la iniciativa de tancar les fàbriques de l'estat. Les reunions obreres eren dispersades per la policia cada vegada amb major freqüència, i s'esperava evidentment abatre així els esperits. La situació s'agreujava de dia en dia. Seguint a les fàbriques de l'estat, foren tancats els establiments privats. Diverses desenes de milers d'obriers foren llençats al carrer. El proletariat ensopegava amb una muralla abrupta. Era absolutament necessari batre's en retirada. Però la massa obrera sabia allò que volia. No acceptava ni tan sols escoltar parlar d'un tornada al treball sota les antigues condicions. El 6 de novembre, el soviet recorre a un compromís: declara que la prohibició deixa d'ésser obligatòria per a tots i invita els treballadors a no continuar la lluita més que a les empreses on hi hagués alguna esperança d'èxit. La solució no era evidentment satisfactòria: no és un crida formal i amenaça de dividir el moviment en una sèrie d'escaramusses. No obstant això, la situació segueix agreujant-se. En tant que les fàbriques de l'estat es tornaven a obrir, a instàncies dels delegats, per a un treball a realitzar sota les antigues condicions, els empresaris privats tancaven les portes de tretze noves fàbriques i tallers. Eren 19.000 aturats més. La preocupació d'obtenir la reobertura de les fàbriques, fins i tot sota les antigues condicions, no permetia pensar ja en realitzar per un colp de força la jornada de vuit hores. Calia mostrar decisió; el 12 de novembre, el soviet ordenà batre's en retirada. Fou la més dramàtica de totes les sessions del parlament obrer. Els vots es repartiren. Dos tallers metal·lúrgics dels més avançats insistien per a que es continués la lluita, essent recolzats pels representants d'algunes fàbriques tèxtils, de determinades empreses del tabac i el vidre. La fàbrica Putilov es declara enèrgicament contra aquesta actitud. S'alça una dona: és una teixidora de la fàbrica Maxwell, ja d'una certa edat. El seu rostre és bell i obert, el vestit d'indiana deslluït, encara que s'acosta l'hivern; la seua mà tremola d'emoció i puja nerviosament fins al coll. Veu penetrant, profunda, vibrant, inoblidable: "Heu acostumat, crida als delegats de Putilov, a les vostres dones a menjar bé i a dormir bé, i per això temeu perdre el vostre guanya-pa. Però a nosaltres això no ens espanta. Estem disposades a morir per obtenir la jornada de vuit hores. Lluitarem fins al final. La victòria o la mort. Visca la jornada de vuit hores!"

Han passat trenta mesos des que escoltí aqueix crit, i aquella veu d'esperança, de desesperació i de passió ressona encara en les meues oïdes com un reprotxe vehement, com una crida irresistible. ¿On estàs ara, camarada heroica, humilment vestida amb un vestit deslluït d'indiana? Oh! Segurament ningú t'havia ensenyat a dormir bé, a menjar bé, a viure a gust...

La vibrant veu es trenca... Un instant de silenci dolorós. I a continuació una tempestat d'aplaudiments apassionats. Els delegats que s'havien reunit davall la penosa impressió de la violència capitalista i d'una immutable fatalitat, s'elevaren en aquest moment molt per damunt de la vida quotidiana. Aplaudien a la victòria que havien d'assolir un dia sobre el destí sanguinari.

Després de debats que duraren quatre hores, el soviet adoptà per una indiscutible majoria la resolució de cedir. La resolució assenyalava que la coalició del capital amb el govern havia transformat, al primer colp, la qüestió de les vuit hores, aplicable a Petersburg, en una qüestió d'interès general per a tot el país; demostrava que els obrers de Petersburg no podien per consegüent obtenir aquest avantatge sense el concurs del proletariat de la nació sencera, i deia:

“Per aquestes raons, el Soviet de Diputats Obrers estima necessari suspendre provisionalment les mesures directes que havien estat indicades a totes les empreses per a realitzar la jornada de vuit hores mitjançant l’ocupació de la fàbrica.”

Calgué fer grans esforços perquè la retirada s’efectués en bon ordre. Nombrosos obrers preferien entrar en la via assenyalada per la teixidora de Maxwell.

“Camarades obrers de les restants fàbriques i tallers [escrivien al soviets els treballadors d’una gran fàbrica que havien resolt continuar la lluita per la jornada de nou hores i mitja], excuseu-nos per obrar així, però no podem acceptar més aquesta sobrecàrrega que progressivament esgota les nostres forces físiques i morals. Lluitarem fins a l’última gota de sang...”

En obrir-se la campanya per la jornada de vuit hores, la premsa capitalista exclamava, com és lògic, que el soviets volia arruïnar la indústria nacional. El periodisme liberal democràtic, que tremolava en aquesta època davant els amos d’esquerra, semblava haver-se menjat la llengua. Però quan la derrota de la revolució, al desembre, li tornà la llibertat a la seua iniciativa, emprengué la traducció en el seu argot liberal de totes les acusacions llençades pels reaccionaris contra el soviets. La lluita que aquest havia desenrotllat per la jornada de vuit hores fou, *a posteriori*, l’objecte de l’acusació més rigorosa per part d’aquests bons senyors. No obstant això, cal senyalar que la idea de realitzar per la violència la jornada de vuit hores, és a dir, interrompent simplement el treball sense esperar l’assentiment dels empresaris, havia nascut abans del mes d’octubre i no entre els membres del soviets. Durant les vagues èpiques de 1905, s’havien produït més d’una vegada temptatives d’aquesta mena. I no havien estat seguides per derrotes. A les fàbriques de l’estat, on els motius polítics exerceixen un paper més important que les raons econòmiques, els obrers havien obtingut d’aquesta manera la jornada de nou hores. No obstant això, la idea d’establir només per mitjans revolucionaris la jornada normal únicament a Petersburg i en vint-i-quatre hores, pot semblar fantàstica. Un bon comptable, afiliat a un sindicat de gent amb seny, la jutjaria sens dubte absolutament boja. I ho era, en efecte, des del punt de vista de la gent de seny. Però, en la “bogeria” revolucionària, no li mancava raó. Certament, la jornada normal només per a Petersburg és una pretensió absurda; però l’intent de la capital, en l’ànim del soviets, havia d’aixecar el proletariat del país sencer. Naturalment, la jornada de vuit hores no pot realitzar-se si no és amb el concurs del poder governamental; però el proletariat llavors lluitava precisament per la conquesta del poder. Si hagués assolit una victòria política, l’establiment de la jornada de vuit hores no hauria estat més que el desenvolupament natural d’una “experiència fantàstica”. Però el proletariat no sortí vencedor d’aquest primer combat, i aqueixa és, sens dubte, la seua “falta” més greu.

Malgrat tot, creiem que el soviets actuà com podia i havia d’actuar. En realitat, no tenia elecció. Si, per raons de política “realista”, hagués cridat a les masses: “Retrocediu!”, no l’haurien escoltat. El conflicte hauria esclatat, però sense que ningú dirigís als combatents. Les vagues s’haurien produït, però l’enllaç entre elles hauria mancat. En aquestes condicions, la derrota hauria causat una total desmoralització. El soviets comprengué la seua funció altrament. Els seus dirigents no comptaven de cap manera amb un èxit pràctic, immediat, absolut; però, per a ells, les poderoses forces elementals que entraven en moviment s’imposaven com un fet essencial, i resolgueren transformar el moviment en una manifestació grandiosa, inaudita fins llavors en el món socialista, a favor de la jornada de vuit hores. Els resultats pràctics d’aquesta campanya, és a dir, una reducció considerable de les hores de treball en una sèrie d’empreses, aviat foren reduïts al no-res pels patrons. Però els resultats polítics deixaren una empremta

inesborrable en la consciència de les masses. La idea de la jornada de vuit hores fou a partir d'aleshores popular entre els grups obrers més endarrerits, i tingué més influència que la que hauria obtingut una propaganda pacífica desenrotllada durant llargs anys. Al mateix temps, la reivindicació era orgànicament assimilada a les exigències essencials de la democràcia política. Quan ensopegà amb la resistència organitzada del capital, darrere del qual s'alçava el poder de l'estat, la massa obrera tornà a la idea del colp d'estat revolucionari, de la inevitable insurrecció, de l'armament indispensable.

En defensar en el soviets la moció que havia de finir la lluita, el portaveu del comitè executiu resumia de la manera següent els resultats de la campanya.

“Si no hem conquerit la jornada de vuit hores per a les masses, almenys hem conquerit les masses per a la jornada de vuit hores. D'ara en avant, en el cor de tot obrer petersburgès ressonarà el mateix crit de batalla: Les vuit hores i un fusell!”

El mugic es rebel·la

Era a les ciutats on es produïen els esdeveniments decisius de la revolució. Però els camps no servaven un silenci passiu. S'agitaven sorollosament, s'alçaven amb pesadesa i ensopegant com en sortir d'un son; i, a penes s'adonà a classe dirigent d'aquests primers signes d'agitació, tremolà.

Durant els dos o tres anys que havien precedit la revolució, les relacions entre camperols i propietaris s'anaren fent força difícils. Els “malentesos” es multiplicaven. A partir de la primavera de 1905, l'efervescència als camps es fa amenaçadora; es manifesta sota aspectes variats a les diverses regions del país. Esquemàticament, es poden assenyalar tres zones de “revolució” camperola: 1) el nord, que es distingeix per un desenvolupament considerable de la indústria de fabricació; 2) el sud-est, relativament ric en terres; 3) el centre, on la terra manca i on aquesta qüestió s'agreuja encara més per l'estat lamentable en què vegeta la indústria. Al seu torn, el moviment camperol elaborà quatre procediments típics de lluita: ocupació de les terres dels propietaris, acompanyada d'expulsió dels amos i destrucció de les seues mansions, a fi d'assegurar al poble una utilització més àmplia de les terres; apropiació del blat, el bestiar, el fenc i tala de boscos a fi d'avituallar immediatament el poble famolenc i necessitat; vaga i boicot tenint com a objecte obtenir una disminució de l'arrendament, o l'elevat dels salaris; i, finalment, negativa a proporcionar reclutes a l'exèrcit, a pagar els impostos i els deutes. Diversament combinats, aquests procediments de lluita es propagaren en tot el país, adaptant-se a les condicions econòmiques de cada regió. El moviment camperol fou particularment violent al centre miserable. La devastació passà per aquestes províncies com un cicló. En el sud, es recorregué principalment a les vagues i al boicot de les explotacions. Finalment, al nord, on el moviment fou més feble, es pensà sobretot en tallar fusta per a calefacció. Els camperols es negaren a reconèixer els poders administratius i a pagar els impostos allí on la revolta econòmica prenia un caràcter polític radical. En tot cas, el moviment agrari, no guanyà les masses profundes més que després de la vaga d'octubre.

Vegem més de prop com el mugic procedeix en la revolució.

En el govern de Sàmara, els desordres s'estengueren a quatre comarques. Al principi, succeïa així: els camperols es presentaven en les explotacions privades i no s'apoderaven més que dels farratges; en el curs d'aquesta operació, tenien en compte el

bestiar que es trobava en la propietat i deixaven al patró el farratge necessari per a alimentar el ramat; es portaven la resta en les seues carretes. Obraven amb calma, sense violència, “en consciència”, esforçant-se a entendre’s amb el propietari per a evitar “tot escàndol”. Explicaven al patró que havien arribat temps nous, que ara calia viure seguint una regla nova, “segons Déu”, qui posseïa molt havia de donar als que no en tenien res... A continuació, grups de representants, “proveïts de poder”, es presenten a les estacions dels ferrocarrils: hi han importants dipòsits de gra pertanyent als propietaris. Els delegats s’informen primer sobre la procedència del blat emmagatzemat, després declaren que, per decisió del *mir*, van a portar-se’l. “Així, doncs, germanets, que voleu agafar-lo? -replica el cap d’estació. Però sóc jo qui respondrà d’ell... Almenys haurien de deixar-me al marge...” “Què vols que et diguem? -declaren els “expropiadors”, tan amenaçadors fa un moment, ara conciliadors. No tenim intenció de causar-te molèsties... Hem vingut ací perquè l’estació no està lluny... No teníem ganes d’anar a la granja; hi ha un bon tram... Però en fi, molt pitjor. Ens veurem obligats a anar on el patró, agafarem el que necessitem el seu graner...” Així el blat amuntonat al dipòsit del ferrocarril roman intacte; però, a les hisendes, es fa el repartiment “en bona justícia” amb els propietaris. No obstant això, els motius adduïts, les al·lusions al “temps nou” es fan cada vegada menys persuasives: el propietari recobra valor, resisteix. Llavors el mugic bonàs s’enuija, i aviat no queden de la vella casa pairal sinó les pedres i les despulles.

En el govern de Kherson, els camperols, en multituds immenses, viatjaven d’hisenda en hisenda amb els seus carros per a agafar allò que els correspongués del “repartiment”. No hi hagué violències ni assassinats: els propietaris aterrits i els administradors espantats havien fugit, deixant totes les portes obertes, des de la primera reclamació dels camperols. Una lluita enèrgica és igualment entaulada en aquesta província per a obtenir una reducció dels arrendaments. Els preus són fixats pels municipis camperols, d’acord amb la “justícia”. No obstant això, al monestir de Bezukov, els camperols s’apoderaren de 150.000 deciatines sense consentir pagar el seu valor, al·legant que els monjos havien de pregar a Déu i no preocupar-se del tràfic de terres.

Però els esdeveniments més tumultuosos es produïren a les acaballes de 1905 en el govern de Saratov. Als pobles a on s’estengué el moviment, cap camperol servà una actitud passiva. Tots s’aixecaren. Els propietaris amb les seues famílies deixen les seues cases; tots els béns mobles són repartits, es porten fora el bestiar, reben el seu pagament els obrers i servidors i, com a conclusió, “el gall roig” (l’incendi) desplega les seues ales sobre la hisenda. Al capdavant de les “columnes” camperoles que marxen a l’atac, es troben companyies armades. Els sotsoficials de la gendarmeria i els guàrdies s’amaguen; en alguns llocs, són detinguts. Es cremen les edificacions del propietari per a impedir-li tornar més tard als seus dominis. Però cap altra violència és tolerada. Després d’haver devastat completament la casa pairal, els camperols redacten en comú un “judici” segons el qual, a partir de la primavera pròxima, la terra del propietari revertirà al *mir*. Les sumes de diners agafats en els “despatxos” dels amos, als dipòsits d’aiguardent del govern o a casa dels recaptadors del fisc comissionats de la venda d’alcohol, són immediatament lliurades a la comunitat. La distribució dels béns expropiats s’efectua per mitjà de comitès locals o “confraries”. Quan es destrueix tot en una hisenda, no cal veure-hi una manifestació d’odi individual del camperol envers el propietari: la devastació assoleix tant els liberals com els reaccionaris. No hi ha matisos polítics, és l’aversion de la classe desheretada que es tradueix així... Es destrueixen de dalt a baix les mansions de membres liberals dels zemstvos, es cremen vells castells amb les seues precioses biblioteques i les seues galeries de quadros. En determinades

comarques, les cases pairals que han escapat a la devastació són considerades excepcions... El quadro que ofereix la croada dels mugics és per tot arreu semblant. “El cel nocturn s’il·lumina a la llum dels incendis, escriu un dels corresponsals. El quadro és espantós: des del dematí poden veure’s files de carruatges enganxats a dos o tres cavalls, plens de fugitius que abandonen els seus dominis; en sobrevenir el crepuscle, tot l’horitzó és envoltat per un cercle de foc. Durant certes nits, s’han comptat fins a setze incendis simultanis... Els propietaris fugen, amb un pànic que comuniquen a tots aquells als qui troben.”

En poc de temps, foren cremades i destruïdes al país més de dos mil cases pairals; només en el govern de Saratov, 272 patiren la venjança del camperol. Els danys causats als propietaris en els deu governs que més patiren són avaluats, segons les dades oficials, en vint-i-nou milions de rubles, dels que uns deu milions representen les pèrdues del govern de Saratov.

Si és veritat que pot dir hom en general que la ideologia política no és el que determina el desenvolupament de la lluita de classes, això és tres vegades més cert quan es tracta dels camperols. El mugic de Saratov havia de tenir raons serioses, als límits del seu hort, de la seua granja i de la seua terra, per a decidir-se a llançar un grapat de palla encesa davall el sostre del noble propietari. Seria, però, un error fer completament a una banda, en l’explicació de la seua conducta, la propaganda política. Per confús i desordenat que haja estat l’aixecament dels camperols, es poden discernir-hi intents certs de generalització política. Cal reconèixer el treball dels partits. En el curs de 1905, els propis liberals dels zemstvos feren l’experiència d’instruir els camperols en l’esperit d’oposició. En diverses institucions de zemstvos, eren admesos representants del món rural a títol semioficial i deliberaven sobre les qüestions d’interès general. Els empleats dels zemstvos desplegaren, al costat dels liberals censataris, una activitat encara major: estadístics, mestres d’escola, agrònoms, infermeres, etc... Una part considerable d’aquest personal pertanyia als partits socialdemòcrata i socialista revolucionari; la majoria es componia de radicals indecisos per als qui, en tot cas, la propietat privada no tenia un caràcter sagrat. Durant diversos anys, els partits socialistes, per mitjà dels empleats dels zemstvos, organitzaren entre els camperols cercles revolucionaris i propagaren les publicacions que la llei havia prohibit. En 1903, la propaganda es dirigí a les masses i sortí dels seus retirs clandestins. Un gran servei fou prestat en aquest aspecte per l’absurd ucas del 18 de febrer que establia una espècie de dret de petició. Recolzant-se en aquest dret o, per dir-ho millor, sobre l’atordiment que havia causat l’ucas entre les autoritats locals, els agitadors convocaven les assemblees municipals i les portaven a sol·licitar en les seues mocions l’abolició de la propietat privada concernent la terra, i la convocatòria dels representants del poble. En nombrosos llocs, els mugics que havien signat mocions d’aquest gènere es consideraven com a membres d’un “sindicat camperol” i constituïen comitès que, sovint, posaven en dificultats l’autoritat legal del poble. Així succeí, per exemple, entre els cosacs del Don. Se celebraven, als seus pobles, reunions de sis-centes a set-centes persones. “És un estrany auditori [escrivia un dels propagandistes. A la mesa del president es troba un hetman (cap cosac) armat. Davant hom, romanen de peu o asseguts homes que porten el sabre. Estem acostumats a veure en l’últim quadro de les nostres reunions i dels nostres mítings com a figurants d’una apoteosi que no té per a nosaltres res d’agradable. Resulta estrany contemplar aquests ulls, on a poc a poc s’encén l’odi del senyor i del txinovnik. Quina distància, quina inversemblant diferència entre el cosac a les files i el cosac als camps!”. Els propagandistes eren acollits i acompanyats amb entusiasme; se’ls cercava molt lluny i es vigilava per a protegir-los contra la policia. Però amb molta freqüència, als camps retirats, es feien una idea molt fosca del paper que havien d’exercir. “Gràcies

a la bona gent [deia a vegades el mugic que acabava de signar una resolució], demanaran un poc de terra per a nosaltres”.

Al mes d'agost es reuní, prop de Moscou, el primer congrés de camperols. Més de cent representants de 22 governacions es reuniren durant dos dies en un vell hangar situat lluny de les carreteres. En aquest congrés, pregué forma per primera vegada la idea d'una Unió Panrusa de Camperols, idea a la qual donaren el seu assentiment nombrosos camperols i intel·lectuals, membres o no dels partits polítics.

El manifest del 17 d'octubre donà encara més amplitud a la propaganda als camps. Un dels membres més moderats dels zemstvos, en el govern de Pskov, el comte Heiden, avui difunt, no en fou estrany: engegà l'organització de mítings a les comarques de la seua província, amb l'objecte d'explicar als seus frustrats auditors els principis del “nou règim”. Els camperols contemplaren primer amb indiferència els esforços del comte, després quedaren copsats i sentiren la necessitat de passar de les paraules als actes. Per a començar, resolgueren “posar en vaga” els boscos¹⁶. És llavors quan l'aristòcrata liberal perdé el control. Però si, en els seus intents per establir l'harmonia de classes sobre la base del manifest imperial, els liberals censataris sovint hagueren de mossegar-se els dits, en canvi els intel·lectuals revolucionaris assoliren immensos èxits. En les diverses governacions, es reunien congressos de camperols; es realitzava una propaganda intensiva, febril; les ciutats inundaven els camps amb publicacions revolucionàries; les unions de camperols es consolidaven i ampliaven. En una província llunyana i perduda, en la governació de Viatka, un congrés de camperols reuní dues-centes persones. Tres companyies del batalló que hi romania com a guarnició enviaren els seus delegats per a expressar les simpaties de la tropa i prometre el seu suport. Els obrers es declararen en el mateix sentit per mediació dels seus representants. El congrés obtingué de les autoritats despistades l'autorització d'organitzar mítings en ciutats i pobles. Durant quinze dies, es multiplicaren les reunions a la província. La decisió emesa pel congrés de suspendre el pagament dels impostos fou rigorosament aplicada...

Malgrat la diversitat d'aquestes manifestacions, el moviment camperol en tota l'extensió del país assolí agrupar les masses. Als extrems de l'imperi, adquirí des del primer moment un caràcter clarament revolucionari. A Lituània, els camperols, per decisió del congrés de Vilnius, que reunia a més de dos mil representants, destituí revolucionàriament els escrivans de les comarques, els edils, *startxini*, els mestres d'escoles primàries, expulsà els gendarmes, els inspectors rurals, *zemskie natxalniki*, i es procuraren a si mateixos jutges per via d'elecció i comitès executius per a l'administració comarcal... Els camperols de Geòrgia, en el Caucas, actuaren de manera fins i tot més determinada.

El 6 de novembre, a la vista de tothom, s'obrí a Moscou el II Congrés de la Unió Camperola, cent vuitanta-set delegats representaven a vint-i-set governacions. D'aquest número, cent un havien estat proveïts dels seus poders per les assemblees comarcals i municipals, i els restants parlaven en nom dels comitès de les governacions, dels departaments i dels grups locals de la Unió. Entre els delegats, hi havia cent quarantacinc camperols; la resta es componia d'intel·lectuals vinculats de prop al camperols: mestres i mestresses d'escola, empleats dels zemstvos, metges, etc. Per a qui desitgés conèixer el caràcter del país, fou un dels congressos més interessants de l'època revolucionària. S'hi pogué veure a bon nombre de figures pintoresques, d'homes que s'havien elevat per les seues pròpies forces per damunt del nivell provincial;

¹⁶ El mot “vaga” rebé entre els camperols i en general entre les masses populars la significació de “revolució”. Fer vaga era dedicar-se a actes revolucionaris. “Hom ha posat en vaga al cap de policia”, volia dir que hom havia arrestat o matat el policia. Aquesta interpretació original mostra com d'important fou la influència del obrers i de llurs mètodes de lluita. (1909)

revolucionaris que no ho eren sinó des d'ahir i que ells mateixos, “pels seus propis recursos”, havien arribat a la comprensió de les coses; polítics dotats de fort temperament, animats de grans esperances, però les idees dels quals no eren prou clares. Heus aquí unes siluetes esbossades per un dels membres del congrés:

“Veiem un sacerdot de Sumi, Anton Txerbak, d'alta talla, cabells blancs, bigot curt, amb mirada penetrant, que tenia l'aspecte d'acabar de sortir de la tela de Repin, Els cosacs zaporogs. Txerbak, no obstant això, deia que era granger dels dos hemisferis, perquè havia passat vint anys a Amèrica i posseïa en Califòrnia una granja ben instal·lada, ocupada per la seua família russa... El capellà Miretski, delegat del govern de Voronej, representava a cinc comarques. En un dels seus discursos, el pare Miretski declarà que Crist havia estat el primer socialista. ‘Si Crist estigués ací, estaria amb nosaltres...’ Dues camperoles amb brusa d'indiana, xal de llana i botins de pell de cabra, parlaven en nom de l'assemblea de dones d'un dels pobles de la mateixa governació de Voronej... El capità Pereletxin representava els artesans rurals de la mateixa província. Es presentà al congrés d'uniforme, amb el sabre al cinyell, la qual cosa ocasionà una seriosa pertorbació en l'assistència. Una veu arribà a cridar enmig de l'assemblea: ‘A baix la policia!’ Llavors l'oficial s'alçà i davant els aplaudiments de tots els congressistes declarà: “Sóc el capità Pereletxin, delegat de la governació de Voronej, que mai ha ocultat les seues conviccions i sempre s'ha conduït obertament i franca; per aquesta mateixa raó vosaltres em veieu ací d'uniforme...”

Les deliberacions versaren preferentment sobre qüestions de tàctica. Certs delegats preconitzaven la lluita per mitjans pacífics: mítings, decisions de les assemblees municipals, boicot de les autoritats pel *mir*, creació d'administracions autònomes revolucionàries, treball de les terres expropiades pel *mir*, negativa pel *mir* de pagar els impostos i proporcionar reclutes. Altres, sobretot els que representaven la governació de Saratov, llençaven crides a la lluita armada, volien que es recolzés immediatament la rebel·lió iniciada a les províncies. Al capdavant, s'arribà una posició justament intermèdia.

“Per a posar fi a les desgràcies del poble, ocasionades per la manca de terres [deia la resolució], no hi ha més que un únic mitjà, i és que totes les terres esdevinguen propietat comuna del poble sencer, i que no siguin utilitzades més que pels qui treballen la terra ells mateixos, en família o en associació”. L'establiment d'un sistema equitatiu d'explotació de les terres era confiat a l'Assemblea Constituent, que havia d'ésser convocada sobre les bases més democràtiques, “no més tard (!) del mes de febrer pròxim”. Per a arribar a aquest resultat,

“...la Unió camperola es concertarà amb els seus germans obrers, amb els sindicats de les ciutats, de les fàbriques, dels tallers, dels ferrocarrils i restants empreses, així com amb les organitzacions que defensen els interessos dels treballadors... En el cas que les reivindicacions del poble no fossen satisfetes, la Unió Camperola haurà de recórrer a la vaga general de la terra (!), és a dir, negarà als propietaris de qualsevol classe d'hisendes les seues forces obreres, i mitjançant aqueix mateix fet els obligarà a suspendre la seua explotació. Per a l'organització de la vaga general, la Unió es posarà d'acord amb la classe obrera”.

El congrés decidí a continuació renunciar al consum de l'aiguardent, i declarà al fi de la seua resolució que,

“...segons els informes que es reben de tots els punts de Rússia, la negativa a satisfer les reivindicacions populars, podria ésser la causa de pertorbacions considerables al país i suscitaria necessàriament una insurrecció general, perquè la paciència del camperol ha arribat a la seua fi i no cal més que una gota per a vesar el got”.

Per ingènua que resulte aquesta resolució en determinats passatges, mostra almenys que els elements avançats de la classe camperola es comprometien en el camí revolucionari. L'expropiació de les terres dels propietaris apareixia imminent als ulls del govern i de la noblesa, s'anunciava amb un realisme rigorós en les sessions d'aquest parlament de mugics. La reacció llançà un crit d'alarma, i tenia raó total per a fer-ho.

El 3 de novembre, és a dir, uns dies abans del congrés, el govern havia publicat un manifest que anunciava l'abolició de les taxes de rescat sobre els lots concedits als camperols i l'augment dels recursos del Banc Rural. El manifest expressava l'esperança que el govern assoliria, amb el concurs de la Duma, satisfer les necessitats essencials dels camperols "sense causar cap dany als restants propietaris". La resolució del congrés de camperols no era de naturalesa que enfortís aquestes esperances. Les coses foren encara pitjor en la pràctica, en províncies, entre "la població camperola tan cara al cor" del monarca. No sols la devastació i els incendis, sinó el treball de les hisendes per les forces municipals, la fixació obligatòria de nous salaris i nous arrendaments suscitaron per part dels propietaris una resistència aferrissada; presentaren al poder enèrgiques reclamacions. De tot arreu exigia hom l'enviament de tropes. El govern es despertà, sentint que l'època de les efusions sentimentals havia passat i que era més que oportú entrar en acció.

El 12 de novembre, el congrés de camperols arribava a la seua clausura, i el 14 era detingut el comitè de la Unió a Moscou. Fou el començament. Dues o tres setmanes més tard, responent a les sol·licituds d'instruccions que li arribaven en relació amb les perturbacions als camps, el ministre de l'interior responia literalment açò:

"Cal exterminar per la força armada els revoltosos i, en cas de resistència, cremar les seues cases. En el moment present, és necessari acabar d'una vegada per sempre amb les faccions. Les detencions no compleixen actualment el seu objecte; és impossible portar davant els tribunals centenars i milers d'homes. L'únic punt indispensable en aquest moment és que les tropes s'impregnen bé de les indicacions que acabe de donar. P. Durnovo".

Aquesta ordre del dia monstruosa obre la nova era de les saturnals de la contrarevolució. Aquesta època d'horror infernals comença a les ciutats per a estendre's des d'elles als camps.

La flota roja

"La revolució [escrivia a finals de novembre el vell Suvorin, servidor emèrit de la burocràcia russa], dóna un impuls extraordinari a l'individu i atrau cap a si una multitud de fanàtics dels més abnegats, sempre disposats a sacrificar la seua vida. És difícil lluitar contra aquesta revolució, precisament perquè té en les seues mans molt d'ardor, temeritat, eloqüència sincera i ardents entusiasmes. Com més fort és l'enemic, més resolta i valerosa es mostra, i cadascuna de les seues victòries li proporciona gran quantitat d'adoradors. Qui ignore açò, qui no veja que és seductora com una dona bella i apassionada que obre els seus braços i dóna l'àvid bes amb els seus llavis inflamats, aqueix home no ha estat jove".

L'esperit de rebel·lió planejava sobre la terra de Rússia. Una transformació immensa i misteriosa es realitzava en innumerables cors: les traves del temor es trencaven, l'individu, que a penes havia tingut temps de prendre consciència de si

mateix, es dissolia en la massa i tota la massa es confonia en un mateix impuls. Alliberada dels temors hereditaris i dels obstacles imaginaris, aquesta massa no podia i no volia veure els obstacles *reals*. Ací residien la seua feblesa i la seua força. Marxava cap avant com una onada impulsada per la tempestat. Cada dia alçava noves profunditats i engendrava noves possibilitats. Era com si una força gegantina remogué el teixit social fins al fons.

Mentre que els *txinovnik*, funcionaris, liberals seguien encara prenent les mesures del vestit nou de la nova Duma, el país no es concedia ni un minut de descans. Vagues obreres, mítings incessants, manifestacions als carrers, devastació d'hisendes, vagues de policies i de servents se succeïen, i finalment es veié que els trastorns i la rebel·lió guanyaven als mariners i els soldats. Tot es descompongué, tot esdevingué un caos. I al mateix temps, en aquest caos, es despertava la necessitat d'un ordre nou els elements del qual cristal·litzaven ja. Els mítings que es repetien regularment portaven ja, en si mateixos, un principi organitzador. D'aquestes reunions sortien diputacions que prenién al seu torn la forma més important de representació. Però com l'agitació de les forces elementals desbordava el treball de la consciència política, la necessitat d'obrar deixava molt enrere la febril elaboració organitzadora.

Aquí rau la feblesa de la revolució, de *tota* revolució, però també alhora la seua força. Qui vullga posseir influència en la revolució ha d'assumir la seua càrrega sencera. Els tàctics massa raonadors, que s'imaginen possible tractar la revolució com un espàrrec, separant al seu gust la part nutritiva de la deixalla, estan condemnats a un paper infructuós. En efecte, *ni un sol* esdeveniment revolucionari crea condicions "racionals" per a l'ús de la seua tàctica "racional"; així, fatalment, queden fora i darrere de tots els esdeveniments. I, al capdavall, no els queda sinó repetir la frase de Barber: "Ai! No tindrem una altra representació per a esborrar el fracàs de la primera..."

No tenim com a objecte descriure, ni tan sols enumerar tots els esdeveniments de 1905. Esbossem en els seus trets més generals la marxa de la revolució, i ens tanquem a més [si ens és permès expressar-nos així], dins dels límits de Petersburg, encara que tinguem a la vista la història del país sencer. Més, tanmateix els límits que ens hem fixat per al nostre relat, no podem fer a una banda un dels majors esdeveniments del gran any, entre la vaga d'octubre i les barricades de desembre: volem parlar de la rebel·lió militar de Sebastopol. Començà l'11 de novembre i el 17, l'almirall Txukhnin escrivia en el seu informe el tsar: "La tempestat militar s'ha calmat, la tempestat revolucionària continua".

En Sebastopol, les tradicions del *Potemkin* no havien mort. Txukhnin havia exercit cruels represàlies sobre els mariners del cuirassat roig: n'havia afusellat quatre, penjat a dos, enviat a diverses desenes a treballs forçats. El *Potemkin* havia estat rebatejat: *Panteleimon*. Però en compte d'inspirar el terror, només havia fet que atiar l'esperit de rebel·lió de la flota. La vaga d'octubre obrí el període èpic de grandiosos mítings, en els que mariners i soldats d'infanteria apareixien no sols com a auditors, sinó com a oradors. La banda dels mariners interpretava *La Marsellesa* encapçalant les manifestacions revolucionàries. En una paraula, s'observava per tot arreu una "desmoralització" completa.

La prohibició feta als militars d'assistir a les reunions populars tingué com a resultat ocasionar mítings purament militars als patis de les tripulacions de la flota i dels quarters. Els oficials no s'atrevien a protestar i les portes dels quarters estaven obertes dia i nit als representants del comitè del nostre partit en Sebastopol. El nostre comitè es veia obligat a contenir constantment la impaciència dels mariners que volien passar "als fets". El *Pruth*, que estava ancorat a una certa distància, transformat en presidi, recordava que uns homes patien per haver participat en el motí del *Potemkin*, al juny. La

nova tripulació d'aquest últim es declarava disposada a conduir el navili a Batum per a recolzar la revolta del creuer *Otxakov*, de recent construcció. Però l'organització socialdemòcrata insistia en contemporitzar: la seua tàctica consistia en crear un soviets de diputats mariners i soldats, donar-li un enllaç amb l'organització dels obrers, i recolzar la vaga política del proletariat que s'anunciava, mitjançant una rebel·lió de la flota. L'organització revolucionària dels mariners adoptà aquest pla; però fou desbordada pels esdeveniments.

Les reunions eren cada vegada més freqüents i nombroses. Ara se celebraven en la plaça que separava les tripulacions de la flota i el quarter d'infanteria ocupat pel regiment de Brest. Com no es permetia als militars anar als mítings obrers, les masses obreres foren a les reunions dels soldats. Es reunien per desenes de milers. Les companyies més avançades elegien diputats. El comandament militar resolgué prendre mesures. Els intents de determinats oficials que pronunciaren en els mítings discursos "patriòtics", forní llastimosos resultats. Els mariners, ara experts en la discussió, derrotaven els seus ridiculitzats caps. Aleshores es decidí prohibir totes les reunions en general. L'11 de novembre, davant la porta principal de les tripulacions, es formà al dematí una companyia de fusellers. El contraalmirall Pisarevski declarà en alta veu, dirigint-se al destacament: "No es deixarà sortir ningú dels quarters. En cas de desobediència, vos ordene disparar". Des de la companyia que rebia aquesta ordre s'hi destacà un mariner dit Petrov: davant de tothom, armà la seua carrabina i d'un primer tret matà el tinent coronel del regiment de Brest, Stein; d'un segon tret, ferí Pisarevski. S'escoltà l'ordre donada per un oficial: "Deteniu-lo!". Ningú es mogué. Petrov deixà caure la seua carrabina. "Què espereu? Atrapeu-me!" Fou detingut. Els mariners que acudien de totes bandes exigiren la seua alliberació, dient que responien d'ell. L'efervescència estava al màxim.

-Petrov, tu no ho has fet a posta?, -Preguntava un oficial, intentant sortir de la situació.

-Com que no a posta? He sortit de la fila, he armat la meua carrabina, he apuntat. És que això s'anomena no fer les coses a posta?

-La tripulació sol·licita la teua llibertat...

I Petrov fou posat en llibertat. Els mariners estaven impacients per actuar immediatament. Tots els oficials de servei foren detinguts, desarmats i enviats al local de l'oficina. Finalment, sota la influència d'un orador socialdemòcrata, es decidí esperar la reunió dels diputats que havien de celebrar sessió l'endemà al matí. Els representants dels mariners, uns 40 homes, romangueren reunits tota la nit. Decidiren posar en llibertat els oficials, però no deixar-los entrar més als quarters. A més a més, allí on els mariners estimaven el servei necessari, resolgueren assegurar-lo com en el passat. Per fi, volgueren dirigir-se en manifestació, amb la música al capdavant, als quarters d'infanteria per a invitar els soldats a unir-s'hi. Molt de matí, es presentà una diputació d'obriers per a deliberar amb ells. Unes hores més tard, tot el port estava immobilitzat; els ferrocarrils interrompien igualment el seu trànsit. Els esdeveniments es precipitaven. "En els aquarteraments de les tripulacions [anunciaven telegrams oficinosos], regna un ordre exemplar. La conducta dels mariners és absolutament correcta. No hi ha borratxos". Tots els mariners havien estat distribuïts en companyies, sense armes. Només estava armada la companyia que romania com a guàrdia de les tripulacions, a fi de rebutjar tot atac imprevist. El cap elegit per aquest destacament era Petrov.

Una part dels mariners, conduïts per dos oradors socialdemòcrates, es dirigí cap als quarters veïns, ocupats pel regiment de Brest. Hi existia molta menys resolució entre els soldats. Fou necessària una forta pressió per part dels mariners per a portar-los a desarmar i expulsar els seus oficials. Els mateixos caps que havien manat en Mukden,

lliuraven sense resistència els seus sabres i els seus revòlvers, dient: “Ara, ací estem desarmats, no ens feu mal!” I humilment passaven entre les files formades pels soldats. Però, entre aquests, hi hagué vacil·lació des del principi. Preferiren servir als quarters alguns oficials de servei. Aquesta circumstància influí considerablement sobre la marxa ulterior dels esdeveniments.

Els soldats començaven per posar-se en formació per a dirigir-se, amb els mariners, a través de tota la ciutat, cap als quarters del regiment de Belostok. Posaven un zelosa atenció perquè “la gent de fora” no es confongués amb ells: volien marxar per separat. En el mateix moment en què realitzaven aquests preparatius, arriba amb el seu cotxe el comandant de la fortalesa, Nepluev, acompanyat pel general Sedelnikov, cap de la divisió. Els soldats exigeixen del comandant que faci retirar del Bulevard Històric les metralladores que foren emplaçades al matí. Nepluev respon que això no depèn d’ell, sinó de Txukhnin. Se li demana llavors que comprometa el seu honor en no fer ús de les metralladores, en tant que comandant de la fortalesa. El general tingué el valor de negar-se. Es decidí desarmar-lo i arrestar-lo, però es negava a lliurar les seues armes i els soldats dubtaven a procedir amb violència. Alguns mariners hagueren, doncs, de saltar damunt el cotxe: es portaren els generals al seu quarter. Allí els oficials foren ràpidament desarmats, *sense frases*, i tancats a l’oficina, en estat d’arrest. Més tard, d’altra banda, foren alliberats.

Els soldats sortiren dels seus aquarteraments amb la música al capdavant. Els mariners aparegueren igualment al carrer, en bon ordre. A la plaça, els esperaven les masses obreres. Instant magnífic! Tots els entusiasmes es confonien en un sol. Les mans es tendien, es besaven entre si. Pujava l’estrèpit de les fraternals aclamacions. Hi havia juraments de mutu suport fins al final. La multitud s’alineà i es dirigí en ordre perfecte fins a l’altre extrem de la ciutat, cap als quarters del regiment de Belostok. Els soldats i els mariners enarboraven l’estendard de Sant Jordi, els obrers brandaven les banderes de la socialdemocràcia. “Els manifestants [deia llavors l’agència oficiosa], han organitzat a la ciutat un seguici que s’ha desenrotllat seguint una ordre exemplar, amb banda de música al capdavant i banderes roges”. La multitud es veié obligada a passar davant el Bulevard Històric, on estaven disposades les metralladores. Els mariners es dirigiren a la companyia de metralladores, invitant-los a fer desaparèixer les seues màquines. Foren satisfets. Més tard, no obstant això, les metralladores reaparegueren. “Les companyies armades del regiment de Belostok [prosegueix l’agència], que es trobaven sota la vigilància dels seus oficials, alçaren les armes i deixaren passar els manifestants”. L’èxit, no obstant això, no fou complet, els soldats vacil·laren: uns es declaraven solidaris amb els mariners, d’altres prometien només no disparar. Finalment, els oficials assoliren, fins i tot, retirar el regiment de Belostok. Quant a la manifestació, només a boqueta de nit tornà al quarter de les tripulacions.

Durant aquest temps, el *Potemkin* enarborava la bandera de la socialdemocràcia. El *Rotislav* responia per senyals: “Veig clarament.” La resta de navilis callaven. Els reaccionaris que es trobaven entre els mariners protestaren en veure l’estendard revolucionari hissat per damunt del de Sant Andreu. Calgué llevar la bandera roja. La situació romania encara indecisa. No obstant això, cap retrocés era possible.

A les oficines de les tripulacions, tenia sessió permanent una comissió composta de mariners i soldats delegats per les diferents armes (entre altres per set navilis), i representants del partit socialdemòcrata invitats pels delegats. Un membre d’aquest partit havia estat elegit per a la presidència de la comissió, a títol permanent. Hi arribaven tots els informes i en sortien totes les decisions. En aquest lloc foren elaborades les reivindicacions particulars de soldats i mariners que s’uniren a les exigències polítiques generals. Per a la gran massa, aquestes reclamacions, que només

podien interessar als quarters, figuraven en primer terme. La comissió s'inquietava sobretot per la insuficiència de municions. Els fusells no faltaven però només hi havia cartutxos en escassa quantitat. Després de l'assumpte del *Potemkin*, les municions de guerra es guardaven en lloc secret. "Se sentia fortament també [escriu un home que participà activament en els esdeveniments], l'absència d'un cap que conegués prou les qüestions militars".

La comissió de diputats insistia enèrgicament en obtenir de les tripulacions el desarmament dels seus oficials i que els feren abandonar navilis i quarters. Era una mesura indispensable. Els oficials del regiment de Brest, que romanien encara en els aquarteraments, havien desmoralitzat completament els seus homes. Desenrotllaven una intensa campanya contra els mariners, contra "la gent de fora" i els "iupins", propaganda a què havien afegit la reacció de l'alcohol. Durant la nit, sota la seua direcció, els soldats fugiren vergonyosament cap als camps situats fora de la ciutat, sense passar per les portes, que custodiava una companyia revolucionària; es filtraren per una bretxa oberta en la muralla. Cap al matí, tornaren, però, als quarters, però d'ara en avant no participaren en la lluita. La indecisió d'aquest regiment tenia necessàriament que influenciar les tripulacions de la flota. No obstant això, al següent dia, el sol de l'èxit brillava amb nou esplendor: els sapadors s'unien a la rebel·lió. Es presentaren al dipòsit dels mariners en ordre de combat i amb les armes a la mà. Foren acollits amb entusiasme i allotjats als quarters. L'estat dels esperits s'elevà i s'enfortí. De totes parts arribaven diputacions: l'artilleria de la fortalesa, el regiment de Belostok i els guàrdies fronterers prometien "no disparar". En no comptar ja amb els regiments de la guarnició, el comandament emprengué el trasllat de tropes de les ciutats veïnes: de Simferopol, Odessa, Teodosia. Entre els soldats que arribaven, es desenrotllà una activa propaganda revolucionària que tingué èxit. Però les relacions de la comissió amb els navilis eren d'allò més difícil. Els mariners ignoraven de fet el llenguatge de senyals. No obstant això, es reberen declaracions de completa solidaritat del creuer *Otxakov*, del cuirassat *Potemkin*, dels contratorpediners *Volni* i *Zavetni*. La resta de vaixells vacil·laven i no enviaven més que la promesa de "no disparar". El 13, un oficial de la flota es presentà al dipòsit de les tripulacions, ensenyant un telegrama: el tsar els ordenava depositar les armes en vint-i-quatre hores. L'oficial fou esbronat i expulsat. Per a impedir tot pogrom a la ciutat, hi circularen patrulles de mariners. Aquesta mesura tranquil·litzà immediatament la població i conquerí les seues simpaties. Els mariners custodiaven ells mateixos els magatzems del monopoli de l'aiguardent amb l'objecte d'impedir l'embriaguesa. Durant tot el temps de la rebel·lió l'ordre que regnà a la ciutat fou perfecte.

La nit del 13 de novembre fou un moment decisiu en el curs dels esdeveniments: la comissió de diputats invità a prendre la direcció al tinent Schmidt, oficial de marina retirat, que havia adquirit una gran popularitat en les assemblees populars d'octubre. Acceptà valerosament la invitació i, des d'aqueix dia, es trobà el capdavant del moviment. A la nit de l'endemà, Schmidt embarcà en el creuer *Otxakov*, on romangué fins a l'últim moment. Enarborà sobre el navili el pavelló d'almirall i llençà el senyal: "Prenc el comandament de la flota, Schmidt", comptant així d'atreure tota l'esquadra. Després dirigí el seu creuer cap al *Pruth*, a fi de posar en llibertat els "amotinats del *Potemkin*". No se li oposà cap resistència, l'*Otxakov* prengué a bord els mariners forçats i féu amb ells la volta a l'esquadra. Sobre tots els vaixells ressonaven hures, aclamacions. Alguns navilis i, entre ells els cuirassats *Potemkin* i *Rostislav*, enarboraran la bandera roja que, d'altra banda, no ho féu més que uns minuts sobre aquest últim.

Quan hagué d'assumir la direcció de la rebel·lió, Schmidt féu conèixer la seua conducta mitjançant la declaració següent:

“Al senyor batlle de la ciutat:

He enviat avui sa Sa majestat l'Emperador un telegrama concebut en els termes següents: La gloriosa flota del Mar Negre, servant sagradament la fidelitat al seu poble, exigeix de vós, sobirà, la convocatòria immediata d'una Assemblea Constituent i deixa d'obeir als vostres ministres.

El comandant de la Flota, Ciutadà Schmidt”.

L'ordre arribà de Petersburg per telègraf: “Aixafeu la rebel·lió”. Txukhnin fou reemplaçat per Meller-Zakomelski, que es féu després famós com a botxí. La ciutat i la fortalesa foren declarades en estat de setge, tots els carrers ocupats per les tropes. L'hora decisiva havia arribat. Els rebels esperaven que les tropes es negarien a disparar sobre els seus germans i que la resta de vaixells s'unirien a l'esquadra revolucionària. En uns quants navilis foren, en efecte, detinguts els oficials i conduïts a l'*Otxakov*, a disposició de Schmidt. Amb aquesta mesura, es pensava, entre altres coses, protegir el creuer almirall contra el foc de l'enemic. Una multitud s'amuntonava en la vora, esperant la salutació que havia d'anunciar l'adhesió de l'esquadra. Però l'espera fou inútil. Els representants de l'ordre no permeteren a l'*Otxakov* fer per segona vegada la volta als vaixells i obriren foc. La multitud, davant la primera salva, cregué escoltar l'esperada salutació, però comprendre aviat allò que succeïa i fugí del port espantada. Els trets de canó i de fusell tronaren per tot arreu. Es disparava des dels vaixells, es disparava des de la fortalesa, també l'artilleria de campanya disparava. Les metralladores disparaven des del Bulevard Històric. Una de les primeres salves destruï la maquinària elèctrica de l'*Otxakov*. Abans de sis andanades, l'*Otxakov* era reduït al silenci i havia d'hissar la bandera blanca. Tot i això les descàrregues en direcció al creuer continuaren fins al moment en què un incendi es declarà a bord. La sort del *Potemkin* fou encara més trista. No s'havia tingut temps, en aquest navili, d'adaptar als canons les culates i els percussors, i es féu impossible qualsevol defensa des del començament de la batalla. Sense haver disparat una sola vegada, el *Potemkin* enarborà la bandera blanca. Els quarters de les tripulacions, en terra, feren la resistència més llarga. No es rendiren més que després d'haver cremat els seus últims cartutxos. La bandera roja onejà fins al final sobre els quarters en rebel·lió. Foren definitivament ocupats per les tropes del govern cap a les sis del matí.

Quan passà el primer espant causat pel canoneig, una part de la multitud tornà a la vora.

“El quadro era horrorós [escriu un dels actors de la insurrecció, testimoni que ja hem citat]. Sota el foc creuat de les peces, uns quants torpediners i xalupes havien estat enfonsats. Prompte, l'Otxakov es cobrí de flames. Els mariners que fugien nedant demanaven socors. Seguia disparant-se sobre ells a l'aigua. Les llanxes que es dirigien cap a ells per a recollir-los queien sota el foc, els mariners que assolien arribar a la vora on estaven les tropes eren rematats al lloc. Només se salvaren aquells que assoliren amagar-se entre la multitud, de les simpaties de la qual gaudien”.

Schmidt intentà fugir, disfressat de mariner, però fou capturat.

Cap a les tres del matí, el treball sagnant dels botxins de l'“apaivagament” havia finit. Després, hagueren d'exercir el mateix paper de botxins “al tribunal”.

Els vencedors escrivien en el seu informe:

“Foren fets presoners o detinguts més de 2.000 homes... foren posats en llibertat: 19 oficials o civils detinguts pels revolucionaris; han estat agafades quatre banderes, caixes fortes i nombrós material pertanyent a l'estat, cartutxos, armes, municions, equips i 12 metralladores”.

L'almirall Txukhnin telegrafiava per la seua banda a Tsarskoie-Selo: “La tempestat militar s'ha calmat, la tempestat revolucionària continua”.

Quin immens pas endavant, quan es compara aquesta rebel·lió amb el motí de Cronstadt! En aquest, no hi havia hagut més que una explosió de forces elementals, tancada per una salvatge repressió. En Sebastopol, la rebel·lió havia crescut de forma regular, cercant conscientment l'ordre i la unitat d'acció.

“A la ciutat rebel [escrivia Natxalo, òrgan de la socialdemocràcia, en el més alt dels esdeveniments de Sebastopol], ningú parla de gestes que haurien estat possibles per part dels bergants i rondadors, en fer-se més rars els simples delictes de robatori per la senzilla raó que els lladres del Tresor Públic que pertanyen a l'exèrcit i a la flota, han estat expulsats d'aquesta feliç ciutat. Voleu saber, ciutadans, què és la democràcia recolzada sobre la població armada? Contempleu Sebastopol. Contempleu aquesta ciutat republicana que no coneix una altra autoritat que la dels seus responsables elegits...”

I, no obstant això, la ciutat republicana no sostingué la prova més que quatre o cinc dies i es rendí sense haver esgotat, ni de bon tros, els recursos de la seua força militar. És que hi hagueren errors d'estratègia? O bé indecisió dels líders? No pot negar-se ni açò ni allò. Però el resultat global de la lluita fou determinat per causes més profundes.

Al capdavant de la rebel·lió marxaven els mariners. El seu ofici exigeix d'ells una major independència de caràcter i més enginy que el servei de terra. L'antagonisme entre els mariners russos i la casta aristocràtica dels oficials de marina, tancada a tot intrús, és més profund que el que existeix entre els soldats d'infanteria i el personal dels seus oficials, a mitges plebeu. Per fi, les vergonyes de l'última guerra, que havien pesat principalment sobre la flota, mataren en el mariner tota estima envers els seus capitans i els seus almiralls, personatges endropits i cobdiciosos.

Als mariners, com hem vist, s'uneixen molt resoludament *els sapadors*. Vénen amb les seues armes i s'instal·len als quarters de la flota. En tots els moviments revolucionaris del nostre exèrcit de terra, observem el mateix fet: en primera fila marxen els sapadors, els minadors, els artillers, en una paraula els homes que no són rústics ignorants, mossos de poble, sinó soldats qualificats, que saben llegir i escriure convenientment, amb una instrucció tècnica. A aquesta diferència de nivell intel·lectual s'hi correspon una diferència de tipus social: el soldat d'infanteria és, en una indiscutible majoria, el jove camperol, mentre que les tropes d'enginyers i artilleria es recluten principalment entre els obrers industrials.

Hem comprovat la irresolució dels regiments d'infanteria de Brest i de Belostok al llarg de tota la rebel·lió. No es decideixen a expulsar tots els seus oficials. Primer, s'uneixen a la flota, després l'abandonen. Prometen no disparar, però, finalment, se sotmeten completament a la influència del comandament i dirigeixen vergonyosament el seu foc de fusell sobre els quarters de la flota. Aquesta inestabilitat revolucionària de la infanteria camperola es palesà més d'una vegada en les ocasions següents, sobre la línia de ferrocarril de Sibèria, així com a la fortalesa de Sveaborg.

No fou només en l'exèrcit de terra on el paper revolucionari fou assumit per homes proveïts d'una instrucció tècnica, és a dir, per l'element proletari. Observarem el mateix fenomen a la flota. Qui es troba al capdavant dels “amotinats”? Qui hissa la bandera roja sobre el cuirassat? El mariner tècnic, els homes de la sala de màquines. Els obrers industrials, que constitueixen la minoria de la tripulació, la dominen, perquè posseeixen la màquina, que és el cor mateix del navili.

Els debats i les dificultats entre la minoria proletària i la majoria camperola de l'exèrcit es reproduïxen en totes les nostres rebel·lions militars, a les que debiliten i paralitzen. Els obrers porten al quarter els avantatges particulars de la seua classe: una certa instrucció general, coneixements tècnics, decisió, sentit d'unitat en l'acció. Els

camperols dominen, per contra, pel nombre, que és indiscutible. Automàticament, l'exèrcit, reclutat pel servei obligatori i universal, dóna a la classe dels mugics la cohesió que li mancava en la producció i, del major defecte polític d'aquesta classe, de la seua passivitat, sorgeix un avantatge inapreciable. Si els regiments de camperols es deixen arrossegar a un moviment revolucionari per haver experimentat amb massa duresa les misèries del quarter, estan sempre inclinats a contemporitzar i, al primer atac decisiu de l'enemic, abandonen "els amotinats" i es deixen imposar de nou el jou de la disciplina. És precís treure'n la conseqüència que el bon mètode de rebel·lió militar consistirà en un atac resolt, portat sense parar, de manera que siga impedita tota vacil·lació i tota dispersió de les tropes; però cal concloure igualment que la tàctica del moviment revolucionari troba el seu principal obstacle en la passivitat desconfiada de l'inculte soldat, del mugic.

Aquesta dificultat es palesà en tota la seua amplitud poc de temps després, en l'aixafament de la insurrecció de desembre que tancà el primer capítol de la Revolució Russa.

Al llindar de la contrarevolució

"Per a un mal govern [diu el penetrant conservador Tocqueville] el moment més perillós és quasi sempre aquell en què comença a transformar-se". Els esdeveniments reafirmaven cada vegada més en aquesta opinió el comte Witte. Contra ell s'aixecava la revolució, inexorablement. L'oposició liberal no es decidia a marxar obertament amb ell, i en contra seu actuava encara la camarilla. L'aparell governamental es desfeia entre les seues mans. Ell mateix, en fi, s'oposava a si mateix, en no tenir intel·ligència alguna dels esdeveniments, cap pla i no estar armat més que d'intriga, en compte de tenir un programa d'acció. I, mentre que bregava sense sentit, la reacció i la revolució marxava vers la batalla.

"... Els fets, fins i tot els que es poden extraure dels expedients del departament de policia [diu una nota secreta, redactada al novembre de 1905 per ordre del comte Witte, per a lluitar contra 'els partidaris de Trepov'], els fets demostren amb sencera evidència que una important part de les greus acusacions llençades contra el govern per la societat i pel poble, durant els dies que seguiren al manifest, estan basades en motius absolutament seriosos: els alts dignataris del govern havien creat partides per a 'oposar una resistència organitzada als elements extremistes', eren igualment organitzades manifestacions patriòtiques pel govern, el qual, al mateix temps, dispersava les restants manifestacions; hom ha disparat sobre manifestants pacífics i hom ha permès altres, davant els ulls de la policia i de les tropes, maltractar determinades persones i cremar l'administració d'un zemstvo en un cap de partit; no es tocava els autors de pogroms i hom ha disparat amb salves d'escamot sobre aquells que es permetien defensar-se; conscientment o inconscient (?) s'empenyava la multitud a exercir violències per mitjà de bans oficials que el més alt representant del poder governamental havia signat en una gran ciutat, i quan, a continuació, es produïen els desordres, no es prenia cap mesura per a reprimir-los. Tot això ha succeït, en tres o quatre dies, en diversos punts de Rússia, i els incidents han elevat entre la població una tempestat de còlera, que ha esborrat completament la primera i tan feliç impressió que s'havia tingut del manifest del 17 d'octubre.

A més a més, la població ha arribat a la ferma convicció que tots els pogroms que han passat, de manera tan imprevista, i no obstant això simultània, per tota Rússia, han estat provocats i dirigits per una sola mà, per una mà poderosa. I malauradament la població tenia motius molt seriosos per a pensar així”.

Quan el general governador de Curlàndia recolzava amb un telegrama la resolució adoptada en un míting de vint mil persones, exigint la supressió de la llei marcial, quan aquest governador afirmava que “la llei marcial no estava ja d’acord amb les noves circumstàncies”, Trepov li responia amb mà segura: “Al seu telegrama del 20 d’octubre. La seua conclusió, segons la qual la llei marcial no està conforme amb les circumstàncies, no és la meua”.

Witte s’engolia en silenci aquesta bella declaració d’un subordinat i que pretenia que la llei marcial no estava de cap manera en contradicció amb el manifest del 17 d’octubre; Witte s’esforçava fins i tot en persuadir la diputació obrera que “Trepov no era de cap mode la bèstia feroç que es deia”. És cert que davant la indignació general, Trepov fou obligat a abandonar el seu lloc. Però qui el reemplaçà en les funcions de ministre de l’interior, Durnovo, no era millor que ell. A més, Trepov, que havia estat nomenat comandant del palau, servà tota la seua influència sobre la marxa dels assumptes. La conducta de la burocràcia provincial depenia d’ell molt més que no de Witte.

“Els partits extremistes [continua dient la nota de Witte que acabem de citar], han adquirit força perquè, en la seua violenta crítica dels actes del govern, han tingut raó amb excessiva freqüència. Aquests partits haurien perdut prestigi considerablement si les masses, després de la publicació del manifest, haguessen vist que el govern estava efectivament resolt a marxar per la nova via traçada per aquell document, i la seguia. Malauradament ha succeït el contrari, i els partits extremistes han tingut una vegada més ocasió, la importància de la qual és gairebé inapreciable, d’enorgullir-se, perquè havien comprès justament, i només ells havien estimat bé el valor de les promeses del govern”.

Al novembre, com palesa la nota, Witte començava a comprendre açò. Però no tenia la possibilitat de posar en obra allò que li suggeria la seua intel·ligència. La nota que havia fet escriure per al tsar no fou utilitzada.¹⁷

Alhora que trontollava sense esperança, Witte des d’aleshores es deixaria arrossegar per la contrarevolució.

A partir del 6 de novembre, es reuní en Moscou un congrés dels zemstvos, que havia de definir l’actitud de l’oposició liberal envers el govern. Els esperits dubtaven, oscil·laven, però s’inclinaven més bé, sens dubte, cap a la dreta. És cert que es feien escoltar veus radicals. Es digué que “la burocràcia era incapaç de crear, que no era bona més que per a destruir”, que “no acceptem que ens siga atorgada una constitució, no acceptaríem aquesta sinó de les mans del poble rus”. Roditxev, que experimenta una predilecció invencible pel fals estil clàssic, exclamava: “O sufragi universal directe, o no hi haurà Duma!” Però, d’altra banda, es declarava en el mateix congrés: “Els desordres agraris, les vagues, engendren el terror; el capital està espantat, les persones amb fortuna han pres por, retiren el seu diners dels bancs i fugen a l’estranger”. “Ens burlem dels que han instituït satrapies com a mitjans de lluita contra les pertorbacions agràries (s’alçaven veus, veus de propietaris que feien tornar als congressistes a un just sentiment de les coses); però que se’ns indique un mitjà constitucional per a remeiar aquests desordres”. “Val més acceptar no importa quin compromís abans d’agreujar el conflicte...” “És hora de detenir-se (exclamava en fi Gutxkov, que feia les seues

¹⁷ Aquesta nota ha estat reproduïda en el recull (evidentment segrestat) titulat *Materials per a servir a la història de la contrarevolució russa*, Sant Petersburg, 1908. (1909)

primeres armes a l'arena política); portem amb les nostres pròpies mans feixos de llenya a la pira que ens cremarà a tots”.

Les primeres notícies que tingueren de la rebel·lió de la flota en Sebastopol, sotmeteren el valor de l'oposició, en els zemstvos, a una prova massa ruda. “No estem ja en presència de la revolució [declarà el Nestor del liberalisme, Petrunkevix], hem de veure-nos-les amb l'anarquia”. Sota la influència directa dels esdeveniments de Sebastopol, s'obre pas una tendència que preconitza un acord immediat amb el ministeri de Witte, i aquesta tendència resulta vencedora. Miliukov intenta contenir el congrés, impedir mesures que el comprometrien amb massa evidència. Per tal de tranquil·litzar els homes dels zemstvos, els diu que “la rebel·lió de Sebastopol arriba a la seua fi, que els principals revoltosos es troben detinguts i que els temors experimentats són evidentment prematurs”. En va! El congrés decideix enviar una diputació a Witte per a lliurar-li una moció de confiança condicional, encastada en un cert nombre de frases d'oposició democràtica. Durant aquest temps, el consell de ministres, assistit per alguns “membres influents de la societat”, escollits entre l'ala dreta liberal, examinava la qüestió del sistema d'eleccions a adoptar per a la Duma d'estat. Els “personatges influents de la societat”, com eren anomenats, defensaven el sufragi universal encara com a trista necessitat. El comte demostrava els avantatges d'un perfeccionament progressiu del sistema genial de Buliguin. No s'arribà així a cap resultat i, a partir del 21 de novembre, el consell de ministres prescindia ja dels senyors “personatges influents”. El 22 de novembre, la diputació dels zemstvos, composta per Petrunkevix, Muromtsev i Kokotxkin, lliurà al comte Witte la nota dels zemstvos i, després d'haver esperat una resposta per espai de set dies, tornà coberta de vergonya a Moscou. Allí li arribà la resposta del comte, redactada en el to arrogant de l'alta burocràcia. La funció del consell de ministres, deia, consisteix, primer que res i sobretot, en executar la voluntat del monarca; tot allò que sobrepasse els límits del manifest del 17 d'octubre ha d'ésser rebutjat; la decisió no permet renunciar a l'ús de mesures d'excepció; en allò que fa als grups de la societat que no volien donar el seu suport al govern, aquest no veia un altre interès que fer sentir a semblants grups les conseqüències possibles de la seua conducta...

En contrast, i per a servir de contrapès al congrés dels zemstvos que, malgrat tota la seua covardia i la seua feblesa, s'allunyava no obstant això molt a l'esquerra del corrent real dels zemstvos i dels municipis, el 24 de novembre arribà a Tsarskoie-Selo una diputació del zemstvo central de Tula. El cap de la diputació, comte Bobrinski, en el seu discurs d'esclau bizantí, declarà, entre altres coses: “No tenim necessitat de drets importants, perquè el poder del tsar, pel nostre propi bé, ha d'ésser fort i real... Sobirà, coneixereu les necessitats del poble no mitjançant crits i clamors sorgits a l'atzar sinó segons la veritat, per la Duma d'estat a la que heu donat una existència legal. Vos supliquem no diferir la seua convocatòria. El poble s'ha fet ja a la idea de la solució electoral i té les seues mirades dipositades en el 6 d'agost...”

Els esdeveniments semblaven combinats per a accelerar el pas de les classes posseïdores al camp de l'ordre. A primers de novembre, una vaga espontània i inesperada havia esclatat: la de correus i telègrafs. Era la resposta donada pels esclaus del correu, que finalment es despertaven, a una circular de Durnovo prohibint als funcionaris formar sindicats. El comte Witte rebé del sindicat de correus i telègrafs un ultimàtum invitant-lo a anul·lar la circular de Durnovo i a reintegrar els funcionaris revocats per pertànyer a l'organització. El 13 de novembre, el congrés de correus i telègrafs, reunit amb un número de setanta-tres delegats a Moscou, decideix per unanimitat enviar per totes les línies el telegrama següent: “Cap resposta de Witte. Vaga.” L'estat dels ànims era tal que a Sibèria la vaga començà abans del termini fixat

per l'ultimàtum. L'endemà, la vaga, davant els aplaudiments dels grans grups progressistes dels funcionaris, guanyava tota Rússia.

Witte explicava a les diputacions, amb aire profund, que el govern “no havia esperat” semblant peripècia. Els liberals estaven inquiets pel mal que podia fer a “la cultura” la suspensió de les comunicacions postals i, arrufant l'entesella, emprenien investigacions per a conèixer “els límits de la llibertat de coalició a Alemanya i França.” El Soviet de Diputats Obrers de Petersburg no dubtà ni un minut. I, tot i que la vaga de correus i telègrafs no hagués estat deguda de cap manera a la seua iniciativa, fou seguida a Petersburg amb el seu enèrgic suport. La caixa del soviet lliurà dos mil rubles als vaguistes; el comitè executiu enviava a les seues reunions oradors, imprimia les seues crides i organitzava patrulles contra els esquiroles. És difícil apreciar fins a quin punt aquesta tàctica perjudicà “la cultura”; però està fora de dubte que conquerí al proletariat les ardents simpaties dels funcionaris desheretats. Des del començament de la vaga, el congrés de correus i telègrafs havia enviat al soviet cinc delegats...

La suspensió de les comunicacions postals, si no perjudicà molt “la cultura” ocasionava en tot cas greus danys al comerç. Els comerciants i els borsistes, embogits, anaven d'una banda a l'altra, entre el comitè de vaga i el ministeri, ja suplicant als funcionaris que tornaren al treball, ja exigint mesures de repressió contra els vaguistes.

Tocada cada vegada més al lloc sensible, en la butxaca, la classe capitalista es reafirmava més i més en la reacció. I d'hora en hora creixia la impudícia reaccionària dels conjurats de Tsarkoie-Selo. Si quelcom retenia encara la reacció en el seu impuls, era el temor inspirat per la rèplica inevitable que s'esperava de la revolució. Ho pogué apreciar hom amb meravellosa evidència en ocasió d'un incident que es produí a la fortalesa de Kutxka, en Àsia central, on el consell de guerra acabava de jutjar un cert nombre de ferroviaris. El fet és tan significatiu per si mateix que el narrarem en unes paraules.

El 23 de novembre, en el més alt de la vaga de correus i telègrafs, el comitè de la xarxa de ferrocarrils de Petersburg rebé de Kutxka un telegrama fent saber que el comandant de la fortalesa, enginyer Sokolov, i diversos altres funcionaris, havien estat portats per propaganda revolucionària davant un consell de guerra: el tribunal els havia condemnat a la pena de mort i la sentència havia d'ésser executada el 23 de novembre, a mitjanit. El telègraf, tornant immediatament al seu servei, restablí en unes hores les comunicacions entre totes les xarxes de ferrocarril. L'exèrcit dels ferroviaris exigia que es presentés amb urgència al govern un ultimàtum. Es féu. D'acord amb el comitè executiu del Soviet de Diputats, el congrés de ferroviaris declarà al ministeri que si, a les vuit de la vesprada, no era anul·lada la sentència de mort, tots els ferrocarrils suspendrien el seu trànsit.

L'autor d'aquest llibre ha servat un viu record de la sessió memorable del comitè executiu en què, en espera de la resposta del govern, s'elaborà un pla d'acció. Les mirades no podien apartar-se de l'agulla que marcava les hores. Un rere altre, anaven arribant els representants de les diferents vies fèrries, anunciant que tal o qual línia donava la seua adhesió per telègraf a l'ultimàtum. Estava clar que si el govern no cedia, havia d'entaular-se una lluita aferrissada... Què succeí en efecte? A les vuit i cinc (per tal de salvar el seu prestigi, el govern del tsar no s'atreu a diferir la resposta més que tres-cents segons), el ministre de vies de comunicació féu saber urgentment per telegrama al comitè de ferroviaris que l'execució de la sentència era ajornada. Havia rebut, deia, “el prec (!) d'anul·lar la condemna, acompanyat per una declaració dient que en cas contrari es tenia la intenció (!) de desencadenar la vaga”. El govern afirmava no haver rebut cap informació de les autoritats militars del lloc en qüestió, “la qual cosa s'explicava, probablement, per la vaga del telègraf de l'estat”. En qualsevol cas, havia

enviat l'ordre "de suspendre l'execució de la sentència, si tal sentència havia estat pronunciada, fins més àmplia informació". La comunicació oficial no diu, no obstant això, que el ministre de la guerra es veié obligat a enviar aquesta ordre per mediació del sindicat de ferroviaris; perquè el mateix govern no tenia accés al telègraf en vaga.

Aquesta bella victòria fou, no obstant això, l'última de la revolució, que després no conegué més que derrotes. Les organitzacions revolucionàries patiren primer una descàrrega de fusell d'avançada. Es féu evident que es preparava contra elles un atac furios. A partir del 14 de novembre, es trobava detinguda a Moscou, conforme al reglament "de protecció reforçada", llavors en vigor, la presidència de la Unió dels Camperols. Cap a la mateixa data, en Tsarskoie-Selo hom decidí efectuar la detenció del president del Soviet de Diputats Obrers de Petersburg. No obstant això, l'administració trigava en executar la resolució. No se sentia encara completament segura del terreny, temptejava, vacil·lava. El ministre de justícia es declarava adversari de la conjura de Tsarskoie-Selo. Demostrava que el Soviet de Diputats no podia ésser considerat com una societat secreta, perquè obrava obertament, anunciava les seues sessions, imprimia en els periòdics els seus informes i arribava a entrar en relació amb personatges de l'administració. "Aquesta circumstància [deia aleshores la premsa informada sobre la intenció del ministre de justícia], que ni el govern ni l'administració hagen pres cap mesura per a trencar l'activitat d'aquesta agrupació, que tendeix a derrocar el règim; que la mateixa administració haja enviat ben sovint al local de sessions del soviat patrulles per a mantenir l'ordre; que el prefecte de policia, *gradonatxalnik*, de Petersburg haja rebut a en persona Khrustalev, president del soviat, sabent bé qui era i amb quin títol es presentava; tot açò dóna als membres del Soviet de Diputats Obrers el dret absolut a considerar la seua activitat com no oposada al corrent que domina en les esferes governamentals i sense tenir, doncs, res de criminal".

Però, finalment, el ministre de justícia trobà el mitjà de sortir dels dubtes que experimentava com a home de lleis i, el 26 de novembre, Khrustalev fou detingut al local del comitè executiu.

Diguem dues paraules sobre la importància d'aquesta detenció. En la segona sessió del soviat, el 14 d'octubre, a proposta del representant de l'organització socialdemòcrata, s'havia elegit president un jove advocat, Georgi Nossar, que es aviat es féu força popular sota el nom de Khrustalev. Romangué com a president fins al dia de la seua detenció, el 9 de novembre, i tots els fils de l'organització i de l'activitat pràctica del soviat es trobaven reunits en les seues mans. La premsa radical vulgar, d'una banda, i la premsa reaccionària i policial d'una altra, assoliren en poques setmanes crear al voltant de la seua figura una llegenda històrica. Abans, el 9 de gener els havia semblat el resultat de les profundes meditacions i el geni demagògic de Georgi Gapon: ara, el Soviet de Diputats Obrers se'ls apareixia com un simple instrument entre les mans titàniques de Georgi Nossar. L'error, en el segon cas, és encara més groller i estúpid que en el primer. Tot i que el treball proporcionat per Khrustalev com a president haja estat infinitament més fructífer i més significatiu que l'aventura de Gapon, la influència personal del president del soviat sobre la marxa i el resultat dels esdeveniments estigué amb diferència molt per davall de la que exercí el popa rebel, afiliat al departament de policia. I no era manca de Khrustalev, sinó mèrit de la revolució. De gener a octubre, al proletariat li calgué passar per una gran escola política. La fórmula que diu "l'heroi i la massa", no s'adaptava ja a la pràctica revolucionària de les masses obreres. La personalitat del cap es dissolia en l'organització i, d'altra banda, la massa unificada esdevenia en la mateixa una personalitat política.

Fèrtil en troballes pràctiques, actiu, president enèrgic i capaç, malgrat que orador mediocre, de naturalesa impulsiva, sense passat ni fisonomia polítiques, Khrustalev

convenia millor que ningú per al paper que exercí a les acaballes de 1905. Les masses obreres, l'estat d'ànim de les quals era revolucionari i el sentiment de classe de les quals estava clarament desenvolupat, mancaven, però, majoritàriament, de la determinació que proporciona l'adhesió a un partit. El que hem dit abans del soviets mateix pot aplicar-se a Khrustalev. Tots els socialistes de carrera pertanyien a partits; la candidatura d'un home de partit hauria suscitat dificultats al si mateix del soviets des del moment de la seua constitució. D'altra banda, la indeterminació política de Khrustalev facilitava al soviets la seua relació amb els grups estranys al proletariat, en particular amb les organitzacions intel·lectuals, que concediren al soviets una ajuda material considerable. En confiar la presidència a un sense partit, la socialdemocràcia comptava amb exercir un control polític. No s'equivocava. No havien transcorregut tres o quatre setmanes, quan el creixement formidable de la seua influència i de les seues forces es traduïa en particular per l'adhesió pública de Khrustalev a la socialdemocràcia (fracció dels menxevics).

Quin resultat pensava obtenir el govern arrestant Khrustalev? Pensava destruir l'organització en arrestar el seu president? Hauria estat massa bast, fins i tot per a Durnovo. No obstant això, és difícil representar-se clarament els motius que impulsaren el govern a aquest acte, primer per aquesta raó, que la mateixa reacció no s'adonava ben bé: els conjurats s'havien reunit en Tsarskoie-Selo per a resoldre sobre la sort de la revolució i infantaren una simple mesura policíaca. En qualsevol cas, la detenció del president, en les condicions en què es produí, prenia per al soviets una importància de les més simptomàtiques. Si algú dubtava encara, en aquell moment, del vertader caràcter de la situació, se li féu veure nítidament, clar com el dia, que no hi havia ja retirada possible, ni per part de la reacció ni per l'adversa, que elencontre decisiu era inevitable i que es produiria, no d'ací a uns mesos o setmanes, sinó en el termini de pocs dies.

Els darrers dies del soviets

Després de la detenció de Khrustalev, el soviets no podia abandonar el camp de batalla; el parlament de la classe obrera, lliurement elegit, obtenia la seua força precisament del caràcter públic de la seua activitat. Dissoldre l'organització era tant com obrir voluntàriament les portes de la fortalesa a l'enemic. No quedava, doncs, una altra alternativa que seguir el camí en què s'estava compromès: calia marxar a l'encontre del conflicte. En la sessió del comitè executiu que se celebrà el 26 de novembre, el representant del partit dels socialistes revolucionaris (Txernov "en persona") proposà declarar que a cada mesura de repressió del govern, respongué el soviets amb un atemptat terrorista. Ens declararem hostils a aquesta mesura: en el poc de temps que quedava fins al començament de la batalla, el soviets havia d'establir un lligam, i com estret possible millor, amb les unions de camperols, ferroviaris, correus i telègrafs, amb l'exèrcit; a aquest objecte, a meitat de novembre, havia enviat dos delegats, un al sud i un altre al Volga. L'organització d'una caça terrorista contra tal o qual ministre hauria absorbit sens dubte tota l'atenció i tota l'energia del comitè executiu. Proposarem en conseqüència sotmetre a deliberació la moció següent. "El 26 de novembre, el govern del tsar ha posat en captivitat el president del Soviet de Diputats Obrers el nostre camarada Khrustalev-Nossar. El Soviet de Diputats Obrers elegeix una presidència temporal i continua els seus preparatius per a la insurrecció armada". Es proposaven tres candidats per a la presidència: el del comitè executiu Ianovski (davall

aquest nom figurava en el soviet l'autor del present llibre), el caixer Vedenski (Svertxkov) i l'obrer Zlidnev, diputat de la fàbrica d'Obukhov.

L'assemblea general del soviet se celebrà l'endemà, a portes obertes com sempre. Tres-cents dos diputats es trobaven presents. S'apreciava un fort nerviosisme en la reunió, nombrosos membres del soviet volien donar una resposta immediata i directa al colp de mà del ministeri. Però, després de breus debats, l'assemblea adoptà per unanimitat la moció del comitè executiu i elegí per escrutini secret els candidats que li foren proposats per a la presidència.

El representant del comitè principal de la unió de camperols, que assistia a la sessió, féu conèixer a l'assemblea la decisió adoptada al novembre pel congrés d'aquesta unió: es refusaria el lliurament de reclutes al govern i pagar els impostos, i es retirarien dels bancs de l'estat i de les caixes d'estalvi tots els dipòsits realitzats. Atès que el comitè executiu, el 23 de novembre, havia adoptat una resolució invitant els obrers a preveure "la fallida imminent de l'estat", a no acceptar, per consegüent, l'import dels seus salaris més que en or i a retirar de les caixes d'estalvi totes les sumes dipositades, fou adoptada una decisió per a generalitzar aquestes mesures de boicot financer i es resolgué fer-les conèixer al poble per mitjà d'un manifest redactat en nom del soviet, de la Unió de Camperols i dels partits socialistes.

D'ara en avant serien possibles les reunions generals del parlament proletari? No era segur. L'assemblea decidí que, en el cas que no fos possible convocar el soviet, l'exercici de les seues funcions correspondria al comitè executiu ampliat. Després de la detenció del soviet, el 3 de desembre, els seus poders, d'acord amb aquesta decisió, passaren al comitè executiu del segon soviet.

A continuació, l'assemblea escoltà la lectura de comunicacions d'ardent simpatia enviades pels soldats conscients dels batallons finlandesos, pel Partit Socialista Polonès i per la Unió Panrusa de Camperols. El delegat d'aquesta unió prometé que en l'hora decisiva no mancaria l'ajuda fraterna del camp revolucionari. Despertant un entusiasme indescriptible entre els diputats i tota l'assistència, sota una tempestat creixent d'aplaudiments i ovacions, s'estretiren la mà el representant de la Unió de Camperols i el president del soviet. L'assemblea es dispersà molt avançada la nit. El destacament de policia que, com sempre, romanien en l'entrada, per ordre del *gradonatxalnik*, deixà el seu lloc l'últim. Per tal de caracteritzar la situació, és interessant assenyalar que en la mateixa nit un petit funcionari de la policia, per ordre del mateix *gradonatxalnik*, havia prohibit una reunió legal i pacífica d'electors burgesos, al capdavant dels quals es trobava Miliukov...

La majoria de les fàbriques de Petersburg donaren la seua adhesió a la resolució del soviet, que obtingué igualment l'assentiment dels soviets de Moscou i de Sàmara, assentiment expressat en mocions particulars, així com el dels sindicats de ferroviaris i de correus i telègrafs, i nombroses organitzacions provincials. L'oficina central de la Unió de Sindicats s'adherí a la decisió del soviet i llençà un crida, invitant "totes les forces vives del país" a preparar-se enèrgicament per a la vaga política pròxima i "per a l'última col·lisió armada amb els enemics de la llibertat popular". No obstant això, entre la burgesia liberal i radical, les simpaties sentides a l'octubre envers el proletariat havien tingut temps de refredar-se. La situació s'agreujava sense parar, i el liberalisme, exasperat per la seua pròpia inacció, grunyia contra el soviet. La massa, que a penes participa en la política, considerava el soviet de forma entre benèvola i obsequiosa. Qui temia ésser sorprès en viatge per una vaga de ferrocarrils anava a informar-se l'oficina del soviet. Altres, durant la vaga de correus i telègrafs, venien a sotmetre un text telegràfic a l'examen de l'oficina i, si aquesta reconeixia la importància del telegrama, li donava curs. Per exemple, la viuda del senador B., després d'haver recorregut en va les

cancelleries dels ministeris, es dirigí finalment al soviet, en una greu circumstància familiar, sol·licitant-li ajuda. Una ordre escrita per aquest mateix soviet dispensava les persones de sotmetre's a les lleis. Un taller de gravadors no consentí en fabricar un segell per al sindicat de correus i telègrafs, l'existència del qual no estava sancionada per la llei, sinó després de rebre "l'autorització" escrita del soviet. El Banc del Nord descomptà un xec caducat en benefici del soviet. La impremta del Ministeri de Marina preguntava al soviet si havia de fer vaga. En el perill, es dirigien encara i sempre al soviet, cercant junt amb ell protecció contra particulars, contra funcionaris i fins i tot contra el govern. En ésser declarada la llei marcial en Livoniana, els letons de Petersburg invitaren el soviet "a dir la seua paraula" respecte a la nova violència del tsarisme. El 30 de novembre, el soviet hagué d'ocupar-se del sindicat d'infermers, als qui la Creu Roja havia arrossegat a la guerra mitjançant fal·laces promeses, per a deixar-los després privats de tot; la detenció del soviet finí les mesures enèrgiques que havia emprès per correspondència a aquest respecte davant la Direcció General de la Creu Roja. Al local del soviet, sempre hi havia una multitud de pidolaires, sol·licitants i querellants; eren, gairebé sempre, obrers, criats, dependents, camperols, soldats, mariners... Alguns es formaven una idea absolutament fantàstica del poder del soviet i dels seus mètodes. Un invàlid cec que havia fet la guerra russoturca, cobert de creus i de medalles, es queixava de la seua misèria i demanava al soviet "que empentés un poc el patró", açò és, al tsar... S'hi rebien declaracions i sol·licituds de localitats llunyanes. Els habitants d'una comarca d'una de les províncies poloneses enviaren al soviet, després de la vaga de novembre, un telegrama d'agraïment. Un vell cosac, del fons de la governació de Poltava, enviava la seua queixa al soviet contra la injustícia dels prínceps Repnin. La direcció d'aquesta curiosa súplica estava redactada així: "Petersburg. Direcció Obrera"; i, no obstant això, el correu revolucionari, sense dubtar, lliurà el plec en el seu destí. Des del govern de Minsk arribà al soviet, per a obtenir una informació, un diputat especialment enviat per una mútua de jornalers a qui un propietari pretenia pagar tres mil rubles en accions depreciades. "Com fer?, preguntava l'enviat. Tindríem bones ganes de prendre-les, però al mateix temps tenim por. Hem escoltat dir que el vostre govern volia que els obrers reberen els seus salaris en diners comptants: en or o en argent". Es descobrí que les accions del propietari no tenien quasi cap valor... Els camps no foren informats de l'existència del soviet sinó molt tard, quan ja la seua activitat tocava a la seua fi. Les instàncies i els desitjos dels camperols ens arribaven cada vegada més freqüentment. Gent de Txernigov demanava que se'ls posés en relació amb l'organització socialista local; camperols de la província de Mohilev enviaren representants encarregats de fer conèixer les decisions de diverses assemblees comunals, expressant que d'ara en avant obrarien en complet acord amb els obrers de les ciutats i el soviet...

Un vast camp d'activitat s'obria doncs davant el soviet; al seu voltant s'estenien immensos erms polítics, que només hauria estat necessari treballar amb el fort aladre revolucionari. Però hi mancava el temps. La reacció, febrilment, forjava cadenes i podia esperar-se, d'hora en hora, un primer colp. El comitè executiu, tot i la massa de treballs que havia de realitzar cada dia, s'afanyava en executar la decisió adoptada per l'assemblea el 27 de novembre. Llençà un crida als soldats i en una conferència amb els representants dels partits revolucionaris aprovà el text del *Manifest financer* proposat per Parvus.

El 2 de desembre, el manifest fou publicat en vuit periòdics de Petersburg: quatre socialistes i quatre liberals. Heus aquí el text d'aquest document històric:

"El govern arriba a la fallida. Ha fet del país un munt de runes, l'ha semblat de cadàvers. Exhausts, famolencs, els camperols ja no estan en situació de pagar els

impostos. El govern s'ha servit dels diners del poble per a obrir crèdits als propietaris. Ara no sap què fer amb les propietats que li serveixen de garanties. Els tallers i les fàbriques no funcionen. Manca el treball. Per tot arreu veiem el marasme comercial. El govern ha emprat el capital dels emprèstits estrangers en construir ferrocarrils, una flota, fortaleses, em fer provisió d'armes. En esgotar-se les fonts estrangeres, les comandes de l'estat ja no es reben. El comerciant, el gran proveïdor, l'empresari, el fabricant que han agafat el costum d'enriquir-se a costa de l'estat, són privats dels seus beneficis i tanquen els seus despatxos i les seues fàbriques. Les fallides se succeeixen i es multipliquen. Els bancs s'enfonsen. Totes les operacions comercials s'han restringit fins a l'últim límit.

La lluita del govern contra la revolució suscita perturbacions incessants. Ningú està segur de l'endemà.

El capital estranger passa en sentit contrari la frontera. El capital 'purement rus' també s'amaga en els bancs estrangers. Els rics venen els seus béns i emigren. Les aus de rapinya fugen del país, emportant-se allò que és del poble.

Des de fa temps, el govern gasta tots els ingressos de l'estat en mantenir l'exèrcit i la flota. No hi ha escoles. Les carreteres estan en un estat espantós. Tot i això, manquen els diners, fins i tot per a l'alimentació del soldat. La guerra ens ha fornit la derrota, en part perquè no teníem municions. En tot el país, són assenyalades sublevacions de l'exèrcit reduït a la misèria i famolenc.

L'economia de les vies fèrries està obstaculitzada pel fang; gran nombre de línies han estat devastades pel govern. Per a reconstituir l'economia dels ferrocarrils, caldran centenars i centenars de milions

El govern ha dilapidat les caixes d'estalvi i ha fet ús dels fons dipositats per al sosteniment dels bancs privats i d'empreses industrials que, ben sovint, són absolutament dubtoses. Amb el capital del petit estalvi, juga a la borsa, exposant els fons a riscos quotidians.

La reserva d'or del Banc de l'Estat és insignificant en relació amb les exigències que creen els emprèstits governamentals i les necessitats del moviment comercial. Aquesta reserva serà reduïda a pols si s'exigeix en totes les operacions que el paper siga canviat contra moneda d'or.

Aprofitant que les finances no tenen cap control, el govern acordà temps enrere emprèstits que sobrepassaven en molt la solvència del país. Mitjançant nous emprèstits, paga els interessos dels precedents.

El govern, d'any en any, estableix un pressupost fictici d'ingressos i despeses, declarant aquests com aquells per davall del seu import real, a la seua voluntat, acusant una plusvàlua en lloc del dèficit anual. Els funcionaris no controlats dilapiden el Tresor, ja prou esgotat.

Només una Assemblea Constituent pot posar fi a aquest saqueig de la Hisenda, després d'haver derrocat l'autocràcia. L'assemblea sotmetrà a una investigació rigorosa les finances de l'estat i establirà un pressupost detallat, clar, exacte i verificat dels ingressos i les despeses públiques.

El temor del control popular que revelaria al món sencer la incapacitat financera del govern, força a aquest a fixar sempre per a més tard la convocatòria dels representants populars.

La fallida financera de l'estat procedeix de l'autocràcia, de la mateixa manera que la seua fallida militar. Els representants del poble no tindran primer com a tasca més que pagar com més aviat millor els deutes.

Tractant de defensar el seu règim amb malversacions, el govern força al poble a portar a terme contra ell una lluita a mort. En aquesta guerra, centenars i milers de

ciutadans pereixen o s'arruïnen; la producció, el comerç i les vies de comunicació són destruïts de dalt a baix.

No hi ha més que una sortida: cal derrocar el govern, arrabassar-li les seues últimes forces. És necessari tancar l'última font d'on extreu la seua existència: els ingressos fiscals. Açò és necessari no sols per a l'emancipació política i econòmica del país, sinó, en particular, per a la posada en ordre de l'economia financera de l'estat.

En conseqüència, diem que:

No s'efectuarà cap lliurament de diners per rescat de terres ni cap pagament a les caixes de l'estat. S'exigirà, en totes les operacions, com a pagament de salaris i contractes, moneda d'or, i quan es tracte d'una suma de menys de cinc rubles, es reclamarà moneda comptant.

Es retiraran els dipòsits fets en les caixes d'estalvi i en el Banc de l'Estat, exigint el reembossament íntegre.

L'autocràcia mai ha gaudit de la confiança del poble i no estava de cap manera basada en ella.

Actualment, el govern es condueix amb el seu propi estat com en país conquerit.

Per aquestes raons decidim no tolerar el pagament dels deutes sobre tots els emprèstits que el govern del tsar ha concertat mentre portava a terme una guerra oberta contra tot el poble.

*El Soviet de Diputats Obrers;
El Comitè Principal de la Unió Panrusa de Camperols;
El Comitè Central i la Comissió d'Organització del Partit Obrer
Socialdemòcrata Rus;
El Comitè Central del Partit Socialista Revolucionari;
El Comitè Central del Partit Socialista Polonès".*

Lògicament, aquest manifest no podia per si mateix derrocar el tsarisme, ni les seues finances. Sis mesos més tard, la primera Duma d'Estat comptava amb un miracle d'aquesta mena quan llençà la crida de Viborg, que demanava a la població que es negués pacíficament a pagar impostos, "a l'anglesa". El manifest financer del soviets no podia servir més que d'introducció als aixecaments de desembre. Recolzat per la vaga i pels combats que s'entaularen en les barricades trobà un poderós ressò en tot el país. Mentre que, per als tres anys precedents, els dipòsits fets en les caixes d'estalvi al desembre sobrepassaven els reembossaments en 4 milions de rubles, al desembre de 1905 els reembossaments superaren als dipòsits en 90 milions: el manifest havia tret de les reserves de l'estat, en un mes, 94 milions de rubles! Quan la insurrecció fou aixafada per les hordes tsaristes, l'equilibri es restablí en les caixes d'estalvi...

Entre el 20 i el 30 de novembre, la llei marcial fou proclamada a la comarca de Kiev i a la ciutat mateixa, en els governs de Livoniana, Txernigov, Saratov, Penza i Simbirsk, teatres principals de les pertorbacions agràries.

El 24, dia en què el reglament "provisional" sobre la premsa entrava en vigor, s'ampliaren fins al màxim les atribucions dels governs i dels prefectes de policia.

El 28, es creà un lloc "provisional" de general governador de les províncies bàltiques. El 29, els sàtrapes provincials foren autoritzats, en cas de vaga de ferrocarrils o de correus i telègrafs, a proclamar per propi compte "la llei d'excepció" en les seues governacions.

L'1 de desembre, en Tsarskoie-Selo, Nicolau rebé una diputació reunida molt de pressa, i molt heterogènia, de propietaris espantats, monjos i ciutadans organitzadors de pogroms. Aquesta colla exigia el càstig implacable dels autors de la revolució i, alhora,

el dels dignataris de tot rang que, amb la seua debilitat, autoritzaren el desordre; la diputació no s'acontentava de fer aquesta al·lusió a Witte, sinó que ho explicava més clarament: "Per un decret autocràtic, crida a altres executors de la teua voluntat sobirana!". "Vos rep [respongué Nicolau al munt d'esclavistes i saquejadors mercenaris], perquè estic segur de veure en vosaltres els vertaders fills de Rússia, la devoció dels quals ens està assegurada des de sempre, a mi i a la pàtria." A un senyal del centre, els administradors de província expedeixen a Petersburg una multitud de missatges de gratitud a sa majestat, en nom de camperols i burgesos. "La unió del poble rus" que acabava llavors de rebre, segons tota probabilitat, un primer subsidi important, organitza una sèrie de mítings i difon publicacions en l'esperit dels pogroms patriòtics.

El 2 de desembre, són confiscats i suspesos els vuit periòdics que imprimiren el *Manifest financer* del soviets. El mateix dia, es promulga un reglament draconian sobre les vagues i els sindicats de ferroviaris, empleats de correus, telegrafistes i telefonistes, amenaçant-los amb un empresonament que pot arribar fins a quatre anys. Els periòdics revolucionaris publicaren, el 2 de desembre, una ordre del governador de Voronej que havia estat interceptada i que estava basada en una circular confidencial de Durnovo: "Absolutament secret... Investigar immediatament sobre tots els dirigents dels moviments antigovernamentals i agraris, i tancar-los a la presó del lloc, a efecte que siguin tractats d'acord amb les instruccions del senyor ministre de l'interior". Per primera vegada, el govern publica un avís amenaçador: els partits extremistes s'han fixat l'objectiu de destruir les bases econòmiques, socials i polítiques del país; els socialdemòcrates i els socialistes revolucionaris són essencialment anarquistes: declaren la guerra al govern, difamen els seus adversaris, impedeixen a la societat gaudir dels beneficis del nou règim; provoquen vagues per a fer dels obrers el material de la revolució. "L'efusió de sang obrera (pel govern!) ni tan sols excita en ells (revolucionaris!) el menor remordiment." Si contra tals delictes són insuficients les mesures ordinàries, "serà, sens dubte, necessari recórrer a mesures absolutament excepcionals".

Els interessos de les classes privilegiades, l'espant dels posseïdors, el rancor de la burocràcia, el servilisme dels venuts, el tenebrós odi dels simples enganyats, tot això no formava més que un fastigós bloc de fang i sang, tot això constituïa la reacció. Tsarskoie-Selo distribuïa or, Durnovo teixia la trama de la conjura, els sicaris a sou esmolaven els seus ganivets...

"No obstant això, la revolució creixia invenciblement. Al proletariat industrial que formava el gros del seu exèrcit, s'hi adherien sense parar nous destacaments. Hi havia, a les ciutats, mítings de servidors, repartidors, cuiners, criats, enceradores, cambriers, bugaderes. En les reunions i en la premsa apareixen tipus extraordinaris: cosacs "conscients", guàrdies del servei d'estacions, guàrdies municipals, comissaris, i fins i tot deladors peneditos. El terreny social trastornat, llança de les seues misterioses entranyes capes noves l'existència de les quals ningú sospitava en temps de pau. Petits funcionaris, vigilants de presons, furriers, apareixien successivament en les redaccions dels periòdics revolucionaris.

La vaga de novembre influí considerablement en la moral de l'exèrcit. Per tot arreu al país se celebraven mítings de militars. L'esperit de rebel·lió es palesava pertot arreu als quarters. Les necessitats particulars de l'exèrcit i el soldat servien normalment d'ocasió per a les manifestacions d'un descontent que creixia amb rapidesa i prenia un caire polític. A partir del 2 de novembre, aproximadament, es produeixen desordres seriosos a Petersburg, entre els mariners i entre els soldats, a Kiev, Ekaterinoslav, Elisavetpol, Proskurov, Kursk, Lomjé... A Varsòvia, els soldats de la guàrdia exigeixen la llibertat dels oficials detinguts. De totes bandes arriben informacions, dient que

l'exèrcit de Manxúria sencera crema amb el foc de la rebel·lió. El 28 de novembre, en Irkutsk, se celebra un míting en què participen totes les tropes de la guarnició, uns quatre mil soldats. Sota la presidència d'un sotsoficial, la reunió decideix unir-se a tots els que reclamen l'Assemblea Constituent. En nombroses ciutats, els soldats, en els seus mítings, fraternitzen amb els obrers.

Els dies 2 i 3 de desembre, els desordres es produeixen en la guarnició de Moscou. Manifestacions als carrers als sons de *La Marsellesa*, oficials expulsats de certs regiments... I, finalment, darrere del bullir revolucionari, pot veure's el bras de les revoltes camperoles a les províncies. A finals d'octubre i principis de novembre, les perturbacions agràries guanyen gran nombre de comarques: al centre, entorn de Moscou, sobre el Volga, sobre el Don, al regne de Polònia, se succeeixen contínuament vagues de camperols, saquejos dels magatzems del monopoli on es ven l'aiguardent, hisendes incendiades, ocupació de terres i béns mobles. Tot el govern de Kovno serveix de teatre a la rebel·lió dels camperols lituans. De Livònia, les notícies rebudes són cada vegada més alarmants. Els propietaris fugen, els administradors de la província abandonen els seus llocs...

Basta de representar-se clarament el quadro que oferia aleshores Rússia, per a comprendre fins a quin punt el conflicte de novembre era inevitable "Hauria fet evitar la lluita", declaraven més tard alguns savis (Plekhanov). Com si es tractés d'una partida d'escacs i no d'un moviment les forces elementals del qual es comptaven per milions!...

"El Soviet de Diputats Obrers [escrivia *Novoie Vremia*], no es desanima, continua obrant enèrgicament i imprimeix les seues ordres en un llenguatge vertaderament lacònic, en termes breus, clars i intel·ligibles, cosa que no es podria dir del govern del comte Witte, que prefereix els girs interminables i confusos que empraria en el seu llenguatge una anciana malenconiosa". El 3 de desembre, el govern de Witte, al seu torn, es posà a parlar "en termes breus, clars i intel·ligibles": féu assetjar l'edifici de la Societat Econòmica Lliure per tropes de totes les armes; féu detenir el soviat.

A les quatre de la vesprada, el comitè executiu s'havia reunit. L'ordre del dia estava assenyalat per endavant per la confiscació dels periòdics, pel reglament draconianà sobre les vagues que s'acabava de decretar i pel telegrama on es revelava la conjura de Durnovo. El representant del Comitè Central del Partit Socialdemòcrata (bolxevics) proposa, en nom del partit, les mesures següents: s'acceptarà el desafiament de l'absolutisme, posant-se d'acord immediatament amb totes les organitzacions revolucionàries del país, per a fixar el dia de declaració d'una vaga política general, la crida a l'acció de totes les forces, totes les reserves i, amb el recolzament dels moviments agraris i les rebel·lions militars, se marxarà a la cerca del desenllaç...

El delegat del sindicat de ferroviaris afirma que sens dubte el congrés de ferrocarrils, convocat per al 6 de desembre, es pronunciarà a favor de la vaga.

El representant del sindicat de correus i telègrafs es declara a favor de la moció proposada pel partit i espera que una acció comuna done vida nova a la vaga de correus i telègrafs que amenaça decaure... Els debats són interromputs per un avís que es transmet al comitè: el soviat ha d'ésser detingut aqueix mateix dia. Mitja hora més tard, aquesta informació és confirmada. En aquest moment, la gran sala, il·luminada per ambdós costats per grans finestres, s'ha omplert ja de delegats, representants dels partits, corresponsals i invitats. El comitè executiu, que celebra sessió en el primer pis, decideix fer sortir alguns dels seus membres per a garantir-li al soviat una línia de successió en el cas d'ésser detingut.

Però la decisió arriba massa tard! L'edifici està acordonat per soldats del regiment de la guàrdia Ismai-Iovski, cosacs a cavall, guàrdies municipals, gendarmes... S'escolten els passos sords, l'esclafit dels esperons, dels sabres; aquests sorolls omplen l'edifici. Ressonen avall les violentes protestes d'alguns delegats. El president obre la finestra del primer pis, s'aguaita i crida: "Camarades, no oposeu resistència! Declarem per endavant que, si algú dispara, no pot ésser més que un policia o un provocador..." Uns instants després, puguen soldats al primer pis i s'aposten a l'entrada del local on està reunit el comitè executiu.

El president (dirigint-se a l'oficial): Li pregue que tanque les portes i no destorbe els nostres treballs.

Els soldats romanen en el corredor, però no tanquen les portes.

El president -La sessió continua. Qui demana la paraula?

El representant del sindicat de comptables -Per aquest acte de violència brutal, el govern ha confirmat els motius que teníem per a declarar la vaga general. Ho ha decidit per endavant... El resultat de la nova i decisiva acció del proletariat dependrà de les tropes. Que prenguen elles la defensa de la pàtria! (*Un oficial s'afanya a tancar la porta. L'orador eleva la veu.*) Fins i tot a través de les portes tancades, els soldats escoltaran la fraternal crida dels obrers, la veu del país exhaurit en els turments!...

La porta s'obre de nou, un capità de gendarmes entra en la cambra, pàlid com la mort (temia rebre una bala); al seu darrere s'avancen dues desenes d'agents que es col·loquen darrere de les cadires dels delegats.

El president -Alce la sessió del comitè executiu.

Baix, ressona un rumor enèrgic i quasi cadenciós de metall; es diria que són ferrers que colpegen l'enclusa: són els delegats que desmunten i trenquen els seus revòlvers abans de lliurar-los a la policia.

La perquisició comença. Ningú consent a donar el seu nom. Els delegats són escorcollats, es prenen els seus senyals, se'ls numera i són confiats a una escorta de soldats de la guàrdia mig borratxos.

El Soviet de Diputats Obrers de Petersburg està en mans dels conspiradors de Tsarkoie-Selo.

Desembre

El 4 de desembre, el soviat de Moscou donà la seua adhesió als signants del *Manifest financer* i, el 6 de desembre [sota la influència directa de greus desordres en la guarnició de Moscou] el soviat, que representava en aquesta època a 100.000 obrers, decidí, amb els altres partits revolucionaris, declarar en Moscou la vaga general per a l'endemà, 7 de desembre, amb la intenció de transformar-la en una insurrecció armada. La conferència dels diputats obrers de 29 línies de ferrocarril, que es reuniren en Moscou els dies 5 i 6 de desembre, determinà donar el seu assentiment a la decisió del soviat. El Congrés de Correus i Telègrafs prengué la mateixa decisió.

A Petersburg, la vaga que s'inicià el dia 8, assolí el seu punt més alt l'endemà, declinant ja el dia 12. Fou molt menys unitària i general que la de novembre i no reuní més que 2/3 dels obrers. La irresolució de Petersburg s'explica pel fet que els obrers de la capital comprenien més clarament que en altres llocs que no es tractava aquesta vegada d'una simple manifestació, sinó d'una lluita a mort. El dia 9 de gener ja havia

quedat gravat aquest fet en l'esperit de les masses. Enfront d'una nombrosa guarnició el nucli del qual estava format pels regiments de la guàrdia, els obrers de Petersburg no podien prendre per si mateixos la iniciativa d'una insurrecció revolucionària; la seua missió (com havia demostrat la vaga d'octubre) era donar l'últim colp a l'absolutisme quan aquest estigués prou esquerdat per l'aixecament de la resta del país. Només una gran victòria a les províncies podia donar a Petersburg la possibilitat psicològica d'una acció decisiva, però aquesta victòria no arribà i, després de molts dubtes, es baté finalment en retirada.

A banda de l'actitud passiva de Petersburg, cal assenyalar a més el mal paper que portà a terme, durant els esdeveniments, el grup de ferroviaris que continuaren treballant en la línia de Petersburg a Moscou (ferrocarril Nicolau). El comitè del sindicat de ferroviaris de Petersburg es ressentí amb la incertesa que es palesava a la capital i el govern, l'atenció del qual estava concentrada en aquesta important via de comunicació, aprofitant les vacil·lacions, féu ocupar la línia per les seues tropes. Una part dels tallers entrà en vaga, però els caps treballaven al telègraf i el batalló de ferrocarrils a la via. Hi hagué diversos intents de detenir el moviment, però sense èxit. El 16 de desembre els obrers de Tver destruïren una part de la línia per a evitar l'enviament de tropes de Petersburg a Moscou, però era massa tard, perquè el regiment de la guàrdia Semenovski havia passat ja. En conjunt, la vaga de ferrocarrils començà amb gran ímpetu i unitat; abans del dia 10, la major part de les línies havien interromput el trànsit, i les que faltaven s'adheriren al moviment els dies successius. En declarar la vaga, el congrés del sindicat de ferroviaris deia:

“Ens encarregarem de fer tornar les tropes de Manxúria molt més de pressa que no el govern... Prendrem totes les mesures necessàries per al transport del blat destinat als camperols famolencs i per a l'expedició de queviures als camarades que estan en les línies”.

No és la primera vegada que comprovem fenòmens d'aquesta índole, sobre el sentit de la qual haurien de meditar els anarquistes que són encara capaços de reflexió: paralitzant el poder del govern, la vaga general imposa a la seua organització funcions públiques enormement importants. Cal reconèixer que el sindicat de ferroviaris complí amb la seua tasca a meravella. Els trens que transportaven els reservistes, les companyies obreres i els membres d'organitzacions revolucionàries, circulaven amb una regularitat i una velocitat notables tanmateix l'amenaçadora proximitat de les tropes del govern en molts punts, nombroses estacions estaven administrades per comandants elegits, i les banderes roges onejaven als edificis del ferrocarril. Moscou començà la vaga el dia 7, i l'endemà, Petersburg s'adherí, així com també Minsk i Taganrog; després, citant només els centres més importants, se solidaritzaren: el 10, Tbilisi, l'11, Vilnius, el 12, Kharkov, Kiev, Nixni-Novgorod, el 13, Odessa i Riga, el 14, Lodz i el 15, Varsòvia. En total hi havia 33 ciutats en vaga, enfront de 39 a l'octubre.

Moscou fou el centre del moviment de desembre. Ja a primers de mes s'havia advertit un fort moviment en certs regiments de la guarnició de Moscou, i malgrat tots els esforços de la socialdemocràcia per prevenir explosions aïllades, l'agitació creixia violentament. Es deia entre els obrers: “Cal recolzar els soldats, no podem malgastar l'ocasió.” Els soldats que estaven de guàrdia a les fàbriques estaven totalment influenciats pels obrers. “Quan vos aixequen (deien sovint) farem el mateix i vos obrirem l'arsenal”. Els soldats i els oficials parlaven sovint en els mítings. El 4 de desembre es constituí un Soviet de Diputats Soldats, i els seus representants s'uniren al soviat obrer. Rumors persistents permeten pensar que en altres ciutats l'exèrcit havia fet causa comuna amb els obrers. Tal era l'ambient quan començà la vaga de Moscou.

El primer dia unes 100.000 persones abandonaren el treball. En una de les estacions moriren dos mecànics per haver volgut conduir trens sense autorització. Hi hagueren escaramusses en uns quants llocs de la ciutat, i un destacament de les companyies obreres entrà en un magatzem d'armes. A partir d'aqueix moment, els agents de policia no pogueren fer la seua vigilància més que per grups. L'endemà, el nombre de vaguistes s'elevà a 150.000, la vaga es generalitzà a la ciutat i arribà a les fàbriques dels voltants, havent-hi mítings multitudinaris per tot arreu; a l'estació a la que arriben els trens de l'Orient Llunyà la multitud desarmà els oficials de Manxúria, i els obrers tragueren d'un vagó algunes desenes de puds de cartutxos i, un poc més tard, s'apoderaren dels pertrets que venien en un altre vagó.

El dia 8 de desembre, segon de la vaga, el comitè executiu publicà la decisió següent:

“Quan apareguen les tropes es procurarà parlar amb els soldats i influir en ells mitjançant paraules de camaraderia... S'evitarà qualsevol xoc obert i no s'oposarà resistència armada excepte en el cas que la conducta de les tropes siga particularment provocativa”.

L'exèrcit era qui tenia la paraula i tot el món ho comprenia així. El menor rumor favorable que apareixia sobre la bona voluntat de la guarnició volava de boca en boca, al mateix temps la multitud revolucionària sostenia una lluita incessant contra les autoritats moscovites per tal d'assolir l'adhesió de l'exèrcit. En saber que els soldats d'infanteria avançaven pels carrers al so de *La Marsellesa*, els obrers tipògrafs enviaren una diputació a la seua trobada, però ja era massa tard. Els caps militars feren rodejar els soldats revolucionaris per cosacs i dragons, que els portaren als quarters, i immediatament els comandaments militars feren justícia a les reivindicacions d'aqueixos mateixos soldats. El mateix dia, 500 cosacs, dirigits per un oficial de policia, reberen l'ordre de disparar sobre els manifestants, però els cosacs no obeeiren, posant-se a parlar amb la gent, abans de tornar lentament a files, a la crida d'un sotsoficial, acompanyats per les aclamacions de la multitud.

Una manifestació de 100.000 persones xocà amb un grup de cosacs i es produí un moment de perill. Però dues obreres es destacaren de la multitud, brandant banderes roges, i apropant-se als cosacs: “Tireu sobre nosaltres [cridaven] Perquè, vives, mai vos lliurarem la bandera”. Els cosacs es detingueren, sorpresos i indecisos. Fou un moment decisiu. La multitud, en veure'ls vacil·lar, tractava d'animar-los: “Cosacs, venim amb les mans buides, disparareu contra nosaltres?”. “No dispareu vosaltres i tampoc ho farem nosaltres”, contestaren els cosacs. Un oficial, furibund i un tant atemorit, esclatà en invectives i grolleries, però la seua veu fou ofegada pels crits d'indignació de la multitud. Algú pronuncià un breu discurs i la multitud aplaudí. Un moment després, els cosacs giraren els cavalls i s'allunyaren al galop, amb la carrabina en bandolera.

Després del setge d'un míting popular, que finí en una sèrie de violències contra la massa desarmada, el nerviosisme començà a augmentar a la ciutat. La gent estava al carrer, en grups cada vegada més nombrosos. Els rumors més diversos circulaven sense parar per a ésser oblidats de seguida, i en tots els rostres es pintava una gran animació barrejada d'inquietud.

“Hi ha moltes persones que s'imaginen [escriu Gorki, llavors a Moscou] que són els revolucionaris els qui han començat a construir barricades. És una opinió que ens honra, però que no correspon per complet a la veritat, perquè en realitat foren els simples habitants, la gent, els sense partit, els qui emprengueren aqueixes construccions, i açò és el més important. En Tverskaia, les primeres barricades foren construïdes alegrement, entre bromes i rialles, i en aquest treball participaren persones de les condicions més dispars, des del que porta un elegant abric fins a la cuinera o el

mosso de cavalls, que passava per ésser, fins ara, el més sòlid sosteniment del règim... Els dragons feren una salva contra la barricada, diverses persones foren ferides i dues o tres mortes; immediatament s'elevà un clamor d'indignació, acompanyat d'un crit unànime de venjança i, en un moment, tot canvià. Després d'aquestes morts tot el món es posà a construir barricades i ja no per joc, sinó seriosament, per a protegir la seua vida contra Dubasov i els seus dragons”.

Les companyies obreres, és a dir, els combatents de les organitzacions revolucionàries, agrupats militarment, esdevingueren més actives. Sistemàticament, desarmaven els policies que els sortien a l'encontre. Per primera vegada es practicà la maniobra de cridar: Amunt les mans!, a fi de protegir l'assaltant contra un mal colp. A qui no obeïa se l'executava. Es procurava no inquietar els soldats, per a no tenir-los en contra. En una reunió s'adoptà fins i tot la decisió següent: serà passat per les armes qui dispare sense l'autorització del cap de la companyia. Davant de les fàbriques, els obrers feien propaganda entre els soldats. No obstant això, el tercer dia de vaga ja es produeixen encontres sagnants entre la multitud i l'exèrcit, els dragons dispersaren una reunió que hi havia en una plaça, sense llum per la vaga. “Germans, no ens ataqueu: som dels vostres”. Els soldats passen, però un quart d'hora més tard tornen, en nombre molt major i ataquen la gent.

Tenebres, pànic, crits i malediccions. Part de la multitud intenta refugiar-se a l'estació del tramvia. Els dragons exigeixen als refugiats que es rendisquen, i, davant la negativa d'aquests, comencen els trets. Com a resultat, un xicot mort i diverses persones ferides. Inquiets pel remordiment o, potser, per temor d'una venjança, els dragons s'allunyen al galop. “Assassins!” La gent rodeja les primeres víctimes i alça el puny, plena de fúria. “Assassins!” En un instant, el pavelló tacat de sang és presa de les flames. “Assassins!” La multitud intenta trobar una sortida per als seus sentiments. Enmig de la foscor i del perill, avança, excitada, xocant amb obstacles, empentant. S'escolten nous trets. “Assassins!” La multitud comença a construir barricades, tasca completament nova per a ella, que no sap com ha de resoldre's i que porta a terme sense cap sistema. A dos passos d'allí, a la foscor, un grup de 30 a 40 persones canta a cor: “Heu caigut víctimes...” Nous trets, i més ferits i més morts. Els patis de les cases veïnes esdevenen llocs de socors, i els seus habitants romanen a les portes cotxeres recollint els ferits.

Obertes les hostilitats, l'organització socialdemòcrata de combat col·locà sobre els murs de Moscou cartells en què es donaven instruccions tècniques als insurgents:

1.- No actuar en massa. Cal realitzar les operacions en petits grups de tres o quatre homes com a màxim, multiplicar aquests grups el més possible i que cadascun d'ells aprenga a atacar resoludament i a desaparèixer amb promptitud. La policia tracta d'afusellar milers de persones amb només cent cosacs. A aqueixos cent cosacs no han d'enfrontar-se més de dos o tres tiradors, perquè és més fàcil abastar un grup que un home sol, sobretot si aquest últim sap disparar inopinadament i desaparèixer en un instant.

2.- D'altra banda, no ha d'intentar-se mai ocupar posicions fortificades, perquè la tropa sempre sabrà prendre-les o, simplement, destruir-les amb la seua artilleria. Les millors fortaleses són els llocs de pas i tots els llocs des d'on és fàcil disparar i escapar. Si la tropa arribés a prendre un lloc d'aquest tipus, no trobaria ningú, havent perdut, no obstant això, molts homes en l'intent.

La tàctica dels revolucionaris estigué determinada, des del principi, per la situació mateixa. Al contrari, les tropes del govern es mostraren, durant cinc dies sencers, absolutament incapaces d'adaptar-se a la tàctica de l'adversari, no podent sortir

de la seua estupidesa i de la seua perplexitat sinó per a caure en la barbàrie més sanguinària.

Heus aquí un exemple com foren aquests enfrontaments. Avançava una companyia de georgians, que comptava amb els homes més intrèpids. Es componia el seu destacament de vint-i-quatre tiradors, avançant en perfecte ordre, de dos en dos. Advertits per la multitud que setze dragons, al comandament d'un oficial, venien al seu encontre, la companyia es desplega empunyant els màusers i, quan apareix la patrulla, executa uns trets simultanis. L'oficial cau ferit i els cavalls, situats en primera línia, també ferits, s'encabriten. S'apodera de la tropa una confusió tal, que els soldats són incapaços de disparar. Així, la companyia obrera no ha fet més de cent trets, mentre que els dragons fugen desordenadament, i deixen al seu darrere alguns ferits i morts. "Marxeu ara [duien precipitadament els espectadors], l'artilleria estarà ací en un instant". En efecte, no triga en aparèixer i, amb les seues primeres descàrregues, comencen a caure persones, ferides o mortes, enmig d'aquella multitud desarmada que no havia imaginat que podria servir de blanc a l'exèrcit. Però els georgians es preparen mentrestant i tornen a disparar contra les tropes. La companyia obrera és gairebé invulnerable, protegida per la cuirassa de la simpatia general.

Un altre exemple, escollit entre milers. Un grup de tretze obrers armats, emboscats en un edifici, resisteix durant quatre hores a cinc-cents o sis-cents soldats que disposen de tres canons i dues metralladores. Després d'haver acabat els seus cartutxos i infligit serioses pèrdues a l'exèrcit, els francotiradors s'allunyen sense cap ferit. Però els soldats destrueixen a canonades unes quantes illes de cases, cremen d'altres i assassinen bon nombre de persones inofensives i aterrides, tot per a dominar una dotzena de revolucionaris...

Les barricades no es defensaven, servien només per a destorbar la circulació de les tropes, sobretot dels dragons. En l'àrea de les barricades, les cases quedaven fora de l'abast de l'artilleria. Així, doncs, l'exèrcit no tenia més solució que disparar d'un extrem a l'altre del carrer per a "prendre" l'obstacle, però, quan arribava a la barricada, no hi trobava ningú. I, quan els soldats no havien fet més que allunyar-se de la barricada, ja es trobava aquesta reconstruïda, com si o fes per si mateixa. El bombardeig sistemàtic de la ciutat per l'artilleria de Dubasov començà el dia 10 de desembre. Els canons i les metralladores funcionaven sense parar, semblant el pànic als carrers. Les víctimes queien, no ja d'una en una, sinó a dotzenes. La gent, desconcertada i furiosa, corria d'una banda a una altra, negant-se a donar crèdit al que veia: així, doncs, els soldats disparaven, i no sols contra els revolucionaris aïllats sinó contra un fosc enemic anomenat Moscou, contra cases en què vivien ancians i xiquets, contra les multituds desarmades... "Covards assassins! Així és com recuperen la seua reputació, després d'haver-la perduda en Manxúria".

Després de la primera canonada, la construcció de barricades es féu d'una manera febril, perquè s'havia atribuït al fet un sentit més ampli, i s'utilitzaven aleshores mitjans més atrevits. No es vacil·là davant la demolició d'un enorme pavelló d'un mercader de fruita, ni en bolcar un quiosc de periòdics, alhora que s'arrancaven rètols, es destrossaven les reixes i s'abatien els cables del tramvia.

"Malgrat que la policia havia donat ordre de mantenir les portes cotxeres tancades [deien els periòdics reaccionaris] no s'ha complert, sinó ben al contrari, fins i tot han llevat les portes dels seus golfos i les han emprat per a construir barricades!". L'11 de desembre tota la ciutat havia quedat coberta per una xarxa de barricades: carrers senceres estaven rodejades de filats.

Dubasov havia declarat que tota reunió de "més de tres persones" corria el risc d'un afusellament. Però els dragons disparaven fins i tot contra els transeünts aïllats, als

que registraven primer, i, si no els trobaven armes, els deixaven anar-se'n per a pegarlos després un tret a traïció. Tiraven fins i tot sobre els tafaners que es trobaven llegint els cartells de Dubasov. Bastava que dispararen des d'una finestra, normalment per compte d'agents provocadors, perquè la casa fos bombardejada immediatament. Restes de sang, de vísceres, cabells aglutinats, apegat tot això als rètols o als aparadors de les botigues, tals eren els senyals indicadors de la ruta seguida pels projectils. En molts llocs es veien cases amb esquerdes o d'altres completament destruïdes. Davant un d'aquests edificis destruïts es trobava exposat un plat amb un tros de carn humana i una pancarta en què es llegia: "Doneu el vostre òbol per a les víctimes" (horrible reclam de la insurrecció).

En dos o tres dies, la bona voluntat de la guarnició havia sofert un canvi radical; ara estaven en contra dels revolucionaris. Des del començament dels motins als quarters, les autoritats militars havien pres una sèrie de mesures: havien acomiadat els reservistes, els voluntaris, tots aquells la fidelitat dels quals era dubtosa, alhora que milloraven el ranxo. Quan es tractà d'aixafar la insurrecció, s'utilitzà primer les tropes amb què es podia comptar, i al quarter es quedaven els regiments que no inspiraven confiança o que es componien d'elements foscos i ignorants. Dubasov no els utilitzava més que per a una segona passada, i, en realitat, entraven en la lluita sense voler-ho i enmig de vacil·lacions. Però la influència d'una bala perduda, la propaganda realitzada pels oficials, la fam i la fatiga els induïren a cometre els pitjors serveis. Duvasov procurava afegir a aqueixos motius de còlera la influència de l'aiguardent. Durant tot aquest temps, els dragons estigueren mig borratxos.

No obstant això, aquesta guerra de sorpreses, tot i que irritava molt, fatigava també; l'hostilitat general de la població deixava els soldats abatuts. El 13 i el 14 de desembre foren dies crítics. Les tropes, mortalment cansades, murmuraven i es negaven a marxar al combat contra un enemic que no veien i la força del qual s'exagerava. Aqueixos dies també es produïren prou suïcidis entre els oficials...

Dubasov escrivia a Petersburg dient que, de 15.000 homes que havia de guarnició en Moscou, no se'n podien "llençar" més que a 5.000; els altres no inspiraven confiança. Cosa per la qual demanava reforços. Se li respongué que una part de la guarnició de Petersburg havia estat enviada a les províncies bàltiques, que una altra era poc segura, i que la resta era necessària sobre el lloc on estava. Els documents on constaven aquestes converses foren robats a l'Estat Major i coneguts a la ciutat l'endemà; amb la qual cosa l'esperança tornà a renàixer. No obstant això, Dubasov assolí els seus fins, es posà en contacte amb Tsarskoie-Selo i declarà que no responia ja de "poder mantenir l'autocràcia". Llavors fou enviat a Moscou el regiment Semenovski.

El 15 de desembre la situació canvià bruscament. Com estava assegurada la intervenció de noves tropes, els grups reaccionaris de Moscou recobraren l'alè. Es veié aparèixer als carrers una "milícia" armada, reclutada en els baixos fons per la Unió del Poble Rus. La força del govern creixia a mesura que anaven arribant tropes de les ciutats veïnes. Els franc-tiradors de les companyies obreres estaven extenuats i la gent cansada de témer per la seua vida i de viure en la inseguretat. L'entusiasme de les masses revolucionàries decaigué, i amb ell l'esperança en la victòria. Els magatzems, els bancs i la Borsa obriren, i augmentà la circulació pels carrers. Aparegué un periòdic. Tothom comprenia que havia acabat la vida de barricades, ja no s'escoltaven a penes trets ni explosions. El 16 de desembre arribaren tropes de Petersburg i de Varsòvia, i Dubasov es féu amo de la situació. Passà resoludament a l'ofensiva i finí amb totes les barricades del centre de la ciutat. El sovieta i el partit reconegueren que ja no hi havia esperança i decidiren finir amb la vaga el 19 de desembre.

Durant la insurrecció, el barri de Presnia, aquest Montmartre moscovita, havia viscut una existència a banda. El 10 de desembre, mentre que al centre de la ciutat hi havia ja trets, la calma regnava encara en Presnia, on no hi havia més que mítings, que no satisfien unes masses desitjoses d'actuar i que incitaven a això els seus diputats. Per fi, a les quatre de la vesprada es rebé l'ordre de fer barricades, i tot s'animà al barri, però sense el desordre que regnava al centre de la ciutat. Els obrers es repartiren en grups de deu, elegiren els seus caps, es muniren de pales, pics i destrals i baixaren ordenadament al carrer, com si hom els enviés a arranjar el paviment. Ningú restà ociós. Les dones portaven els trineus, transportaven fusta i fulls de portes; els obrers abatien els pals telegràfics i els de la llum. S'escoltaven els colps de les destrals en tot el barri, com si s'estigués talant un bosc.

Presnia, separada de la ciutat per les tropes, i enterament coberta de barricades, fou el quarter general del proletariat. Per tot arreu les companyies obreres establien llocs de vigilància; els sentinelles armats anaven i venien, a la nit, entre les barricades, i demanaven als transeünts la contrasenya. Els obrers joves es distingien pel seu coratge, anaven en missió de reconeixement i xerraven amb els policies, obtenint així, útils informacions. El nombre d'obriers armats en Presnia no passava de dos-cents com a màxim, i disposaven només de vuitanta carrabines o màusers, però, tanmateix el seu reduït nombre, es produïen a cada moment escaramusses amb les tropes. Els obrers desarmaven els soldats o mataven els que resistien, i tornaven a construir les barricades destruïdes. Les companyies obreres s'atenien rigorosament a la tàctica de les guerrilles: els franc tiradors marxaven en grups de dos o tres i obrien foc contra els cosacs o els artillers des de les teulades de les cases, des dels dipòsits de fusta o des dels vagons buits, canviant ràpidament de lloc i sense deixar de disparar des de lluny. El dia 12 de desembre, en haver pres els obrers un canó als dragons, passaren un quart d'hora fent voltes entorn de l'artefacte, sense saber què fer amb ell, però la seua perplexitat finí tot just que aparegué un fort destacament de cosacs i de dragons disposats a reconquistar la peça.

El 16 de desembre, a la nit la companyia de Presnia portà a una fàbrica a sis artillers que havia fet presoners. Durant el menjar es pronunciaren discursos polítics, que els soldats escoltaren atentament i sense ocultar la seua simpatia. Després del sopar se'ls deixà marxar sense haver-los registrat i deixant-los fins i tot les seues armes: no es volia exasperar l'exèrcit. Durant la nit del 15 de desembre, la companyia obrera arrestà al carrer el cap de policia Voilotxnikov; es procedí a escorcollar sa casa on trobaren les fotos d'un cert nombre de persones a qui vigilava i 600 rubles pertanyents al Tresor. Voilotxnikov fou condemnat a mort i afusellat al pati de la fàbrica Prokhorov. Escoltà la sentència, amb calma i morí valentament, amb més noblesa de no la que tingué en vida.

El dia 16, l'artilleria disparà sobre Presnia, però no li quedà altre remei que retrocedir davant el tiroteig continu amb què respongueren els franc tiradors. No obstant això, aqueix mateix dia, en haver arribat la notícia que Dubasov havia rebut reforços importants des de Petersburg i Varsòvia, baixà l'entusiasme. Començà a difondre's el pànic i els teixidors foren els primers en fugir als seus pobles. En tots els carrers podien veure's files de vianants amb paquets.

Durant la nit del 16 al 17, Presnia fou cercada per les tropes del govern. Entre les sis i les set del matí esclatà un furiós canoneig (l'artilleria efectuava fins a set descàrregues per minut), que durà fins a les quatre de la vesprada, amb una interrupció d'una hora. Gran nombre de cases i de fàbriques foren destruïdes o cremades i, al final, el barri, desbordant d'incendis i de fum, semblava un infern, amb cases i barricades envoltades en flames, dones i xiquets corrent pels carrers entre núvols negres de fum i enmig de l'estrèpit i de l'esclafit sec de les detonacions.

La resplendor de l'incendi era tan alta i tan forta que, fins i tot lluny d'allí, es podia llegir de nit, com en ple dia. La companyia obrera féu front fins al migdia als soldats però, sota les incessants canonades, es veié obligada a abandonar les hostilitats, i des d'aleshores només un petit grup de tiradors continuà pel seu compte. El dia 18 al matí, les barricades de Presnia foren destruïdes; les autoritats permeteren a la població "pacífica" sortir del barri i fins i tot, per negligència, ometeren escorcollar als que sortien. Els tiradors de les companyies obreres sortiren els primers, alguns fins i tot amb les seues armes. Les execucions i les violències de la soldadesca desenfrenada es produïren quan ja no quedava ni un sol franc tirador al barri.

Els soldats enviats per a "aixafar la revolta" i que ja cometeren les primeres "gestes" en el camí, havien rebut l'ordre següent: "No detenir la gent, actuar sense pietat". No trobaren resistència en cap banda, hom no disparà contra ells ni una sola vegada i, no obstant això, mataren en la via fèrria a més de cinquanta persones, i afusellaren sense procés. Arrossegaven als ferits fora de les ambulàncies i els remataven. Els cadàvers quedaven en terra, sense sepultura. Entre els afusellats es trobava el mecànic Ukhtomski, que havia portat en la seua locomotora una companyia obrera perseguida. Abans de l'execució, contà la seua gesta als botxins: "S'han salvat tots [digué tranquil·lament i orgullosament] ja no podreu atrapar-los".

A Moscou la insurrecció havia durat nou dies: del 9 al 17. Els quadres de combat de l'aixecament moscovita eren, en realitat insignificants. Els homes de les companyies formades pels partits eren de 700 a 800: 500 socialdemòcrates i de 250 a 300 socialistes revolucionaris; uns 500 ferroviaris proveïts d'armes de foc, que actuaven a les estacions i a les vies i 400 franc tiradors reclutats entre els obrers tipògrafs i els empleats dels magatzems que servien de destacament auxiliar. A aquest respecte no cal oblidar-se de quatre voluntaris de Montenegro que es feren famosos; excel·lents tiradors, intrèpids i incansables, actuaven junts, i no mataben més que policies i oficials. Dos d'entre ells caigueren i el tercer fou ferit, el quart perdé el seu winchester, prengué una carrabina i partí tot sol a continuar la seua terrible caça. Cada matí li donaven cinquanta cartutxos i sempre es queixava de no tenir-ne prou. Vivia en una espècie de furiosa borrarxera, plorant als camarades caiguts i venjant-los terriblement.

És difícil explicar-se com un petit batalló d'obers pogué lluitar durant una setmana contra una guarnició nombrosa; potser es trobe la resposta si es té en compte l'estat d'ànim de les masses populars. Tota la ciutat, amb els seus carrers, les seues cases, les seues portes i els seus carrerons s'havia transformat en un immens complot contra els soldats del govern. Una població d'un milió d'ànimes s'havia aixecat com un mur vivent entre els franc tiradors i les tropes regulars. Els obrers armats eren diversos centenars, de la construcció i reconstrucció de les barricades s'encarregaven les masses. Tota la població rodejava els revolucionaris d'una atmosfera de simpatia eficaç i entorpira tot el que podia els plans del govern.

I, qui eren aqueixos simpatitzants, el número dels quals arribà a ésser de molts milers? Petit burgesos i intel·lectuals, però sobretot, obrers. Del costat del govern només quedava, a banda d'una xusma venuda, el grup dels grans capitalistes, i la municipalitat de Moscou, per la seua banda, si dos mesos abans havia brillat pel seu radicalisme, llavors es col·locà de banda de Dubasov. No sols l'octubrista Gutxkov, sinó també el demòcrata Golovin, futur president de la segona Duma, entraren en el consell del general governador.

No se sap amb seguretat el nombre de víctimes dels disturbis de Moscou, i potser no se sàpiga mai. Segons dades proporcionades per 47 ambulàncies i hospitals, es registraren 855 ferits i 174 morts. Però els cadàvers no es portaven als hospitals, excepte en casos excepcionals, i, per regla general, hom els dipositava a les comissaries per a

enterrar-los després en secret. El cementeri rebé per aquells dies 454 persones; no obstant això, gran nombre de cadàvers foren enviats per tren fora de la ciutat. No ha d'estar molt lluny de la veritat la xifra de 1.000 morts i altres tants de ferits, entre els que hi hagué 86 xiquets, alguns de pit. Aquestes xifres prenen el seu vertader sentit si tenim en compte que, a Berlín, en la insurrecció de març de 1848, que causà ferides incurables a l'absolutisme prussià, no hi hagué més de 183 morts... El nombre de pèrdues sofertes per les tropes fou mantingut en secret pel govern, el mateix que el nombre de víctimes: l'informe oficial sols parla d'unes quantes dotzenes de soldats morts o ferits, en realitat, però, hauria de parlar d'uns quants centenars. I aquest preu no els semblà molt alt, ja que allò que estava en joc era ni més ni menys que Moscou, el "cor" de Rússia.

Fent a banda les províncies frontereres (el Caucas i la zona bàltica), el moviment de desembre no assolí en cap lloc la magnitud de Moscou. En gran nombre de ciutats hi hagué, no obstant això, barricades i encontres amb les tropes i amb l'artilleria: en Kharkov, Alexandrovsk, Nixni-Novgorod, Rostov, Tver...

Quan s'aixafà la revolta, començà l'era de la repressió, de les "expedicions correccionals". Com indica el terme oficial, el seu fi no era lluitar contra els enemics sinó venjar-se en els vençuts. A les províncies bàltiques, on la insurrecció esclatà quinze dies abans que en Moscou, aquestes expedicions es dividien en petits destacaments que executaven les ordres de la ignominiosa casta dels barons d'Ostsee, de la que sortien els més feroços representants de la burocràcia tsarista. Molts letons, obrers i camperols, foren afusellats, penjats o apallissats fins a la mort, executats al so de l'himne dels tsars. En dos mesos a les províncies bàltiques hi hagué, segons informes no molt complets, 749 execucions, més de cent granges cremades o destruïdes i innumerables víctimes assotades.

Així és com l'"absolutisme per la gràcia de Déu", lluitava per la seua existència. Des del 9 de gener de 1905 fins a la convocatòria de la primera Duma d'Estat, que es produí el 27 d'abril de 1906, el govern del tsar féu exterminar (segons càlculs aproximats, però que no sobrepassen la realitat) més de 14.000 persones, n'executà més de 1.000, hi hagueren uns 20.000 ferits (molts dels quals moriren) i 70.000 persones foren detingudes, deportades o empresonades. El preu no els semblava molt alt, perquè allò que es decidia era, ni més ni menys, que l'existència mateixa del tsarisme.

Conclusions

La història del Soviet de Diputats Obrers de Petersburg és la història de cinquanta dies.

El 13 d'octubre, es reuní per primera vegada l'assemblea constituent del soviet.

El 3 de desembre, la sessió del soviet fou interrompuda pels soldats del govern.

En la primera sessió no hi havia més que diverses dotzenes d'homes. I a meitat de novembre el número de diputats arribava a 56, entre ells 6 dones. Representaven 147 fàbriques, 34 tallers i 16 sindicats. La major part dels diputats (351) pertanyien a la indústria del metall. Aquests darrers exerciren un paper decisiu en el soviet, la indústria tèxtil envià 57 diputats, la del paper i impremta 32, els empleats de comerç tenien 12 i els comptables i farmacèutics 7. S'elegí un Comitè Executiu el 17 d'octubre, compost

per 31 membres: 22 diputats i 9 representants dels partits (6 per a les dues fraccions de la socialdemocràcia i 3 per als socialistes revolucionaris).

¿Quin fou el caràcter d'aquesta institució que, en un curt període de temps, conquerí un lloc tan important en la revolució i la marcà amb un tret decisiu en la seua major puixança?

El soviets organitzava les masses obreres, dirigia vagues i manifestacions, armava els obrers i protegia la població contra els pogroms. No obstant això, hi hagueren altres organitzacions revolucionàries que feren el mateix abans, al mateix temps i després d'ell, i mai tingueren la mateixa importància. El secret d'aquesta importància rau en què aquesta assemblea sorgí orgànicament del proletariat durant una lluita directa, determinada en certa manera pels esdeveniments, que entaulà el món obrer "per la conquesta del poder". Si els proletaris, per la seua banda, i la premsa reaccionària per la seua, donaren al soviets el títol de "govern proletari" fou perquè, de fet, aquesta organització no era una altra cosa que l'embrió d'un govern revolucionari. El soviets tenia el poder en la mesura que la potència revolucionària dels barris obrers se'l garantia; lluitava directament per la conquesta del poder, en la mesura que aquest romanía encara en mans d'una monarquia militar i policíaca.

Abans de l'aparició del soviets trobem entre els obrers de la indústria nombroses organitzacions revolucionàries, dirigides sobretot per la socialdemocràcia. Però eren formacions *dins del proletariat*, i el seu fi immediat era lluitar "per adquirir influència sobre les masses". El soviets, per contra, esdevingué immediatament en "l'organització mateixa del proletariat"; el seu fi era lluitar *per la conquesta del poder revolucionari*.

En ésser el punt de concentració de totes les forces revolucionàries del país, el soviets no es dissolia en la democràcia revolucionària; era i continuava essent l'expressió organitzada de la voluntat de classe del proletariat. En la seua lluita pel poder, aplicava mètodes que procedien, naturalment, del caràcter del proletariat considerat com a classe: aquests mètodes es refereixen al paper del proletariat en la producció, a la importància dels seus efectius i a la seua homogeneïtat social. Més encara, en combatre pel poder, al capdavant de totes les forces revolucionàries, el soviets no deixava ni un instant de guiar l'acció espontània de la classe obrera; no sols contribuïa a l'organització dels sindicats sinó que intervenia fins i tot en els conflictes particulars entre obrers i patrons. I, precisament perquè el soviets, en tant que representació democràtica del proletariat en l'època revolucionària, es mantenia a l'encreuament de tots els interessos de classe, patí des del principi la influència totpoderosa de la socialdemocràcia. Aquest partit tingué aleshores la possibilitat d'utilitzar els immensos avantatges que li donava la seua iniciació en el marxisme; aquest partit, per ésser capaç d'orientar el seu pensament polític en el "caos" existent, no hagué d'esforçar-se en absolut per a transformar el soviets, que no pertanyia formalment a cap partit, en aparell organitzador de la seua influència.

El principal mètode de lluita aplicat pel soviets fou la vaga general política. L'eficàcia revolucionària d'aquest tipus de vaga rau en què, a banda de la seua influència sobre el capital, desorganitza el poder del govern. Com major és la "anarquia" que porta amb si, més propera està la victòria. Ha de donar-se, no obstant això, una condició indispensable: que l'anarquia que es produïska no siga assolida per mètodes anàrquics. La classe que, en suspendre momentàniament qualsevol treball, paralitza l'aparell de la producció i, alhora, l'aparell centralitzat del poder, aïllant una a una les diverses regions del país i creant un ambient d'incertesa general, ha d'estar prou organitzada per a no ésser la primera víctima de l'anarquia que ella mateixa ha suscitat. En la mesura que la vaga destrueix l'activitat del govern, l'organització mateixa de la vaga es veu empenyada a assumir les funcions del govern. Les condicions de la vaga

general, en tant que mètode proletari de lluita, eren les mateixes condicions que donaren al Soviet de Diputats Obrers la seua importància il·limitada.

Gràcies a la pressió de la vaga, el soviets posà en pràctica la llibertat de premsa, organitzà un servei regular de patrulles als carrers per a la protecció dels ciutadans, s'apoderà en major o menor mesura de correus i telègrafs i dels ferrocarrils, i intervingué amb autoritat en els conflictes econòmics entre obrers i capitalistes, intentant, per la pressió directa de la revolució, establir la jornada de vuit hores... Paralitzant l'activitat de l'autocràcia per la insurrecció vaguística, instaurà un ordre nou, un règim democràtic entre la població treballadora de les ciutats.

Després del 9 de gener, la revolució havia mostrat que era la que educava la consciència de les masses obreres. El 14 de juny, amb la revolta del *Potemkin*, la revolució demostrava que podia transformar-se en una força material; amb la vaga d'octubre provà que era capaç de desorganitzar l'enemic, de paraitzar la seua voluntat i reduir-lo a l'últim grau d'humiliació. Finalment, organitzant per tot arreu soviets obrers, la revolució deixava ben clar que sabia constituir un poder.

El poder revolucionari no pot recolzar-se més que sobre una força revolucionària activa. Siga quina siga l'opinió que tinguem del desenvolupament ulterior de la revolució russa, és un fet que, fins ara, cap classe social, a excepció del proletariat, s'ha mostrat capaç de servir de suport al poder revolucionari, ni tan sols disposada a fer-ho. El primer acte de la revolució fou un contacte al carrer entre el proletariat i la monarquia; la primera victòria seriosa de la revolució s'assolí amb un mitjà que només pertany al proletariat: la vaga general política; com a primer embrió del poder revolucionari veiem aparèixer una representació del proletariat. En la persona del soviets trobem per primera vegada en la història de la nova Rússia un poder democràtic; el soviets és el poder organitzat de la massa mateixa i domina totes les seues faccions: és la vertadera democràcia, no falsificada, sense les dues cambres, sense burocràcia professional, servant els electors el dret de reemplaçar quan vullguen els seus diputats. El soviets, per mitjà dels seus membres, per mitjà dels diputats que els obrers han elegit, presideix directament totes les manifestacions socials del proletariat en el seu conjunt o en grups, organitza la seua acció i li dóna una consigna i una bandera.

Segons el cens de 1897, Petersburg comptava amb uns 820.000 habitants de població "activa"; dins d'aquest nombre hi havia 433.000 obrers i servents; així, el proletariat de la capital era el 53% de la població. Si es consideren els elements no actius, a causa que les famílies proletàries són relativament poc importants en nombre, obtindrem una xifra més baixa (50,8%). En tot cas, el proletariat constitueix més de la meitat de la població de Petersburg.

El Soviet de Diputats Obrers no representava oficialment tota la població obrera de la capital, que arribava quasi a mig milió d'ànimes; en tant que organització, unificava unes 200.000 persones, sobretot obrers de fàbriques i, malgrat que la seua influència política, directa i indirecta, s'estengués molt més, grups importants del proletariat (obers de la construcció, criats, cotxers...) estaven totalment o parcial fora de la seua influència. No hi ha dubte, no obstant això, que el soviets expressava els interessos de tota aquesta massa proletària. Si a les fàbriques, certs elements representaven allò que hom ha anomenat "centúries negres", el seu nombre decreixia de dia en dia. Entre les masses proletàries, la dominació política del soviets de Petersburg no podia trobar sinó aprovació, mai adversaris. No hi havia més excepció que la dels criats privilegiats, els lacais dels grans buròcrates, els cotxers dels ministres, els borsistes i les cortesianes, que són conservadors i monàrquics de professió.

Entre els intel·lectuals, tan nombrosos en Petersburg, el soviets tenia més amics que enemics; els estudiants reconeixien la direcció política del soviets i la sostenien

ardentment en tots els seus actes. Els funcionaris, a excepció d'aquells que s'havien venut totalment, es posaren, momentàniament almenys, al costat del soviets. L'enèrgic suport d'aquest a la vaga de correus i telègrafs li atragué l'atenció i la simpatia dels funcionaris subalterns. Tots els oprimits i desheretats, la gent honrada, i d'esperit conseqüent (conscientment o instintivament) es posaren de banda del soviets.

Quins eren, doncs, els seus adversaris? Els representants del pillatge capitalista, els jugadors a l'alça de la Borsa, els empresaris, els comerciants i els exportadors, arruïnats per la vaga, els proveïdors de la xusma daurada, la colla municipal de Petersburg (vertader sindicat de propietaris d'immobles), l'alta burocràcia, les *poules de luxe* la cria de les quals formava part del pressupost de l'estat, els portadors d'estrelles i condecoracions, els homes públics oficialment mantinguts, la policia, en fi, totes les avarícies, brutalitats i corrupcions que se sabien ja condemnades per la fortuna.

Entre l'exèrcit del soviets i els seus enemics hi havia encara elements políticament indeterminats, dubtosos o dels que es dubtava. Eren els grups més endarrerits de la petita burgesia, que encara no havien estat atrets per la política o que no havien comprès prou el paper i el sentit del soviets, ni pres posició envers ell. Els artesans estaven alarmats, espantats. La indignació del petit propietari davant unes vagues ruïnoses lluitava, en cadascú, amb el desig vague d'un futur millor.

Entre la intel·ligència, els polítics professionals als qui els esdeveniments desorientaven, els periodistes radicals que no sabien allò que volien i els demòcrates escèptics criticaven amb indulgència el soviets, enumeraven una a una les seues faltes i, en general, donaven a entendre que, si dirigiren ells aqueixa institució, la felicitat del proletariat quedaria assegurada per sempre. L'excusa de tota aquesta gent era la seua impotència.

En tot cas, el soviets, de fet o virtualment, era l'òrgan de la immensa majoria de la població. Els enemics que podia tenir a la capital no haurien estat perillosos per a la seua dominació política si no haguessen trobat un protector en l'absolutisme, encara viu, que es recolzava sobre els elements més retrògrads d'un exèrcit de mugics. La feblesa del soviets no raïa en ell mateix, era la debilitat d'una revolució purament urbana.

Els cinquanta dies marcaren la puixança d'aquesta revolució i el soviets fou el seu òrgan de lluita contra el poder. El caràcter de classe del soviets estava determinat pel fraccionament de la població urbana i pel profund antagonisme polític que es palesava entre el proletariat i la burgesia capitalista, fins i tot dins de l'estret marc històric de la lluita contra l'autocràcia. La burgesia capitalista, després de la vaga d'octubre, tractà conscientment de frenar la revolució; la petita burgesia era massa insignificant per a exercir un paper independent; el proletariat exercia una hegemonia indiscutible a la ciutat i la seua organització de classe era l'òrgan de la lluita revolucionària pel poder.

El soviets era més fort puix que el govern estava més desmoralitzat. Concentrava en si les simpaties dels grups no proletaris a mesura que l'antic poder es revelava cada vegada més impotent i embogit.

La vaga política de massa fou l'arma principal del soviets. Com unia tots els grups del proletariat amb un lligam revolucionari directe, i com sostenia els obrers i cada empresa amb tota l'autoritat i tota la força de la classe, tingué la possibilitat de suspendre, en el moment previst, la vida econòmica del país. Malgrat que la propietat dels mitjans de producció restés en mans dels capitalistes, com abans, tanmateix que el poder governamental romangués en mans de la burocràcia, fou el soviets qui disposà de les fonts nacionals de producció i dels mitjans de comunicació, almenys en la mesura necessària per a interrompre la marxa regular de la vida econòmica i política. I aquesta capacitat del soviets (manifestada en els fets) de paralitzar l'economia i introduir l'anarquia en l'existència de l'estat, en féu precisament allò que fou. Sota aquestes

condicions, cercar vies de coexistència pacífica entre el soviets i l'antic règim hauria estat la més deplorable de les utopies. I, no obstant això, el vertader contingut de totes les objeccions fetes a la tàctica del soviets procedeix precisament de la fantàstica idea que el soviets s'hauria hagut de preocupar de l'organització de les masses, abstenint-se de tota ofensiva, a partir d'octubre i mantenint-se al terreny conquerit a l'absolutisme.

Però, en què consistia la victòria d'octubre ?

Sens dubte, com a resultat dels atacs i de la pressió d'octubre, l'absolutisme havia abdicat "en principi". Havia renunciat a si mateix. Però, en realitat, no havia perdut encara la batalla, l'havia defugit simplement. No havia fet intents seriosos d'oposar el seu exèrcit de camperols a les ciutats revolucionàries. Per descomptat que aquesta moderació no es devia a motius humanitaris, l'absolutisme estava simplement desmoralitzat, sense coordinar, en aquell moment. Els elements liberals de la burocràcia veieren arribat el seu torn i feren publicar el manifest del 17 d'octubre, que era una abdicació de principis de l'absolutisme. Però tota l'organització material del poder, la jerarquia de funcionaris, la policia, els tribunals i l'exèrcit, tot això restà com abans, com a propietat no compartida de la monarquia. Quina tàctica podia i havia d'emprar el soviets en tals condicions? La seua força consistia en el fet que, en recolzar-se sobre el proletariat productor, podia, en certa manera, llevar a l'absolutisme la possibilitat d'utilitzar l'aparell material del seu poder. Des d'aquest punt de vista, l'activitat del soviets significava l'organització de l'"anarquia". La seua existència i desenvolupament ulteriors marcaven una consolidació de l'"anarquia". No era possible cap tipus de coexistència duradora. El proper conflicte estava anunciat per la quasi victòria d'octubre, n'estava ja implícit.

Què podia fer el soviets? Fingir que no veia la impossibilitat d'evitar el conflicte? Potser havia de fer veure que organitzava les masses per a gaudir de les alegries del règim constitucional? Ningú ho hauria cregut, ni l'absolutisme ni la classe obrera.

Fins a quin punt els formalismes i les aparences de lleialtat són impotents en la lluita contra l'autocràcia, ho hem comprovat més tard en les dues dumes. Per a seguir la tàctica de la hipocresia "constitucional" en aquest país autocràtic, el soviets hauria hagut d'ésser quelcom molt diferent del que era. I fins i tot en el cas que ho hagués estat no hauria servit de res. Hauria tingut un fracàs semblant al de la Duma.

El soviets no tenia més remei que reconèixer que el conflicte era inevitable dins d'un futur força pròxim i que l'única tàctica de què disposava era preparar la insurrecció.

Ara bé, aquesta preparació raïa essencialment en el desenvolupament i en l'enfortiment de les facultats pròpies del soviets, susceptibles de paraitzar la vida de l'estat i que constituïen la seua mateixa força. Així, doncs, tot allò que el soviets empenia per a desenvolupar i enfortir aqueixes facultats, precipitava inevitablement el conflicte.

El soviets es preocupava cada vegada més d'estendre la seua influència a l'exèrcit i la classe camperola. Al novembre féu un crida als obrers perquè manifestaren activament els seus sentiments de fraternitat envers l'exèrcit, la consciència del qual començava a despuntar, en especial amb els marins de Kronstadt. Si no ho hagués fet hauria quedat provat que no es feien esforços per augmentar les forces disponibles. En fer-ho s'avançaven als esdeveniments.

Potser hi havia una tercera via? És que el soviets hauria pogut, junt amb els liberals, recórrer a l'anomenat sentit polític del poder? Hauria estat potser possible i preferible trobar una línia que separés els drets del poble de les prerrogatives de la monarquia, per a detenir-se en aquest límit sacrosant? Però, així i tot, ¿qui hauria pogut garantir que la monarquia anava a detenir-se a l'altre costat de la línia de demarcació?

Qui hauria pogut encarregar-se de posar pau entre les dues parts, o, almenys, d'organitzar una treva? El liberalisme, potser...? Precisament, una diputació liberal es dirigí al comte Witte el dia 18 d'octubre per a proposar-li que s'allunyaren les tropes de la capital, com a senyal de reconciliació amb el poble, a la qual cosa respongué el ministre: "Preferim estar privats d'aigua i d'electricitat que de les nostres tropes". És obvi que el govern no havia pensat ni tan sols en l'eventualitat d'un desarmament.

Què li quedava al soviets per fer? No hi havia més que una alternativa, o bé cedia, abandonant l'assumpte a un arbitratge extern, com la futura Duma d'estat, que era allò que exigia el liberalisme, o bé es disposava a mantenir i a servir per les armes allò que havia conquerit a l'octubre, així com a preparar una nova ofensiva, si fos possible. Ara ja sabem que la Duma fou l'escenari d'un nou conflicte. Per consegüent, el paper objectiu que exerciren les dues primeres dumes no féu més que confirmar l'exactitud de les previsions polítiques sobre les quals el proletariat basava la seua tàctica. Però no cal anar tan lluny per a preguntar-nos què és allò que podia i havia de garantir la creació d'aqueixa "cambra d'arbitratge" o "cambra de conciliació", que no podia reconciliar ningú en realitat. ¿Podia ésser el tan portat i portat sentit polític de la monarquia o potser un compromís solemne per la seua banda? La paraula d'honor del comte Witte, tal vegada? Les visites que feien els zemstvos a Peterov per l'escala de servei? Les advertències del senyor Mendelssohn? O era, potser, la "marxa natural de les coses", a la que el liberalisme abandona tots els problemes, en el moment que la història se'ls presenta, proposant-se'ls a la seua iniciativa, a les seues forces o al seu sentit polític?

Ja que el conflicte era inevitable al desembre, podíem cercar les causes de la derrota d'aleshores en la composició mateixa del soviets. S'afirmava que el seu defecte essencial raïa en el seu caràcter de classe, ja que per a arribar a ésser l'òrgan d'una revolució "nacional" hauria hagut d'eixamplar els seus quadres i donar cabuda en ells a representants de tots els estrats socials. Però, era açò realment així?

La força del soviets estava determinada pel paper del proletariat en l'economia capitalista. La tasca del soviets, no era transformar-se en una paròdia de parlament ni en organitzar una representació proporcional dels interessos dels diferents grups socials; la seua tasca era donar unitat a la lluita revolucionària del proletariat, i l'instrument principal de lluita que trobà fou la vaga general política, mètode exclusivament apropiat per al proletariat en tant que classe assalariada. L'homogeneïtat de la seua composició suprimia tot fregament a l'interior del soviets i li feia capaç d'una iniciativa revolucionària.

Tampoc hi havia manera d'eixamplar la composició del soviets, perquè s'anava a cridar els representants de les unions liberals? Açò hauria proporcionat al soviets dues dotzenes d'intel·lectuals i la seua influència hauria estat semblant al paper de la Unió de Sindicats en la revolució, és a dir, ínfima.

I quins altres grups hi havia? El congrés dels zemstvos? Les organitzacions comercials i industrials?

El congrés dels zemstvos celebrà les seues sessions a Moscou durant el mes de novembre i examinà la qüestió de les seues relacions amb el ministre Witte, però no se li passà ni tan sols pel cap preguntar-se quina havia d'ésser la seua postura envers el soviets obrer.

Durant la sessió del congrés, esclatà la rebel·lió de Sebastopol, que, com hem vist, llançà bruscament els zemstvos cap a la dreta, i fins a tal punt que M. Miliukov hagué d'encarregar-se de tranquil·litzar "la Convenció" de zemstvos, amb un discurs que venia a significar en definitiva, que la rebel·lió estava aixafada, gràcies a Déu. Així, doncs, ¿de quina manera hauria pogut realitzar-se una col·laboració revolucionària entre aquests senyors contrarevolucionaris i els diputats obrers que, per contra, aclamaven els

insurrectes de Sebastopol? Fins ara, ningú ha pogut respondre a aquesta pregunta. Un dels dogmes, a mitges sincers i hipòcrites del liberalisme, consistia en exigir que l'exèrcit romangués al marge de la política, mentre que el soviè, en canvi, desplegava una gran energia per tal d'atreure l'exèrcit a la seua política revolucionària. Si admetem que el soviè no podia permetre que l'exèrcit quedés a la completa disposició de Trepov, llavors, ¿a partir de quin programa s'hauria pogut concebre una col·laboració amb els liberals en aquesta qüestió tan important? ¿Què haurien aportat aquests senyors a l'activitat del soviè, de no ésser una oposició sistemàtica, polèmiques interminables i, en fi, la desmoralització interna? ¿Què haurien pogut donar-nos, a banda de consells i indicacions, com els que es trobaven en la premsa liberal en quantitat considerable? Tot i que el vertader "pensament polític" hauria estat a disposició dels constitucionals demòcrates (cadets) i dels octubristes, el soviè no podia de cap manera esdevenir un club de polèmiques i d'ensenyaments recíprocs. El soviè havia d'ésser i continuava essent un òrgan de lluita.

No hi havia res que pogueren donar els representants del liberalisme i la democràcia burgesa a "la força" del soviè. Basta de recordar el paper que exerciren a l'octubre, novembre i desembre, basta de veure la resistència d'aquests elements a la dissolució de la Duma per a comprendre que el soviè tenia el dret i el deure de continuar essent una organització de classe, és a dir, una organització de lluita. Els diputats burgesos haurien pogut proporcionar-li el nombre; però eren absolutament incapaços de donar-li la força.

Aquestes constatacions destrueixen les acusacions purament racionalistes, i no justificades per la història, que han estat llençades contra la intransigent tàctica de classe del soviè, que mantingué la burgesia al camp de l'ordre. La vaga de treball, que fou l'instrument de la revolució, provocà l'"anarquia" en la indústria; açò fou suficient per a obligar el partidaris de l'oposició entre les classes privilegiades a col·locar per damunt de qualsevol consigna liberal els principis de l'ordre polític i del manteniment de l'explotació capitalista.

Els empresaris decidiren que la "gloriosa" vaga d'octubre (com ells l'anomenaven) havia d'ésser l'última, i organitzaren la unió antirevolucionària del 17 d'octubre. Tenien raons suficients, ja que cadascun d'ells havia pogut comprovar a la seua fàbrica que les conquestes polítiques de la revolució marxaven paral·lelament a la radicalització de les posicions obreres contra el capital. Certs polítics retreien a la lluita per la jornada de vuit hores haver operat una escissió definitiva en l'oposició i haver fet del capital una força contrarevolucionària. Aquestes crítiques haurien volgut posar a disposició de la història l'energia de classe del proletariat, però evitant les conseqüències de la lluita de classes. Per descomptat que l'establiment de la jornada de vuit hores suscita una enèrgica reacció per part dels patrons, però és pueril pensar que ha estat necessària aquesta campanya perquè es realitzés la unió dels capitalistes amb el govern. La unió del proletariat, com a força revolucionària independent que es posava al capdavant de les masses populars, era una amenaça constant per a l'"ordre", i aquesta unió era per si mateixa un argument suficient perquè es realitzés la coalició del capital amb el poder.

És veritat que durant el primer període de la revolució, quan es manifestava per explosions aïllades, els liberals les toleraven, perquè veien clarament que el moviment revolucionari destruïa l'absolutisme i l'empentava a un acord constitucional amb les classes dirigents. Es resignaven a veure vagues i manifestacions, tractaven els revolucionaris de manera amistosa i els criticaven sense acritud. Després del 17 d'octubre, quan les clàusules de l'acord constitucional ja havien estat signades i com ja no quedava més que portar-les a la pràctica, la continuació de l'obra revolucionària

comprometia, evidentment, la possibilitat mateixa d'un acord entre els liberals i el poder. La massa proletària, unida i radicalitzada per la vaga d'octubre, organitzada des de dins, pel fet mateix de la seua existència, separava el liberalisme de la causa de la revolució. L'opinió del liberal era que l'esclau havia fet allò que s'esperava d'ell i que ja no tenia més que tornar tranquil·lament al treball. El soviètic opinava, per contra, que allò més difícil estava encara per fer. En aquestes condicions, no era possible cap tipus de col·laboració revolucionària entre la burgesia capitalista i el proletariat.

Els successos de desembre són una conseqüència d'octubre com una conclusió és conseqüència de les seues premisses. El resultat del conflicte de desembre no s'explica per defectes en la tàctica sinó pel decisiu fet que la reacció era molt més rica en forces materials que la revolució. El proletariat xocà en la seua insurrecció de desembre, no amb errors d'estratègia, sinó amb quelcom molt més real: les baionetes de l'exèrcit camperol.

És cert que el liberalisme pensa que quan no s'és prou fort sempre és possible sortir de l'assumpte fugint. Considera com a tàctica valenta, madura i racional batre's en retirada en el moment decisiu. Aquesta filosofia liberal de la deserció produí impacte fins i tot sobre alguns escriptors de la socialdemocràcia, que després plantejaren la qüestió següent: si la derrota de desembre tingué com a causa la insuficiència de les forces del proletariat, ¿no estava l'error precisament en què, en no disposar de la força necessària per a la victòria, el proletariat hagués acceptat la batalla? A açò es pot respondre fàcilment que si les batalles no es feren més que estant segurs de la victòria, poques batalles hi hauria hagut sobre la faç de la terra. Un càlcul previ de les forces disponibles no pot determinar la solució dels conflictes revolucionaris. I si fos altrament, fa temps que s'hauria substituït la lluita de classes per una estadística de classes. No fa tant de temps encara que aquest era el somni dels sindicats, que volien adaptar aquest mètode a la vaga. Succeí, no obstant això, que els capitalistes, fins i tot en presència de les més perfectes estadístiques, dignes dels tenidors de llibres que les havien concebut, no es deixaren convèncer, i que només ho compregueren quan els arguments aritmètics es reforçaren amb l'argument de la vaga. I, per molt que es calcule, cada vaga suscita una multitud de fets nous, materials i morals, que és impossible preveure i que, en definitiva, decideixen el resultat de la lluita. Aparteu del vostre pensament al sindicat, amb els seus precisos mètodes de càlcul; esteneu la vaga a tot el país, fixe'u-li un fi polític, oposeu el proletariat el poder de l'estat que serà el seu enemic més directe, que l'un i l'altre partit tinguen els seus aliats reals, possibles i imaginaris; compteu també amb els grups indiferents, pels quals es disputarà amb aferrissament, l'exèrcit, del que es destacarà, en el remolí dels esdeveniments, un grup revolucionari; compteu amb les esperances exagerades que naixeran en una banda i amb els temors, també exagerats, que sentiran en l'altra banda, i sapiguen que aqueixos temors i aqueixes esperances, al seu torn, seran factors essencials en els esdeveniments; afegiu-hi, finalment, la crisi de la Borsa i les influències entrecruades de les potències estrangeres, llavors sabreu en quines circumstàncies es desenvolupa la revolució. En aquestes condicions, la voluntat subjectiva del partit, fins i tot del partit "dirigent", no és més que una força entre mil, i està lluny d'ésser la més important.

En la revolució, més encara que en la guerra, el moment del combat està determinat molt menys per la voluntat i el càlcul d'un dels adversaris que per les posicions relatives dels dos exèrcits. És veritat que en la guerra, gràcies a la disciplina automàtica de la tropa, és possible a vegades evitar el combat i retirar l'exèrcit; en aqueixos casos, el general es veu obligat a preguntar-se si les maniobres de la retirada no desmoralitzaran els soldats i si, per evitar la derrota d'avui, no es predisposen a una altra més penosa demà. Kuropatkin hauria pogut dir-nos-en moltes coses.

En el desenvolupament d'una revolució és inconcebible que s'efectue una retirada regular; si, el dia de l'atac, el partit porta les masses al seu darrere, això no vol dir que pugui després detenir o fer-les retrocedir, segons la seua conveniència. No és només el partit que mou les masses, aquestes, al seu torn, empenen el partit cap avant. I aquest fenomen es produirà en totes les revolucions, per molt organitzades que estiguen. Sota aquestes condicions, retrocedir sense presentar batalla significa generalment, per al partit, abandonar les masses al foc enemic. Sens dubte, la socialdemocràcia, en tant que partit dirigent, hauria pogut no respondre al desafiament llançat per la reacció al desembre; segons la feliç expressió de Kuropatkin, hauria pogut retrocedir a "posicions preparades per endavant", és a dir; passar a la clandestinitat. Però, en obrar així, hauria donat al govern la possibilitat de destrossar una a una les organitzacions obreres més o menys obertes que s'havien constituït amb el concurs immediat del partit: no hauria estat possible, doncs, una resistència comuna. A aquest preu, la socialdemocràcia hauria comprat el dubtós avantatge de contemplar la revolució com a espectadora, de poder raonar els seus defectes i elaborar plans impecables... quan hom ja no en tenia necessitat. Açò, evidentment, no hauria unit molt el partit i a les masses!

Ningú pot dir que la socialdemocràcia haja forçat el conflicte; al contrari, el 22 d'octubre, a iniciativa del partit, el Soviet de Diputats Obrers de Petersburg renuncià a la manifestació de dolc projectada, per a no provocar un conflicte abans d'haver utilitzat el "nou règim" de perplexitat i de dubtes per a una tasca de propaganda i d'organització de masses. Quan el govern féu un intent precipitat de dominar totalment el país i, a títol d'assaig, declarà la llei marcial a Polònia, el soviets, seguint una tàctica purament defensiva, no tractà ni tan sols de transformar la vaga de novembre en lluita oberta, sinó només en una gegantina marxa de protesta, acontentant-se amb la impressió moral enorme que aquesta produí en l'exèrcit i en els obrers polonesos.

Però encara que el partit eludís el conflicte a l'octubre i al novembre, perquè tenia consciència de la necessitat d'una preparació en regla, aquesta raó perdé tot el seu valor al desembre. Per descomptat, no perquè els preparatius estiguessen acabats, sinó perquè el govern, que no podia escollir, obrí la lluita, destruint precisament totes les organitzacions revolucionàries que havien estat creades a l'octubre i novembre. Sota aquestes condicions, si el partit s'hagués negat a entaular la batalla, o fins i tot si hagués pogut obligar les masses revolucionàries a retirar-se, l'única cosa que hauria aconseguit seria, simplement, precipitar la insurrecció en condicions més desfavorables encara, perquè la premsa i les grans organitzacions no haurien prestat cap suport i perquè hauria hagut de comptar amb la desmoralització general subsegüent a tota retirada.

"... En la revolució, com en la guerra [diu Marx¹⁸ en Revolució i contrarevolució en Alemanya] és absolutament necessari, en el moment decisiu, arriscar-ho tot, siuen quines siuen les possibilitats de la lluita. La història no coneix una sola revolució triomfant que no siga una prova més de l'exactitud d'aquest principi... La derrota després d'una lluita aferrissada té una significació revolucionària de tant abast com la que pugui tenir una victòria assolida fàcilment... En tot conflicte, inevitablement, qui recull el guant corre el risc d'ésser vençut; però aqueixa no és una raó per a declarar-se vençut des del principi i sotmetre's sense haver lluitat.

En una revolució, qualsevol que dirigeix una posició de valor decisiu i l'entrega sense haver obligat l'enemic a lluitar, mereix ésser considerat un traïdor".

En la seua famosa *Introducció a La lluita de classes a França*, de Marx, Engels ha reconegut la possibilitat de greus contratemps quan contraposava a les dificultats militars i tècniques de la insurrecció (la rapidesa en el transport de les tropes per

¹⁸ O més bé Engels. (1909)

ferrocarril, el poder destructor de l'artilleria moderna) amb les noves possibilitats de victòria, que tenen per causa l'evolució de l'exèrcit en la seua composició de classe. D'una banda, Engels ha considerat unilateralment la importància de la tècnica moderna en els aixecaments revolucionaris; d'una altra, no ha cregut necessari o oportú explicar que l'evolució de l'exèrcit en la seua composició de classe no podia ésser apreciada, políticament parlant, a no ésser per mitjà d'una "confrontació" de l'exèrcit amb el poble.

Examinem breument els dos aspectes d'aquesta qüestió¹⁹. El caràcter descentralitzat de la revolució fa necessari un desplaçament continu de les forces militars. Engels afirma que, gràcies als ferrocarrils, les guarnicions poden ésser més que doblades en vint-i-quatre hores, però oblida que una vertadera insurrecció de masses suposa primer la vaga dels ferrocarrils. Abans que el govern haja pensat ni tan sols en transportar les seues tropes, es veu obligat (en una lluita aferrissada amb el personal en vaga) a tractar d'apoderar-se de la via fèrria i del material mòbil; ha de reorganitzar els serveis, tornar a construir els ponts volats i els trams de línia destruïts. Per a portar a terme aquest treball no basta de tenir fusells i baionetes excel·lents, i l'exemple de la revolució russa ens diu que per a obtenir resultats mínims en aquest sentit fan falta molt més de vint-i-quatre hores. Però anem més lluny. Abans d'emprendre el trasllat de tropes, el govern ha d'estar informat de la situació en tot el país, i el telègraf assegura el servei d'informació molt més ràpidament que el ferrocarril pot assegurar el trasllat de les tropes; però la insurrecció suposa una vaga de correus i telègrafs. Si la insurrecció no és capaç d'atreure de la seua banda els empleats de correus i telègrafs (fet que prova la feblesa del moviment revolucionari) li queda encara la possibilitat de derrocar els pals i tallar els fils telegràfics. No obstant això, aquesta mesura constitueix certament una pèrdua per a ambdues parts, però la revolució, la força principal de la qual no està en un funcionament automàtic, perd molt menys. El telègraf i el ferrocarril són potents armes per a l'estat modern centralitzat, però són armes de dos talls. I si l'existència de la societat i de l'estat depèn en general de la continuïtat del treball dels proletaris, aquesta dependència es fa sentir especialment en el treball dels ferrocarrils i de correus i telègrafs. Si els rails i els fils es neguen a funcionar, l'aparell governamental queda dislocat en parts, entre les quals no hi ha mitjans de comunicació. Sota aquestes condicions, els esdeveniments poden anar molt lluny abans que les autoritats hagen assolit "doblar" una guarnició local.

A més de la necessitat de transportar les tropes, la insurrecció planteja al govern el problema del transport de municions. Les dificultats creixen llavors, perquè hi ha el risc important de què les municions caiguen en mans dels insurrectes. Aquest perill és més real com que la revolució es descentralitza i arrossega amb si masses cada vegada més nombroses. Hem vist com, a les estacions de Moscou, els obrers prenen les armes enviades des del front russojaponès. Fets d'aquest tipus s'han produït en molts llocs. A la regió de Kuban, els cosacs interceptaren un carregament de carrabines, i els soldats revolucionaris fornien de cartutxos els insurrectes, etc...

Per descomptat, amb tot açò no es tracta d'una victòria purament militar dels insurrectes sobre les tropes del govern, que guanyaran sens dubte, per la força material, per la qual cosa la qüestió principal en aquest aspecte es refereix a l'estat d'esperit i a l'actitud de l'exèrcit. Si no hagués una afinitat de classe entre els combatents d'ambdós bàndols, seria impossible la victòria de la revolució, tenint en compte la tècnica militar

¹⁹ Convé, per altra banda, recordar ben clarament que Engels, en la seua *Introducció*, no pensava més que en els assumptes d'Alemanya, mentre que nosaltres raonem en funció de l'experiència de la revolució russa. (1909). Aquesta remarca, poc convincent, fou afegida al text Alemany del nostre llibre simplement per tal de burlar la censura. (1922).

actual. Però també seria un somni pretendre que “el pas de l'exèrcit de banda del poble” pugui portar-se a terme com una manifestació pacífica i simultània. Les classes dirigents, per a les que el problema és una qüestió de vida o mort, no cedirien mai les seues posicions en virtut de raonaments teòrics respecte a la composició de l'exèrcit. L'actitud política de la tropa, aqueixa gran incògnita de totes les revolucions, no es manifesta clarament més que en el moment en què els soldats es troben cara a cara amb el poble. El pas de l'exèrcit a la revolució és primer una transformació moral, però els mitjans morals per si sols no servirien per a res. Hi ha, en l'exèrcit, corrents diversos que s'entrecreuen i es tallen: només una minoria es declara conscientment revolucionària, la majoria dubta i es deixa empentar; no és capaç de depositar les armes o de dirigir les seues baionetes contra la reacció més que quan comença a advertir la possibilitat d'una victòria popular, i aquesta fe no pot procedir només de la propaganda. És precís que els soldats veguen amb tota claredat que el poble s'ha llençat al carrer per a una lluita decisiva, que no es tracta només d'una manifestació contra l'autoritat sinó de derrocar el govern. Llavors, i només llavors, es dona el moment psicològic en què els soldats poden “passar-se a la causa del poble”. Així, la insurrecció és, essencialment, no una lluita *contra* l'exèrcit, sinó una lluita *per* l'exèrcit. Si la insurrecció continua, augmenta i té possibilitats d'èxit, la crisi de transformació en els soldats estarà cada vegada més propera. Una lluita sense grans proporcions, basada en la vaga revolucionària (com la que hem vist a Moscou) no pot per si mateixa donar la victòria, però permet, en canvi, provar els soldats i, després d'un primer èxit important, és a dir quan una part de la guarnició s'ha unit a l'aixecament, la lluita per petits destacaments, la guerra de guerrilles, pot transformar-se en el gran combat de masses, on una part de les tropes, sostinguda per la població armada i desarmada, combatrà l'altra part, rodejada de l'odi general. En virtut de les diferències d'origen i de les divergències morals i polítiques existents entre els elements de què es compon l'exèrcit, el pas de determinats soldats a la causa del poble significa primer que res un conflicte entre dues fraccions de la tropa, com hem vist al mar Negre. En Kronstadt, a Sibèria i a la regió de Kuban, i, més tard, en Sveaborg i en molts altres llocs. En aquestes circumstàncies diverses, els instruments més perfeccionats del militarisme, com ara fusells, metralladores, artilleria pesant i cuirassats, passaren amb facilitat de les mans del govern al servei de la revolució.

Després de l'experiència del Diumenge Sagnant de gener de 1905, un periodista anglès, Arnold White, emeté el genial judici que, si Lluís XVI hagués tingut unes quantes bateries de canons Maxim, la revolució francesa hauria fracassat. Que lamentable superstició! Aquest home s'imagina que les possibilitats de la revolució es poden mesurar pel calibre dels fusells o pel diàmetre dels canons. La revolució russa ha demostrat una vegada més que no són els fusells, els canons i els cuirassats que, en últim terme, governen els homes sinó, ben al contrari, són els homes que governen les màquines.

L'11 de desembre, el ministeri Witte-Durnovo que, en aquesta època, ja era el ministeri Durnovo-Witte, promulgà la llei electoral. Mentre que Dubasov rehabilitava al suburbi de Presnia la bandera de la marina russa, el govern s'ocupava d'obrir una via legal a la classe posseïdora, que cercava un acord amb la monarquia i amb la burocràcia. A partir d'aqueix moment, la lluita, revolucionària en la seua essència, pel poder, es desenrotllà a cobert de la constitució.

En la primera Duma, els constitucionals demòcrates (cadets) es feien passar per líders del poble. Com les masses populars, a excepció del proletariat urbà, tenien encara unes idees caòtiques, formant una oposició confusa i imprecisa, i com, a més a més, els partits d'extrema esquerra boicotejaven les eleccions, els cadets pogueren fer-se amos de la situació en la Duma. “Representaven” tot el país: propietaris liberals, comerciants,

advocats, metges, funcionaris, empleats i fins i tot part dels camperols. La direcció del partit quedava, com abans, en mans dels propietaris, els professors i els advocats. No obstant això, davall la pressió dels camperols, els interessos i necessitats dels quals deixaven les altres qüestions en segon pla, una fracció del partit cadet virà a l'esquerra, la qual cosa menà a la dissolució de la Duma i al manifest de Viborg que, més tard, impediria adormir els portaveus del liberalisme.

En la segona Duma, els cadets reaparegueren en menor nombre, però, segons l'opinió de Miliukov, tenien l'avantatge de comptar no sols amb els petits burgesos descontents, sinó també amb els electors que es mantenien apartats de l'esquerra i que votaven conscientment per un programa antirevolucionari. Mentre la major part dels propietaris i els representants del gran capital es passaven al camp de la reacció activa, la petita burgesia de les ciutats, el proletariat del comerç i els intel·lectuals reservaven els seus sufragis als partits d'esquerra. Darrere dels cadets marxaven les capes mitjanes de la població urbana i un cert nombre de propietaris. A la seua esquerra estaven els representants dels camperols i dels obrers.

Els cadets votaren el projecte governamental sobre el reclutament i prometeren votar el pressupost. No haurien dubtat tampoc en votar els nous préstecs per a cobrir el dèficit de l'estat i haurien assumit sense temor la responsabilitat dels antics deutes de l'autocràcia. Golovin, aqueix llastimós personatge que encarnava en la poltrona presidencial tota la nul·litat i la impotència del liberalisme, digué després de la dissolució de la Duma que en la conducta dels cadets, el govern havia pogut reconèixer la seua victòria sobre l'oposició. I això era totalment cert. Sota aqueixes condicions no calia dissoldre la Duma i, no obstant això, fou dissolta, cosa que prova que hi ha una força més poderosa que els arguments polítics del liberalisme, i aqueixa força és la lògica interna de la revolució.

En els seus combats contra la Duma dirigida pels demòcrates, el govern s'adonava cada vegada més del seu poder. A la tribuna del pretès parlament no veié problemes històrics que esperaven una solució sinó adversaris polítics als que calia reduir al silenci. En qualitat de rivals del govern i pretendents al poder figurava un grupet d'advocats per als que la política era quelcom així com un torneig oratori, i l'eloqüència política dels quals oscil·lava entre el sil·logisme jurídic i l'estil clàssic. En els debats que s'entaularen amb motiu dels tribunals militars, els dos partits es trobaren cara a cara.

Maklakov, advocat de Moscou, a qui els liberals consideraven un home d'esdevenidor, sotmeté la justícia dels tribunals militars i, amb ella, tota la política del govern, a una crítica aclaparadora.

“Però els tribunals militars no són una institució jurídica [li contestà Stolipin] sinó un instrument de lluita. Vostè ens demostra que aquest instrument no és d'acord amb els principis del dret i de la llei, però sí que és conforme al fi perseguit. El dret no és un fi en si mateix. Quan està amenaçada l'existència de l'estat, el govern no sols té el deure, sinó també l'obligació de recolzar-se en els mitjans materials del seu poder, fent a una banda el dret”.

Aquesta resposta, que conté tant la filosofia del colp d'estat com la filosofia de la insurrecció popular, deixà al liberalisme en la més completa perplexitat. És una declaració inaudita!, exclamaven els publicistes liberals, proclamant per enèsima vegada que el dret ha de prevaldre sobre la força.

Però tota la seua política persuadí el govern en contrari. Només sabien retrocedir. Per tal de salvar la Duma, amenaçada de dissolució, renunciaven a totes les seues prerrogatives, provant així, irrefutablement, que la força preval sobre el dret. Sota

aqueixes condicions, el govern no podia menys d'estar temptat per la utilització de la força fins al final.

La segona Duma fou dissolta i, com a hereu de la revolució, es veié aparèixer al liberalisme nacionalista conservador, representat per la Unió del 17 d'octubre. Si els demòcrates cregueren continuar la tasca de la revolució, els octubristes, per la seua banda, continuaren amb la tàctica dels cadets, limitada a una col·laboració amb el govern. A aquest respecte, els cadets poden burlar-se i criticar tot quan vullguen els octubristes, però la realitat és que aquests darrers no feren més que treure les conclusions que s'imposaven a partir de les premisses establertes pels cadets: ja que és impossible recolzar-se en la revolució, l'única cosa per fer és recolzar-se en el constitucionalisme de Stolipin.

La tercera Duma concedí al govern del tsar 456.535 reclutes; i, no obstant això, fins aleshores, totes les grans reformes del ministeri de la guerra, sota la direcció de Kuropatkin i Stesel havien consistit en fer nous models de xarretes i galons. Votà el pressupost del ministeri de l'interior, gràcies al qual el 70% del territori estava lliurat a diversos sàtrapes, armats amb lleis d'excepció, mentre que, en la resta del país, s'aixafava al poble per mitjà de lleis que regeixen en temps normal. Aquesta cambra adoptà tots els punts essencials del famós edicte de 9 de novembre de 1906, donat pel govern en virtut del paràgraf 87, i el fi del qual era donar un valor especial, entre els camperols, als propietaris més forts, mentre que la massa quedava lliurada a la llei de selecció natural, en el sentit biològic del terme.

A l'expropiació de les terres dels nobles en benefici dels camperols, la reacció oposava l'expropiació de les terres comunals camperoles en benefici dels kulaks. "La llei del 9 de novembre [digué un dels reaccionaris en la tercera Duma] conté suficient grisú com per fer saltar tota Rússia".

Empentats a un atzucac per la irreductible actitud de la noblesa i de la burocràcia, que eren de nou les ames de la situació, els partits burgesos tractaren de sortir de les contradiccions econòmiques i polítiques en què s'havien ficat per mitjà de l'imperialisme... Cercaren compensacions als fracassos interns en països estrangers: en l'Orient Llunyà (ruta de l'Amur), en Pèrsia o als Balcans. Allò que s'anomenà "annexió" de Bòsnia i Hercegovina despertà en Petersburg i Moscou un vertader escàndol patrioter. A més, el partit burgès que més s'havia oposat a l'antic règim (el constitucional demòcrata) marxava ara al capdavant del bel·licós "neoeslavisme". Els cadets cercaven en l'imperialisme capitalista una solució per als problemes que no havien pogut ésser liquidats per la revolució. Portats per la marxa mateixa d'aqueixa revolució a rebutjar, de fet, la idea de l'expropiació dels béns arrels i d'una democratització de tot el règim social, i induïts, per consegüent, a rebutjar l'esperança de crear un mercat interior prou estable, representat pels petits camperols, que afavoririen el desenvolupament capitalista, els cadets dipositaven ara les seues esperances en els mercats exteriors. Com per a assolir bons resultats en aquest sentit és imprescindible un estat fort, els cadets es veuen obligats, a més, a sostenir el tsarisme, detenedor del poder real. L'imperialisme de Miliukov, disfressat d'oposició, cobrí, doncs, amb una espècie de vel ideològic, la repugnant combinació que era la tercera Duma, on feren aliança els buròcrates de l'autarquia, els feroços propietaris i el capitalisme paràsit.

La situació creada podia donar lloc a les conseqüències més insòlites. Un govern, la reputació de força del qual s'havia ofegat en les aigües de Tsuszima i que havia quedat enterrada als camps de Mukden, aclaparat, a més, per les terribles conseqüències de la seua política d'aventures, s'adonà de sobte que era el centre de la confiança patriòtica dels representants de "la nació". No sols acceptà sense replicar mig

milió de nous soldats i cinc-cents milions per a les despeses del ministeri de la guerra sinó que obtingué el suport de la Duma quan assajà noves experiències en l'Orient Llunyà. Més encara, tant de la dreta com de l'esquerra, entre "centúries negres" com entre els cadets, arribaven fins a ell violents reprotxes perquè s'estimava que la seua política exterior no era prou activa. Així, per la lògica mateixa de les coses, el govern del tsar es veié empentat cap a una via perillosa, lluitant per restablir la seua reputació mundial. I, qui sap?, abans que la sort de l'autocràcia s'haja fixat de manera definitiva i sense possible solució als carrers de Petersburg i de Varsòvia, potser passarà per una segona prova als camps de l'Amur o en les costes del Mar Negre.

ANEXES AL PRIMER VOLUM

El proletariat i la revolució russa (sobre la teoria menxevic al respecte de la revolució russa)

Tot bon europeu (i, per descomptat, cal incloure-hi els socialistes europeus) considera Rússia com el país de les sorpreses. La raó és ben senzilla: quan s'ignoren les causes hom sempre es queda sorprès pels efectes. Els viatgers francesos del segle XVIII contaven que a Rússia els carrers eren escalfats per fogueres. Els socialistes europeus del segle XX no ho han cregut, per descomptat, però han pensat al seu torn que el clima de Rússia era massa rigorós per a permetre que en aquest país es desenvolupés una socialdemocràcia. Hem escoltat les més estranyes opinions. Un novel·lista francès, no sé si Eugene Sue o Dumas pare, ens mostra l'heroi d'una de les seues novel·les, a Rússia, prenent el te a l'ombra d'un atzeroler. L'europeu culte no ignora, avui, que és tan difícil instal·lar-se amb un samovar sota un atzeroler com fer passar un camell per l'ull d'una agulla. No obstant, els grandiosos esdeveniments de la revolució russa, per la sorpresa que han causat, han portat els socialistes occidentals a pensar que el clima rus, que abans exigia que s'escalfessen els carrers, transformava ara les moltes polars en gegantins baobabs. Per això és pel que, en trencar-se la primera empena de la revolució en el seu xoc contra les forces militars del tsarisme, moltes crítiques han sortit de l'ombra dels atzerolers per a caure en la desil·lusió.

Per sort, la revolució russa ha animat els socialistes occidentals a estudiar la situació a Rússia. Em seria difícil dir allò que cal apreciar més, si l'interès que hem provocat en els pensadors o el paper de la tercera Duma d'estat, que ha estat també un do de la revolució, en la mesura almenys en què un gos mort, estès sobre l'arena de la platja, pot ser considerat com un do de l'oceà.

Devem una certa gratitud a l'editorial de Stuttgart, que, en els darrers tres llibres publicats, s'esforça en donar resposta a algunes de les qüestions que planteja la revolució²⁰.

²⁰ Peter Maslow: *Die Agrarfrage in Russland*, Pakhitnov: *Lage der arbeitenden Klasse in Russland*. A. Txerevanin: *Das Proletariat und die russische Revolution*, Verlag Dietz (1908).

Cal fer notar, no obstant, que aquests tres llibres no tenen el mateix valor. L'obra de Maslow presenta un estudi d'una importància capital per al coneixement de la situació agrària a Rússia. El valor científic d'aquest treball és tan gran que es poden excusar les imperfeccions en la forma; se li pot disculpar inclús haver exposat d'una manera absolutament inexacta la teoria de la renda de la terra de Marx. El llibre de Pakhitnov no té el valor d'un estudi original, però aporta materials prou nombrosos com per a caracteritzar l'obrer rus en les fàbriques, en els pous de les mines, en les seues cases, i, parcialment, en els sindicats; no obstant, la posició de l'obrer en l'organisme social no queda definida. L'autor, d'altra banda, no s'havia assignat aquesta tasca. Però precisament per aquesta raó, el seu treball procurarà poques dades que expliquen el paper revolucionari del proletariat rus.

Aquesta importantíssima qüestió queda aclarida en el volum de Txerevanin, que acaba de ser traduït a l'alemany, i que és l'obra que pretenem examinar.

I

Txerevanin cerca en primer lloc les causes generals de la revolució. Considera aquesta com a resultat d'un conflicte entre les imperioses necessitats del desenvolupament capitalista del país i les formes d'estat i de dret, que depenen encara del feudalisme.

“La inflexible lògica del desenvolupament econòmic [escriu] ha fet que tots els estrats de la població, a excepció de la noblesa feudal, es veren obligats a prendre posició contra el govern” (p. 10).

En aquest agrupament de forces de l'oposició, “el proletariat ha ocupat sens dubte un lloc central” (ibidem). Però aquest proletariat, per si mateix, no tenia valor més que com a part constituent del conjunt que formava l'oposició. En els límits històrics de la lluita que es produí per a l'emancipació de la nova societat burgesa, el proletariat no podia tenir èxit sinó en la mesura en què l'oposició burgesa el sostenia, o, més bé, en la mesura en què ell mateix, per la seua acció revolucionària, sostenia aquesta oposició. El contrari és igualment cert. Sempre que el proletariat avançà pel seu compte o, “si es vol, actuà prematurament”, aïllant-se d'aquesta manera de la democràcia burgesa, patí derrotes i detingué el desenvolupament normal de la revolució. Aquesta és, en els seus trets essencials, la concepció històrica de Txerevanin²¹.

Del principi a la fi de la seua obra protesta incansablement contra els que volgueren exagerar les forces revolucionàries i sobreestimar el paper polític del proletariat rus.

Analitza el drama del 9 de gener de 1905 per a arribar a la conclusió següent: “Trotski s'equivoca quan diu que els obrers es dirigiren el 9 de gener al Palau d'Hivern, no a presentar una súplica, sinó reivindicacions” (p. 27). Acusa el partit d'haver exagerat la maduresa del proletariat de Petersburg, al febrer de 1905, en el moment de la comissió presidida pel senador Txidlovski, quan els representants elegits per les masses exigiren garanties de dret civil i, al ser-los denegades, es retiraren, i quan els obrers respongueren a la detenció dels seus enviats per mitjà de la vaga. Després d'una breu ullada a la gran vaga d'octubre, formula les seues conclusions en la forma següent: “Ara veiem quins elements desencadenaren la vaga d'octubre i quin paper hi exerciren la burgesia i els intel·lectuals. Hem deixat prou clar que el proletariat no estava sol i que tampoc podia, pels seus propis mitjans, donar aquest colp potser mortal a l'absolutisme” (p. 56). Després de la promulgació del manifest del 17 d'octubre, tota la societat burgesa volia sobretot tranquil·litat. Era, doncs, una “bogeria” per part del proletariat

²¹ El mateix punt de vista ha estat exposat recentment en un article de F. Dan, en el número 2 de la *Neue Zeit*. Però les seues conclusions són menys audaces (1908).

entrar en la via de la insurrecció revolucionària. S'hauria d'haver dirigit l'energia del proletariat sobre les eleccions de la Duma. Txerevanin ataca els que demostraren aleshores que la Duma no era més que una promesa, que s'ignorava com i en quin moment tindrien lloc les eleccions i inclús si en tindrien. Cita l'article que escrigué el dia que es promulgà el manifest i diu: "S'equivocaven totalment en disminuir la victòria assolida escrivint en Izvestia: La constitució ens ha estat donada, però l'autocràcia subsisteix. Ens han donat tot i no tenim res."

Després, segons Txerevanin tot anà de mal en pitjor. En compte de recolzar el congrés dels zemstvos, que reclamava el sufragi universal per a les eleccions de la Duma, el proletariat trencà bruscament amb el liberalisme i amb la democràcia burgesa, i cercà nous aliats, "aliats dubtosos": els camperols i l'exèrcit. L'establiment per mètodes revolucionaris de la jornada de vuit hores, la vaga de novembre en resposta a la llei marcial imposada a Polònia..., (els errors s'acumulen i aquesta via porta a la fatal derrota de desembre). Aquesta derrota i els errors de la socialdemocràcia preparen el crac de la primera Duma i les consegüents victòries de la contrarevolució.

Així és com Txerevanin concep la història. El traductor alemany ha fet tot el que ha pogut per eliminar l'acritud de les acusacions i dels insults llençats per Txerevanin, però, encara així, el llibre sembla més bé una requisitòria contra els crims revolucionaris del proletariat des del punt de vista d'"una tàctica autènticament realista", que no una reproducció fidel del paper del proletariat en la revolució.

En compte de donar-nos una anàlisi materialista de les relacions socials, Txerevanin es contenta amb una deducció purament formal. Segons ell, la nostra revolució és una revolució burgesa que, triomfant, ha d'assegurar el poder de la burgesia; com el proletariat ha de participar en la revolució burgesa, ha de contribuir a fer passar el poder a mans de la burgesia. Per consegüent, la idea de la presa del poder pel proletariat és incompatible amb la tàctica que li correspon a l'època de la revolució burgesa. Com, de fet, la vertadera tàctica del proletariat ha estat, naturalment, lluitar pel poder governamental, aqueixa tàctica estava basada en un error.

Aquesta preciosa construcció lògica, que en l'escolàstica s'anomena sorites, fa a una banda la qüestió principal, ja que no es pregunta quines eren les forces interiors de la revolució burgesa ni el mecanisme d'aquesta classe. Coneixem l'exemple clàssic d'una revolució en què la dominació de la burgesia capitalista ha estat preparada per la dictadura i el terror dels sans-culottes vencedors. Açò es produí en una època en què la població de les ciutats es componia principalment d'artesans i petits comerciants. Però la població de les actuals ciutats russes es compon especialment d'un proletariat industrial. Açò ens porta a concebre una situació històrica en què la victòria de la revolució "burgesa" només seria possible gràcies a la conquesta del poder revolucionari pel proletariat. Deixaria aquesta revolució de ser burgesa? Sí i no. Això no dependria d'una definició sinó de l'ulterior desenvolupament dels esdeveniments. Si el proletariat és rebutjat per la coalició de les classes burgeses, i per la classe camperola per ell alliberada, la revolució servirà el seu caràcter estrictament burgès. Però si el proletariat és capaç d'actuar amb totes les seues possibilitats polítiques i trencar així els marcs nacionals de la revolució russa, aquesta podrà transformar-se en el pròleg d'un cataclisme socialista mundial. Si ens preguntem fins on arribarà la revolució russa no podrem contestar més que d'una manera condicional. Però hi ha una cosa que és indubtable, si ens acontentem de definir el moviment rus com una revolució burgesa, no direm absolutament res del seu desenvolupament intern i mai es podrà provar així que el proletariat haja d'adaptar la seua tàctica a la conducta de la democràcia burgesa, considerada com l'únic pretendent legítim al poder.

II

Però primer que res, què és aqueix cos polític anomenat “democràcia burgesa”? En pronunciar aqueixa paraula s’assimila en el pensament als liberals, que evolucionen durant el procés revolucionari, amb les masses populars, és a dir, amb la classe camperola sobretot. Però en la realitat (i aquí està allò que té de més greu l’assumpte) aqueixa assimilació no fa al cas.

Els demòcrates constitucionals (cadets), el partit liberal més important dels darrers anys, han format el seu grup en 1905, a partir de la unió dels “constitucionalistes” dels zemstvos amb l’Associació per a l’Emancipació. En la fronda liberal dels zemstvos s’hi troba, d’una banda, el descontentament envejós dels camperols davant del monstruós proteccionisme industrial que servia de base a la política del govern i l’oposició formada pels propietaris partidaris del progrés, als que un règim endarrerit impedia administrar les seues terres segons els procediments racionals del capitalisme.

L’Associació per a l’Emancipació agrupava una sèrie d’intel·lectuals que, per gaudir d’una bona situació i del benestar consegüent, no podien entrar en la via revolucionària. Molts d’aquests senyors havien passat per l’escola preparatòria del marxisme, dins dels límits prescrits pel poder. L’oposició dels zemstvos es distingí sempre per la seua covardia i la seua impotència, i l’august ignorant que ens governava no expressava més que una amarga veritat quan deia, en 1894, que els desigs polítics d’aquesta oposició no eren més que “absurds somnis”. D’altra banda, la classe privilegiada dels intel·lectuals, com que no exercia cap influència social per si mateixa i es trobava en l’aspecte material en situació de dependència directa o indirecta de l’estat, o del gran capital protegit per l’estat o dels latifundistes que volien un liberalisme censatari, no era capaç de portar a terme una oposició política important. Per la qual cosa, el partit demòcrata constitucional unia la impotència dels zemstvos a la impotència dels intel·lectuals diplomats.

El liberalisme dels zemstvos mostrà la seua superficialitat des de les acaballes del 1905, quan, arran de les revoltes agràries, els propietaris prengueren partit per l’antic règim. Els intel·lectuals liberals hagueren d’abandonar, amb gran tristesa per la seua banda, les cases pairals en què vivien com a fills adoptius i buscar mecenes en les ciutats, d’on provenien en realitat.

Si totalitzem els resultats de les tres campanyes electorals, veurem que Petersburg i Moscou, amb els elements censataris de la seua població, han estat les ciutadelles del partit demòcrata constitucional. I, malgrat tot, el liberalisme rus, com es veu per la seua lamentable història, no ha aconseguit mai sortir del seu enviliment. Per què? L’explicació d’açò no es troba en els excessos revolucionaris del proletariat sinó en causes històriques més profundes.

La base social de la democràcia burgesa, la força motora de la revolució europea ha estat sempre l’estat baix, el nucli de la qual estava format per la petita burgesia de les ciutats, pels artesans, els comerciants i els intel·lectuals. La segona meitat del segle XIX és una època de completa decadència per a aquesta burgesia. El desenvolupament capitalista no sols ha destruït la classe democràtica dels petits artesans a Occident, sinó que a més ha impedit que es constituís una classe semblant a l’Europa oriental.

El capital europeu ha trobat a Rússia l’artesà de poble i, sense donar-li temps de dissociar-se del camperol per a transformar-se en un artesà de ciutat, l’ha tancat en les seues fàbriques. De les nostres més antigues ciutats (per exemple Moscou, “aqueix gran poble”) n’ha fet centres d’indústria moderna.

El proletariat, que no tenia passat, ni tradició, ni prejudicis corporatius, s'ha trobat de sobte reunit en masses considerables. En totes les branques essencials de la indústria, el gran capital ha suplantat al mitjà i al petit capital sense haver de lluitar.

És impossible comparar Petersburg o Moscou amb Berlín o Viena en 1848; les nostres capitals s'assemblen menys encara al París de 1789, que no coneixia el ferrocarril ni el telègraf i que considerava com una empresa d'enormes dimensions una manufactura amb cinc-cents obrers. Però és notable que la indústria russa, pel grau de "concentració" que ha adquirit, no sols sosté la comparació amb altres estats europeus, sinó que els supera.

Aquest quadre sinòptic en dóna una prova:

	Alemanya ²² Cens de 1905		Àustria ²³ Cens de 1902		Rússia ²⁴ Cens de 1902	
	Nombre d'empreses	Nombre d'obrers	Nombre d'empreses	Nombre d'obrers	Nombre d'empreses	Nombre d'obrers
Empreses de 51 a 1.000 obrers	18.698	2.595.536	6.334	993.000	6.334	1.202.800
Empreses de més de 1.000 obrers	255	448.731	115	179.876	458	1.155.000

Hem fet a una banda les empreses que ocupen menys de cinquanta obrers, ja que el cens corresponent a Rússia encara no ha estat establert amb seguretat.

Però les dades arrellegues basten per a mostrar fins a quin punt la indústria russa supera l'austríaca quant a concentració de la producció. Mentre que el nombre de mitjanes i grans empreses (de 51 a 1.000 obrers) és igual en els dos països (6.334), el nombre d'empreses gegants (de més de 1.000 obrers) és a Rússia quatre vegades major que a Àustria. Un resultat anàleg s'obtindrà si es compara Rússia amb països més avançats que Àustria, com ara Alemanya i Bèlgica. En Alemanya hi ha 255 empreses gegants, que ocupen un xic menys de mig milió d'homes, mentre que a Rússia hi ha 458 i la xifra d'obrers supera el milió.

Aquesta mateixa qüestió s'aclareix encara més si es comparen els beneficis realitzats pels establiments comercials de les diferents categories a Rússia.

	Nombre d'empreses	Beneficis en milions de rubles
Beneficis de 1.000 a 2.000 rubles	37.000 (44,5%)	56 (8,6%)
Beneficis de més de 50.000 rubles	1.400 (1,7%)	291 (45%)

Amb d'altres paraules, aproximadament el 50 % de les empreses realitzen menys de la desena part del benefici total, mentre que la seixantena part de les empreses es reparteixen la meitat dels beneficis totals.

Aquestes poques xifres demostren de manera eloqüent que el caràcter endarrerit del capitalisme rus agreujà les dificultats que existien entre la societat burgesa, els

²² *Les artisans et le comerce Dans l'Empire allemand*, pàgina 42 (1908).

²³ *Guide statistique de l'Autriche*, Viena, 1907, pàgina 229 (1908).

²⁴ *Etude sur les effectifs ouvriers en Russie*, Petersburg, pàgina 46 (1908).

capitalistes i els obrers. Aquests últims ocupen, no sols en l'economia social sinó també en la lluita revolucionària, el lloc que a Europa occidental té la classe democràtica dels artesans i dels comerciants, derivada de les antigues corporacions d'oficis. A Rússia no tenim el menor rastre d'una petita burgesia arrelada que hauria pogut lluitar, junt amb el jove proletariat encara no constituït en classe, contra les bastilles del feudalisme.

És cert que la petita burgesia ha estat sempre un cos prou inconsistent des del punt de vista polític, encara que, en els millors dies de la seua història, haja desplegat una forta activitat en aquest sentit. Però, quan, com a Rússia, una burgesia democràtica i intel·lectual, desesperadament endarrerida, es troba en presència de dificultats i de lluites de classe, quan està enfonsada en les tradicions de la propietat agrària i en els prejudicis del professorat, quan es constitueix sota les malediccions dels partits socialistes, quan ni tan sols s'atreveix a pensar en exercir una influència sobre els obrers, alhora que es mostra incapaç de tenir autoritat sobre els camperols, al marge del proletariat i en lluita contra els propietaris, aquesta classe desafortunada i desproveïda de tota energia només serveix que per a formar un partit cadet. I inclús, prescindint de tot amor propi nacional, hom pot afirmar que la breu història del liberalisme rus constitueix en els annals dels països burgesos una excepció per la seua mediocritat i estúpidesa. D'altra banda, és cert que cap de les revolucions passades ha absorbit tanta energia popular com la nostra, que, no obstant, ha fornit miserables resultats. De qualsevol manera que ens enfrontem amb els esdeveniments percebem de seguida una relació íntima entre la nul·litat de la democràcia burgesa i el "mal resultat" de la revolució. Aquesta relació és evident i, malgrat tot, no ens mena a conclusions pessimistes. El mal resultat de la revolució russa no és més que una conseqüència de l'extraordinària lentitud del seu desenvolupament. Burgesa pels fins immediats que s'havia assignat, la nostra revolució, en virtut de l'extrema diferenciació de classe que s'observa en la població comercial i industrial, no coneix cap classe burgesa que pugui posar-se al capdavant de les masses populars, unint el seu valor social i la seua experiència política a l'energia revolucionària d'aqueixes masses.

Els obrers i els camperols, oprimits, abandonats a la seua sort, han de trobar, sense cap ajuda, en la dura escola de les batalles i les derrotes, les fonts polítiques i l'organització que els asseguraran la victòria final. Per a ells no hi ha una altra via.

III

A més de les funcions industrials de la democràcia representada pels petits artesans, el proletariat ha hagut d'assumir la tasca corresponent a aqueixes mateixes funcions, és a dir, ha hagut, sobretot, de conquistar una hegemonia política sobre la classe camperola. Així, els seus fins són els mateixos que els de la democràcia, però no els seus mètodes ni els seus mitjans.

Al servei de la democràcia burgesa trobem un conjunt d'institucions oficials: l'escola, la universitat, el municipi, la premsa, el teatre... Aqueix és un immens avantatge, provat pel fet que el nostre feble liberalisme s'ha trobat de forma automàtica organitzat i amb tots els mitjans a la seua disposició quan li ha arribat el moment d'actuar, de fer allò del que era capaç: mocions, peticions i competència electoral. El proletariat no ha heretat res de la societat burgesa des del punt de vista de la cultura política, excepte la unitat que li donen les condicions de la producció. S'ha vist obligat a crear, basant-se en això, la seua organització política, entre el fum de les batalles revolucionàries.

Se'n sortí brillantment d'aquesta dificultat: el període en què la seua energia revolucionària assolí el més alt grau, a finals de 1905, fou també el moment en què creà una meravellosa organització de classe, el Soviet de Diputats Obrers. No obstant, no

s'havia resolt més que una part del problema, perquè després d'haver-se dotat d'una organització, els obrers havien de vèncer la força organitzada de l'adversari.

El mètode de lluita revolucionària propi del proletariat és la vaga general. Encara que relativament poc nombrós, el proletariat té sota la seua dependència l'aparell centralitzat del poder governamental i la major part de les forces productives del país. Precisament per això la vaga del proletariat és una força davant de la qual l'absolutisme ha hagut de rendir honors militars en 1905. Però aviat es veié que la vaga general plantejava només el problema de la revolució sense resoldre'l.

La revolució és, primer que res, una lluita per la conquesta del poder. Ara bé, la vaga, com han demostrat els esdeveniments, no és més que un mitjà revolucionari de pressió sobre el poder existent. El liberalisme dels demòcrates constitucionals, que mai ha demanat una altra cosa que una constitució, ha sancionat (per poc de temps, certament) la vaga general com a mitjà de lluita per a aconseguir la constitució; i encara així, no donaren la seua aprovació més que massa tard, quan el proletariat comprenia ja fins a quin punt la vaga és un mitjà limitat i deia que era necessari i inevitable anar més lluny.

L'hegemonia de la ciutat sobre el camp, de la indústria sobre l'agricultura i, al mateix temps, la modernització de la indústria russa, l'absència d'una petita burgesia fortament constituïda, de la que els obrers haurien estat només auxiliars, totes aquestes causes feren del proletariat la força principal de la revolució i l'obligaren a pensar en la conquesta del poder.

Els pedants que es creuen marxistes només perquè veuen el món a través del paper en què estan impreses les obres de Marx han pogut citar un munt de textos per a provar que la dominació política del proletariat no "arribava a la seua hora"; la classe obrera de Rússia, la classe viva que, sota la direcció d'un grup organitzat, en funció dels seus interessos entaulà a finals de 1905 un duel amb l'absolutisme, mentre que el gran capital i els intel·lectuals es limitaven a fer de testimonis, aquest proletariat, per la necessitat del seu desenvolupament revolucionari, s'ha trobat enfrontat amb el problema de la presa del poder. La confrontació del proletariat i exèrcit es feia inevitable, i la solució d'aquest conflicte depenia de la conducta de l'exèrcit i, al seu torn, la conducta de l'exèrcit depenia de la composició dels seus efectius.

El paper polític dels obrers en el país és molt més important del que es podria pensar si només es té en compte el seu nombre. Els esdeveniments ho han provat, s'ha vist en les eleccions de la segona Duma. Els obrers han portat al quarter les qualitats i els avantatges particulars de la seua classe: habilitat tècnica, instrucció relativa i capacitat d'actuar en conjunt.

En tots els moviments revolucionaris de l'exèrcit, el paper principal correspon als soldats qualificats, als artillers, que procedeixen de la ciutat i dels barris obrers. En els motins de la flota, el paper predominant l'han tingut sempre els encarregats de les màquines: els proletaris, inclús quan estaven en minoria en la tripulació. Però entre els reclutats per al servei militar és lògic que hi haja un nombre més gran de camperols. L'exèrcit dóna als mujiks la cohesió que els faltava, i del defecte essencial d'aquesta classe, que és la seua passivitat política, l'exèrcit en fa la seua arma principal. Durant les manifestacions de 1905, el proletariat cometé unes vegades l'error d'ignorar la passivitat dels camperols i altres aprofità el fosc descontent que manifestaven els pobles.

Però, quan la lluita pel poder esdevingué una necessitat real, la solució depengué del mugic armat que formava la massa principal de la infanteria russa. Al desembre de 1905, el proletariat rus fou vençut, però no a conseqüència dels errors que havia comès, sinó per una força molt més real, les baionetes de l'exèrcit camperol.

IV

Aquesta breu anàlisi ens evita haver de detenir-nos en els diferents punts de la requisitòria de Txerevanin el qual, a part d'assenyalar "errors de tàctica", passa sense veure el proletariat en si mateix, en les seues relacions socials i en el seu creixement revolucionari. Si rebutja la idea, d'altra banda indiscutible, que els obrers es llençaren al carrer el 9 de gener, no per a presentar súpriques a l'autoritat, sinó per a presentar les seues reivindicacions, és perquè no veu el vertader sentit d'aquella manifestació. Encara que pare tanta atenció en subratllar el paper dels intel·lectuals en la vaga d'octubre, no arriba a ocultar el fet que el proletariat, per la seua acció revolucionària, arrossegà darrere d'ell els demòcrates d'esquerra, als que transformà en destacament auxiliar provisional de la revolució i als que imposà un mètode de lluita purament revolucionari (la vaga general), subordinant-los a una organització purament proletària, el Soviet de Diputats Obrers.

Segons Txerevanin, després del manifest, el proletariat hauria d'haver concentrat tots els seus esforços en les eleccions per a la Duma. Però oblida que, llavors, aqueixes eleccions eren força problemàtiques i que res ni ningú garantia la seua realització.

Si a l'octubre tinguérem un manifest, també hi hagué pogroms en tota Rússia, i ningú hauria assegurat que tindríem efectivament una Duma i no un nou pogrom. Sota aqueixes condicions, ¿què podia fer el proletariat que, amb la seua ofensiva, havia trencat els vells discs del poder policíac? Exactament allò que feu. El proletariat, naturalment, conquistava noves posicions i tractava d'atrinxerar-s'hi: destruïa la censura i creava una premsa revolucionària, imposava la llibertat de reunió, protegia la població contra els bergants, en uniforme o no, constituïa sindicats de combat, s'agrupava entorn dels representants de la seua classe, establia l'enllaç amb els camperols i amb l'exèrcit revolucionari. Mentre els liberals continuaven dient que l'exèrcit havia de quedar "al marge de tota política", la socialdemocràcia continuava incansablement la seua propaganda en els quaters. Tenia o no raó en actuar així?

Mentre que el congrés dels zemstvos, al novembre, s'inclinava a la dreta en rebre notícies de la revolta de Sebastòpol, i únicament es tranquil·litzà quan sabé que havia estat aixafada, el soviets dirigia als rebels la seua adhesió i entusiasme. Tampoc tenia raó? On cal cercar camí més segur per a la victòria: ¿en allò que feien els liberals dels zemstvos o en la unió del proletariat amb l'exèrcit?

Està clar que el programa de confiscació de les terres que desenvolupaven els obrers empentava els propietaris a la dreta; en canvi, els camperols s'inclinaven vers l'esquerra. I, lògicament també, la lluita econòmica continuava, arrossegant els capitalistes al "camp de l'ordre"; no obstant, fins i tot els obrers més ignorants intervenien en la lluita política.

Tampoc hi ha cap dubte que la propaganda en l'exèrcit precipità l'inevitable conflicte amb el govern, però quina altra cosa es podia fer? ¿Deixaríem a mans de Trepov els soldats que, durant la lluna de mel de les llibertats, havien secundat els autors dels pogroms i afusellat les milícies obreres? Txerevanin sap molt bé que no es pogué fer més que allò que es feu.

"Aquesta tàctica falla en la base" (diu, com a conclusió) i afegeix: "Admetem que haja estat inevitable i que no hi havia una altra tàctica possible en aquell moment. Açò no canvia en res la conclusió objectivament formulada, és a dir, que la tàctica de la socialdemocràcia ha fallat en la seua base" (p. 92). Txerevanin construeix la seua tàctica de la mateixa manera que Spinoza construïa la seua ètica, pel mètode geomètric. Admet, a més, que la realitat no permeté aplicar els procediments que ell preconitza, cosa que explica sens dubte el fet que els que pensaven com ell no feren absolutament res en la

revolució. I què direm d'una tàctica "realista" que "no pot ésser aplicada"? Direm igualment que Luter: "La teologia és quelcom viu i no pot consistir només en raonaments i meditacions sobre allò diví segons les lleis de la raó..."

"Tot art, si es transforma en pura especulació i no pot ser aplicat en la pràctica, demostra així que s'ha perdut, que ja no significa res [*ist verloren und taugt nichts*]."

Les nostres diferències²⁵

"Tens tota la raó en dir que és impossible superar l'apatia contemporània per mitjà de teories", escrivia Lassalle a Marx en 1854, és a dir, a l'època d'una furiosa reacció mundial. "Generalitzaré inclús aquest pensament, dient que fins ara mai s'ha pogut vèncer l'apatia per mitjans purament teòrics; és a dir, que els esforços de la teoria per vèncer aquesta apatia han engendrat deixebles i moviments pràctics que no han aconseguit res, que mai han aconseguit suscitar un moviment mundial real, ni un moviment general de les consciències. Les masses no entren en el moviment, tant en la pràctica com en l'aspecte subjectiu, sinó per la força dels esdeveniments."

L'oportunisme no comprèn açò. Es prendria per una paradoxa l'afirmació que el tret psicològic de l'oportunisme és la seua "incapacitat per a esperar" i, no obstant, és així. En els períodes en què les forces socials aliades i adversàries, tant pel seu antagonisme com per les seues reaccions mútues, porten una vida política sense moviment; quan el treball molecular del desenvolupament econòmic, reforçant més encara les contradiccions, en compte de trencar l'equilibri polític, sembla més bé endurir-lo provisionalment i assegurar-li una espècie de perennitat, l'oportunisme, devorat per la impaciència, cerca al seu voltant "noves" vies, "nous" mitjans de realització. S'esgota en lamentacions sobre la insuficiència i la incertesa de les seues pròpies forces i cerca "aliats". Marxa cap als liberals, els crida, i inventa fórmules especials d'acció per a ús del liberalisme.

Però en no trobar més que descomposició política, l'oportunisme continua cercant entre els demòcrates. Té necessitat d'aliats. Cerca en la dreta i en l'esquerra, i tracta de retenir. Es dirigeix a "els seus fidels" i els exhorta a mostrar la major prevenció davant de qualsevol possible aliat. "Molt de tacte, cal molt de tacte". Pateix d'una malaltia que és la mania de la prudència i, en el seu furor, fereix el seu propi partit.

L'oportunisme vol tenir en compte una situació, o unes condicions socials que encara no estan madures. Vol un "èxit" immediat. Quan els aliats de l'oposició no poden servir-lo, corre al govern, suplica i amenaça... Finalment, troba un lloc en el govern (ministerialisme), però només per a demostrar que, si bé la teoria no pot avançar el procés històric, el mètode administratiu tampoc assoleix millors resultats.

25 Aquest article fou imprès en la revista polonesa *Przegląd social-demokratyczny* durant el període de la reacció més forta a Rússia; el moviment obrer estava quasi mort i els menxevics havien renegat de la revolució i dels seus mètodes.

Aquesta és la crítica del punt de vista oficial adoptat en aquell moment pels bolxevics sobre el caràcter de la revolució i la tasca del proletariat en ella. La crítica als menxevics conserva el seu valor, els menxevics russos paguen en aquest moment els fatals errors que cometeren entre 1903 i 1905, pràcticament quan es constituïen; els menxevics de la resta del món cometem, encara avui, els més greus errors dels menxevics russos.

La crítica del punt de vista bolxevic d'aleshores (la dictadura democràtica del proletariat i de la classe camperola) no té més que un interès històric. Les dissensions d'antany no existeixen des de fa temps.

El manuscrit rus d'aquest article s'ha conservat molt incomplet i ho sent. No he pogut trobar el número en qüestió de la revista polonesa, per la qual cosa reproduïsc el text tal com està. Un tros de deu línies no ha estat reconstruït exactament sinó seguint el sentit general (1922).

L'oportunisme no sap esperar, i per això els grans esdeveniments li semblen sempre inesperats, el deixen atònit i l'arrosseguen en el seu remolí i, en perdre peu, igual va cap a una vora que cap a una altra. Intenta resistir, però en va, i aleshores se sotmet adoptant aires de satisfacció i movent els braços per a que semble que sap nedar, i cridant més fort que ningú... Una vegada passat l'huracà, puja a la vora, se sacsa disgustat, es queixa de mal de cap i de reumatisme i, turmentat encara pel malestar de la borratxera, no estalvia les paraules cruels a propòsit d'aqueixos "folls" de la revolució.

La socialdemocràcia nasqué de la revolució i camina cap a ella. Tota la seua tàctica durant els períodes anomenats d'evolució pacífica es limita a acumular forces el valor i la importància de les quals només apareixeran en el moment de la batalla revolucionària. El que s'anomena "èpoques normals" o "temps de pau" són els períodes durant els quals les classes dirigents imposen al proletariat la seua concepció del dret i els seus procediments de resistència política (tribunals, reunions polítiques vigilades per la policia, parlamentarisme...). Les èpoques revolucionàries són aquelles en què el proletariat descobreix procediments més adients a la seua naturalesa revolucionària (reunions lliures, premsa lliure, vaga general, insurrecció...). "Però, en la bogeria revolucionària (!), quan la fi de la revolució sembla pròxima, la tàctica dels menxevics, tan raonable, no aconsegueix imposar-se..." La tàctica de la socialdemocràcia estaria, doncs, destorbada per la "bogeria revolucionària". Bogeria revolucionària (quina terminologia!). La veritat és, simplement, que els menxevics, amb la seua "raonable tàctica", demanaven "una aliança temporal d'acció" amb el partit demòcrata constitucional, i la bogeria revolucionària els impedí prendre aquesta saludable mesura...

Quan hom llegeix la correspondència dels nostres meravellosos clàssics que, des dels seus observatoris (el més jove a Berlín i els altres dos en el centre mateix del capitalisme mundial, a Londres) miraven amb gran atenció l'horitzó polític, anotant qualsevol incident o fenomen que pogués anunciar l'arribada de la revolució; quan es llegeixen aquestes lletres en què es respira l'atmosfera d'espera impacient però sense desesperança, i en les que es veu la pujada de la lava revolucionària, llavors s'arriba a odiar aquesta cruel dialèctica de la història que, per a assolir uns fins momentanis, relaciona amb el marxisme a uns pensadors desproveïts de tot talent, tant en les seues teories com en la seua psicologia, i que oposen la seua "raó" a la bogeria revolucionària.

"... L'instint de les masses en les revolucions [escrivia Lassalle a Marx en 1859] és generalment més segur que la raó dels intel·lectuals... I és precisament la manca d'instrucció la que protegeix les masses contra els perills d'una conducta massa raonable... La revolució, continua Lassalle, únicament pot portar-se a terme amb l'ajuda de les masses i gràcies a la seua apassionada abnegació. Però aquestes multituds, precisament perquè són "fosques", perquè els manca instrucció, no saben res de possibilismes i, al igual que un esperit poc desenvolupat no admet més que els extrems en tot, no coneix més que el sí o el no i ignora el juste milieu, les masses no s'interessen més que pels extrems, per allò que és sencer i immediat. Al capdavall, això crea una situació en què aquells que raonen massa la revolució, es troben que no tenen amics ni adeptes als seus principis. Així, allò que semblava una raó superior queda reduït a ser el summum de l'abús."

Lassalle té tota la raó a en oposar l'instint revolucionari de les masses ignorants a la tàctica "raonable" dels calculadors de la revolució. Però l'instint brut no és per si mateix el criteri últim, per descomptat. Hi ha un criteri superior, i és "el coneixement de les lleis de la història i del moviment dels pobles". Només "una *saviesa* realista

[conclou] pot superar a la *raó* realista i elevar-se per damunt d'ella". La saviesa realista, que en Lassalle serva encara cert idealisme, es manifesta clarament en Marx com una dialèctica materialista. La força d'aquesta doctrina està en què no oposa la seua "tàctica raonable" al moviment real de Marx, sinó que precisa, depura i generalitza aquest moviment. I, precisament perquè la revolució arranca els vels místics que impedièn veure els trets essencials de l'agrupament social i empenya les classes contra les classes en l'estat, el polític marxista se sent en la revolució com en el seu element.

I, ¿quina és aquesta "raonable tàctica menxevic" que no pot ser realitzada o (pitjor encara) que veu la causa de la seua manca d'èxit en la "bogeria revolucionària" i espera conscientment que aquesta bogeria haja passat, és a dir, que haja estat aixafada per la força l'energia revolucionària de les masses?

El primer en tenir el trist coratge de considerar els esdeveniments de la revolució com una sèrie d'errors ha estat Plekhanov. Ens ha donat un exemple lluminosament clar; durant vint anys ha defensat infatigablement la dialèctica marxista contra tots els doctrinaris, utopistes i racionalistes, però després, davant de les realitats de la revolució política, s'ha revelat com el major utopista i doctrinari imaginable.

En tots els seus escrits de l'època revolucionària buscaríem en va el que més ens importa, la dinàmica de les forces socials, la lògica interna de l'evolució revolucionària de les masses. En compte d'açò, Plekhanov ens ofereix múltiples variacions sobre un sil·logisme sense valor, els termes del qual es disposen així: primer, "la nostra revolució té un caràcter burgès" i al final, "cal conduir-se amb els demòcrates constitucionals amb molt de tacte". Ací no trobem ni anàlisi teòrica ni política revolucionària, no veiem més que les inoportunes anotacions d'un raonador al marge del gran llibre dels esdeveniments. El millor resultat d'aquest tipus de crítica és una ensenyança pedagògica que ve a ser la següent: si els socialdemòcrates russos haguessen estat marxistes i no metafísics, la nostra tàctica l'any 1905 hauria estat molt diferent. És curiós que Plekhanov no pense ni tan sols en preguntar-se com, després d'haver ensenyat ell mateix durant un quart de segle el més pur marxisme, només ha contribuït a crear un partit de "metafísics" revolucionaris, i, el que és més greu, com aquests "metafísics" han aconseguit portar pel mal camí les masses obreres, fent a una banda els "vertaders marxistes" en una posició de doctrinaris sense autoritat.

Una de dos, o bé Plekhanov ignora per quins secrets mitjans la doctrina marxista s'ha transformat en acció revolucionària, o bé els "metafísics" gaudeixen d'avantatges indiscutibles en la revolució, avantatges que els manquen als "vertaders" marxistes. En tot cas, les coses no anirien millor encara que tots els socialdemòcrates russos realitzaren la tàctica de Plekhanov; quedarien esborrats necessàriament per uns "metafísics" d'origen no marxista. Plekhanov fa a una banda prudentment aquest fatal dilema. Però Txerevanin, l'honest Sancho Panxa de la doctrina de Plekhanov, agafa tranquil·lament el bou per les banyes o, dit en llenguatge de Cervantes, agafa l'ase per les orelles i declara: "En un període de bogeria revolucionària, la vertadera tàctica marxista no té cap utilitat."

Txerevanin s'ha vist obligat a arribar a aquesta conclusió perquè, en assignar-se la tasca que el seu mestre evitava curosament, ha volgut donar-nos una visió de conjunt de la revolució i del paper que el proletariat hi ha tingut. Mentre que Plekhanov es limitava, prudentment, a criticar en detall certes postures i certes declaracions, ignorant deliberadament el desenvolupament intern dels esdeveniments, Txerevanin s'ha preguntat: Quin hauria estat l'aspecte de la història si s'hagués desenvolupat conforme a la "vertadera tàctica menxevic"? I ha respost a aquesta pregunta amb el seu fullet *El proletariat en la revolució* (Moscou, 1907), que és un document que mostra l'estranya valentia de què s'és capaç quan es té una intel·ligència limitada. Però quan ha corregit

tots els errors de la revolució i fixat en l'ordre menxevic tots els esdeveniments, amb intenció de portar, teòricament per descomptat, la revolució pel camí de la victòria, s'ha dit: Però, per què la història s'ha sortit del bon camí? A aquesta qüestió ha contestat per mitjà d'un altre llibret, *La situació actual i el possible esdevenidor*; i, de nou, aquesta obra manifesta com d'infatigable és la seua escassa intel·ligència i com el pot portar a descobrir certes veritats:

“La derrota patida per la revolució ha estat tan greu, declara Txerevanin, que seria *absolutament impossible* cercar les causes en determinats errors del proletariat. No es tracta d'errors, per descomptat, sinó de raons més profundes”(p. 174). La tornada de la gran burgesia a la seua antiga aliança amb el tsarisme i amb la noblesa, ha tingut una influència fatal en el destí de la revolució. El proletariat ha contribuït “en una important mesura” i amb una força decisiva a unificar aquests valors distints, i a formar un tot contrarevolucionari. I, si es mira cap arrere, es pot afirmar ara que “aquest paper del proletariat era *inevitable*” (pàgina 175; els ressaltats són nostres). En el seu primer llibre, Txerevanin, seguint Plekhanov, atribueix tots els revessos de la revolució al blanquisme de la socialdemocràcia. Ara, la seua intel·ligència limitada, però sincera, es rebel·la contra aquesta opinió i declara: “*Imaginem* que el proletariat s'haja trobat tot el temps sota la direcció dels vertaders menxevics i que tot s'haja portat a la manera dels menxevics²⁶; la tàctica del proletariat hauria millorat amb això, però les seues tendències generals no haurien pogut modificar-se i l'hagueren menat al fracàs inexorablement” (p. 176). Amb d'altres paraules, el proletariat, com a classe, no hauria estat capaç de *limitar-se* segons la doctrina menxevic. Desenvolupant la seua lluita de classes empenyava necessàriament la burgesia cap a la reacció. Els defectes en la tàctica no feien sinó “agreujar el *trist* paper (!) del proletariat en la revolució, però no determinaven la marxa de les coses”. Així, “el trist paper del proletariat” procedia essencialment dels seus interessos de classe. És una conclusió francament deshonorosa, marca una completa capitulació davant de totes les acusacions llençades pel cretinisme liberal contra el partit que representa el proletariat. I, no obstant, en aquesta vergonyosa conclusió hi ha una partícula de veritat històrica: la col·laboració del proletariat amb la burgesia ha estat impossible, no a causa de les imperfeccions del pensament socialdemòcrata, sinó com a conseqüència de la divisió profunda que existia en la “nació” burgesa. El proletariat de Rússia, en virtut del seu caràcter social clarament definit i del grau de consciència a què havia arribat, no podia manifestar la seua energia revolucionària més que *en nom dels seus interessos particulars*. Però la importància radical dels interessos que posava per davant, i inclús el seu programa immediat, exigia necessàriament que la burgesia oscil·lés cap a la dreta.

Txerevanin ha comprès açò. Però (ha dit) ací està la causa del fracàs. Bé. Però, on arribem amb açò? Què li quedava per fer a la socialdemocràcia? ¿Havia de tractar d'enganyar la burgesia mitjançant les fórmules estil Plekhanov? O bé havia d'encreuar els braços i abandonar el proletariat en l'inevitable desastre? ¿O potser per contra, reconeixent que és inútil comptar amb una col·laboració duradora de la burgesia, havia d'obrar de manera que es palesés tota la força de classe del proletariat, de manera que es despertés l'interès social entre les masses camperoles? Tal vegada la solució hauria estat recórrer a l'exèrcit proletari i camperol i cercar la victòria per aqueixa via. Però açò no es podia preveure. En segon lloc, qualssevulla que fossen les possibilitats de victòria, la via que indiquem era l'única que podia utilitzar el partit de la revolució, si és que no optava per un suïcidi immediat davant del perill d'una derrota.

²⁶ Vos pregue que s'hi fixeu en aquesta forma de pensar: no són els menxevics que forneixen la fórmula de la lluita de classes del proletariat, és el proletariat qui actua a la manera menxevic. Seria millor dir: admetam que els esdeveniments es desenvolupen a la manera Txerevanin... (1909).

Per tant, la lògica interna de la revolució, que Txerevanin només entreveu ara, quan “mira cap arrere”, estava clara, abans inclús dels esdeveniments decisius de la revolució, per a aquells als que acusen de “bogeria”.

Escrivíem al juliol de 1905: “Esperar *avui* alguna iniciativa, alguna acció resolta de la burgesia, és menys raonable encara que en 1848. D’una banda, els obstacles a superar són molt majors; d’altra banda, la segregació social i política al si de la nació ha anat molt més lluny. El complot de silenci de la burgesia nacional i mundial suscita terribles dificultats en el moviment d’emancipació; es tracta de limitar aquest moviment a un arranjament entre les classes posseïdores i els representants de l’antic règim, amb l’únic fi d’aixafar les masses populars. Sota aquestes condicions, la tàctica democràtica únicament pot menar a una lluita oberta contra la burgesia liberal. Cal que ens adonem d’açò. El vertader camí no està en ‘una unió’ fictícia de la nació contra el seu enemic (el tsarisme), està en un desenvolupament profund de la lluita de classes en el mateix si de la nació... Indiscutiblement, la lluita de classes portada a terme pel proletariat podrà empenyar la burgesia cap avant; *només* la lluita de classes és capaç d’obrar així. D’altra banda, és incontestable que el proletariat, quan haja modificat, per mitjà de la pressió, la inèrcia de la burgesia, xocarà amb aquesta en un moment determinat, en el curs de la lluita, com amb un obstacle immediat. La classe que siga capaç de superar aquest obstacle serà la que assumisca l’hegemonia, si és que és possible per al país conèixer un renaixement democràtic. Sota aquestes condicions és com veiem la possibilitat de preponderància del Quart Estat. Per descomptat, el proletariat porta a terme la seua missió cercant un suport, com en un altre temps feu la burgesia, en la classe camperola i en la petita burgesia. El proletariat dirigeix el camp, porta els pobles a la lluita i els interessa en l’èxit dels seus plans, però és ell, necessàriament, l’únic cap. No és la ‘dictadura dels camperols i del proletariat’, és la dictadura del proletariat recolzat en els camperols. L’obra que porta a terme no es limita, per descomptat, a les fronteres del país. Per la mateixa lògica de la seua situació haurà d’entrar immediatament en la lluita internacional.”²⁷

L’opinió dels menxevics sobre la revolució russa no ha estat mai molt clara. Igual que els bolxevics, parlaven de “portar la revolució fins al final”, però els uns i els altres entenien aquesta fórmula de manera molt limitada. Es tractava de realitzar un “programa mínim” després del qual s’obriria l’època d’explotació capitalista “normal”, sota les condicions generals del règim democràtic. No obstant, “per a portar la revolució fins al final” calia derrocar el tsarisme i fer passar el poder a mans d’una força social revolucionària. Quina? Per als menxevics era la democràcia burgesa; per als bolxevics, el proletariat i els camperols.

Però, què és la “democràcia burgesa” dels menxevics? Aquest terme no designa un grup social determinat, l’existència del qual siga real; és una categoria fora de la història, inventada per mitjà de deduccions i analogies. Ja que la revolució ha de ser portada “fins al final”, ja que és una revolució burgesa, ja que els jacobins, revolucionaris demòcrates a França, portaren la revolució fins al final, la revolució russa no pot transmetre el poder més que a la democràcia revolucionària burgesa.

Després d’haver establert, de manera immutable, la fórmula algebraica de la revolució, tracten d’afegir-li valors aritmètics que no existeixen en la naturalesa. A cada moment es veuen copats perquè la socialdemocràcia creix i adquireix força a costa de la democràcia burgesa.

²⁷ Defensa de Lassalle davant l’audiència. Determinades expressions són ben vagues però a posta: aquest article havia d’èsser publicat abans l’“era constitucional”, en juliol 1905. (1909).

No hi ha, no obstant, res d'estrany en açò; les coses no passen així per casualitat sinó com a conseqüència de l'estructura social. Inclús el fenomen més natural s'oposa clarament a les artificials concepcions dels menxevics. Allò que impedeix el triomf de la revolució burgesa democràtica és, principalment, que el partit del proletariat creix en força i en importància. D'ací que la filosofia menxevic vullga que la socialdemocràcia exercisca el paper penós, perquè resulta massa difícil per a la raquíca democràcia burgesa; és a dir, que la socialdemocràcia, en compte d'actuar com el partit independent del proletariat, passe a ser una agència revolucionària destinada a assegurar el poder a la burgesia. És evident que si la socialdemocràcia optés per aquest camí es condemnaria a una impotència semblant a la de l'ala esquerra del nostre liberalisme. La nul·litat d'aquest últim i la creixent força de la socialdemocràcia revolucionària són dos fenòmens relacionats, que es completen entre si. Els menxevics no comprenen que, en la societat, allò que debilita la democràcia burgesa és, al mateix temps, una font de força i influència per a la socialdemocràcia. En la impotència de la primera creuen veure la impotència de la mateixa revolució. Crec que no cal dir fins a quin punt és insignificant aquest pensament quan es consideren les coses des del punt de vista de la socialdemocràcia internacional, en tant que partit que lluita per la transformació socialista mundial. Basta amb comprovar quines són les condicions reals de la nostra revolució. Amb lamentacions no es ressuscita el Tercer Estat. S'imposa, doncs, l'única conclusió possible: només la lluita de classes del proletariat, que sotmet a la seua direcció revolucionària les masses camperoles, pot "portar a la revolució fins al final".

Això és perfectament cert!, diuen els bolxevics. Perquè nostra revolució surta victoriosa ha de ser portada a terme conjuntament pel proletariat i els camperols. Ara bé, "la coalició del proletariat i dels camperols, coalició que obtindrà la victòria sobre la revolució burgesa, no és una altra cosa que la dictadura revolucionària democràtica del proletariat i els camperols". Així parla Lenin en el número 2 de *Przeglad*. L'obra d'aquesta dictadura consistirà en democratitzar les relacions econòmiques i polítiques dins dels límits de la propietat exercida per particulars sobre els mitjans de producció. Lenin estableix una distinció de principi entre la dictadura socialista del proletariat i la dictadura democràtica (és a dir, burgesa democràtica) del proletariat i els camperols. Aquesta separació lògica, purament formal, aparta, segons la seua opinió, les dificultats amb què hom hauria hagut de comptar si hagués tingut en compte, d'una banda, la poca importància de les forces productives i, d'una altra, la dominació de la classe obrera. Si pensàrem, diu, que podríem portar a terme un canvi de règim en el sentit socialista, aniríem cap a un fracàs polític. Però des del moment en què el proletariat, en prendre el poder junt amb els camperols, comprèn clarament que la seua dictadura no té més que un caràcter "democràtic", tot està salvat. Lenin repeteix infatigablement aquesta idea des de 1905. Però, malgrat tot, no és encertada.

Ja que les condicions socials a Rússia no permeten encara una revolució socialista, el poder polític serà per al proletariat la major de les càrregues i la major de les desgràcies. Així parlen els menxevics. Això seria cert, replica Lenin, si el proletariat no compregués que es tracta només d'una revolució "democràtica". En altres termes, tenint en compte la contradicció que existeix entre els interessos de classe del proletariat i les condicions objectives, Lenin no veu una altra sortida que una limitació voluntària del paper polític assumit pel proletariat; i aquesta limitació es justifica mitjançant la teoria que la revolució, en què la classe obrera té un paper dirigent, és una revolució burgesa. Lenin imposa aquesta dificultat objectiva a la consciència del proletariat i resol la qüestió amb un ascetisme de classe que té el seu origen no en una fe mística sinó en

un esquema “científic”. Basta amb estudiar aquesta concepció teòrica per a comprendre de quin idealisme procedeix i fins a quin punt és poc sòlida.

Ja he mostrat anteriorment que, des del moment que s'establisca la “dictadura democràtica”, tots aquests somnis d'ascetisme quasi marxista quedaran reduïts a res. Siga quina siga la teoria admesa en el moment en què el proletariat prenga el poder, no podrà evitar, ni tan sols el primer dia, el problema de l'atur. No li servirà aleshores de res comprendre la diferència que s'ha establert entre la dictadura socialista i la dictadura democràtica. El proletariat en el poder haurà d'assegurar immediatament el treball als aturats, per compte de l'estat, pels mitjans que siga (organització d'obres públiques, etc.). Aquestes mesures portaran amb si una gran lluita econòmica i una llarga sèrie de vagues: ja hem vist tot açò, en escala reduïda, a finals de 1905.

Els capitalistes respondran aleshores com respongueren quan s'exigia la jornada de vuit hores, amb el *lock-out*. Posaran grosses cadenes en les seues portes i es diran: “La nostra propietat no està amenaçada ja que s'ha decidit que el proletariat s'ocupe ara d'una revolució democràtica i no socialista.” I ¿què farà el govern obrer quan veja que es tanquen les fàbriques? Haurà de tornar-les a obrir i reprendre la producció per compte de l'estat. Però, llavors, aquest és el camí del socialisme. Per descomptat! Quina altra via podria proposar-se?

Potser se'ns replique: el que ens feu veure és una dictadura il·limitada dels obrers, i parlem d'una dictadura de coalició del proletariat i dels camperols. Bé, estudiarem aquesta objecció. Acabem de veure que el proletariat, tot i les bones intencions dels teòrics, esborra en la pràctica el límit lògic que restringiria la seua dictadura democràtica. Se'ns proposa ara completar aquesta restricció política amb una “garantia” antisocialista, imposant al proletariat un col·laborador: el mugic. Si es vol dir amb això que el partit camperol que es trobe en el poder al costat de la socialdemocràcia, no permetrà donar treball als aturats i als vaguistes a compte de l'estat, ni tornar a obrir, per a la producció nacional, les fàbriques tancades pels capitalistes, això significa que, des del primer dia, és a dir, molt abans que la tasca de la “coalició” s'haja vist complida, tindrem un conflicte entre el proletariat i el govern revolucionari. Aquest conflicte pot acabar-se per una repressió antiobrera per part del partit camperol, o per l'eliminació d'aquest partit del govern. Una i una altra s'assemblen molt poc a una dictadura “de coalició democràtica”. Tot el problema radica en què els bolxevics no conceben la lluita de classes del proletariat més que fins al moment de la victòria de la revolució, i després d'això la lluita queda suspesa provisionalment i es veu aparèixer una col·laboració “democràtica”. Només després de l'establiment definitiu del règim republicà el proletariat comença novament la seua lluita de classe, que el portarà aquesta vegada al socialisme. D'una banda, els menxevics, partint d'una concepció abstracta (“La nostra revolució és burgesa”), arriben a la idea d'adaptar tota la tàctica del proletariat a la conducta de la burgesia liberal fins a la presa del poder per aquesta; d'una altra, els bolxevics, partint d'una concepció no menys abstracta (“Dictadura democràtica però no socialista”), conclouen que el proletariat en el poder ha d'autolimitar-se i quedar-se en un règim de democràcia burgesa. És cert que entre menxevics i bolxevics hi ha una diferència essencial: mentre els aspectes antirevolucionaris de la doctrina menxevic es manifesten ja amb tota claredat, allò que puga haver d'antirevolucionari en les idees bolxevics no ens amenaçaria més que en el cas d'una victòria revolucionària²⁸.

²⁸ Sortosament no fou així: sota la direcció del camarada Lenin, el bolxevisme transformà (no sense lluites internes) la seua ideologia sobre aquesta qüestió primordial des de la primavera de 1917, és a dir: abans de la conquesta del poder. (1922).

La victòria de la revolució no podrà donar el poder més que al partit que es recolze en el poble armat de les ciutats, és a dir, en una milícia proletària. Quan es trobe en el poder, la socialdemocràcia haurà de comptar amb una gran dificultat que seria impossible superar si només es compta amb aquesta ingènua fórmula: “Una dictadura exclusivament democràtica.” Una “limitació voluntària” del govern obrer no tindria un altre efecte que el de traïr els interessos dels sense treball, els vaguistes i tot el proletariat en general, per a realitzar la república. El poder revolucionari haurà de resoldre problemes socialistes absolutament objectius i, en aquesta tasca, xocarà en un determinat moment amb una gran dificultat: l’endarreriment de les condicions econòmiques del país. Dins dels límits d’una revolució nacional, aquesta situació no tindria sortida. La tasca del govern obrer serà, doncs, des del principi, unir les seues forces amb les del proletariat socialista d’Europa occidental. Només d’aquesta manera la seua dominació revolucionària temporal es transformarà en el pròleg de la dictadura socialista. La revolució permanent serà imprescindible per al proletariat de Rússia, en interès i per a la salvaguarda d’aquesta classe. Si al partit obrer li maqués iniciativa per a portar a terme una ofensiva revolucionària, si cregués que havia de limitar-se a una dictadura simplement nacional i democràtica, les forces unides de la reacció europea no trigarien a fer-li comprendre que la classe obrera, si té el poder, ha de posar tot el pes en la balança, en el plat de la revolució socialista.

La lluita pel poder²⁹

Tenim davant de nosaltres un volant que tracta les qüestions de programa i de tàctica amb el títol “La tasca del proletariat rus. Lletra als camarades de Rússia” Aquest document està signat per P. Axelrod, Astrov, A. Martinov, L. Martov i S. Semkovski. El problema de la revolució hi està plantejat (en aquesta “lletra”) en termes força generals, i la claredat i exactitud desapareixen en la mesura en què els autors passen de la descripció de la situació creada per la guerra a les perspectives polítiques i a les conclusions tàctiques finals; la terminologia es fa cada vegada més confusa i les definicions socials esdevenen ambigües.

En l’exterior de Rússia semblen predominar, a primera vista, dos estats d’ànim: primer, la preocupació per la defensa nacional (des de Romanov fins a Plekhanov) i, segon, un descontentament general començant per la “fronda” opositora buròcrata fins a arribar al començament de motins en el carrer. Aquests dos estats d’ànim predominants provoquen també la il·lusió de la llibertat futura del poble, que en resultarà de la realització de la defensa nacional. Però ambdós estats d’ànim són altament responsables de què la qüestió referent a la “revolució popular” es formule tan vagament, inclús quan se la contraposa a la de “defensa nacional”.

La guerra, ni tan sols amb les seues derrotes, ha resolt el problema de la revolució ni tampoc ha originat les forces revolucionàries capaces de fer-ho. Per a nosaltres la història no comença, de cap manera, amb el lliurament de Varsòvia al príncep bavarès. Tant les contradiccions revolucionàries com les forces socials són les mateixes que ens trobarem, per primera vegada, en 1905 (completades amb els molt significatius canvis que ha introduït la dècada següent). La guerra ha descobert simplement, amb gràfica claredat, que el règim era objectivament insostenible. Al

²⁹ “La lluita pel poder.”, *Natxe Slovo*, París, 17 d’octubre de 1915.

mateix temps ha suscitat, en la consciència social, una confusió en virtut de la qual sembla que “tot el món” està contaminat pel desig de resistir Hindenburg i, alhora, ple d’odi contra el règim del 3 de juny. Però en la mateixa mesura en què l’organització d’una “guerra popular” ensopega ja en els seus primers passos amb la policia tsarista i es demostra que la Rússia del 3 de juny és un fet i la “guerra popular” una ficció, igualment ja el primer pas “cap a una revolució popular” ensopega de seguida amb la policia socialista de Plekhanov, al qual, junt amb tots els seus sequaços, vertaderament se’l podria considerar també com una ficció, si no tingués darrere d’ell Kerenski, Miliukov, Guchkov i, en suma, la nacionaldemocràcia no revolucionària i antirevolucionària i el nacional liberalisme.

La “lletra” naturalment, no pot ignorar la divisió de classes de la nació, que ha de salvar-se, per mitjà d’una revolució, de les conseqüències de la guerra i del règim actual. “Els nacionalistes i els octubristes, els progressistes i els cadets, els industrials i també una part (!) de la intel·liguència radical criden com una sola veu la incapacitat de la burocràcia per a defensar el país i exigeixen, al mateix temps, la mobilització de les forces socials per a la causa de la defensa...” La lletra n’extrau la conclusió, correcta, que aquesta posició que suposa “unir-se amb els governants actuals a Rússia, amb els buròcrates, aristòcrates i generals per a la causa de la defensa del país”, té un caràcter antirevolucionari. La lletra assenyala molt correctament la posició antirevolucionària dels “patriotes burgesos de tots els matisos”; i (podem afegir-hi nosaltres) dels socialpatriotes als que la lletra no menciona en absolut.

D’això hem de deduir que la socialdemocràcia és no sols el partit més conseqüent de la revolució, sinó l’únic partit revolucionari del país, i que les agrupacions que apareixen junt amb ella no sols són menys decidides en l’aplicació dels mètodes revolucionaris sinó que representen partits no revolucionaris. Amb d’altres paraules: que la socialdemocràcia, en la seua tasca revolucionària, està completament aïllada *en l’arena política* malgrat el “descontentament general”. Aquesta és la primera conclusió final de la que cal prendre consciència clarament. Els partits, naturalment, no arriben a ser classes. Entre la posició d’un partit i els interessos de la capa social sobre què es recolza, pot haver-hi desacords que, més tard, poden desenvolupar-se fins a arribar a una contradicció profunda. El comportament dels partits pot canviar sota la influència de l’estat d’ànim de les masses populars. Sobre açò no hi ha dubte. Tant més necessari és que deixem de confiar, per als nostres càlculs, en elements encara menys estables i dignes de confiança, com ho són les consignes i els passos tàctics dels partits, i referir-nos en canvi a elements històrics fidedignes: a l’estructura social d’una nació, a la correlació de força de les classes, a les tendències del seu desenvolupament.

Però els autors d’aquesta “lletra” desatenen per complet aquests problemes. Què significa una “revolució popular” en la Rússia de l’any 1915? Ells només ens expliquen que “ha de” ser feta pel proletariat i per la democràcia. Sabem què és el proletariat; però què és “la democràcia”? Un partit polític? Després del que s’ha dit més amunt es veu que no. Doncs, són les masses populars? Quines? Òbviament es tracta de la petita burgesia del comerç i de la indústria, la intel·liguència i els camperols; només d’ells es pot tractar.

En la sèrie d’articles *La crisi de la guerra i les perspectives polítiques* hem donat un judici general del possible significat revolucionari d’aquestes forces socials. Partint de les experiències de la darrera dècada en la relació de forces de 1905: *a favor* de la democràcia (burguesa) o *contra* ella? Aquesta és la pregunta històrica central per al judici sobre les perspectives de la revolució i la tàctica del proletariat: s’ha enfortit la democràcia burgesa a Rússia des de 1905 o ha caigut encara més baix. Totes les nostres discussions han tractat de la qüestió sobre el destí de la democràcia burgesa, i qui encara

no sap la resposta a aquesta qüestió, camina a les palpentes en la foscor. Nosaltres hem donat una contestació a aquesta pregunta: *una revolució burgesa nacional a Rússia és impossible perquè no existeix ací cap democràcia burgesa vertaderament revolucionària*. S'ha acabat l'època de les revolucions nacionals (almenys a Europa) al igual que ha acabat l'època de les guerres nacionals. Entre les unes i les altres hi ha una profunda connexió interna. Vivim l'època de l'imperialisme, que està marcat no sols per un sistema de conquestes colonials sinó també per un règim intern determinat. L'imperialisme no contraposa la nació burgesa al vell ordre, sinó el proletariat a la nació burgesa.

Ja en la revolució de 1905, els artesans i comerciants petitburgesos hi exerciren un paper insignificant. La importància social d'aquesta classe ha baixat, sens dubte, encara més durant els darrers deu anys: el capitalisme a Rússia ajusta els comptes molt més radicalment i feroçment a les classes mitjanes que en els països de vella tradició econòmica.

La intel·liguència, sens dubte, ha crescut numèricament. També ha crescut el seu paper econòmic. Però al mateix temps ha desaparegut per complet la seua "independència" ja abans aparent: la importància social de la intel·liguència està enterament determinada pel paper que exerceix en l'organització de l'economia capitalista i de l'opinió pública burgesa. La seua unió material amb el capitalisme l'ha impregnada de dalt a baix de tendències imperialistes. Com ja hem vist, la "lletra" diu: "Inclús una part de la intel·liguència radical... exigeix la mobilització de les forces socials per a la causa de la defensa." Açò és completament fals. No és només una part, sinó tota la intel·liguència radical. Caldria dir: no sols tota la radical sinó una part (si no la majoria) de la intel·liguència socialista. Difícilment incrementarem els quadres de la "democràcia" per mitjà d'una representació embellidora del caràcter de la intel·liguència.

La burgesia industrial i comercial ha baixat encara més, la intel·liguència ha abandonat les seues posicions revolucionàries. La democràcia urbana no pot ser considerada com un factor revolucionari. Queda només el camperolat. Però que nosaltres sapiem, ni Axelrod ni Martov han dipositat mai enormes esperances en el seu paper revolucionari. ¿Han arribat a la conclusió que la ininterrompuda diferenciació de classes entre els camperols ha augmentat aquest paper en el transcurs dels últims deu anys? Semblant raonament aniria en contra de totes les conclusions teòriques i tota l'experiència històrica.

Però de què "democràcia" parla la "lletra"? I en quin sentit parla d'una "revolució popular"?

La consigna d'una Assemblea Constituent suposa una situació revolucionària. Es dóna aquesta situació? Sí; però no està gens ni mica expressada en el suposat naixement, finalment succeït, de la democràcia burgesa a Rússia, que se suposa que està disposada i és capaç d'arreglar comptes amb el tsarisme. Al contrari: si d'aquesta guerra es dedueix quelcom clarament, és precisament la manca d'una democràcia revolucionària en el país.

L'intent de la Rússia del 3 de juny de solucionar els problemes revolucionaris interns per la via de l'imperialisme, ha menat òbviament a un fracàs. Açò no vol dir que els partits responsables o semiresponsables del 3 de juny es decidisquen ara pel camí de la revolució. Però vol dir que el problema revolucionari, posat a plena llum per la catàstrofe militar que empenyarà encara més els governants per la via de l'imperialisme, duplica ara la importància de l'única classe revolucionària del país.

El bloc del 3 de juny està trencat per dissensions i conflictes interns. Açò no vol dir que els octubristes i els cadets s'interessin pel problema revolucionari del poder, ni

que es preparen a assaltar les posicions de la burocràcia ni de l'aristocràcia unida. Però vol dir que la capacitat de resistència del règim davant de la pressió revolucionària està indubtablement debilitada per un cert temps.

La monarquia i la burocràcia estan compromeses. Açò no significa que abandonen el poder sense lluita. Amb la dissolució de la Duma i l'últim canvi de ministres, han demostrat que falta encara molt per a arribar a açò. Però la política d'instabilitat burocràtica, que s'accentuarà encara més, ha de facilitar extraordinàriament a la socialdemocràcia la mobilització del proletariat.

Les capes baixes del poble en les ciutats i en el camp estan cada vegada més esgotades, desenganyades, descontentes i furioses. Açò no significa que, a banda del proletariat, operarà una força independent de democràcia revolucionària. Per a això manquen la matèria social i les persones dirigents. Però significa sens dubte que l'ambient de descontentament profund en les capes baixes del poble ha de facilitar la pressió revolucionària de la classe obrera. Com menys espere el proletariat a l'aparició de la democràcia burgesa, com menys s'adapte a la passivitat i a l'estretor de la petita burgesia i dels camperols, com més decidida i intransigent siga la seua lluita i com més òbvia siga la seua disposició a arribar fins al "final", és a dir fins a la conquesta del poder, majors seran les seues possibilitats d'arrossegar també, en el moment decisiu, les masses no proletàries. Naturalment, no s'aconsegueix res únicament amb consignes com la confiscació de la terra, etc. Açò és encara més vàlid per a l'exèrcit, amb el qual es manté en peu, o s'enfonsa, l'autoritat pública. A la massa de soldats només se la podrà portar al costat de la classe revolucionària si se la convenç que aquesta no sols es queixa i es manifesta sinó que lluita pel poder i té possibilitats de prendre'l.

Hi ha en el país un problema objectiu revolucionari que la guerra i les derrotes han palesat: és el problema de l'autoritat pública. Els governants es troben en un estat de desorganització creixent. El descontentament de les masses urbanes i camperoles va en augment. Però l'únic element que pot traure profit d'aquesta situació és el proletariat (avui en una mesura incomparablement més gran que l'any 1905).

La "lletra", d'alguna forma s'apropa amb una frase a aquest punt central de l'assumpte. Diu que els obrers socialdemòcrates de Rússia han de col·locar-se "al capdavant d'aquesta lluita popular per l'enderrocament de la monarquia del 3 de juny". Acabem de dir allò que hom pot anomenar lluita "popular". Però si "al capdavant" no ha d'entendre's simplement en el sentit que els obrers progressistes hagen de vessar més generosament la seua sang sense adonar-se clarament del que en resultarà, sinó que ha d'entendre's en el sentit que els obrers s'encarregaran de *dirigir políticament* tota la lluita, essent aquesta sobretot una lluita del proletariat mateix, llavors està clar que *la victòria d'aquesta lluita ha de lliurar-li el poder a aquell que l'haja dirigit, és a dir al proletariat socialdemòcrata*.

Per tant, no es tracta simplement d'un "govern revolucionari provisional" (una forma exterior buida que necessita rebre, del procés històric, el seu corresponent i ignorat contingut) sinó d'un "govern revolucionari", la conquesta del poder pel proletariat rus.

L'Assemblea Constituent russa, la república, la jornada laboral de vuit hores, la confiscació de les terres dels propietaris rurals, totes aquestes són consignes que, junt amb les consignes de la fi immediata de la guerra, l'autonomia de les nacions i els Estats Units d'Europa, exerceixen un gran paper en el treball d'agitació de la socialdemocràcia. Però la revolució és d'antuvi i sobretot una qüestió de poder, no de la forma d'estat (Assemblea Constituent, República, Estats Units) sinó del *contingut social* del poder. La consigna de l'Assemblea Constituent o la confiscació de les terres de propietaris rurals perden, en les condicions actuals, tot significat revolucionari directe

sense la disposició directa del proletariat a lluitar per la conquesta del poder; ja que si no és el proletariat el que arrabassa el poder a la monarquia, ningú ho farà.

La rapidesa del procés revolucionari és un problema especial. Depèn d'una sèrie de factors militars, polítics, nacionals i internacionals. Aquests factors poden frenar o accelerar el desenvolupament, poden assegurar la victòria revolucionària o portar a una nova derrota. Però sota qualssevol condició, el proletariat ha de veure clarament el seu camí i recórrer-lo conscientment. Sobretot ha d'estar alliberat d'il·lusions. I la pitjor il·lusió del proletariat ha estat sempre, durant tota la seua història, l'esperança en altres.